

اسلامي نهضت

د

نادري

کورنی

له

راوستو

د

روسانو

Ketabton.com
ایستو

حکمتیار

د کتاب له متنه

په نړۍ واله سطحه هم په دريو جبهو کې شديد تنافس او رقابت روان وو، له يوې خوا د غرب او کمونيزم ترمنځ، له بلې خوا د کمونيزم او اسلام ترمنځ او په درېيمې جبهې کې د غرب او اسلام ترمنځ د سرې جگړې سنگرونه تاوده وو، کمونيزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چين باندې مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواک ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ټې درلود، غرب په دفاعي حالت کې وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، يو په بل پسې ټې د شوروي اتحاد په گټه خپلې اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه، او د مصنوعاتو تجارتي مارکيتونه ټې کمونستي بلاک ته تخليه کول. کمونيزم نه يوازي په آسيا، شرقي اروپا او افريقا کې په ډېره چټکتيا مخکې روان وو او د غربي حريف سنگرونه ټې فتح کول، بلکې په لاتيني امريکا کې هم د غربي ځواک د مشرتابه د غوږ ترڅنگ ټې د خطر زنگونه اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوريا، ويتنام، کمبوديا، يمن، سوريه، عراق، مصر، سوډان، کيوبا، چلي، او گڼ شمير د بري په حال کې سياسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلې او له مسکو نه خړوبېدل، پېښې د کمونيزم په گټه او د غرب د مزید کمزورتيا په لور روانې وې، غرب د پېښو له مهارولو عاجز وو، په ويتنام کې د امريکا شرموونکې ماتې د غرب روحیه په کلکه خپلې وه، او د کمونيزم د مقابلې او په دې مقابلې کې د بري طمع ټې ترې سلب کړې وه.. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونيزم سلطه او په مصر، سوريې او عراق کې د اسلامي ډلو ځپل، کمونيزم ته له اسلام سره په منازعې کې هم د برلاسی احساس وربښلی وو.

د افغانستان سياسي جريانات لدغه نړيوال بهير نه په کلکه متاثره کېدل، شاهي کورنۍ چې د بریتانيا له زواله وروسته ټې خپل حامي له لاسه ورکړی وو، د مسکو لوري ته مخه کړه،

فهرست

صفحه	عنوان
أ-----	د ناشر وينا-----
۱-----	سريزه-----
۷-----	نادري كورنى څنگه قدرت ته ورسېده؟-----
۲۱-----	د نادر خان پاچايي-----
۴۱-----	د ظاهر خان واكمني-----
۶۷-----	شاهي نظام او د يموكراسى-----
۸۶-----	اساسي قانون او سياسي احزاب-----
۱۰۴-----	د كمونستانو په وړاندي عكس العمل-----
۱۰۸-----	د مبارزې پرېكړه-----
۱۲۲-----	نشرات-----
۱۲۸-----	د پوهنتون سياسي فضاء-----
۱۴۲-----	د تودو مناقشو بحثونه-----
۱۷۷-----	د قرآن بې حرمتى-----
۱۸۱-----	د محصلينو اتحاديه-----
۱۹۴-----	له مور او نورو سره د دولت چلند-----
۱۹۶-----	د اسلامي نهضت قيادت-----
۲۰۳-----	كمونستانو د نښتولار غوره كړه-----
۲۱۵-----	د توقيف شپې ورځي-----
۲۲۵-----	د سردار داؤد كودتا-----
۲۳۲-----	لومړۍ تصفيه-----

۲۴۳	-----	دوهمه تصفيه
۲۵۲	-----	د مات وزرو خيل كي
۲۶۱	-----	بي رحمه گاونڊي

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اسلامي نهضت ----- د ناشر وينا

د ناشر وينا

د افغانستان د اسلامي نهضت د ځلانده تاريخ د مينه والو لپاره مو دا ځل د ورور حکمتيار هغه مهم اثر غوره کړی چې د "ميشاق ايشار" درنې نشریې قسط وار نشر کړی او اوس ئې د يوه بېل کتاب په بڼه کې خپروي. پدې ارزښتناک اثر کې د هېواد د اسلامي نهضت ځلانده تاريخ د پېښو په لوړو ژورو کې څېړل شوی او د هېواد د لرغوني تاريخ هغه برخه احتوا کوي چې د انگریزانو په لاس د نادري کورنۍ له راوستو نه د روسي فوځونو تر ایستو پوري ئې دوام کړی.

ورور حکمتيار غوښتل چې لومړی همدا "ستاسو مخي ته پرته" برخه وليکي او بيا د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته برخه تکميل کړي، خو له هېواد نه د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته چې د روسانو او امریکائیانو د گډ سازش په نتیجه کې کوم کړکېچن حالات راولاړ شول، د دې کړکېچن او حساس پړاو غوښتنه دا وه چې ورور حکمتيار لومړی د دغې مرحلې پېښې وڅېړي او افغان ولس له هغو خطرناکو توطئو خبر کړي چې د اسلام دښمنانو د اسلام په ضد او په

د ناشر وينا ----- اسلامي نهضت

افغانستان کي د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي حکومت له جوړېدو نه د مخنيوي په خاطر پيل کړې وې، هغه دې ته اړ شو چې د "پتي توطيې، برېښي څېرې" تر نامه لاندې هغه کتاب وليکي چې همدا مرحله او د روسانو له وتو نه د طالبانو په لاس د کابل تر پرېوتو پوري د هېواد مهمې پېښې پکې څېړل شوې. بيا ئې لومړنۍ برخه پيل کړه خو متأسفانه دا لومړنۍ برخه لا نه وه تکميل شوې چې زموږ جنگ ځپلې هېواد له يوه بل ناورين سره مخامخ شو، امريکايانو په افغانستان تېرى وکړ او په خپل ناروا او وحشيانه تېري سره ئې افغانان له يوې بلي لويې ستونزې او يوه بل ستر الهي آزمېښت سره مخامخ کړل. ورور حکمتيار له حالاتو سره د مقابلې لپاره هېواد ته ستون شو او دا مهم کتاب ئې تکميل نکړې شو، موږ دا غوره وگڼله چې همدا برخه هم د يوه کتاب په بڼه کي خپره کړو. د هېواد د لرغوني تاريخ له مينه والو سره وعده کوو چې انشاء الله پاتې برخه به هم د دوى مخي ته ږدو.

د دې کتاب په پاى کي به د ورور حکمتيار هغه دوه ادبي ټوټې هم ستاسو مخي ته کيږدو چې د هېواد د اسلامي نهضت تاريخ او له افغانانو سره د دوى د بدو گاونډيو بد سلوک پکي انځور شوى.

هدف مو دا دى چې خپل ولس له حقايقو خبر کړو، د دښمن توطئو ته ئې متوجه کړو، د دښمنانو د سپکو او ذليلو ملگرو کرغېړني څېرې افشاء کړو او د افغان ولس راتلونکي نسل ته د مجاهدينو هغه ارزښتناکي تجربې انتقال کړو چې هره يوه ئې په ډېره گرانه بيه او د زرهاوو سرتېرو د وينو په بيه ترلاسه شوې. پدې اميد چې ارحم الراحمين خداى مو د خپلي لاري د مجاهدينو په ډله کي قبول کړي.

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه

وارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه

د افغانستان د لرغوني تاريخ څلور وروستۍ لسيزي، له تاريخي او سترو پېښو نه ډکي او له ډېرو حساسو شېبو او لوړو ژورو نه ډک کلونه وو، دا لړۍ د ظاهرخان د څلويښت کلني استبدادي واکمني په وروستۍ لسيزي کي له ۱۳۴۰ هجري شمسي کال نه پيل شوه او تر نن پوري دوام لري.

شاهي نظام د هېواد د حالاتو له سمبالولو نه عاجز شوی وو، دې نظام نه د ملک د ادارې استعداد درلود، نه د منطقي د حالاتو سره جوړېدی شو او نه ئې د بين المللي سريع تحولاتو او نويو غوښتنو سره اړخ لگولی شو. د شاه د انحطاطي او استبدادي دور په لسو وروستيو کلونو کي پنځه صدراعظمان يو په بل پسې راوړاندي شول، خو هريو له لنډي مودې وروسته له کار نه گوښه او استعفا ته اړ شو او خپل ځای ئې د سلطنتي خاندان د خوښي بلي څېرې ته پرېښود. خو پدې سره شاه ونشو کړې چي حالات سمبال او وضعيت مهار کړي او د هغو پټيو او څرگندو خوځښتونو مقابله وکړي چي د شاهي نظام د نسکورېدو او د يوه اجتماعي بدلون لپاره پيل شوي وو. سياسي احزاب صحنې ته راووتل، له بين

سریزه ----- اسلامی نهضت

المللي جرياناتو نه متأثر ځوانان، منورين او د دنيا له وضعیت نه مطلع افراد چي د خپل هېواد له پرېشان سياسي، اجتماعي او اقتصادي حالت نه سخت ناراضه او د نورو هېوادونو په پرتله ئې ځان ډېر وروسته پاتې ليدو، شاهي منحط نظام ئې د دې انحطاط، اختناق، فقر، لوږې، جهل او بې سوادۍ عامل گڼلو او دا ورته د پېغور خبره معلومېده چي د نورو هېوادو ولسونه دي د خپلي خوښي منتخب حكومتونه ولري خو په افغانانو دي د پرديو د خوښي يوه منحطه كورنۍ حكومت وكړي، داسي كورنۍ چي انگريزانو زموږ په هېواد مسلطه كړه. دا پداسي حال كي چي د بریتانیا امپراطوري ختمه شوې او ټوله منطقه د دوی له سلطې آزاده شوې، له موږ نه وروسته آزاد شوي ملكونه نن د خپل برخليک خاوندان دي او د خپلي خوښي حكومتونه لري، د خپل برخليک ټاكلو لپاره هر څو كاله وروسته د ټاكنو صندوقونو په وړاندي ودرېږي، خپل زعيم ټاكي، باصلاحيته پارلمان جوړوي، خو په موږ لاتراوسه د رټل شوې زړې بریتانیا لاس پوڅې كورنۍ حكومت كوي، نورو ولسونو دا حق ترلاسه كړي چي د چارواكو كړه وړه وڅېړي، يو په بل تعويض كړي، نااهله واكداران لري او د خپلي خوښي باكفايته مشران راوړاندي كړي، خو زموږ په ولس يو داسي بې سواده پاچا او د ده كورنۍ حكومت كوي چي په كال كي يو دوه ځله د ده غږ له راډيو نه اوري، هغه هم د څو دقيقو لپاره، گوري چي د كاغذ له مخي هغه وينا په ډېر زحمت او په وار وار غلطېدو سره لولي چي درباري مشاورينو ورته جوړه كړې او ليكونكو د دې خيال هم ساتلی چي همدا بې محتوی او تكراري وينا په پاچا باندي گرانه تمامه نشي او د ويلو په دوران كي ئې ستومانه نكړي!! گورئ چي په غولونكي سياسي قانون كي د همدې پاچا په هكله ليكل شوي: "پاچا غير مسئول او واجب الاحترام دی" كه پاچا وفات شو، نو د ده زوی، د زوی د نشتوالي په صورت كي ښځه، د ښځي د نشتوالي په حالت كي د ده لور د پاچا ځای نيسي!! يعنی پاچايي د همدې كورنۍ موروثي حق دی، نه د پاچا په انتخاب كي ولس څه حق لري او نه د پاچا لپاره اهليت او كفايت ضروري دی!!! درباري ملايانو او پيرانو د همدې اساسي

اسلامی نهضت ----- سريزه

قانون په پای کې گوتې لگولې، په منبر د همدې پاچا د تخت او تاج د بقا او دوام لپاره دعا کوي، طبيعي ده چې د نړۍ پدې نوې فضاء کې روزل شوی نسل دا وضعیت ونه زغمي، له نورو ولسونو سره د سيالی هڅه وکړي او په خپل هېواد کې د بدلون لپاره ملا وتړي، نه نظام د ځوان نسل د قانع کولو جوگه وو او نه ئې حاميان او پلويان پدې توانېدل چې روانه وضع توجیه کړي، خلك دې ته چمتو کړي چې د سابق په شان روان حالت ومني، له مخالفت نه ډډه وکړي، سکوت غوره وگڼي او د مجهول مستقبل لپاره انتظار وکړي.

په نړۍ واله سطحه هم په دريو جبهو کې شديد تنافس او رقابت روان وو، له يوې خوا د غرب او کمونيزم ترمنځ، له بلې خوا د کمونيزم او اسلام ترمنځ او په درېيمې جبهې کې د غرب او اسلام ترمنځ د مبارزې سنگرونه تاوده وو، کمونيزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چين باندې مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواک ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ئې درلود، غرب په دفاعي حالت کې وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، يو په بل پسې ئې د شوروي اتحاد په گټه خپلې اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه او د مصنوعاتو تجارتي مارکيتونه ئې کمونستي بلاک ته تخليه کول. کمونيزم نه يوازې په آسيا، شرقي اروپا او افريقا کې په ډېره چټکتيا مخکې روان وو او د غربی حریف سنگرونه ئې فتح کول، بلکې د خطر زنگونه ئې په لاتيني امريکا کې هم د غربی ځواک د مشرتابه د غوږ تر څنگ اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوريا، ويتنام، کمبوديا، يمن، سوريه، عراق، مصر، سوډان، کيوبا، چلي او گڼ شمېر د بري په حال کې سياسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلي او له مسکو نه خړوبېدل، پېښې د کمونيزم په گټه او د غرب د مزید کمزورتيا په لور روانې وې، غرب د پېښو له مهارولو نه عاجز وو، په ويتنام کې د امريکا شرموونکې ماتې د غرب روحیه په کلکه ځپلې وه او د کمونيزم د مقابلې او پدې مقابلې کې د بري طمع ئې ترې سلب کړې وه. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونيزم سلطه او په مصر، سوريې او عراق کې د

سریزه ----- اسلامی نهضت

اسلامي ډلو خپل، کمونیزم ته له اسلام سره په منازعې کې هم د برلاسی احساس وربښلی وو.

د افغانستان سیاسي جریانات لدغه نړیوال بهیر نه په کلکه متاثره کېدل، شاهي کورنۍ چې د بریتانیا له زوال نه وروسته ئې خپل حامی له لاسه ورکړي وو، د مسکو لوري ته مخه کړه، ترڅو له مسکو نه د خپلي واکمنۍ د ادامې تضمین ترلاسه کړي، مسکو خاص شرایط درلودل، افغاني چارواکو د دغو شرایطو منلو ته ځان اړ گڼلو، لدې نه پرته ئې بله چاره نه لیدله چې په سیاسي، نظامي او اقتصادي برخو کې روسانو ته د دوی د خوښي امتیازات ومني، د اردو د روزني او تجهیز کار ئې روسانو ته وسپارو، د هېواد په شمال، شرق او غرب کې ټولي پروژې لکه د تیلو او گاز تفحصات، د معادنو استخراج، بند او انهار او د لارو جوړول د روسانو په واک کې ورکړی شوې، د تجارت لویه برخه مخصوصاً زراعتي او نساجي ماشین آلاتو، ترانسپورتي وسایلو او حربي تجهیزاتو اخیستل او د گاز او پنبې پیرودل، د روسیې کمپنیو لاس ته ورغلل، خو روسانو دا امتیازات کافی نه گڼل، افغاني چارواکي ئې تر فشار لاندې نیولي وو چې مزید امتیازات ورکړي، مخصوصاً د کمونستي افکارو خورېدو ته لاره آواره کړې او پرېږدي چې افغاني کمونستان سیاسي حزب جوړ کړي، آزاد فعالیت وکړي، آزاد نشرات ولري، په انتخاباتو کې د برخي اخیستلو حق ورکړی شي، له پارلمان نه د دوی د استازو غړ اوچت شي، شاهي منفوره کورنۍ چې له خپل ولس نه وېرېده او په اقتدار کې د پاتې کېدو لپاره ئې له بهرنۍ حمایت پرته بله هیڅ چاره نه لیدله، مجبوره وه د مسکو شرایطو ته غاړه کېږدي، د کمونستي ډلي د جوړېدو شرایط برابر او د ودي لار ئې آواره کړي او لازم امکانات او تسهیلات په اختیار کې ورکړي. پاچا غوښتل چې په هېواد کې داسې دوه حزبي سیستم رایج کړي چې دولتي حزب د شاهي نظام حامی وي او مخالف حزب د کمونستانو تر واکمنۍ لاندې وي خو د شاهي نظام درناوی وکړي. د "خلق دیموکراتیک گوند" په همدې فضاء کې او له همدې روحیې سره جوړ شو، د خپلي ورځپاڼې په لومړۍ گڼه کې

اسلامی نهضت ----- سريزه

ئې د مشروطه شاهي نظام ملاتړ اعلان کړ، د دولت د حمايې تر سيوري لاندې د دوی رسمي او څرگند فعاليت پيل شو، په کمه موده کې د کابل په پوهنتون مسلط شول، ورو ورو ئې لمن نورو علمي مؤسساتو ته خوره شوه او د يوه داسي سياسي حزب په څېر راڅرگند شو چې هرچا د هېواد راتلونکې د دوی په لاس کې گڼله او هېچا د دوی د مقابلي جرأت نشو کولی. شاه پرستان ونه توانېدل چې د "وحدت ملي" ترنامه لاندې دولتي حزب جوړ کړي، د دوی هلي ځلي ناکامي پاتې شوې.

په همدې داخلي او خارجي کړکېچنو شرايطو کې د هېواد اسلامي پاڅون، د څو با ايمان زلميانو په لاس پيل شو، نه ئې داخلي حامي درلود او نه بهرنی مرستندوی، نه ئې وسايل او امکانات په اختيار کې وو او نه شرايط او حالات د دوی لپاره چمتو وو، نه چا دا انتظار درلود چې پداسي کړکېچنو ظروفو او شرايطو کې دي يو خپلواک اسلامي تحريک پيل شي او نه چا دا گمان کولو چې دا د گوتو په شمېر زلميان به پدې وتوانېږي چې د ځواکمنو سياسي جرياناتو مقابله وکړي، د داخلي او خارجي فشارونو په وړاندې خپل شته والی وساتي، مخکې لاړ شي، وده وکړي او يوه ورځ په يوه داسي ستر ځواک بدل شي چې د هېواد په روانو سياسي او اجتماعي جرياناتو کلکه اغيزه وکړي، د پېښو مسير بدل کړي، ستر ستر سياسي احزاب د هغه په وړاندې ماتې وخوري، د ده په لاس د کمونيزم ټغر ټول شي او د شوروي اتحاد ستره او وپروونکې امپراطوري په زوال محکومه شي.

راشئ وگورو چې دا کارونه څنگه ترسره شول؟ د هېواد اسلامي پاڅون څنگه پيل شو؟ د چا په لاس پيل شو؟ څنگه ئې وده وکړه؟ څنگه د سترو سترو تاريخي افتخاراتو د ترلاسه کولو جوگه شو؟ د تحريک له پيل نه وروسته تر نن پوري د افغانستان په لويو لويو پېښو کې د دې تحريک ونډه څومره وه؟ شاهي نظام څنگه نسکور شو؟ د سردار داؤد کودتا څنگه ترسره شوه؟ بيا ولې د

سریزه ----- اسلامی نهضت

کمونستانو په لاس په قتل ورسېد؟ د شور د کودتا لاملونه څه وو؟ اسلامي انقلاب څنگه او د چا په لاس پیل شو؟ روسانو ولې زموږ په هېواد تېری وکړ؟ ولې پدې وتوانېدل چې مقاومت وټکوي، په اوضاع مسلط شي او افغانستان د مرکزي آسیا د نورو هېوادونو په څېر د تل لپاره اشغال کړي؟ ولې له افغانستانه وتلو ته اړ شول؟ او څنگه د شوروي اتحاد دا وپروونکې امپراطوري په زوال محکومه شوه؟ د دې ځواکمني امپراطورۍ په زوال کې د افغانستان د اسلامي تحریک ونډه څومره وه؟

دا کتاب د همدې پوښتنو ځوابونو ته مختص شوی، په سر کې به د نادري کورنۍ د استبدادي واکمنۍ د مسلط کېدو په څرنگوالي او کوم نظام چې دې کورنۍ زموږ په هېواد مسلط کړی وو په اختصار سره بحث کوو او لدینه وروسته به د هېواد هغه سیاسي او اجتماعي پېښې څېړو چې د شاهي کورنۍ له نسکورېدو نه بیا د روسي فوځونو ترو تلو پوري زموږ په هېواد کې ترسره شوې.

هیله مې دا ده چې پدې لیکنې سره د افغانستان د لرغوني تاریخ د یوې ډېرې حساسې مرحلې هغه مهمې پېښې په صادقانه او منصفانه طور وڅېړلی شي چې د هېواد روان حالت د هغوی زیربنده ده او د افغان ولس په راتلونکي برخليک باندې پرېکنده اثر لري.

و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب.

اسلامی نهضت ----- نادري کورنی

نادري کورنی څنگه قدرت ته ورسېده؟

افغانانو د خپل لرغوني تاريخ په اوږدو کي يوازې هلته بڼه ورځ ليدلې او له يرغلونو خوندي پاتې شوي چي گاونډيان ئې ضعيف او له داخلي ستونزو سره مخامخ وو او پدوی ئې د يرغل او د جگړو د تپلو توان او فرصت نه درلود. خو هر کله چي د دوی گاونډي هېوادونه ځواکمن شوي او يا د لويو استعماري ځواکونو په اډو بدل شوي، افغانان ئې له ستونزو او گواښونو سره مخامخ کړي، کله ئې جگړې ورباندي تحمیل کړې، کله ئې لاس پوځي حکومتونه ورباندي مسلط کړي او کله ئې د دوی هېواد اشغال کړی.

افغانستان په وروستيو پېړيو کي داسي حساس ستراتژيک موقعيت درلود چي د نړۍ سترو سترو فاتحانو هغه ته د مهمي اډې او حساس معبر په سترگه کتل، د افغانستان په لورپو تسلط ئې په ټولي منطقي د خپل تسلط لپاره مقدمه گڼله او د دې هېواد له اشغال نه پرته په ټولي منطقي د خپل تسلط له ادامې نه نشو مطمئن کېدی.

گورو چي له يوې خوا په ايران کي نادر افشار سر راوچت کړ، په ټول ايران

نادرې کورنۍ ----- اسلامي نهضت

مسلط شو، فرانسوي توپونه په لاس ورغلل، دا توپونه پدې منطقي کي د لومړي ځل لپاره د ده له لوري استعمال شول، په هيچا کي د هغوی مخي ته د مقاومت توان نه وو، دغو وسايلو او د شا او خوا سيمو د ولسونو ضعف او ناتواني، دی دې ته وهڅاوو چي د خپلي واکمنۍ لمن خوره کړي، د افغانستان په لوري ئې مخه کړه، هرات او کندهار ئې له خاورو سره برابر کړل، هلته ئې د افغانانو له ککړو نه منارونه جوړ کړل، کندهار ئې خپله نظامي اډه وگرځولو، له هغه ځايه د شرق په لوري وخوځېدو، کابل، پېښور، لاهور او ډهلي ئې تصرف کړل.

همدا راز په اروپا کي انگريز ته باروت په لاس ورغلل، د جهازونو، ټانکونو او توپونو خاوند شو، په ټوله نړۍ کي ئې د ځان سيال نه ليدو، غوښتل ئې له همدې وسايلو نه په استفادې سره په ټولي نړۍ حکومت وکړي، د نړۍ گڼ شمېر هېوادونه ئې تصرف کړل، د شرق په لوري وخوځېد، د هند په نيمې وچي مسلط شو، لويه بریتانيا ئې جوړه کړه، خو په هند باندي د خپل تسلط د دوام لپاره ئې د افغانستان نيول ضروري گڼل، دې لوري ته ئې مخه کړه، له افغانانو سره درې ځله مخامخ و جنگېدل، هر ځل په زرگونو افغانان د دوی په لاس په قتل ورسېدل، خو پدې و نتوانېدل چي د افغانانو ټاټوبي د تل لپاره اشغال کړي، پس له لنډي مودې بېرته وتلو ته اړ شول، خو داسي وتل چي په ظاهر کي د دوی مسلح قطعاتو او فوځونو افغانستان پرې ايښی، خو خپل افغاني گواډگان ئې تر شا پرې ايښي، په ظاهر کي افغانانو خپلواکي ترلاسه کړي او اشغالگر ځواکونه ئې د هېواد له پولو ايستلي، خو حقيقي خپلواکي ئې نده ترلاسه کړي، د خپلي خوښي حکومت او نظام ئې ندی جوړ کړی، که څه هم په ظاهر کي کندهار يا کابل د هېواد پایتخت گڼل کېدو، خو په حقيقت کي ډهلي او لندن د افغانستان پلازميني وې، حکمرانه ډله بدلېده را بدلېده، خو د انگريزانو په خوښه، دا دوی وو چي يوه واکمنه کورنۍ ئې په بلې بدلوله، په ټولي هغي مودې کي چي انگريزانو د هند په نيمې وچي حکومت کولو، د افغانستان د سياسي پېښو تر شا د انگريزانو لاس وو، د چارواکو د تعويض او يو په بل د بدلولو پرېکړه په ډهلي او لندن کي کېده، نه په

اسلامی نهضت ----- نادري کورنی

کندهار او کابل کې، اصلي واکمن به میکانتهن وو او شاه شجاع به یو غولوونکی سمبول.

له نیمې وچې نه د بریتانیایي فوځونو له وتلو نه بعد، چې کله شوروي اتحاد د یوه سترځواک په څېر راڅرگند شو او د افغانستان تر شمالي پولو راوړسېدو، لدې نه وروسته د افغانستان د سیاسي جریاناتو لوري بدل شو او افغانستان د یوه داسې خطرناک سره سیلاب مخي ته پرېوت چې تم کول ئې هرچا ته محال بریښېدو. د بریتانیا د زاړه بنکیلاکگر ځواک د ختمېدو او د شوروي اتحاد د زبرځواک راوړاندي کېدو نه وروسته د افغانستان واکمنه کورنی چې د انگریزانو په لاس په افغانانو مسلط شوې وه، مسکو ته مخه کړه او د کرملین له واکدارانو نه ئې په واکمنۍ کې د پاتې کېدو د تضمین ترلاسه کولو هڅه پیل کړه. لدې نه وروسته د افغانستان ټولې خونړۍ پېښې، د واکدارانو په سیاستونو تغیر او یو په بل د دوی بدلول، د مسکو په لاس او د کرملین د واکدارانو په پرېکړه ترسره شوي.

له ډېرو افغانانو سره به دا پوښتنې وي چې نادري کورنی څرنگه قدرت ته ورسېده؟ پداسې حال کې چې دا کورنی د انگریزانو په لاس په افغان ولس مسلط شوه څنگه د بریتانیا له زوال نه وروسته او د هند له نیمې وچې نه د انگریزی فوځونو له وتلو نه پس نسکوره نشوه؟ ولې په هند او پاکستان کې له انگریزانو نه د خپلواکۍ ترلاسه کولو نه وروسته منتخب حکومتونه رامنځته شول، خو په افغانستان یو منحط شاهي نظام او د یوې مستبدې کورنۍ واکمني په خپل حال پاتې شوه؟ اقتدار ته د دې کورنۍ د رسېدو او د اوږدې مودې لپاره د پاتې کېدو اصلي کیسه څنگه وه؟

نادري کورنی، د انگریزانو تر سلطې لاندې هند کې د اوږدې مودې تبعیدي ژوند تېرولو نه وروسته د امیر عبدالرحمن خان د واکمنۍ په وروستیو کلونو کې د انگریزانو په وینا کابل ته راستنه شوې وه، په هند کې د اقامت په دوران کې د

نادرې کورنۍ ----- اسلامی نهضت

دوی مصارف انگریزانو ورکول، په کابل کې له اقامت نه وروسته د انگریزانو په وساطت د پاچا او نادري کورنۍ ترمنځ اړیکې ټینګې شوې، په دربار کې د دې کورنۍ د منل کېدو دوه مهمه وجوهات وو: د انگریزانو وساطت او د نادر خان له خور سره په ۱۹۰۲ کال د حبیب الله خان نکاح، حبیب الله خان د انگریزی تاریخ لیکونکو د وینا له مخې ترسولو نه زیاتې نکاح شوې ښځې درلودې چې هر مازدیګر به ټولې د ده مخې ته لیکه کېدې او ده به د ټولو له منځ نه یوه د راتلونکې شپې لپاره انتخابوله. غلام محمد غبار افغان تاریخ لیکونکی پدې هکله لیکي: حبیب الله ته درباري ملایانو دا فتوی ورکړې وه چې پاچا کولی شي له څلورو نه زیاتې ښځې په نکاح کړي، مخصوصاً د نورستان له خلکو نه چې ګواکي په جنگ سره د دوی سیمه نیول شوې، د اسیرانو حیثیت لري او ښځې ئې وینځي ګڼل کېږي.

دغه سیاسي ازدواج دې کورنۍ ته موقع ورکړه چې لومړی په پاچایي دربار کې د پښو ځای پیدا کړي او بیا اقتدار ته د رسېدو لپاره ځانته لار آواره کړي.

غبار د حبیب الله خان په دربار کې د دې کورنۍ د غړو د نفوذ په هکله لیکي:

امیر حبیب الله خان ورو ورو دې کورنۍ ته ارتقاء ورکړه، نه یوازې په دربار کې، بلکې د افغانستان په فوځ کې هم، محمد آصف خان او محمد یوسف خان د "مصاحبین خاص" تر نامه لاندې د پاچا ندیمان شول. محمد نادر خان او ورور ئې محمد علي خان د شاه د محافظي قطعي جنرال او غونډ مشر شول، د نادر خان دوه نور وروڼه، محمد عزیز خان او شاه ولي خان یو د "شاه آغاسی خارجه او رکاب باشي" تر نامه لاندې د خارجه چارو مسئول او بل ئې د شاهي کورنۍ د شاهزادگانو لپاره د آسونو د قطعي آمر (سرخان سپور) وټاکل شو.

همدا راز د نادر خان دوه تر وڼه، محمد سلیمان خان او احمد شاه خان، د نظامي شاه آغاسی او (سر میر سپور) د امیر زادگانو د سورلۍ د قطعي آمران

اسلامی نهضت ----- نادری کورنی

وټاکل شول، وروسته بیا احمد علي خان د دې کورنۍ بل غړی، په دربار کې وگمارل شو او محمد هاشم خان د نادر خان ورور هم د "سر، سراوسی" ترنامه لاندې د پاچا د حضور د خاصي ډلې امر وټاکل شو. پدې ترتیب د حبیب الله دربار ورو ورو د دې کورنۍ لاس ته ورغی، خو دې نفوذ او درباري مقام، نه په ملت کې جرړی درلودې او نه څه وزن؛ خو یوه خاصه پېښه د دې باعث شوه چې د نادر خان شخصي وجاهت د دربار او کابل له محدودې نه د یوه زړه ور او باتور ولایت تر سطحې خور شو او هغه دا چې په ۱۹۱۳-۱۹۱۲ کې د پکتیا خلکو د دولتي فوځ د ظلم په خلاف پاڅون وکړ، د دولت ځواکونه ټپي وځپل، شاه لالهانده شو، نادر خان د شاه د خوشحالولو لپاره د دې ملي پاڅون د ځپلو دندې ته داوطلب شو، په پکتیا ټپي یرغل وکړ او د مقاومت په ټکولو بريالی شو او پاچا ورته د نایب سالاري رتبه ورکړه.

د دې ترڅنګ د حبیب الله خان د پاچایي په وروستۍ برخې کې د نادر خان ورور محمد هاشم خان ته د نظامي نایب سالاري رتبه ورکړې شوه او د دې ترڅنګ د هرات د فوځ قوماندان وټاکل شو او محمد سلیمان خان د نادر خان د تره زوی د هرات په شان د یوه لوی ولایت د والي په حیث توظیف شو او پدې سره د هېواد د غربی سیمو او سپدونکو سره د دې کورنۍ اړیکې ټینګې شوې.

غبار د حبیب الله خان د استبدادي او مفسدي واکمنۍ د نسکورېدو په هکله لیکي: د مرکزي مطلق العنان دولت له ورځ په ورځ زیاتېدونکې فشار نه ولس ستومانه شو، دولت په خارجي سیاست کې د انگریزانو تر سلطې لاندې وو، ولس له بهرنۍ سلطې نه خپلواکي غوښتله او د مرکزي دولت له استبدادي سیاست نه متنفر وو، شاه چې د یوه مطلق العنان واکمن په څېر د هېواد د ادارې واګې په اختیار کې درلودې، عملاً ټپي د هېواد چارې بې مسئولیته او مفسدو درباریانو ته پرې ایښې وې او پخپله د عیاشۍ او اخلاقي فساد په ډنډه کې ترستوني غرق وو، تر سلو نه زیاتې بنځي ټپي په خپل حرمسرای کې راغونډې کړې وې او په لسهاوو

نادرې کورنۍ ----- اسلامي نهضت

غير قانوني زامن ئې درلودل. مولوی عبدالرب کندهاری د کابل د معارف مدیر مکلف وو چې د شاه د حرم هري بنځي ته عربي القاب راپيدا کړي او د ده نامحدودو کوژدو ته شرعي فتوی ولټوي، دغو درباري ملایانو به شرعي خپلې جوړولې او ویل به ئې: له دارالحرب نه د هر شمېر بنځو ترلاسه کول او په خپل حرمسرای کې ساتل، شرعي مانع نلري. د پاچا پلار امیر عبدالرحمن خان د نورستان سیمه د یوه جهاد په ترڅ کې فتح کړې او د سیمې اوسېدونکي ئې مسلمان کړي، دا سیمه د دارالحرب حیثیت لري او د ده زوی امیر حبیب الله خان کولی شي لدې سیمې نه د خپلې خوښې په شمېر بنځیولري!!

د پاچا سلوک له عام ولس سره خو څه کوي حتی له نږدې درباریانو سره داسې وو لکه د یوه آقا او بادار معامله له خپل ذلیل او سپک مریې سره.

دربار ته معزز کسان به ئې په معمولي خبره سپکول، وهل او د سیالانو مخي ته رټل، پدې سره ئې غوښتل چې ټول تر رعب لاندې وساتي او هیڅوک د ده په وړاندې د عزت النفس احساس ونکړي. یو ځل په استالف کې خپل مېله ځای ته تللی وو، نادرخان له خپل معین وخت نه لر وروسته ورورسېدو، پاچا خپلو عسکرو ته امر وکړ چې هغه ته کړۍ چپه ورواغوندي، په یابو ئې سپور کړي او د سورو عسکرو سره یوځای ئې د کابل په لوري وخوځوی، ترڅو ټول خلق دا منظره وگوري او د ده لپاره د عبرت سبب شي.

حبیب الله خان په ۱۹۱۹ کې د لغمان د کله گوش په بنکارځي کې د شپې لخوا په خپلې خیمې کې په قتل ورسېدو، پهره کوونکي عسکر پداسې حال کې شجاع الدوله ونیو چې د شاه له خیمې نه راوتو، خو د قتل ځای ته د نادرخان په رارسېدو سره هغه پرېښودی شو، ویل کېږي چې د ده په قتل کې د شاهي کورنۍ غړو او د نادرخان په شمول ځینو درباریانو لاس درلود. د شاه له قتل نه وروسته سردار نصر الله خان په لغمان کې او امان الله خان په کابل کې د پاچایي د عوا وکړه، په جلال آباد کې مېشت دولتي قطعاتو لومړی د سردار نصرالله خان د

اسلامی نهضت-----نادري کورنی

پاچايي ملاتړ وکړ خو درې ورځي وروسته ئې د پاچا د زوی امان الله خان ملاتړ وکړ او عنایت الله خان معین السلطنته او نصرالله خان نائب السلطنه ئې د نادرخان په شمول ونيول او لاس تړلي ئې د کابل په لوري و خوځول.

همدا کار د هرات د فوځي قطعاتو له خوا له محمد هاشم خان او محمد سلیمان خان سره وشو، دواړه ئې لاس تړلي او په یابو سپاره کابل ته ولېږل، دا کار د خلکو د هغي ژوري کرکي ښودنه کوي چي د دې کورنی د غړو په نسبت ئې پدې خاطر درلوده چي له انگریزانو سره ئې ژوري اړیکي وې.

امان الله خان، نایب السلطنه نصرالله خان ترهغه په بند کي وساتو چي مړ شو، نادرخان ئې سره له کورنی لومړی د ارگ په محبس کي واچاوو او وروسته ئې خوشي کړ او د خپل فوځ سپه سالار ئې کړ او د ده وروڼه هر یو شاه ولي خان او شاه محمود خان ئې په فوځ کي د جنرالانو په حیث وټاکل او خپلي دوې خویندي ئې هم دوی ته په نکاح ورکړې.

له انگریزانو سره د درېیمي جگړي په دوران کي نادرخان د ټل او شاه وليخان د وزیرستان د محاذونو قومندانان ټاکل شوي وو، د وزیرستان مجاهدین په شاه ولي خان شکمن شول او د محاذ له قومندانۍ نه ئې عزل کړ او لاس تړلی ئې له سیمي وایست او د نادرخان خواته ئې ولېږو. نادر خان د ټل به محاذ کي غوښتل چي جنگیالي په شا کړي، پدې نامه چي ده ته اطلاع رسېدلې چي د انگریزانو زیات شمېر تازه قطعات د جنگ میدان ته رالېږل شوي، خو نورو ورسره دا خبره ونه منله، جگړه پیل شوه، په لومړی سر کي د ټل فوځي قلعه د افغاني جنگیالیو لاس ته ورغله، خو وروسته د ده د متزلزل قیادت په وجه بېرته انگریزانو ونيوله، نادرخان د تېښتې په حالت کي وو چي له کابل ورتنه د افغانانو او انگریزانو ترمنځ د متارکې اطلاع ورکړی شوه.

له انگریزانو سره په ۱۹۲۱ کي د روغی جوړي معاهده امضاء شوه او امان الله ته موقع په لاس ورغله چي په داخل کي د خپلي سلطې ټینګولو ته توجه

نادرې کورنۍ ----- اسلامي نهضت

وکړي.

د هېواد شمالي او غربي ولاياتو ته ئې هيئتونه ولېږل، فيصله ئې وکړه چې د قطن، مزار، هرات او کندهار لپاره د وزيرانو په سطحه چارواکي وټاکي، نادرخان ئې قطن ته ولېږو، خو نادر خان هلته له لنډې مودې پاتې کېدو نه وروسته د ۱۹۲۲ کال په وروستيو کي کابل ته راستون شو. لدې نه وروسته شاه په هغه بې اعتمادده شو، امان الله غوښتل چېله روسانو سره خپلي اړيکي ټينگي کړي، نادرخان چې له انگرېزانو سره په پټو دوستانه اړيکو متهم وو د شاه په نوي سياست کي مفیده پرزه نه برېښېده، بايد له صحنې لري کړي شوی وی، لومړی د ده وروڼه او ورپسې دی له خپلو ټولو مهمو دندو کناره کړی شوو او بالآخره ئې په کال ۱۹۲۴ کي پاریس ته د وزيرمختار په حيث ولېږو او محمد هاشم خان ئې په مسکو کي سفير وټاکو، خو په ۱۹۲۴ کي لدې دندو هم منفي کړی شول.

امان الله په داخلي اوضاع له مسلط کېدو او د ده پاچايي ته د گواښ کوونکو څېرو له تصفيه کولو نه وروسته له نړۍ والو سره د اړيکو ټينگولو لپاره د اروپا دوره وکړه، ځوان، بې تجربه او د دنيا له حالاتونه بې خبره شهزاده د افغانستان په شان له يوه وروسته پاتې هېواد نه د اروپا په دوره وتلی، د مسکو، لندن او پاریس په شان د لويو لويو ښارونو د ليدلو موقع په لاس ورغلي، د دې هېوادونو له ظاهري وضعي نه هومره متاثره شوی چې د اروپا هر څه ورته مقدس او غوره او د خپل ولس هر څه ورته سپک او حقير په نظر ورغلي، همالته ئې د خپل ملت له هر څه نه د مقاطعې او په هر څه کي د اروپا د تقليد فيصله وکړه. هېواد ته له راستنېدو نه وروسته هغه پخوانی امان الله نه وو، غوښتل ئې د اروپائيانو په پل گام کېږدي، خو دی نه پوهېدو چې اروپائيان څنگه دې مرحلې ته رسېدلی، د دوی د ترقي لاملونه څه وو، د دوی هېوادونه څنگه سمسور شوي، د سمسورتيا لپاره ئې څومره مظلوم ملتونه له خاورو سره برابر شوي، د دوی د سوکالي او خوشحالي لپاره څومره ملتونه قرباني شوي. د استبداد، اختناق او

اسلامی نهضت ----- نادري کورنی

جهل له دور نه څنگه ژغورل شوي، خپلواکي، ديموکراسي او ترقي ته د رسېدو لپاره د هر هېواد ولس څومره قرباني ورکړي، څومره ويني توی شوي، څومره خولې تويی شوي، افغاني نازولی شهزاده پدې خبرو نه پوهېدو، هغه په اروپا کي لوڅ سرونه، برينډي پونډی، نيکتايي، شپو، دريشي، د بنځو او نارينه وو اختلاط ليدلی وو، گمان ئې کاوو چي که په خپل هېواد کي همدا شيان رايج کړي نو د اروپائيانو په شان به شي، د تمدن په کاروان کي به شامل شي، غوښتل ئې هرو مرو د اروپائيانو تقليد وکړي، که په بل څه کي تقليد نشي کولی کم له کمه په لباس کي خو بايد د دوی په شان شي، هېواد ته له راستنېدو سره سم، په يوې درباري غونډي کي د ده ميرمني ملکه ثريا د محمود طرزي لور خپل پرونی له سر نه لري کړ او آخواته ئې وغوځاوو او د بنځو او نارينه وو په گډي غونډي کي لوڅ سر او چاک گريوان څرگنده شوه، د درباريانو له بنځو نه هم وغوښتل شوو چي همدا کار وکړي، د ده د پلار بې شمېره بنځو لا د مخه په حرمسرای کي د اروپايي لباس مشق کاوو، مأمورينو ته ئې امر وکړ چي لدې نه وروسته بايد دريشي واغوندي، شپو په سر کړي او نيکتايي واچوي، د جمعې د ورځي په ځای يکشنبه د رخصتي ورځ اعلان شوه او د هلکانو او نجونو گډ درس پيل شو، د بنځو پښتني او اسلامي حجاب او د نارينه وو ملي جامه په اروپايي لباس بدله شوه.

اکثر تاريخ ليکونکي محققان، د امان الله خان په خلاف د ملي پاڅون لويه وجه د ده همدا ماشومانه اقدامات گڼي، چي ولس ئې راوپاراوو او د ده مخالفينو ته ئې موقع په لاس ورکړه، خو د ده د اقتدار په نسکورېدو کي د انگریزانو ونډي ته خاصه پاملرنه نکوي. پدې کي هيڅ شک نشته چي افغان ولس د ديني جذباتو په حکم او له ملي عنعناتو نه د دفاع په خاطر د امان الله خان په خلاف راولاړ شو، خو پدې ملي پاڅون کي د هغو کسانو فعاله ونډه، چي تل د انگریزانو په اشاره کله د يوه واکمن او کله د بل واکمن په څنگ کي ودرېدلي او د انگریزانو د لاس پوځو واکمنانو ملگرتيا ئې کړې، دا خبره ثابتوی چي انگریزانو پدې خاطر د امان الله

نادرې کورنۍ ----- اسلامي نهضت

خان د نسکورولو د هڅو ملاتړ کړی چې دوی په افغانستان د سابق په څېر داسې واکمن غوښت چې یوازې له لندن نه هدايت اخلي او له بل لوري مخصوصاً د انگریزانو له رقیبانو سره د دوستۍ شوق او هڅه نکوي. انگریزانو دا نشو منلی چې امان الله دي مسکو ته نږدې شي. هغه درباري روحانیون چې د امان الله خان د پلار په دربارکي ټول اخلاقي فساد، عیاشي د دین او پښتني دود دستور خلاف ټول کرغېرن کړه وره ئې زغملي شو او په خپلو سترگو ئې د پاچا هغه اعمال لیدل چې د شریعت خلاف وو خو لدې سره سره ئې د پاچا د تخت او تاج د بقا لپاره دعا کوله، څنگه ومنو چې نن هغوی د اسلام په خاطر امان الله کافر گڼي او د ملي پاڅون ملگرتیا کوي. امیر حبیب الله د امان الله پلار تر ده نه ډېر غیر اسلامي کارونه کول، خو درباري مفتیانو هغه ته "ظل الله" ویل!! متأسفانه د کومو کارونو له مخي چې ځینو چپي عناصرو امان الله ته د مترقي پاچا نوم ورکړي، نورو بیا فقط د همدې کارونو له مخي هغه مرتد گڼلی، شهزاده امان الله خان له ځینو شکلي کارونو نه پرته هیڅ ندي کړي، نه ئې ملت ته کوم خدمت کړی، نه ئې هېواد د ترقي په لار روان کړی، نه ئې په سیاسي او اجتماعي نظام کي دولس په گټه څه تبدیلی راوستی او نه ئې ولس ته د خپل برخليک د ټاکلو او د خپل مشرد انتخاب حق ورکړي، د یوه مفسد دیکتاتور پلار نه ئې تخت او تاج په میراث وړی وو، د اقتدار لپاره ئې د خپل پلار په شمول د نږدې خپلوانو له ترور، وژلو او بندي کولو نه هم ډډه ونکړه، هر پاچا یو غاصب انسان دی چې د خپل ولس یو ستر او بنيادي حق ئې سلب کړی او په زور یا د بهرني سازش له لاري په ولس مسلط شوی، هر شاهي نظام د انساني حقوقو منافي نظام دی، د بې عدالتۍ مظهر دی، په حق تلفی، فردي او خانداني استبداد ولاړ دی، هیڅ پاچا ته نه عادل ویلی شو نه مترقي، مگر کوم غله ته عادل ویلی شو؟ مگر کومې باغی ډلې ته چې په کومي سیمي مسلطه شوې په دې خاطر چې له بنکول شوی کاروان سره ئې په ورین تندي معامله کړې او د کاروانیانو له وژلو، وهلو او ټکولو نه ئې ډډه کړې، یوازې د دوی شته ئې تالان کړي، د ښو غاصبانو او باغیانو خطاب کولی شو؟! څوک چې

اسلامی نهضت ----- نادری کورنی

امان الله پدې خاطر مترقي پاچا گڼي چي د افغانانو ملي جامه ئې بدله كړه، شپو او دريشي ئې رايج كړه، د شخو پروني ئې لري كړل، د جمعې ورځي رخصتي ئې د يکشنبې په رخصتي بدله كړه، دا كسان بايد د انگریزانو ملكه تر ثريا نه هم زیاته مترقي وگڼي، ځكه هغې او كورنی ئې تر امان لله نه ډېر د مخه دا كارونه كړي وو!! حقیقت دا دی چي افغاني چپي عناصر يوازي پدې خاطر د يوه ديكتاتور پاچا ملاتړ كوي او هغه ته مترقي پاچا وايي چي د دوی له آقايانو (د كرمليڼ له واكدارانو) سره د نښو اړيكو غوښتونکی وو. افغاني درباري مفتیانو هم پدې خاطر امان الله مرتد گڼلو چي له لندن نه ئې خپله قبله د مسكو په لوري اړولې وه، نه پدې خاطر چي ده د اسلام په خلاف گامونه اخیستی وو!!

د امان الله خان په خلاف لومړی د شنوارو زړه وړ قوم قیام وکړ، شاه خپل خارجه وزير غلام صديق خان دې قبيلي ته ورو لېږو، هغه د شنوارو له مشرانو محمد علم خان او محمد افضل خان سره وليدل، دوی د خپلو نورو غوښتنو په ترڅ کي د ملكه ثريا طلاق او د دې د پلار محمود طرزي د حبس مطالبه وکړه. پاچا دا شرايط ونه منل خو د ۱۳۰۷ کال د جدي په مياشت کي ئې په يوه ۱۸ فقره ايز فرمان کي اکثره هغه بدلونونه لغو کړل چي يا د ده د لس کلني پاچايي په دوران کي ترسره شوي وو يا ئې پرېکړه کړې وه خو نه وو ترسره شوي، په ملت کي د شاه په ضد احساسات هومره راپارېدلي وو او د هېواد گوټ گوټ ته رسېدلي وو چي پدې فرمانو سره د هغه مخه نيول او د ولس کرکه او نفرت راکمول ممکن نه وو.

د پروان ديندار ولس چي په حساس موقعيت کي او کابل ته تر ټولو نږدې وو، د رژيم په ضد پاڅون وکړ، متأسفانه د پاڅون قيادت د داسي کسانو لاس ته ورغی چي د يوه ملي پاڅون د لارښووني لپاره ئې لازمه وړتيا نه درلوده، نه ئې سواد درلود، نه تجربه، نه ديني معلومات، نه سياسي پوهه او نه د افغانانو ملي جوړښت داسي وو چي دا ډله د ولس د اکثريت تائيد ترلاسه کړي، د دې قیام مشري د حبيب الله خان کلکاني لاس ته ورغله، متأسفانه هغه صالح ملگری او

نادرې کورنۍ ----- اسلامي نهضت

مشاورين نه لرل، که نه نو دا لومړی ځل وو چې د ولس له متن نه راولاړ شوی یو زعيم، د بهرنۍ مرستې او ملاتړ نه پرته، د یوه مستبد او مطلق العنان شاهي رژیم په خلاف د ملي پاڅون قیادت کوي، قیام کوونکي د کابل په لور و خوځېدل، د څه مقاومت نه پرته د کابل شمالي دروازې ته ورسېدل، کابل د دوی په لاس کي پرېوت او پاچا د کندهار په لوري وتښتېدو چې هلته د لنډ تم کېدو او څه ناکامو هلو ځلو نه وروسته، د رټل شوو پاچایانو وروستۍ اډې "روم" ته ئې پناه یووړه.

روسانو غوښتل چې د امان الله خان مرسته وکړي، له غلام نبي خان چرخي سره ئې د روسي فوځ یوه اټه سوه کسيزه قطعه د کولونل (کی، ام. پريماکوف) تر قومندې لاندې ملگرې کړه، د څو جازونو ترحمایې لاندې ئې د ده مختلط لښکر له آمو نه را تېر کړ چې مزار شريف بېرته د حبيب الله خان کلکاني له پلویانو نه ونیسي. دوی مزار تصرف کړ او د سمنگان په لوري و خوځېدل، حبيب الله خان تازه نفس فوځ د سيد حسين ترمشرۍ لاندې سيمي ته ولېږو، خو پداسي حال کي چې د غلام نبي خان لښکر مخ په وړاندي روان وو، ناڅاپی خبر شو چې د روسانو قطعه په شا شوې او له آمو نه بېرته د شوروي لوري ته اوښتی، له بليخوا اطلاع ورکړی شوه چې امان الله خان هم له کندهار نه د روم په لوري خوځېدلی، مجبور شو له خپل لښکر سره د شوروي اتحاد خاوري ته په شا شي.

حبيب الله خان کلکاني ته چې کومو درباري مفتیانو د خادم دين رسول الله لقب ورکړی وو همدغو کسانو د نادرخان له سلطې نه وروسته هغه د یوه غله په نامه معرفي کړ او د شاهي کورنۍ په خدمت کي مزدور تاريخ ليکونکو همدا فتوی په خپلو تاريخي ليکنو کي رانقل کړه او د همدغو تورلمنو مفتیانو په متابعت کي ئې د ده د اقتدار دوره یوه توره تاريخي دوره معرفي کړه، حال دا چې د مخکنیو او وروستیو دورو په انډول دې دورې ډېر غوره اړخونه لرل، که وطن پالونکو او صالح شخصیتونو د دې بدلون ملاتړ کړی وی، پدې سره د بهرنیو

اسلامی نهضت ----- نادري کورنی

سلطه پای ته رسېده، د شاهي نظامونو ټغر د تل لپاره ټولېدو او د یوه ملي مقتدر حکومت لپاره لار آوارېده، خو انگریزان په کمین کې وو، یو ځل بیا ئې په کابل د خپلې خونبې لاس پوڅي ډلې د تپلو لپاره پټې او برېښې هڅې پیل کړې، بیا ئې هغه کورنی چې دوی له هند نه افغانستان ته رالېږلې وې، ځینو ته ئې مذهبي او روحاني وجاهت وربخښلی وو او ځینو ته سیاسي، اجتماعي او ملي وجاهت. دا کورنی وگمارل شوې چې د حبیب الله خان کلکاني په خلاف ملا وټري او په ټول ملت، مخصوصاً د پښتنو په سیمو کې د کابل د حکمراني ډلې په خلاف خلک راوپاروي، ځینې د امان الله خان د پلوي په پلمه او ځینې د ژبني تعصب په اساس او پښتنو ته د واکمنۍ د بیا انتقال په پلمه، انگریزانو نادر خان او د ده وروڼه شاه ولي خان او محمد هاشم خان له فرانسې نه بمبئی ته او له هغه ځایه د لاهور او پېښور په لار افغانستان ته ولېږل، ترڅو د حبیب الله خان کلکاني په خلاف د قومي پاڅون مهار په لاس کې واخلي، محمد هاشم خان ننگرهار ته او نادر خان پکتیا ته داخل شو، دوی پښتنو ته داسې ښودله چې غواړي اقتدار بېرته د پښتنو په لاس کې پرېوزی، د امان الله خان پلویانو ته ئې هغه خط وربښودو چې د ده په نامه ئې له کندهار نه پاریس ته ورلېږلی وو او ورته لیکلې ئې وو چې د شوروي له لاري افغانستان ته داخل شي او د شمال له لوري د حبیب الله خان کلکاني په خلاف کار وکړي، د امان الله خان پلویان ئې پدې لیک غولول او ورته ویل ئې چې غواړي د امان الله خان واکمني بېرته اعاده کړي.

حبیب الله خان کلکاني ته گرانه وه چې له بهرني ملاتړ نه پرته د داسې یوه حرکت په وړاندي مقاومت وکړي چې نه یوازې د ملت غالب اکثریت په هغه کې فعاله ونډه ولري، بلکې د انگریزانو ملاتړ هم ورسره وي.

نادر خان له پکتیا نه خپل عملیات پیل کړل، خو له مقاومت سره مخامخ شو، د حبیب الله کلکاني پلویانو د محمد صدیق خان او سورجنیل ترمشری لاندې د ده ټول یرغلونه په شا وتمبول، مجبور شو له انگریزانو نه مرسته وغواړي

نادرې کورنۍ ----- اسلامي نهضت

تر څو د سرحد آخوا قبایل لده سره ملگری کړي، د وزیرو مشرانو د ده ملگریټیا وکړه، د ځایو او وزیرو گډ لښکر د دوی له لاري په لوگر برید وکړ، د لوگر له نیولو وروسته د تنگی واغجان له لاري د کابل په لوري وخوځېدل، د محمد گل خان ترمشرۍ لاندې د ننگرهار لښکر هم لدوی سره یوځای شو، د کلکاني ځواکونو ته ئې په محمد آغه او تنگی واغجان کي ماتې ورکړه، د چهار آسیاب له لاري کابل ته ننوتل او د شیردروازي د غره لوري ئې تصرف کړ، حبیب الله خان کلکاني غوښتل چي په ارگ کي ترهغه مقاومت وکړي چي د هېواد له نورو ولایاتو نه د ده پلوي فوځونه کابل ته راوړسېږي خو له یوې خوا د ارگ سلاح کوټ منفجر شو، له بلې خوا د ده پیاوړی قومندان پردل خان پداسي حال کي په قتل ورسېدو چي غوښتل ئې د ده د مرستي لپاره ارگ ته داخل شي، مجبور شو له کابل نه ووځي او چاریکار ته ولاړ شي، د نادر خان لښکری کابل ته ننوتي او سملاسی ئې د درباري ملایانو یو ټولگی د امضا شوی قرآن سره حبیب الله کلکاني ته ورو لېږو او د متارکې بلنه ئې ورکړه او هغه ته ئې ډاډینه ورکړه چي د جگړي د توقف په صورت کي ده او د ده ملگرو ته عفو کوي، (دا قرآن د سید حسین لمسی سید منصور د بغلان د ولایت د جهاد امیر په ۱۳۲۲ کال کي ماته وسپارو) حبیب الله خان کلکاني زړه نازړه وو، خو سید حسین هغه تشویق کړ چي په امضاء شوي قرآن او د روحانیونو پدې هیئت اعتماد وکړي، ده هم باور وکړ او د سید حسین، شیرجان او خپلو ورونو په شمول د ده ۱۷ کسيز هیئت کابل ته وخوځېد او نادر خان ته تسلیم شو، خو نادر خان خپلي ژمني تر پښو لاندې کړې او دوی ئې له ټولو ملگرو سره د ۱۹۲۹ کال د نومبر د میاشتي په لومړۍ نیټه په قتل ورسول او د مړو اجساد ئې څو ورځي د حضوري چمن په انگرې کي په دار ځوړند پرېښودل ترڅو د نورو لپاره د عبرت وسیله شي.

د نادر خان پاچایي

د افغانستان په تاریخ کې دا یوه ډېره سپیره او بد مرغه ورځ وه چې کابل د نادر خان په لاس کې پرېوت او دی د پاچایي په گدی کېنېناست او پدې سره په افغانستان یوه داسې مفسده او د پرديو لاس پوڅې کورنۍ مسلطه شوه چې نیمه پیرۍ ئې په افغانستان مطلق العنانه واکمني وکړه، نومیالي غازیان، ملي څېرې او لوی لوی شخصیتونه ئې یا اعدام کړل، یا ئې ترور کړل، یا ئې په زندانونو کې تر تعذیب لاندې ووژل، یا ئې له هېواده تبعید او فرار ته مجبور کړل، افغانستان ئې بېرته د انگریزانو په یوې مستعمرې بدل کړ، اختناق، انحطاط، فقر، لوږه، جهل، د ترقی له کاروانه وروسته پاتې کېدل، د گاونډیو له سیالیۍ نه لوېدل او د نړۍ تر ټولو وروسته پاتې، محتاج او ناتوانه هېواد باندې بدلېدل، د همدې کورنۍ د کرغېړني واکمنۍ نتایج وو.

نادر خان د ۱۳۰۸ کال د میزان په ۲۳ کابل ته ننوت او مخامخ د سلام خانې مانۍ ته ولاړ، په سلام خانې کې د پکتیا او وزیرو د مشرانو ترڅنگ د کابل ځینې سپین رېبري او د سابقه دولت ځینې ارکان را بلل شوي وو، دا غونډه د دې لپاره جوړه شوې وه چې نادر خان به په هغې کې وینا کوي، هلته به د هېواد لپاره د

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

زعيم د ټاکلو پرېکړه کېږي، لومړی به نادر خان وينا کوي او د وينا په ترڅ کې به د غونډې له برخه والو نه غواړي چې د لويې جرگې له جوړېدو او له هغې ليارې د هېواد د مشر له ټاکلو سره موافقه وکړي، خو د غونډې له منځ نه به ځيني کسان دا غږ اوچتوی چې همدا غونډه لويه جرگه ده، تاته د پاچا په حيث رأی درکوي، تا هېواد وژغورلو، ته تر بل هرچا د دې کار لپاره مناسب، وړ او مستحق ئی!! همداسي وشول، ده په خپلې لنډې وينا کې وويل: هېواد ته له راستنېدو نه زما يوازی مقصد دا وو چې له غلو نه هغه وژغورم، دا مقصد ترسره شو اوس غواړم چې لويه جرگه دايره شي او د هېواد لپاره پاچا انتخاب کړي، د ده له همدې وينا سره سم مؤظفو کسانو د غونډې له منځ نه غږ وکړ چې د لويې جرگې رابللو ضرورت نشته، ته په خپله پاچا يې او موږ ټول تا د پاچا په توگه منو!! فيض محمد خان د امانې حکومت د معارف وزير وويل: د امان الله خان د لويې جرگې اکثر غړي دلته موجود دي، ټول پدې ټينگار کوي چې بايد تاسو دا دنده قبوله کړئ، موږ هم د جنوبي د مشرانو په څنگ کې تا د پاچا په حيث منو!! نادرخان له لنډ ځنډ نه وروسته وويل: ستاسو د ټينگار په خاطر دا دروند پيټی قبلوم!!

د لويې جرگې تر نامه لاندې د دغه خندوونکې ډرامې په ترڅ کې هغه د پاچايي په گدی کېښناست او پدې سره د افغان ولس هغه حرکت متوقف شو چې د سلطنتي رژيمونو نه د آزادۍ په لوري ئې پيل کړی وو او د نيمې پېړۍ لپاره نور هم د يوې بلي خاندانې ديکتاتورۍ په منگولو کې اسير پاتې شو.

کومه لويه جرگه چې نن ئې په غرب پوري تړلې ډلگۍ او د سلطنتي رژيم پلويان غواړي هماغه لويه جرگه ده چې د ظاهرخان پلار د کابل له نيولو وروسته دايرکړه او دی ئې د پاچا په حيث وټاکو، دوی غواړي چې د همداسي يوې خندوونکې ډرامې په ترڅ کې يو ځل بيا دغه کورنۍ په افغانانو مسلطه کړي، خو دوی دې خبرې ته متوجه ندي چې نادرخان د کابل له نيولو نه وروسته او پداسي حال کې د خپلو پلويانو غونډې ته د لويې جرگې نوم ورکړي چې د ده مسلح

اسلامی نهضت ----- نادرخان پاچایی

پلویانو کابل فتح کړی وو، د کابل د هر کور مخي ته مسلح کسان ولاړ وو، د غونډې غړو د ده د اسیرانو حیثیت درلودو، خو دوی په روم کي له وطنه بهر او پداسي حال کي چي په ټول هېواد کي د پل ایښودو ځای نلري، لویه جرگه غواړي!! پدې نه پوهېږي چي نن نه د افغانستان حالت هماغه د پروډ ورځي حالت دی، نه افغانان هماغه پروډي افغانان دي او نه نړیوال وضعیت هماغه زوړ حالت دی، پدې نه پوهېږي چي د دوی د بیا مسلطولو لپاره د بریتانیا په شان یوه داسي بهرني حامی ځواک ته ضرورت دی چي په گاونډیو هېوادونو مسلط وي، کابل د دوی لپاره فتحه کړي، دوی کابل ته ورسوی او هالته ورته لویه جرگه جوړه کړي، دوی پدې نه پوهېږي چي شاهي نظامونه یا په ډېرو ناپوه او جاهلو قومونو حکومت کولی شي، یا په ډېرو ضعیفو او ذلیلو قومونو، چېرې چي ولس وینس شي، ځان وپېژني، پدې پوه شي چي خلک برابر پیدا شوي، هیڅوک له مور پلار نه پاچا ندی پیدا شوی، واکداران باید د دوی خادمان وي نه باداران، هیڅوک حق نلري پدوی حکومت وکړي مگر هغه چي په خپله دوی انتخاب کړي وي، هیڅ واکدار دا حق نلري چي خلک خپل غلامان وگڼي، لدوی سره د اسیرانو سلوک وکړي، ملي شتمني داسي وگڼي لکه "دغنیمت مال" او د هر راز تصرف حق ځانته ورکړي، یوه خاصه کورنۍ او ټبر په ټول ولس مسلط کړي، واکمني د خپل ټبر موروثي حق وگڼي او مرییتوب، غلامی او په پتو سترگو اطاعت د خلکو دایمي او لازمي دنده. دا ډله نه پوهېږي چي دا توره شپه تېره شوې، بېرته ئې راگرځول گران او محال دی.

پدې ترتیب نادرخان د تخت او تاج خاوند شو، ده د خپلي کورنۍ د مطلقه واکمنۍ د تحکیم لپاره څو کارونه وکړل:

لومړی ئې داسي کابینه جوړه کړه چي د ده یو ورورمحمد هاشم خان ئې صدراعظم او بل ورور شاه محمود خان ئې د حرب وزیر وو او د امان الله خان له وزراوو څخه فیض محمد خان او علیمحمد خان چي په هغې غونډې کي ئې د ده

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

په پاچا کېدو ټینګار کړی وو، د خارجه چارو او معارف وزیران، فضل عمر مجددي ئې د عدلیې وزیر او محمد گل خان مهمند ئې داخله وزیر وو، کابینه داسې جوړه شوې وه چې اصلي واک د ده د کورنۍ په لاس کې وي او نور د دوی مأمورین وي. د ده حکومت په اصل کې د ده او د ده د څلورو وروڼو محمد عزیز خان، محمد هاشم خان، شاولي خان، شاه محمود خان او د دوی د اولادې حکومت وو، افغانستان ئې داسې ګڼلو لکه یوه مفتوحه سیمه او افغانان ئې داسې شمېرل لکه اسیران، پدې نظام کې د ده د ټبر هر محمدزایي ته سردار ویل کېدل، په مهمو دندو به له سردارانو نه پرته بل څوک په هغه صورت کې ټاکل کېدو چې په سردارانو کې به د دې دندي لپاره ورکس په نظر نه ورتلو او یا به هغه دومره د دې کورنۍ په وړاندې سپک او ذلیل وو چې د هر یوه په مقابل کې به لاس په سینه ولاړ وو. پیر، وزیر، جنرال او د ده د حکومت هر مأمور به د دې کورنۍ د هر غړي لاس بڼکلاوو، درباري پیرانو به د سردارانو لاسونه بڼکلول او بیا به دربار دې ته شرایط برابرول چې عام ولس او ساده زړي افغانان د دغو درباري پیرانو لاسونه بڼکل کړي.

غلام محمد غبار پدې هکله چې د نادرخان د دولت ټولې داخلي او خارجي مهمې ادارې د ده د کورنۍ او د ټبر د غړو په لاس کې وې داسې لیکي:

"دغه حکومت د دولتي دندو په سپارلو کې لاندې مراتب په نظر کې نیول: د لومړي درجې دندي باید د شاهي کورنۍ د غړو په اختیار کې وي، بیا د دې کورنۍ د وړو کې محمدزایي قبیلې په لاس کې، وروسته هغه هندوستانیان چې د شاه د ملاتړ لپاره افغانستان ته لېږل شوي وو، وروسته د زیاتو ځمکو او شتمنیو خاوندان او په پای کې هغه روحانیون چې د دربار په خدمت کې وو، پاتې برخې باید په نورو مأمورینو ډکې شي. د مثال په توګه: د هېواد صدرعظم د پاچا یو ورور، د حرب وزیر شاه محمود خان د پاچا بل ورور چې وروسته د مخکنی صدرعظم محمد هاشم خان په ځای وټاکل شو، د سلطنت د وکالت مقام د ده

اسلامی نهضت ----- نادرخان پاچایی

درېيم ورور شاه ولي خان په لاس کې، چې وروسته په لندن او پاریس کې د افغانستان سفير شو، د دربار وزیر د ده د تره زوی احمد شاه خان، د ده اخښی محمد اکبرخان د طب د مستقل ریاست رئیس چې یو بې سواده کس وو او وروسته په روم کې د افغانستان وزیر مختار وټاکل شو، د شاه بل ورور محمد عزیز خان په مسکو کې سفير او بیا په برلین کې وزیرمختار، احمد علي خان او علي شاه خان د پاچا دوه د تره زامن یو په پاریس او لندن کې سفير او بیا د دربار وزیر او بل د حربي ښوونځي قومندان او بیا د کندهار والي او وروسته د پکتیا افسر، د شاه خوربی اسدالله خان په ۱۹ کلنۍ کې لومړی د شاهي گارد قومندان او بیا د وزیر او سفير په حیث توظیف شو. د پاچا دوه نور د تره زامن نعیم خان او داؤد خان یو په اتلس کلنۍ کې د خارجه چارو د وزارت د سیاسي مدیریت عمومي مدیر او بیا مختار وزیر په ایتالیا کې چه د نړۍ د دیپلوماسی په تاریخ کې ترټولو کم عمره سفير وو، وروسته د معارف وزیر، د فواید عامې وزیر او د صدارت د لومړی معاون په حیث، داؤد خان د ده ورور لومړی د ننگرهار د فوځ قومندان، بیا د کندهار او فراه والي او نظامي قومندان او وروسته د پلازمیني د قول اردو قومندان او د حربي وزیر، داخله وزیر او په پای کې صدراعظم. دا خبره مو باید په پام کې وي چې دا مهمي دندي، د تل لپاره شاهي کورنۍ ته مختص شوې وې، فقط د مرگ یا ډېر زړښت په صورت کې دا تل والی ختمېدو، لکه چې هاشم خان تقریباً ۱۷ کاله د هېواد صدراعظم وو، شاه محمود خان ۲۳ کاله د حربي چارو وزیر او صدراعظم وو، داؤد خان ۳۴ کاله نظامي قومندان، وزیر او صدراعظم وو.

همدا راز د ده، د ورونو واکمني یوه کلکه او بې رحمه نظامي واکمني وه، چې په ډېر قساوت او بې رحمۍ سره په ولس تطبیقېده، تقریباً د یوې مکملې پېړۍ تر درېیمې برخې پورې د نوموړي کورنۍ دې امتیازاتو او مطلقه واکمنۍ دوام وکړ او په پای کې د میراث په څېر د دې کورنۍ نارینه اولاد ته انتقال شوه"

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

همدا راز غبار د هغو محمد زائیانو چي مهم مهم دولتي دندي ورکړی شوي یادونه داسي کوي:

"د محمد زائیانو له شجرې نه چي مجموعی شمېری له اوه زره کسانو نه تجاوز نکوي او د افغانستان د پنځلس ملیونه نفوس په نسبت د یو په دوه زره نسبت دی، لاندې کسان د دولتي اداراتو په سر کي گمارل شوي:

غلام فاروق خان عثمان د ننگرهار اعلی حاکم، د هرات والي، د کندهار والي او په پای کي داخله وزیر، فیض محمد زکریا خارجه وزیر، په ترکیه کي سفیر او وروسته د معارف وزیر. محمد عمر خان د کابلستان والي، محمد هاشم خان د ننگرهار والي او په روم کي سفیر. محمد عتیق خان د زراعت وزیر، نجیب الله خان د معارف وزیر او بیا لوی سفیر په هند او شمالي امریکا کي، عبدالرزاق خان د میمنې او فراه اعلی حاکم او په پای کي د شاه خاص مصاحب او ندیم، سردار عبدالحسین عزیز د روم سفیر، د مسکو سفیر، د معارف وزیر او د فواید عامه وزیر، سلطان احمد خان په ترکیه او مسکو کي سفیر او بالآخره خارجه وزیر، غلام احمد اعتمادي او شیر احمد خان په تهران کي سفیران، عبدالرسول خان په دهلي کي جنرال کنسل، محمد صدیق خان په مشهد کي جنرال کنسل، یارمحمد په تاشکند کي جنرال کنسل، محمد یحیی خان، محمد عثمان خان او حبیب الله خان په ترتیب سره لومړی، دوهم او درېیم معینان په خارجه وزارت کي چي وروسته سفیران شول، البته د هغو محمد زائیانو ذکر دلته لازم نه گڼل کېږي چي په دوهمه درجه دولتي وظایفو گمارل شوي او وروسته لوړو مراتبو ته رسېدلي، فقط غواړم دا څرگنده شي چي دې کورنۍ نه یوازې په افغانستان کي ډېر ثروت او شتمني ترلاسه کړي، بلکي داسي امتیازات ورپه برخه شوي چي فقط انگریزانو په خپلي هندي مستعمرې کي ترلاسه کړي، لدې نه وروسته اکثریت محمد زائیان له اقتصادي او سیاسي پلوه د ټولني ممتازه او پورتنۍ طبقه گڼل کېده."

اسلامی نهضت ----- نادر خان پاچای

متأسفانه ځینې بې خبره تاریخ لیکونکي د دې کورنۍ واکمني د پښتنو واکمني گڼي، وايي چې په افغانستان کې ملي ستم حاکم وو، پښتنو په نورو ملیتونو حکومت کاوو، سلطه د پښتنو په لاس کې وه، حال دا چې د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کې زموږ هېواد د یوه خانداني - طبقاتي نظام شاهد وو، سیاسي قدرت د یوه ټبر په لاس کې وو او نظام د ټولني د شتمنو او فېوډالانو حامی وو، د ځمکو لویه برخه د دوی په لاس کې وه، د ولس اکثریت د همدې طبقي په خدمت کې وو، د پښتنو نور قومونه، د پکتیا، ننگرهار، کنړ، وردک او په ټول جنوب کې مېشت د پښتنو عام ولس د هزاره جات او بدخشان له عام ولس نه په هیڅ څه کې فرق نه درلود، دوی همدومره له لوږې او فقر سره مخامخ وو لکه د شمال خلک، دوی هم د دې کورنۍ د استبداد، اختناق، طبقاتي نظام، تبعیض او نابرابرۍ قرباني وو.

دغو تاریخ لیکونکو دا زحمت ندی ایستلی چې تر پکتیا، ننگرهار، کنړ، غزني او وردک پورې تللي وی، په جنوب او غرب کې ئې د پښتنو پرېشانه او دردوونکي ژوند لیدلی وی او هغه ئې د هندوکش د غرونو له اوسېدونکو سره مقایسه کړې او بیا ئې د افغانستان د ټولنیز جوړښت او د هېواد د طبقاتي نظام په هکله د څه لیکلو جرأت کړی وی، متأسفانه دوی د بهرنیو منابعو مخصوصاً له روسي منابعو نه استفاده کړې او په پتو سترگو ئې تقلید کړی.

د ده دوهم کار دا وو چې په ولس کې ټول هغه با احساسه، پوه، مخور او با شخصیته کسان له خپلي مخي لري کړي چې یا ئې د حبيب الله خان کلکاني ملاتړ کړی، یا د امان الله خان په پلوي متهم وو، یا ئې د پردیو له سلطې نه د خپل هېواد په آزادولو کې فعاله او مؤثره ونډه درلوده او د خپلواکۍ په لوی جنگ کې ئې وجاهت ترلاسه کړی وو، مستقل او سرلوری افغانستان ئې غوښت او د یوې کورنۍ له مطلقه واکمنۍ سره مخالف وو، د دوی لپاره مقتولونه جوړ شول، د محبسونو دروازې پرانستل شوې، په بالاحصار کې خاص توپونه د دې لپاره

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

نصب شول چي د دولت همدا مخالفين د دغو توپونو خولې ته ورکړي، په سلگونو کسان په توپونو والوزول شول، ډېر له اعدام نه وروسته په دار خورند شول، ډېر نور په هېواد کي د ننه او بهر تبعيد شول، مال او ځمکي ئې ضبط شول.

نادرخان کابل ته له ننوتلو سره سم لاندې کسان له محاکمې نه پرته اعدام او د دوی سيني ئې په گوليو سوري کړي:

جنرال پينن بيک خان، ميرزا محمد اکبر خان، امرالدين خان، عبداللطيف خان کوهاتي، محمد نعيم خان کوهاتي، عيسى خان د قلعه سفيد، تازه گل خان لوگري، سلطان محمد خان مرادخاني، محمد حکيم خان چهاردهی وال، احمد شاه خان کندک مشر، دوست محمد خان غونډ مشر د پغمان او سيد محمد خان کندک مشر د کندهار اوسېدونکی.

او په هماغو لومړيو ورځو کي ئې لاندې مخور کسان يا محبسونو ته ولېږل او يا ئې تبعيد کړل:

سيد احمد خان آغا، مير احمد خان، احمد جان خان او زوی ئې، نيك محمد خان، عبدالرحيم خان د محمد آغی، شيردل خان او نوردل خان لوگری، عبدالرحيم خان پياروخيل او محمد ولي خان د امان الله خان په دربار کي د شاه وکیل.

محمد ولي خان ئې وروسته له لاندې کسانو سره يوځای په دهمزنگ کي په دارکړل: جنرال غلام جيلاني خان چرخي، جنرال شيرمحمد خان چرخي، فقيرمحمد خان او ميرزا محمد مهدي خان.

نادرشاه د يوه کم ظرفه او ذليل فاتح په څېر د ټولو هغو کسانو د ځپلو فيصله کړې وه چي د تېرو حکومتونو پلوي ئې کړې، يا د ده له يرغلگر لښکر سره جنګېدلي او يا ئې لدوی نه وېره درلوده او د دوی په وړاندې ئې د حقارت احساس کاوو. د حبيب الله کلکاني د نږدې ملگرو په اعدام او وژلو ئې اکتفاء ونکړه، بلکي د شمالي له ټول ولس نه د غچ په فکر کي وو، مناسب فرصت ته ئې انتظار

اسلامی نهضت ----- نادر خان پاچایی

کاوو او د مناسبي بهانې په لټه کې وو، دا بهانه د کلکان د مظلوم ولس هغه پاڅون په لاس ورکړه چې د محلي حکومت د نه زغمېدونکي ظلم او تېري په خلاف ئې پيل کړ، دوی د ۱۳۰۹ کال په دوبي کې د کوهدامن په محلي حکومت حمله وکړه، له کابل نه سيد عبدالله شاه جی او عبدالوکیل خان نایب سالار د يوې عسکري قطعې په سر کې دې سيمې ته ورغلل، خو دوی په جگړې کې ماتې وخوړله، نایب سالار په قتل ورسېد او هندوستانی شاه جی په تېنټېدو موفوق شو، وروسته جنرال محمد غوث خان له تازه نفس فوځ سره د خلکو د خپلو لپاره سيمې ته ولېږلې شو، ده د لاري په اوږدو کې کلاگانو ته اور واچاوه، اسيران ئې له جگو برجونو نه لاس تړلې لاندې واچول، پدې وخت کې محمد گل خان مومند د شمالي د انتظامیه رئیس په توگه سيمې ته ورسېدو او ورپسې له پکتیانه د قومي لښکر ټولگي يو په بل پسې راوړسېدل، دا جنگي ټولگي د شاه جی له خوا تنظيم او د سيمې په ولس د برید لپاره لېږل شوي وو. د اصلاح ورځپاڼی د اسد میاشتي په گڼو کې وليکل چې د دې قومي لښکر شمېر پنځه ويشت زره مسلح کسانو ته رسېدو چې د احمد زیو، کړوخیلو، ځایو، منگلو، طوطی خیلو، وژیرو، وردک، میدان او تگاب له سرتېرو نه جوړ شوی وو، دا د هغه دولتي منظم فوځ په قطعاتو سرېږه وو چې د جگړې لپاره سيمې ته سوق شوي وو. دا عملیات هومره وحشیانه وو چې د کورنیو جگړو په تاریخ کې ئې سابقه نه درلوده، کورونه تالان شول، باغونه او کلاگاني وسوزېدلې، د ښځو له لاس، غاړې نه گانې وایستل شوې، بې رحمانه مرگ ژوبله وشوه، د اصلاح ورځپاڼی د دلوۍ د میاشتي په ۵۸ گڼې کې وليکل: محمد گل خان د کاپیسا او پروان له خلکو نه ۲۳۷۸ توپکونه، ۱۷۰ تفنگچې، ۳۹۳۸۴ د سرو زرو سکې، ۱۴۹۲۰۶ د سپینو زرو سکې ترلاسه او کابل ته را انتقال کړل "حتماً دا غیر له هغه څه وو چې د قومي لښکر جنگیالیو غارت کړي وو" ده پنځلس کسان په خپل شخصي حکم همالته اعدام کړل، ۲۱۷ کسه ئې لاس تړلې کابل ته ولېږل، ۳۲۰۰ کسان ئې په شاقه کارونو وگمارل، د ولایت سرکونه او د پنجشیر ترخاواک پوري اوږده لار ئې پدوی جوړه کړه، د دوی

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

زیات شمېر زلمیان ئې اسیر و نیول او په ۷ کنډ کونو کې ئې تنظیم او نورو سیمو ته ولېږل، عسکري تهاڼې ئې پدوی جوړې کړې، یوه فرقه فوځ ئې هلته ځای په ځای کړ، د کلکان څلور کلي ئې وسوزول، چا ته اجازه نه وه چې مړي دفن کړي، باید همداسې په ډاک پاتې وي، وراسته شي، بوی وکړي او سپي او مارغان ئې وځوري.

همدا کار په قطغن کې د شاه محمود خان تر مشرۍ لاندې وشو، دی د ابراهیم بیګ د پلویانو د ځپلو لپاره سیمې ته ولاړ، ابراهیم بیګ لقی د روسانو په خلاف د ترکمن مجاهدینو مشري کوله او د مشهور انور پاشاه له ملګرو څخه وو، د بخارا د امارت له زوال نه وروسته ئې افغانستان ته هجرت وکړ، د کابل چارواکو د ده په خلاف جګړه پیل کړه، زیات شمېر فوځ ئې له قومي لښکرو سره سیمې ته ولېږو، ځای ځای ئې د ده په ملګرو بریدونه پیل کړل، په میړانه ئې مقاومت وکړ، خو متوجه شو چې دلته د مقاومت دوام ورته ګران دی، مجبور شو له آمو سیند نه واوړي، روسان ورته په کمین کې وو، له بریدونو سره مخامخ شو، له کافي مقاومت نه وروسته د ده زیات شمېر ملګری په شهادت ورسېدل، دی اسیر شو او لاس تړلی تاشکند ته ولېږلی شو.

شاه محمود خان د دې غازی ډلي د ځپلو ورځ ولمانځله او په خان آباد کې ئې د فتحی جشن جوړ کړ.

د شمال په خلکو ئې له ابراهیم بیګ سره د ملګرتیا په پلمه داسې محشر جوړ کړ چې چا د هغه تصور نشو کولی، ګڼ شمېر مشران ئې د نیولو سره سم اعدام کړل، میرزا محمد یوسف خان د شاه محمود خان د قلم مخصوص مدیر چې د عملیاتو په دوران کې له شاه محمود سره وو، وایي چې په خان آباد کې د اعدام شوو کسانو شمېر له ۷۰۰ کسانو نه زیات وو.

شاه محمود خان د ترکمنانو زر کورنۍ د بنځو، ماشومانو او بوډاگانو په شمول د اسیرانو په څېر له خان آباد نه د یوې عسکري قطعې په نظارت کې بیلي

اسلامی نهضت ----- نادر خان پاچایی

پنښې او پیاده د کابل په لوري و خوځولې او عسکرو ته ئې امر وکړ چې هره ورځ به درې منزله وهي، هوا ډېره توده وه، د اسیرانو کاروان په لومړۍ ورځ یوازې یو منزل پلي کړ، محافظ افسر د شوراب له لومړۍ منزل نه شاه محمود خان ته احوال ولېږو چې محبوسین هره ورځ له یوه منزل نه زیات نشي پلي کولی، شاه محمود خان په خواب کي ورته وویل چې حتماً به دوه منزله وهي، که څوک نشو تلای همالته ئې ووژني، سباته دا امر ټولو اسیرانو ته ابلاغ شو او کاروان د کابل په لوري و خوځېد، د آق چشمې دوهم منزل ته لانه وو رسېدلي چې محافظینو خپل افسر ته اطلاع ورکړه چې درې کسه سپین ږيري او علیل اسیران شاته پاتې دي او نشي تلی، افسر د شاه محمود خان امر محافظینو ته تلگرام کړ او هغوی درې واړه علیل اسیران په گوليو وويشتل او د ژوند له زحمت نه ئې وژغورل.

دا د اسیرانو ډله په ډېر دردوونکي حالت کابل ته راوړسول شوه او په بت خاک کي ځای په ځای کړی شوه او لدوی نه د شاه محمود خان او د نورو سردارانو د ځمکو کرلو لپاره د غلامانو په څېر استفاده کېده.

همداسي یوه وحشیانه معامله په پکتیا کي د ځدراڼو د قوم له دريخیلو سره وشوه، ځدراڼ ډېر باایمانه او په خدای مین قوم دی، دوی د نادري کورنۍ له مفسدي واکمنۍ نه په تنگ شول، غوښتل ئې د حکومت په خلاف څه وکړي، غلام نبي خان چرخي د دوی له مشرانو سره لیدنه کتنه وکړه، دوی ته ئې اطمینان ورکړ چې د حکومت په خلاف به په گډه کار کوي، دوی په خپلي سیمي کي پاڅون وکړ، حکومت خپل د حرب وزیر شاه محمود خان له منظم فوځ او ډېرو پیسو سره گردیز ته ولېږو، هغه د پکتیا نور قومونه د ځدراڼو پر خلاف له حکومت سره ملگرتیا ته چمتو کړل، دغو مشرانو د پښتني دود خلاف له حکومت سره د خپلو قومونو او په دريخیلو باندي د یوه گډ برید د چمتو کولو لپاره ملا وتړله، د احمدزیو، منگلو، طوطا خیلو، زرمتیانو او په خپله د ځدراڼو ځینو قومونو د دولت له ځواکونو سره یوځای له شپږو خواوو د دريخیلو په درې لوی برید پیل

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

کړې، ټول کلي ئې تر سخت بمبارد لاندې ونيول، که څه هم کلي کورونه لاد مخه تخلیه شوي وو خو د بمباری په ترڅ کې د دريخیلو ډېر کسان د بنځو، ماشومانو او زړو په شمول په قتل ورسېدل، کورونه او فصلونه ئې وران کړي شول، سل نفره د لیوني فقیر په شمول ونيول شول او لاس تړلي گردیز ته انتقال شول. که څه هم دولتي ځواکونو دا مقاومت وځپلو خو لا څو هفتی نوی تېري شوی چې دريخیلو د وزیرو په شمول د خوست په لوري نوی برید پیل کړ، دولت د دوی له تحرکاتو نه خبر وو، په خوست کې ئې پوره تیاری نیولی وو، له توپچی قواوو نه د زیاتي استفادې په وجه وتوانېدو چې برید په شا وتمبوی.

حکومت چې د پکتیا والو په خلاف له کوم زور زیاتي نه کار واخیست، نه ئې د دوی سابقه خدماتو ته وکتل، نه دې ته چې نادر خان د دوی په مرسته کابل ته ورسېد، په کوهدامن او شمال کې د نظام د بقا لپاره وجنگېدل، دې کار پکتیاوال متوجه کړل چې د دې نظام بې مروتو چارواکي د خپلي واکمنۍ د بقا لپاره هر څه کول جائز گڼي.

له غلزیو سره هم دې ته ورته معامله وشوه، دوی په ۱۳۰۹ کال کې د عبدالرحمن خان تره کې ترمشری لاندې د حکومت له منلو نه سرغړونه وکړه، حکومت کافی شمېر فوځ او ملیشې د الله نواز هندوستانی ترقیادت لاندې د دوی د ځپلو لپاره سیمي ته ولېږل، عبدالرحمن تره کې مقاومت ونشو کړی، د سیمي پرېښودو ته مجبور شو او له هېواد نه ووت.

نادري کورنۍ د مخالفینو په ځپلو کې خاص مهارت درلود، څو کاره ئې کول:

الف: د مخالفینو په ضد اقدام ته به ئې اسلامي رنگ ورکړ، د عدلیې وزارت پرېکړه او د درباري پیرانو او ملایانو فتوی به ئې ترلاسه او اعلان کړه، دوی به ئې عملاً له لښکر سره یوځای کړل او د عملیاتو سیمي ته به ئې ولېږل.

ب: د هر قومي پاڅون په خلاف ئې ژر اقدام کاوو، په خپل لومړي مورچل

اسلامی نهضت ----- نادرخان پاچایی

کې به ئې د هغه د خپلو بندوبست کاوو او موقع ئې نه ورکوله چې هغه وده وکړي، خپور شي او نورو سیمو ته سرایت وکړي.

ج: له مخالفینو سره ئې په ډېره بي رحمۍ او قساوت چلند کاوو. د دوی د کورونو وړاندول، د شتمنیو تالان، د مؤثرو مشرانو وژل او په دار خيژول، کلیوته او اچول، خپلوان ئې نیول او محبسونو ته لېږل او ترهغه دوی په زندان کي ساتل چې د بیا مخالفت ټول توان طاقت ئې وځپل شي، دا کار دوی له هر هغه چاسره کړی چې د دوی مخالفت ټول توان طاقت ئې وځپل شي، دا کار دوی له هر هغه چاسره کورنۍ په رسولو کي ئې فعاله ونډه وه او دوی ئې د بې دریغه مرستو پورې و.

د: د مخالفت کوونکو په خلاف د فوځي قطعاتو ترڅنګ د هغو قومونو له لښکرو نه استفاده کول چې د دوی مشران به ئې په پیسو واخیستل او د نورو په ضد به ئې جنگول، پدې سره به نه یوازې دوی روان پاڅون وځپلو بلکې په قومونو کي د دښمنۍ او عداوت راولاړولو له لاري به دوی د هر راز ملي قیام مخه نیوله او د دې امکان به ئې ختمولو چې قومونه یو بل ته لاس ورکړي او د دې کورنۍ ظالمانه واکمنۍ ته خاتمه ورکړي.

ه: د مخالفینو په ضد په عملیاتو کي برخه اخیستونکو قومي مشرانو ته به ئې ځمکي، پیسې او اعزازی رتبی ورکولې، پدې سره به ئې دوی له حکومت سره داسي وتړل او له نورو به ئې داسي را بېل کړل چې تل به د حکومت شا ته ولاړ او له هغه نه دفاع کولو ته اړ وو او نوری لاري ورباندي تړل شوې، دواکدارانو د جرم شریک.

حکومت گڼ شمېر قیامونه داسي وځپل او د مختلفو سیمو د اوسېدونکو ترمنځ ئې د دښمنۍ او عداوت داسي فضاء را پیدا کړه چې د رژیم مخالفین له ملي پاڅون نه مأیوسه شي او لدې لاري د رژیم له پرځولو نه نا امیده شي او په نورو لارو فکر وکړي. په تشدد، زور زیاتي او د مخالفینو په وژلو او تړلو هیڅ نظام خپله بقا نشي تضمینولی، دا د یوه نظام د نسکورېدو او زوال عوامل دی نه

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

د بقا او دوام، له کفر سره نظام دوام کولی شي خو له ظلم سره نه، د ظلم او تېري پای تور او تريخ دی که څه هم وځنډېږي. حسيب خدای مهلت ورکوي خو هيڅکله له ظالم نه غچ او انتقام نه هيروی، دا کېدی شي چې ظالم او بې رحمه واکداران يو ځل، دوه ځله، لس ځله عدالت غوښتونکي وځپي او په ټولني کي داسي حالت راپيدا کړي چې د څه مودې لپاره هيڅوک د دوی پر خلاف د غږ او چتولو جرأت ونکړي، په اوضاع داسي مسلط شي چې بادي الرأي او ساده لوح خلک گمان وکړي چې دا نظام نور د نسکورېدو ندي او په ټولني کي هيڅ داسي ځواک ندي پاتې شوی چې واکمن رژيم ته گواښ ثابت شي او د هغه اقتدار تهديد کړي، خو دا د الله سنت دی او د تاريخ په اوږدو کي په وار وار تکرار شوی چې د ظالمو واکدارانو اقتدار به خامخا د مظلومانو په لاس نسکورېږي او د دوی په لاس به له هغوی نه غچ اخيستل کېږي.

نادري کورنۍ پدې وتوانېده چې مؤقتاً د ملي قيامونو مخه ونيسي او په ټولني کي د وېرې او خوف فضاء راپيدا کړي او د مخالفت هرغږ په سينه کي خفه کړي، خو د ټولني د عدالت غوښتني څپاند او نه خفه کېدونکي احساس بله لار غوره کړه، مجاهدو شخصيتونو، منورينو، ځورول شوو کورنيو او عدالت غوښتونکو، سري او پتي مبارزې ته مخه کړه، د واکمني کورنۍ د مهمو غړو د ترور سلسله پيل شوه، گڼ شمېر هڅي وشوې خو يوازې په څو مواردو کي غشۍ په هدف لگېدلې:

د سردار محمد عزيز ترور

لومړی د نادرخان ورور سردار محمد عزيز د داؤد پلار چې په برلين کي د افغانستان له لوري مختار وزير وو، د يوه افغان محصل په لاس په قتل ورسېد، د ده زړه ور قاتل چې د تحصيلاتو په پای کي د (ماکدی برگ) په فابريکه کي په کار مشغول شوي وو، له خپل يوه ملگري سره دا فيصله وکړه چې د انگرېزانو له

اسلامی نهضت ----- نادرخان پاچایی

سلطې نه د هېواد د آزادولو لپاره باید کوم مؤثر کار وکړي، دا ئې غوره وگڼله چې د انگریزانو د لاس پوڅي کورنۍ یومهم غړی سردار عزیز ترور کړي او بیا د جرمني پولیس ته ځان تسلیم کړي او اعلان وکړي چې دا کار مو د دې لپاره وکړ چې نړۍ والو ته د افغان ولس په استازیتوب دا خبره ورسوو چې افغانان د انگریزانو سلطه نه مني، له واکمني ډله نه کرکه لري، دا زموږ له خوا د انگریزانو په خلاف یو احتجاج وو، انگریزانو د دغې کورنۍ په لاس زموږ هېواد اشغال کړی او د افغانستان د تباهی باعث شوی، پدې کار سره دوی غوښتل ټوله نړۍ د افغانستان له وضعیت نه مطلع کړي او ټولو ته څرگنده کړي چې افغانان د انگریزانو له خوا تپیل شوي حکومت نه مني.

د عملیاتو د څرنگوالي په سر او دا چې یوکس یا دواړه دا عملیات تر سره کړي، مناقشه وشوه، هر یوه غوښتل چې دا کار د ده په لاس تر سره شي، بالآخره د قرعی له لاري د دوی مناقشه حل شوه او دا افتخار د سید کمال په برخه شو، تفنگچه ئې راواخیسته، له ملگری سره ئې خدای پاماني وکړه او د سفارت په لوري و خوځېد، سفارت ته له رسېدو سره سم ئې زنگ وواهو، جرمني محافظ د کارت پوښتنه ترې وکړه، هغه خپل کارت ورکړ او له سفیر سره د لیدني غوښتنه ئې وکړه، د انتظار په حالت کي وو چې سفیر پداسي حالت کي له پورتنی منزل نه راکوز شو چې سردار عتیق الله او انورعلي د ده ترشا وو، سید کمال ورمخکي شو، خپله تفنگچه ئې راوايستله او په سردار محمد عزیز ئې دوه ډزي وکړې، چې ځای په ځای ولوېدو او مړ شو، سید کمال خپل هدف ته رسېدلی وو، تفنگچه ئې آخوا واچوله او د پولیسانو راتلو ته منتظر شو، پولیسان راغلل، دی ئې ونيو او محبس ته ئې واستاوو، دوستانو ئې هڅه وکړه چې هغه پدې خبره قانع کړي چې د تحقیقاتو په دوران کي د اقدام وجه سیاسي نه بلکي شخصي ونیسي ترڅو د ده په مجازات کي تخفیف راشي او له اعدام او دائمی حبس نه وژغورل شي، خوده د محاکمې په ورځ په ډېر جرأت او زړه ورتیا او پوره صراحت سره وویل: د افغانستان شاهي رژیم چې سردار محمد عزیز ئې سفیر او د شاهي کورنۍ غړی

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

وو، د انگریزانو لاس پوڅی رژیم دی، هېواد وړانوي او د تباهي په لوري ئې خوځوي، زه یو افغان یم، دا کار می د دې لپاره وکړ او هغه می وواژو چي پدې سره د دې کورنۍ په خلاف د افغان ولس کرکه او نفرت نړیوالو ته څرگند کړم.

په کابل کي د انگریزانو مختار وزیر، (فریزر تنلر) پدې هکله لیکي: د ۱۹۳۲ کال د جون په میاشت کي سید کمال افغاني محصل، محمد عزیز وواژو او دا خبره ئې اعلام کړه چي: دده دا عمل د انگریزانو د سلطې په خلاف یو پروتست او احتجاج وو.

نادري کورنۍ د دې په ځای چي دې ته ورته اقدامات د خپل وحشیانه سیاست نتیجه وگني، له ظلم نه لاس واخلي، د بې گناه افغانانو تړل او وژل متوقف کړي، برعکس د خپلي وحشیانه تگلاري په دوام ټینگار کوي او د تشدد مضاعف کولو لار غوره کوي. د هغو کسانو شمېر چي په همدې مودې کي په قتل رسېدلي سلهاوو ته رسېږي چي ځيني ئې دا دي:

سید احمد خان نایب سالار، اعظم خان کندک مشر، محمد اکبر خان اکبر، محمد یوسف خان حقیقی، جنرال پینن بیک خان، دوست محمد خان غنډ مشر، احمد شاه خان کندک مشر، سید احمد خان د شاهي فرقې کندک مشر، جنرال غلام جیلاني خان چرخي، جنرال شیرمحمد خان چرخي، امرالدین خان، عبداللطیف خان، محمد نعیم خان، عبدالرحمن خان لودي، فیض محمد خان باروت ساز، تاج محمد خان پغمانی، جنرال شیرمحمد خان چرخي، محمد ولي خان، میرزا محمد مهدي خان قزلباش، فقیر احمد خان، علي اکبر خان غونډ مشر، خواجه هدایت الله خان، مولاداد خان هزاره، محمدعظیم خان منشي زاده، دوران خان، زمان خان د نجات بنوونځي زده کوونکی، محمدایوب خان د نجات بنوونځي معاون، عبدالطیف خان چرخي، قربان خان هزاره، یو محمود خان، بل محمود خان پداسي حال کي چي زده کوونکی وو، محمد زمان د بریښنا د شرکت کاتب، میرعزیز خان، میرمسجدي خان، عبدالحکیم خان رستاقي، میرزا محمد خان، امیر محمد

اسلامی نهضت ----- نادر خان پاچایی

خان، میر عبد العزیز خان او ډپر نور.

او هغه کسان چي په محبس کي د اوږدې مودې تکلیفونو، ستونزو، لوږو، وهلو او ټکولو او د راز راز تعذیبونو په نتیجه کي مړه شوي دا دی:

محمد سعید خان د محمد ولي خان خوربي، نایب سالار جانباز خان چرخي، محمد اسمعیل خان د محمد صفر خان زوی، محمد عزیز خان غوربندی د شجاع الدوله ورور، دین محمد خان د فرانسی فارغ التحصیل، سید غلام حیدر خان د کتر، محمد بشیر خان منشي زاده، میرزا عبدالله خان منصوري. محمد ابراهیم خان قاری زاده، اعظم خواجه د برینسا د شرکت رئیس، خواجه میر علم خان، میرزا شیرین خان چرخي، یحیی خان چرخي (خوارلس کلن هلك)، محی الدین خان انیس، محمد امین خان د ولي خان خوربي، شیر محمد خان، محمد کریم خان منشي زاده، عبدالفتاح خان تلگرافی، مسجدی خان هزاره اوگي شمپر نور. ټولي بندي خانې په سیاسي بندیانو ډکي وی، په کابل کي د دولت وحشتناک محبسونه د ارگ محبس، د سرای موتی محبس، دهمزنگ، د کوټوالی محبس، دا محبسونه ټول د نادري کورنۍ د اقتدار په دوران کي له سیاسي بندیانو نه تر خولې ډک وو.

د غلام نبي خان چرخي وژنه:

په وژل شوو کسانو کي د غلام نبي خان وژنه ډېره دردوونکې او له مروت نه لري وه: نادر خان هغه ته بلنه ورکړه چي د لېدو لپاره ئې قصر ته ورشي. غلام نبي خان له خپل ورور جنرال غلام جیلاني خان او د ترو زامنو، نایب سالار جانباز خان چي له نادر خان سره ئې په لوگر کي د حبیب الله کلکاني له فوځونو سره د جنگ په دوران کي مرسته کړې وه او دی ئې له مرگ نه ژغورلی وو او له جنرال شیر محمد خان سره د دلکشا ماڼۍ په لور وخوځېدو. نادر خان په قصر کي د ده د وژلو لپاره

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

خاص تدابیر نیولې وو او مسئولو کسانو ته ئې لازم هدايات ورکړې وو. له قصر نه بهر یوه عسکري منظمه قطعه درول شوې وه، نادرخان د دلکشا په ماڼۍ کې منتظر وو، غلام نبي خان له موټر نه راكوز شو او د گارد مخي ته په انتظار کې پاتې شو، نادرخان له څه ځنډ نه وروسته راڅرگند شو، د ده او غلام نبي خان چرخي ترمنځ موټر حایل وو، غلام نبي خان او ملگرو ئې احترام په ځای کړ، خو شاه له څه ځواب نه پرته هغه ته وويل:

غلام نبي خانه! له تا سره افغانستان څه بد کړي چي خیانت کوي؟

غلام نبي خان ورته وويل: افغانان پوهېږي چي څوک خیانت کوي!؟

د پاچا رنگ سور شو او په ډېر غصه ناک غږ ئې د گارد سپاهيانو ته وويل! وئې وهی! سپاهيان رامخکي شول او هغه ئې په ځمکه رانسکور او تر لنگتو، سوکانو او د کنداغونو تر برید لاندې ونيو، نادرخان بيا ورباندي غږ کړ: داسي ئې ووهئ چي ومري، پدې سره سپاهيانو د کنداغونو په ځای د توپک د ميل په خولو سره په هغه مرگاني گوزارونه پيل کړل، هومره ووهل شو چي همالته ئې ساه وخته، د ده مړی ئې چي ټول هډوکي او اندامونه ئې مات وو، کورنۍ ته ورولبږو.

د انگریزانو په سفارت کې مسلحانه عملیات:

دوهم مهم عملیات په کابل کې د انگریزانو په سفارت کې ترسره شول، محمد عظیم خان منشي زاده د منشي محمد نذیرخان زوی چي ابتدائی تحصیلات ئې د حبیبی په لیسه کې او لوړ تحصیلات ئې په جرمني کې تکمیل کړی وو، با احساسه او هدفمند انسان وو، په انگریزی او جرمني ژبو ئې تسلط درلود، د هېواد د دردوونکې وضعي له لیدو نه سخت ځورېدو، د انگریزانو ناولې مداخلې او له شاهي کورنۍ نه د دوی حمایت ورته د زغملو نه وو، هوډ ئې وکړ چي د انگریزانو د سفیر په وژلو سره نړۍ والو ته څرگنده کړي چي افغانان د

اسلامی نهضت ----- نادرخان پاچایی

انگریزانو سلطه او د دوی د لاس پوڅي کورنۍ واکمني نه مني.

د ۱۳۱۲ کال د سنبلې په پنځلسمه د پنجشنبې په ورځ د سفارت په خوا و خوځېد، تفنگچه ئې په لاسی بکس کي کینبوده، د سفارت وره ته ودرېدو، محافظ د ننوتلو اجازه ورنکړه، محمد عظیم خان د سفارت یوه مأمور ته وویل چي غواړي شخصاً له سفیر سره د یوې مهمې مسئلې په هکله خبري وکړي، د سفارت یوه مأمور د ستینجر په نامه ده ته خبر راوړ چي سفیر مشغول دی، ما ته خپله خبره وکړه چي سفیر ته ئې ورسوم، ده هم ورته وویل: سمه ده، صبر وکړه، زه خپل بکس خلاصوم، خپله تفنگچه ئې راوايسته، ستینجر په تېنټه شو، خو محمد عظیم خان د تېنټې موقع ورنکړه او هغه ئې وويشت، ورپسې ئې دوه نفره د سفارت هندي او افغاني مأمورین هم وويشتل، بیا ئې تفنگچه لري واچوله او د سفارت محافظینو ته ئې ځان تسلیم کړ. د ډزو د ختمېدو او د محمد عظیم له تسلیمېدو وروسته سفیر له خپلي خوني راووت او محمد عظیم ته ئې وویل: زه داسي گنم چي دا گولی زما په سينه ليگېدلې وي! هغه په ځواب کي ورته وویل: هو، دا کار مي د دې لپاره وکړ چي لندن پدې پوه شي چي موږ خپل اصلي دښمنان پېژنو.

د نادرخان انقلابي اعدام

د انگریزانو په سفارت کي د محمد عظیم منشي زاده له تاریخي او نه هیرېدونکي عملیاتو نه فقط یوه میاشت او یوه ورځ وروسته د ۱۳۱۲ کال د عقرب په ۱۶ نیټه، د دلکشا د ماڼۍ په هغه چمن کي چي یو کال د مخه غلام نبي خان چرخي د نادرخان په امر او د ده د گارد د سپاهیانو د کنداغونو د مرگاني وارونو لاندې په ډېره بې رحمۍ په قتل ورسېد، پدې ورځ همدلته محصلینو ته د جوايزو د ورکولو لپاره خاص محفل جوړ شوي وو، جوايز د نادرخان په لاس وېشل کېدل، ډېرو لوړ رتبه نظامي او ملکي مأمورینو په غونډي کي شرکت کړی

نادرخان پاچایی ----- اسلامی نهضت

وو، کله چي نادرخان د غونډې ځای ته راغی او درباریان د احترام لپاره ودرېدل او دی د استقبال کوونکو د لیکي مخي ته تېرېدو، ناخایی عبدالخالق نومي ځوان له دوهم صف نه راووت او په نادرخان ئې ډزی وکړي، درې گولی د هغه په سینه ولگېدې او همالته په ځمکه راپرېوت او له هغه عاقبت سره مخامخ شو چي د ټولو مغورو او ظالمو واکدارانو پای دی. عبدالخالق د غلام نبي خان چرخي په شمول د سلها وو مظلومو شهیدانو غچ له هغه نه واخيست.

د ظاهر خان واکمني

د نادر وژنه ستره حادثه وه، که د حکومت په لاس د لویو شخصیتونو له وژلو او په شمال او جنوب کې د قومونو له خپلو نه څه موده مخکې دا کار شوی وی نو له شک نه پرته به په وضعیت کې ژوره تبدیلی راتله او په همدې ورځ به د نادر خان د مفسدي کورنۍ واکمني د تل لپاره پای ته رسېده، خو دې کورنۍ د نادر خان د واکمنۍ په لنډې مودې کې ملت داسې خپلی وو چې د یوې غیر مترقبه پېښې په نتیجه کې راپاڅېدل او د رژیم نسکورول ورته ممکن نه وو.

د نادر خان ځواکمنو وروڼو فیصله وکړه چې د ده ۱۹ کلن زوی د پاچایي په گدی کېښوي، په ظاهر کې ظاهر خان د تخت او تاج وارث وگڼل شي خو په حقیقت کې ټول واک د دوی په لاس کې وي. د نادر خان په وخت کې هاشم خان د رژیم دوهم ځواکمن کس وو، خو اوس اصلي واکمن دی وو او ظاهر خان فقط د یوه سمبول حیثیت درلود، سیاسي چاري کاملاً د محمد هاشم خان په لاس کې وي او نظامي چاري د ده د ورور شاه محمود خان په لاس کې. څو کاله وروسته د ترونو

ظاهرخان واکمني ----- اسلامی نهضت

ځای د ده دوه تربرونو نعیم خان او داؤد خان ونيو، دوی ته هم په سیاسي او نظامي برخو کې واکمني په میراث ورسېده، په واکمني کې د دوی گډون د ظاهرخان ټولواک کېدل وځنډول، دې سلسلې د نړیوالي دوهمې جگړې تر پایه دوام وکړ، نولس کلن ماشوم پاچا ته یوازې نوم کافی وو، د واک په معنی او د هغه د استعمال په څرنگوالي نه پوهېدو، اصلي ټولواکان د ده تر و نه او بیا تربرونه وو، ده ورو ورو دا احساس کاوو چې د ارگ په خونو کې د ده د پاچاهۍ حیثیت داسې دی لکه په طلائی قفس کې بندي مرغۍ، حتماً به ئې غوښتل چې لدې حالت نه ووځي او ټولواک شي، خو په ابتداء کې ئې نه د دې کار جرأت درلود او نه توان. باید د مناسب فرصت رارسېدو ته ئې انتظار کړی وی، دا انتظار ډېر اوږد شو، هومره ئې دوام وکړ چې دی په عمر پوخ او څلویښت کلنۍ ته نږدې شو او ځواکمن تر و نه ئې له مخې لري شول. ده غوښتل چې له تربرونو نه ده ته د واکمني انتقال د یوې لویې جرگې له لارې ترسره شي او دې کار ته قانوني بڼه ورکړی شي، دا زړه ورتیا ئې نه درلوده چې پخپله او د یوه شاهي فرمان له لارې سردار داؤد او سردار نعیم له قدرت نه گوښه او ځان ټولواک اعلان کړي، خو د دې هدف د ترلاسه کولو لپاره ئې یو داسې اساسي قانون اعلان کړ چې پاچایي د ظاهرخان د کورنۍ او اولاد میراثی حق وگڼي، پاچا غیر مسئول او واجب الاحترام وشمېری او په دولتي چارو کې د پاچایي کورنۍ د غړو کارکول پای ته ورسوی. د اساسي قانون له اعلان نه د پاچا اصلي هدف دا وو چې پدې سره پاچا غوښتل ځواکمن تربرونه له مخې لري کړي. متأسفانه ځینې تاریخ لیکونکي داسې گمان کوي چې د اساسي قانون د اعلان وجه یا دا وه چې د دوهمې نړۍ والي جگړې په پای کې اکثر استبدادي نظامونه رانسکور شول، د سلطنتي رژیمونو ځای دیموکراتیکو نظامونو او منتخبو حکومتونو ونيو، د رژیم اصلي بهرنی حامی په زوال محکوم شو او لدې نه وروسته د خپلو لاس پوڅو حکومتونو له حمایت نه عاجز وو، په انگریزانو پورې تړلي حکومت دې ته اړ شو چې د ولس د حمایت ترلاسه کولو لپاره څه وکړي،... دا تحلیل د ډېرو حکومتونو په هکله

اسلامی نهضت ----- ظاهر خان واکمني

صدق کوي، په ډېرو هغو هېوادونو کې چې د دوهمې لويې جگړې نه مخکې د هغه وخت د طاقتورو ځواکونو مستعمرې وې او د جگړې په نتیجه کې د دغو ځواکونو زوال پدې منتج شو چې د دوی د مستعمرو سیاسي جوړښت بدل شي او د زړو حکومتونو ځای نوی حکومتونه ونیسي، پدغو هېوادونو د استبداد او اختناق خورې توري وربځي ورو ورو لري شي او د تنفس نوې آزاده فضاء رامنځته شي، پدې کې هم شک نشته چې د افغانستان سیاسي فضاء هم لدې عمومي نړۍ وال بهیر نه حتماً څه ناڅه متاثره شوې وه، خو زموږ په هېواد کې دغه غولونکي اصلاحات لکه د ظاهر خان د کورنۍ واکمني ته قانوني بڼه ورکول او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو گوبنه کول اساساً پدې خاطر ترسره شوي وو چې ماشوم پاچا ځوان شوی وو، د ټولواک کېدو شوق ئې راپارېدلی وو او غوښتل ئې ځواکمن تربرورونه له خپلي مخي لري کړي. د دې کار لپاره یو بل اساسي لامل هم په گوته کولی شو او هغه دا چې:

د دوهمې نړیوالې جگړې په نتیجه کې د قواوو نړیوال مخکنی انډول متزلزل شو، جرمني مضمحل شو، د بریتانیا ځای امریکا ونيو او شوروي اتحاد د یوه نوی لوی ځواک په څېر سر رااوچت کړ، د اروپا لویه برخه د هغه ترسلطې لاندې راغله، د شرق په لوري د جاپان تر اوبو او په جنوب کې د افغانستان تر پولو ورسېد، د داسې یوه یرغلگر ځواک په وړاندې د افغانستان په شان وړوکي هېواد، له هغه منحط رژیم سره، نشو تم کېدای، واکداران له ولس نه وېرېدل، له خپلو خلکو سره ئې هغه څه کړي وو چې پدوی ئې اعتماد نشو کولی، د دې په ځای چې ولس ته رجوع وکړي، د نوی بهرني حامي په لټه کې شو، غوښتل ئې د مسکو حمایت ترلاسه کړي، مسکو خپل شرایط درلودل، مسکو اوس د داسې یوه استعماري ځواک پلازمینه وو چې د کمونیزم برلاسی ئې غوښتله او پدې باور وو چې کمونیزم باید په ټولې نړۍ حکومت وکړي او د غرب پانگوال نظام په ختمېدو دی، ناچار به خپل ځای کمونیزم ته پرېږدي، د دنیا له هیڅ ځواک نه ئې سترگه نه سوه. د کابل واکمني کورنۍ فیصله وکړه چې مسکو په هري بیې راضی کړي.

ظاهرخان واکمني ----- اسلامی نهضت

مسکو خپل شرایط درلودل، واکمني کورنۍ د دغو شرایطو منلو ته ځان اړکېلو، مسکو تر دې نه په کم شي نه راضي کېدو چې په افغانستان کې باید د دوی پلوي عناصر سیاسي حزب ولري، آزاد فعالیت وکړای شي. دولت د همدې لپاره داسې اساسي قانون اعلان کړ چې د سیاسي احزابو جوړول ئې مجاز گڼل، له همدې قانوني جواز نه په استفادې سره سیاسي احزاب میدان ته راووتل. په عمومي توگه دا ډلې په دوو برخو وېشلی شو:

یوه هغه چې د روسانو په پانگه او د روسیې د سفارت تر مستقیمې لارښودني او حمایې لاندې ئې خپل کار پیل کړ، کافی امکانات ئې درلودل، دولت هم حمایه کول، کم له کمه د هغوی مخه ئې نه نیوله او داسې څه ئې نه کول چې دا ډله روسانو ته د دولت له چلند نه شکایت وکړي.

بله ډله هغه وه چې د هېواد له رواني وضعي نه شاکي او د بدلون په لټه کې وو، خو نه ئې ځواکمن حامی درلود او نه خاصه مفکوره، ملي احساساتو راپارولي وو او د نړیوالو تحولاتو نه متاثر شوي وو. د دې ډلې پلویان په یوه او بله بهانه وځورول شول، بندیان شول، تبعید شول او له راز راز کړاوونو سره مخامخ شول، د یوې ټینګې اعتقادي زېرمې د نه درلودو په وجه و نتوانېدل د کړاوونو په وړاندې خپل شته والی وساتي او کار ته دوام ورکړي، د لاري په نیمايي کې متلاشي شول او له صحنې ووتل. خو کمونستان و توانېدل چې ورو وده وکړي او په یوه داسې ډلې بدل شي چې د هېواد په وروستیو پېښو کې قاطع ونډه ولري، د دې لپاره چې د هېواد د هغه وخت سیاسي او اجتماعي حالات په دقیقه توگه درک کړي شو د هغه مختلف اړخونه په تفصیل سره څېړو:

د شاهي کورنۍ وضعیت

د هاشم خان او شاه محمود خان له مرگ نه وروسته د دوی ځای داؤد خان او نعیم خان ونيو، داؤد د اقتدار لیوال وو، غوښتل ئې د روسانو په مرسته قدرت

اسلامی نهضت ----- ظاهرخان واکمني

ترلاسه کړي، له کمونستانو سره ئې نږدې اړیکې وې، کمونستانو هغه د افغانستان د مترقي نهضت مؤسس گڼلو، ظاهرخان له هغه نه وېره درلوده، په حکومت کې د داؤد د شته والي په صورت کې د ده د ټولواک کېدو هیله نه ترسره کېده، د اساسي قانون په پلمه ئې هغوی له قدرت نه لریکول. پدې سره قدرت ټول د ظاهرخان په لاس کې پرېوت، ده ته دا موقع پداسي حالت کې لاس ته ورغله چې بې رحمه ترونو او ترېورونو ئې افغان ولس داسي ځپلی وو او د وېری داسي وحشتناکه فضاء ئې راپیدا کړې وه چې د رژیم په خلاف د عصیان او بغاوت جرأت ترکلونو کلونو په ولس کې ختم شوی وو، مخصوصاً د نادرخان له قتل نه وروسته، دوی په سلهاوو کسان پدې قتل کې د لاس درلودو په پلمه یا اعدام کړل، یا ئې د محبس تورو خونو ته ولېږل او په لاسونو پښو کې ئې ځینځیرونه ورواچول، یا ئې یوې خوا بلي خوا تبعید کړل، دا تصفیې او دا وحشیانه عملیات هومره شدید او غضبناک وو چې تر ډېرو کلونو په افغان ولس وېره او هېبت مسلط وو، مؤثر شخصیتونه ځپل شوي وو، د دې تصفیې په دوران کې هر هغه څوک قرباني شو چې ولس ورباندي راغونډېدی شو.

په شاهي کورنۍ کې له سردار داؤد نه پرته بل داسي څوک نه وو چې د ظاهرخان ټولواکي له گواښ سره مخامخ کړي.

روسانو نه غوښتل چې ظاهرخان له واکه لري کړي. روسانو هومره امتیازات ترلاسه کړي وو چې د ظاهرخان لریکول ئې بې فایدې گڼل، برعکس په قدرت کې د ده پاتې کېدل ورته مفید بریښېدو.

د ظاهرخان د پاچایي د اوږدېدو اصلي لاملونه همدا وو، که نه نو په ده کې نه د مشرتابه مواصفات وو، نه د هېواد د ادارې کفایت او نه د دولت د چارو د سمبالولو استعداد. د افغانستان په اوږده تاریخ کې شاید ترده زیات نا امله، بې کفایت، ناپوه او تنبل پاچا نه وي تېر شوی. د ده کار دا وو چې په کال کې به ئې درې، څلور ځله د اخترونو، جشن او د کال د لومړۍ ورځې په مناسبت د ولس په

ظاهرخان واکمني ----- اسلامی نهضت

نامه لنډه، بې محتوا او تکراري وينا کوله، هغه هم د کاغذ له مخې چې په هرې جملي کې به بندېدو او د الفاظو له سمې افادې نه به عاجز وو، د کال ډېرې ورځې به ئې په بنکار او مېلو تېرولې، گڼ شمېر بنکارځايونه او د چرچو ځايونه ئې ځان ته جوړ کړي وو، هم په شرابو معتاد وو او هم په چرسو. په عياشۍ او اخلاقي فساد کې ترستوني غرق وو. نه ئې د دې پروا درلوده چې په ولس څه تېرېږي او نه ئې لدې شرم درلود چې نړۍ وال چېرې رسېدلې او موږ چېرې پاتې يو او افغانان څومره لدې کاروان نه وروسته پاتې شوي او له هېچا سره د سيالۍ کولو ندي، لدوی سره د ولس غم نه وو، دا ورته مهمه نه وه چې ولس په فقر، لوږې، جهل، بيمارۍ او احتياج کې ژوند کوي، نه د ولس پری پری جامې، ژيړ مخونه او برېښې پېښې او نه د هېواد غمناک او شرموونکی اقتصادي او اجتماعي وضعیت او نه دا چې نن افغانستان د نړۍ تر ټولو هېوادونو وروسته پاتې دی او په هرڅه کې نورو ته محتاج دی، دا مسائل هغوی ته مهم نه وو، د شاهي کورنۍ هرغړي ځانته د اروپا په سويه ژوند برابرکړی وو، د هېواد په هرې سيمې او هر ولايت کې ښه ځمکه د دوی وه، سمسور باغونه د دوی وو، لوی لوی قصرونه د دوی وو، چې هرولايت ته به ولاړی او سمسور باغ او آباډه ښېرازه ځمکه به په نظر درغله، يا لويه قلعه او ستر قصر به دې تر سترگو شو او پوښتنه به دي وکړه چې دا د چا دی؟ نو د شاهي کورنۍ د يوه غړي نوم به ئې درته واخيست، د کابل په شا و خوا سيمو، لکه چهارآسياب، موسهۍ، چهلستون، بگرامي، پغمان، کاريزمير، ارغندي، لوگر، سروبی، جلال آباد، نورستان ... کې هر يوه ځانته د ځمکو او باغونو تر څنگ د چرچو او مېلو ځايونه جوړ کړي وو.

د خارجه وزارت مهمې دندي سردارانو ته مختص شوې وې، سفيران به يوازې په هغه صورت کې له سردارانو نه پرته بل څوک ټاکل کېدو چې مناسب سردار به ئې ورته نه وو موندلی. د حقوقو پوهنځي د ديپلوماسۍ شعبې کې يا د سردارانو زامن منل کېدل، يا د هغه اشرافو زامن چې د شاهي کورنۍ سره به ئې خاصي اړيکي وې. دا د اشرافو پوهنځی وو، لدې نه واکمنان او سياست مداران

اسلامی نهضت -----ظاهر خان واکمني

را وتل، سياست او واکمني د پاچايي کورنۍ حق وو، دوی له مورنه واکمنان پيدا شوي وو او "عوام الناس" دا حق نه درلود چې د دوی په موروثي حق کي تشبث وکړي!!! دوی خپله نيك بختی د ولس په بدبختی کي لټوله، هاشم خان به ويل: که ولس محتاج او وړی وو ستا په شا او خوا به راغونډېږي او که مور و و د تا پروا نکوي. ده د فيل مرغانو فارم درلود، د کورنۍ غړي ئې يوه ورځ په داسي حالت کي فارم ته بوتلل چې فيل مرغان وړی ساتل شوي وو، د دوی په ليدو سره ټول په زغاسته د دوی مخي ته را غونډ شول، خو بله ورځ ئې دوی ته دانه ورکړې وه، چې د کورنۍ غړي ئې فارم ته راوستل گوري چې فيل مرغان د مخکي ځل په څېر د دوی خواته نه رازغلي، هاشم خان ورته وويل: ولس هم همداسي دی، که دي وړی وساتو ستا لاس ته به گوري او ستا په شا او خوا به راغونډېږي، خو که په گېډه مور شو له تا نه به بې نيازه کېږي. دا د شاهي کورنۍ فلسفه وه، د همدې منطق په حکم دوی عملاً خلک په لوږه او فقر کي ساتل.

د پاچا، ملکې او د شاهي کورنۍ د نورو غړو لاسونه بنکلول په درباريانو فرض وو، ممکن نه وو چې څوک دی لوړو مقامونو ته د رسېدو شوق وکړي پرته لدې چې د شاهي کورنۍ په وړاندي سرټيټ کړي او لاسونه ئې په سترگو وموښي، عزت ته د رسېدو لار همدا وه چې د عزتمندو په وړاندي سپک او ذليل شي.

د هېواد اقتصادي وضعيت

لکه څنگه چې د هېواد سياسي قدرت د يوې کورنۍ او په هغې پوري د تړلو کسانو په لاس کي وو، همدا راز شتمني، ځمکي، شرکتونه او بانکونه هم د همدې ډلي په واک کي وو. سياسي نظام د داسي يوه اقتصادي نظام ساتونکی وو چې غريب مزید غريب کړي او غني مزید غني، د غريبانو په زبېنلوکي د اغنياوو لاس آزاد پرېښودل شوی وو، دوی د ناداره طبقی د استثمار لپاره هرڅه کولی

ظاهرخان واکمني ----- اسلامی نهضت

شوی، نه سود حرام وو، نه احتکار او نه د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده، نه د ځمکه وال او بزگر ترمنځ، نه د تاجر او مشتری ترمنځ، نه د بډای او نادار ترمنځ او نه د فابریکې د خاوند او کارگر ترمنځ د تعامل په هکله نه کوم قانون وو او نه کومه ضابطه، استخدام کوونکي له استخدام شوو سره هرڅه کولی او د دوی له اړتیا او مجبوریت نه ئې هره استفاده کولی شوی.

د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي افغانستان تل یو زراعتي هېواد پاتې شوی، ځمکه د تولید اصلي او اساسي وسیله وه، ځمکه د محدودو کورنیو په لاس کي وه، دا ځمکي یا له مسلط او حاکم نظام سره د ملگرتیا په وجه دوی ترلاسه کړې وی او یا د کمو ځمکو د خاوندانو له مجبوریتونو نه په استفادې سره ئې لدوی نه اخیستی او ورو ورو ئې خپلي ځمکي زیاتي کړې وی، د زراعتي ځمکو زیاته برخه د هغو کسانو په لاس کي وه چي تر ۱۰۰۰ جریبه ئې زیاته ځمکه درلوده، که څه هم د میراث د وینې اسلامي قانون په یوه لاس کي د ځمکو د تراکم مخه نیوله او مسلسل ئې لویي ځمکي په وړو وېشلې خو په یوه غیر اسلامي ماحول کي یوازې لدې لاري د فیوډالي نظام او د هغه له خطرناکو عواقبو مخنیوی ممکن نه وو، بزگران یا په ځمکو پوري تړلې کورنۍ وې، چي هم د دوی دنده له پلار نه اولاد ته په میراث رسېده او هم په خپله دوی له ځمکه وال پلار نه د ده اولاد ته په میراث رسېدل او یا ئې ځمکه په اجاره کرله. دوی دې ته اړ وو چي د حاصلاتو تر اخیستلو پوري خپل ورځني مالي مشکلات د پور له لاري حل کړي، د ځمکو خاوندانو به یا د سود په مقابل کي دوی ته پور ورکولو او یا به ئې د ځمکي حاصلات مخکي له مخکي لدوی نه په کمه بیه واخیستل، بزگران تل د مالکینو پوروري وو، دا پور به کال په کال زیاتېدو او خبره به دي حده ورسېده چي بزگران خپله کمه ځمکه، د یوې (قلبي) غوايي او هرڅه وپلوري ترڅو د پور فشار راکم کړي. د کمو ځمکو خاوندان ورو ورو له صحنې نه وتل او خپلي ځمکي ئې د زیاتو ځمکو د خاوندانو په نفع له لاسه ورکولې. د دوی خوراک اکثرًا تریخ چای او وچه مړۍ د اوربشو، جوارو او کله د غنمو وه، یوازې هغه کورنۍ

اسلامی نهضت ----- ظاهر خان واکمني

چي وزه يا غوا ئې ساتلی شوی، پدې توانېدل چي کله کله د شیدو، مستو او تروو خوند وڅکي. اکثراً پدې نتوانېدل چي په کال کي خو ځله هم د غوښي کتوه باندي کړي.

د اکثرو کورنيو وضعیت داسي وو:

يوه له تيرو يا ختو نه جوړه شوې توره کوټه چي لوړوالی ئې د انسان ترقد نه ټيټ وو، پدې خوني کي به ټولي کورنۍ ژوند کاوو، پخلی به د خوني منځ کي کېدو، په ژمي کي به د خوني يوې خوا ته د دوی مواشي، يوه کنج کي غله، بلي خوا ته د سوند لرگي وو، د بوالونه، مخصوصاً د خوني چت به له دوده تک تورو، د باران او واورو په ورځو کي به خوني خښېدې، د خښوې توري اوبه به پدوی را پرېوتې.

د پښتنو په سيمو کي ئې جامو ته کالي ويل او دا د دې لپاره چي په کال کي به يو ځل بدلېدل، جامه به هلته بدلېده چي ورسته به شوه، په وار وار گنډلو او پيوندولو به نوره له استفادې لوېدلې وه، هغه خو بختور وو چي کالي ئې درلودل، په نورستان کي خلکو د وزو څرمني اغوستلې.

د مالدارۍ وضعیت هم همداسي وو، واره مالداران ورو ورو له صحنې وتل او خپل هرڅه ئې د لويو مالدارانو په گټه له لاسه ورکول، د هېواد سياسي نظام د اقتصاد هره برخه په خپل رنگ کي رنگولې وه، تل همداسي کېږي، د ټولني د اقتصادي نظام جوړښت د سياسي نظام په لاس ترسره کېږي.

افغانستان د اوبو د زېرمو له ناحيې ډېر غني دی، شايد د دنيا کم هېوادونه له هغه سره پدې هکله سيالي وکړي شي، خو زموږ د اوبو زیاته برخه بهرته درومي، زموږ ټول نهرونه طبيعي دي، مفسدو حکومتونو د اوبو مهارولو او د نهرونو کیندلو او د دښتو خړوبولو په هکله هيڅ څه ندي کړي. د افغانستان هم ځمکه د نفوس په تناسب زیاته ده او هم د اوبو زېرمي، که دولت يوازې اوبه مهار کړي او د برق د توليد يا د بېدياوو د خړوبولو په برخه کي ترې کار واخلي نه

ظاهرخان واکمنی ----- اسلامی نهضت

یوازې د ټول افغان ولس لپاره کفایت کوي او د فقر او لوږې مخه نیول کېدی شي، بلکې موږ د سیمې له نورو هېوادونو سره پدې هکله مرسته کولی شو.

د ظاهرخان د واکمنۍ تر وروستیو شېبو له څو لویو ښارونو نه پرته چې د پخو سړکونو په ذریعه سره وصل شوي وو او هغه هم د بهرنیو هېوادونو د مرستو له لارې، د هېواد اکثر سړکونه خام او خاورین وو. د زراعت د ودې لپاره د نهرونو ترڅنګ لارو ته ضرورت دی چې یوه سیمه له بلې سره وصل کړي، له یوې نه بلې ته د زراعتي محصولاتو انتقال آسانه کړي، خو تر دې نیتې یوازې د ننگرهار، هرات، کندهار او مزار لوی ښارونه د پخو سړکونو په ذریعه له کابل سره وصل شوي وو، پاتې ولایات او د پخو سړکونو یوې خوا بلیخوا ته ټولې سیمې له پخو سړکونو او په ډېرو مواردو کې له خاورینو سړکونو نه هم محروم وو.

په همدې شلمې پېړۍ کې زموږ په مظلوم هېواد کې د انتقالاتو لپاره له اوبنانو، آسونو او خرو استفاده کېده، په کابل کې له یوه ځایه بل ځای ته انتقالات د هغو کراچيو په ذریعه ترسره کېدل چې سړو به په زحمت کښولې.

د کابل په شمول له څو لویو ښارونو نه پرته چې څه ناڅه ئې او سپدونکو برق درلود، د ټول افغانستان خلک د بریښنا له نعمت نه محروم ول، په ډېرو سیمو کې خلکو د رڼا لپاره له هغو څراغونو نه استفاده کوله چې له قرون وسطی نه په میراث پاتې وو، له پخې خټې نه جوړ شوو کودوړو کې د شرشمو تېل اچول او په هغه کې له پنبې نه په لاس او بدل شوې فیلته کېښودل او د رڼا لپاره هغه بلول. پداسې حال کې چې که د افغانستان د اوبو له زېرمو نه د بریښنا د تولید په کار کې استفاده وشي نه یوازې د بریښنا له ناحیې د ټول هېواد مشکلات حل کولی شو بلکې خپلو ګاونډیو هېوادونو ته کافی مقدار بریښنا صادرولی شو، یوازې د کنړ له سیند نه کم له کمه ۱۰۰۰ میگاواټه برق ترلاسه کېدی شي، خو لدې مهم سیند نه هیڅ استفاده نه کېږي، ټولې اوبه ئې د پاکستان په لوري درومي. د کنړ سیند خواته د گمبېری لویه دښته پرته ده چې تقریباً شپيته زره جریبه د کرلو وړ

اسلامی نهضت -----ظاهرخان واکمني

ځمکه لري خو د کنړ له سیند نه نه د بریښنا د تولید په برخه کې کار اخیستل شوی او نه د همدې دښتې د خړوبولو په برخه کې.

د هندوکش د دنگو دنگو غرونو د واورو له سترو سترو زېرمو نه چې کومې اوبه د شمال په لوري بهېږي اکثراً له مناسبې استفادې نه پرته د مرکزي آسیا هېوادونو په لور درومي، حال دا چې تر همدې اوبو لاندې د دښت میرعلم او دښت اودان په شان پراخې وچې دښتې پرتې دي چې په سلهاوو زره جریبه د کر وړ ځمکه ترې جوړېدی شي، خو له نا امله واکمنانو سره نه د هېواد د سمسورتیا فکر وو او نه د غم ځپلي ولس د اقتصادي ستونزو د حل کولو اندیښنه.

دې ته ورته وضعیت د هېواد په جنوب او غرب کې گورو چې د افغانستان په اوبو کې سیمو ته نږدې گاونډي هېوادونه سمسور شوي او د دې سیمې ولسونه ډېره کمه استفاده ترې کوي.

د افغانستان په اکثره سیمو کې د ځمکې لاندې د اوبو زېرمې ډېرې ژورې ندي په کم مصرف سره لدې اوبو نه د ځمکو د خړوبولو په برخه کې استفاده کېدی شي، له کابل نه غرب او جنوب غرب ته پراته ولایات له وردک میدان نه بیا تر بادغیس پورې، پدې پراخې سیمې کې ستري ستري دښتې دي چې د ځمکې لاندې اوبه ئې له (۸) نه تر (۳۰) مترو پورې ژورې دي، لدې اوبو نه د واټرپمپ په ذریعه په آسانی سره استفاده کېدی شي، که دولت د دې سیمې خلکو ته فقط بریښنا رسولې وی دا ټوله پراخه سیمه ورباندې سمسورېده.

د هېواد اقتصاد په طبیعي امکاناتو متکي وو، که کله به دا طبیعي امکانات د معمول په څېر تر لاسه نشول نو ولس به لداسې سخت او دردوونکي حالت سره مخامخ شو چې مقابله به ورته گرانه شوه، د ظاهرخان د اقتدار په وروستیو کلونو کې دوه کاله پرله پسې وچ کالي راغله، ولس لداسې قحطي سره مخامخ شو چې خپل زامن به ئې په جوماتونو کې د نورو په اسره پرېښودل، دولت لداسې حالاتو سره د مقابلي هېڅ بندوبست نه درلود، پداسې حال کې چې قرآن د

ظاهرخان واکمنی ----- اسلامی نهضت

یوسف علیه السلام کیسه د دې لپاره زموږ مخي ته ږدي چي د احتمالي وچ کالي سره د مقابلي لپاره د واکمنانو په مسئولیت پوه شو، هغه د اوه کلني اوږدې مودې وچ کالي لپاره مخکي له مخکي تیاری ونيو او ولس ئې له لوږي او قحطي نه وژغورو.

د اسلام له نظره فقر او لوږه د انسان د ظالمانه تصرفاتو نتیجه ده نه په طبیعت کي د امکاناتو د کموالي نتیجه، اسلام هغه اقتصادي نظام عادلانه گڼي چي په هغه کي ثروت د اغنياوو ترمنځ لاس په لاس نشي، په اسلام کي حکومت د بې وزلو حامی دی نه د اغنياوو استازی، دولت مکلف دی د اغنياوو له شتمنیو نه معینه برخه واخلي او پدې سره د نادارو مشکلات حل کړي، دولت په ټولني کي د شتمن او نیستمن ترمنځ د تعادل وسیله ده نه د بې عدالتي او د غریب مزید غریب کېدو او د بډای د مزید شتمن کېدو عامل.

اسلام سود او احتکار پدې خاطر حرام کړي چي لدې نه غریبانو ته صدمه رسېږي، پدې سره د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده کېږي، پدې سره یو د خپلو خولو او ټټاکو له حاصل نه محرومېږي او بل له کار او خولو تویولو نه پرته گټه ترلاسه کوي.

د ظاهرخان د منحطي واکمنی په دوران کي دولت له بې وزلو نه د نسکولو وسیله وه، ټول بار د نادارو په اوږو وو، د سپکونو د جوړولو لپاره به دوی بیگار کېدل، مالیه به دوی ورکوله، د جومات ملا او طالب ته به د وظیفی په نامه دوی ډوډی ورکوله، عسکري خدمت به د دوی په غاړه وو، په جگړو کي به د دوی زامن د قرباني لپاره وړاندي کېدل، د مالیی او د گمرکي محصولاتو نظام داسي وو چي ترهر چا زیات محرومه طبقه له هغه نه متضرر کېده، اسلام د ځمکي له حاصل نه یوه معینه برخه د بې وزلو حق گڼي چي دولت به ئې ترلاسه کوي او د نیستمنو مستحقینو مشکلات به ورباندي حل کوي، دولت به دې ته هم جدي پاملرنه کوي چي دا حاصل د کومي ځمکي دی، د باران او سیند په اوبو خړوبېږي او خاوند ئې

اسلامی نهضت ----- ظاهرخان واکمني

د ځمکي په خړوبولو مصرف نکوي او که په خړوبولو باندي ئې مصارف کوي، په يوه صورت کي د حاصل لسمه او په بل صورت کي د حاصل شلمه برخه ترلاسه کولی شي. خو د ظاهرخان په نظام کي له ځمکي نه ماليه اخیستل کېده او هغه د بې وزلو نه؛ بلکه د واکمنانو حق گڼل کېده، دا په اصل کي جزیه وه چي واکمني کورنۍ له افغان مظلوم ولس نه پدې خاطر ترلاسه کوله چي دوی اسیران وو او هېواد ئې مفتوحه سیمه.

افغانستان د گاز او نفتو غني زېرمي لري، واکمنانو د دې زېرمو د تفحصاتو کار په سیاسي وجوهاتو روسانو ته وسپارو، دوی د شبرغان گاز استخراج کړ، د ازبکستان له لاري ئې روسيې ته انتقال او اروپايي بازارونو ته عرضه کړ، د گاز میتر د ازبکستان په خاوره کي او د روسانو ترکنترول لاندې وو، هم ئې بیه روسانو ټاکله او هم د انتقال شوي گاز اندازه، د دې گاز په مقابل کي روسانو د افغانستان حکومت ته هغه زړه وسله ورکړې چي نور د استفادې نه وه او د روسانو په ډیپوگانو کي ذخیره شوې وه، دې ته ئې تازه رنگ ورکاوو او په اوچته بیه ئې په افغانستان پلورله.

روسانو نه غوښتل چي د افغانستان له ځاگانو نه نفت استخراج شي، دا ځکه چي پدې کار سره د سرحد نه آخوا د روس تر کنترول لاندې سیمو په زېرمو باندي منفي اثر پرېوتو.

مورډ په حاجي گک کي د اوسپني هومره ستر معدن لرو چي په نړۍ کي ئې ساری نشته، مورډ مسو او طلا لويي زېرمي لرو د وروستيو تحقیقاتو په نتیجه کي معلومه شوې چي د کيان په درې کي د سرو زرو يو ستر معدن داسي دی چي له هر ټن تېرې نه تقریباً ۴۰۰ گرامه طلا ترلاسه کېږي، حال داچي د نړۍ په هیڅ گونټ کي داسي معدنونه نشو موندلی چي په ټن کي تر ۶۰ گرامو زیاته طلا ورکړي.

مورډ هومره قیمتي تېرې لرو چي په نړۍ کي ئې ډېرکم مثال پیدا کېږي، خو

ظاهرخان واکمنی ----- اسلامی نهضت

هرڅه ترڅمکي لاندې پاتې شوي، نا اهلې او وطن پلورونکو حکومتونو دې ته هیڅ پاملرنه نده کړې، ظاهر خان همدومره کافی گڼل چې تشناب ئې د لاجوردو په تیرو پوښل شوی وي او د ارگ په خزانه کې د ده د کورنۍ د ضرورت وړ قیمتي غمي موجود وي.

مذهب

چېري چې واک د فرعون په لاس کې وي او شتمني د قارون په اختیار کې، هلته به مذهب د ولس د استخفاف او تحميق وسیله وي، هلته به مذهبي پیشوایان سحره وي او د دې ډلې په سر کې به هامان وي، د فرعوني نظام ښی لاس. قرآن د یوه فرعوني نظام په هکله همداسې وایي:

هر استبدادي نظام درې برخې لري:

الف: هغه چې په ټولني حکومت کوي او د قدرت واگی ئې په لاس کې دی (فرعون او د ده ملأ او درباریان)

ب: هغه چې د ټولني د اقتصادي نظام مهار د دوی په اختیار کې دی، شتمني او د تولید وسایل ئې په واک کې دي او په بازار حکومت کوي (قارون)

ج: هغه ډله چې د همدې نظام د منلو لپاره خلك ذهنأ تیاروي، نظام ته دیني او مذهبي بڼه ورکوي، ولس غولوي، د دوی په سترگو کې خاوري اچوي، له واکمن نه یوه مقدسه څېره جوړوي، کله له هغه نه د خدای سیوری، جوړوي او کله ده ته خدایي مقام ورکوي او له ولس نه غواړي چې نه یوازې په ژوند کې د دې ځمکني خدای لمانځنه وکړي، بلکه له مرگ نه وروسته هم د ده مجسمې ته سرتیپت کړي (هامان او د ده ملگری سحره).

"فرعون" د "موسی علیه السلام" د مقابلې لپاره ترټولو د مخه "سحره" راوړاندي کوي، لدوی نه د "موسی علیه السلام" د وژلو فتوی اخلي، د دوی په

اسلامی نهضت ----- ظاهرخان واکمنی

خوله د "موسی علیه السلام" او د ده د الهی مأموریت او دعوت په هکله وایي: ده دین له گواښ سره مخامخ کړی، د ټولني له غوره دین نه وتلی، فساد خوروي، اقتدار غواړي، دا هڅه کوي چې ستاسو آرام او سوکاله ژوند پای ته ورسوي، تشنج او اختلاف راولاړکړي، امنیت ختم کړي او شرارت خورکړي.

زموږ د ټولني "فرعون" هم "هامان" درلود، د سحره وو مشر، هغوی به د ظاهرخان په هکله عوامو ته ویل:

د ده ملا اوه ولیانو ترلې، کومي سترگي چي په ده ولگېږي د دوزخ اور ورباندي حرام دی، پاچا په ځمکه کي د خدای سیوری دی، پاچا ته د ورځي اوه ناروا قتلونه جائز دي، څوک چي د پاچا نه بغاوت وکړي مباح الدم دی، پاچايي خدای ورکړې، د خدای په ورکړی باید قانع او راضی وو...

درباري روحانيونو به د ده لاسونه ښکلول د منبر په سر به په هري خطبې کي د ده د تخت او تاج د بقا او د سلطنت د دوام دعا کېده.

د دې خدمت په مقابل کي درباري روحانيونو ته خاص امتيازات ورکول کېدل، د هېواد دوهم درجه شتمن دوی وو، باغونه، قصرونه او پراخه سمسوری ځمکي ئې درلودې. له واکمنو نه ئې "جوره" ترلاسه کوله او له عوامو نه "شکرانه"، دین او دینداران ئې د واکدارانو په پښو کي ذبح کول، هغه هم شرعي ذبح، "طاغوت" د دوی "معبود" وو، هماغه "طاغوت" چي ترڅو انسان د هغه په نسبت کافر نشي، په الله د ده ایمان نه منل کېږي، مذهب د واکدارانو په لاس کي د استخفاف وسیله وه او د درباري روحانيونو په لاس کي د پیسو د لاس ته راوړو ذریعه، دین د دوی دکان وو، هغه دین چي له خپل حامل نه د قربانۍ غوښتنه کوي، د ظلم په خلاف د قیام بلنه ورکوي، د مظلومانو د ملگرتیا او د دوی د ژغورني په لارکي د مبارزې هدایت ورکوي، خو دین پلورونکو درباري ملایانو له ظالم نه د دفاع وسیله ترې جوړه کړې وه، دوی ظلم توجیه کاوو او له مظلوم نه ئې غوښتل چي په خپل مظلومیت قانع وي، د ظالم د سر دعا وکړي او د هغه سیوری

ظاهرخان واکمنی ----- اسلامی نهضت

د خدای سیوری وگنبي.

اسلام د یوه صادق روحاني او درواغجن او ټگمار روحاني ترمنځ د تفکيک لپاره خو مهمي لارښودني او مشخص معیارونه د مسلمان مخي ته ږدي:

۱- وگوره چي هغه د ظالم ملگری دی که د مظلوم؟

۲- هغه له خدای نه وېرېږي که له واکدارانو نه؟

۳- خپل اجر له خدای نه غواړي که له خدای نه پرته له بل چا؟ طمعه ئې خدای ته ده که له خدای نه پرته بل ته؟

۴- د دین په لارکي ځان قرباني کوي که دین د خپلو گټو لپاره قرباني کوي؟

۵- د ظالم واکدار په دربار کي منلی دی که رټل شوی؟

۶- دین ئې د مبارزې سنگردی که دکان؟

۷- په دیني چاروکي له خلکو شکرانه او نذرانه غواړي که له خدای نه اجر او بدله؟

۸- ظالم ته وایي چي له مظلوم نه لاس واخله او که مظلوم ته وایي چي په خپل مظلومیت قانع او راضی اوسه او د ظالم د سردعا کوه؟

مور په خپل اوږده تاریخ کي دغه دواړه نمونی روحانیون او علماء درلودل، یوه د دین د لوړتیا لپاره سرورکړی او بل مذهب سپک کړی او د ظالمانو په پښو کي ئې ذبح کړی.

کمونستانو به له اسلام نه د ځوانانو د بېلولو او د اسلام په هکله د شبهاتو راولاړولو لپاره د درباري روحانیونو کره وړه د دوی مخي ته کیښودل، په خانقاه کي له عوامو سره د دوی سلوک او په دربارکي د واکمنانو سره د دوی معامله به ئې هغوی ته توضیح کړه او ورته ویل به ئې: اسلام همدغه دی، مور د مظلومانو ملگری یو او دوی د ظالمانو، مور انقلاب غواړو او دوی د موجوده نظام بقاء،

اسلامی نهضت ----- ظاهر خان واکمنی

مورې عدالت او برابري غواړو، دوی نابرابري او تبعیض مقدس او الهي امر گڼي، مورې خلکو ته وایو چې د خپل حق د لاس ته راوړو لپاره قیام وکړي، دوی ولس ته وایي چې د خدای په وینښ قناعت وکړي،... که د دین له حقیقت نه بې خبره ځوانان د راز تبلیغاتو په نتیجه کي لداسي مذهب نه کرکه وکړي او کمونیزم ته ترجیح ورکړي دا نه د کمونستانو د زرنګی نتیجه ده او نه د کمونیزم د قوت او کمال ثمره، بلکي دا د هغو روحانیونو د غلطی نتیجه ده چې له دین نه ئې یو کرغېړن تصویر وړاندي کړي، د حق او باطل ترمنځ د ده دریځ داسي دی چې د هر عدالت غوښتونکي او حق پالونکي کرکه راوړلایي.

په شاهي نظام کي دین سپک او عالم خوار وو، هغه څوک به مدرسې ته د دیني زده کړي لپاره تلو چې بل کار ئې نشو کولی، اکثرأ به رانده، گودان، شل، معیوب او معلول کسان مدرسې ته تلل، هلته به دوی له دین نه فقط هومره څه زده کړل چې په یوه جومات کي امامت ورکړی شي، د اودس، لمانځه، نکاح او آذان په هکله د خلکو پوښتنوته ځواب وویلی شي، ټول هم او غم به ئې دا وو چې د فراغت پگړی ئې په سر وتړی او د کوم جومات امامت ترلاسه کړي، د درس په دوران کي به هغه د کلي له خلکو نه وظیفه ټولوله او په همدې به ئې شپه ورځ تېروله، د امامت په دوران کي به هم کلیوالو ته اړ وو، هغوی به ورسره مرسته کوله، اسقاط او خیرات ته به سترګي په لار وو.

د مدارسو مدرسې نصاب داسي جوړ شوی وو چې په هغه کي نه لیک لوست زده کول شامل وو، نه د اسلام او هېواد تاریخ شامل وو، نه قرآن او حدیث شامل وو، نه ورځنی ضروري علوم. پدې نصاب کي به طالب یوازې د عربي صرف او نحو زده کړه، هغه هم داسي چې نه به ئې په عربي خبري کولی شوی او نه لیکنه او بیا به ئې خلاصه او قدوری ولوستله او په ځینو ابتدایي فقهي احکامو به پوه شو، په مدارسو کي حاکمه روحیه دا وه چې فقه کفایت کوي، نباید په قرآن او حدیث د پوهېدو هڅه وکړو، مورې په قرآن نشو پوهېدی، فقهاوو مورې ته د قرآن او

ظاهرخان واکمنی ----- اسلامی نهضت

حدیث خلاصه په فقهي احکامو کي توضیح کړې، همدا کفایت کوي، که کوم طالب غوښتل چې لږ مخکي ولاړ شي، نو د یونان زړه فلسفه او بې فایده منطقی به ئې ویلو چې نه ده په درد خوړلو او نه د ټولني، نه ده د دنیا په خیر وو او نه د آخرت. لوی او معروف عالم هغه وو چې منطقی ئې لوستلی وو، هغه ته ته ئې (منطقی ملا) ویل، خو هغه غریب به خپل ټول ژوند داسي څه کي ضایع کړی وو چې نه ئې د دین بسیرازه کاوو او نه دنیا، نه به دی د عوامو په خبرو پوهېدو او نه عوام د ده په خبرو، د عوامو لپاره ئې د ویلو څه نه درلودل، هم به قرآن ورته پاتې وو او هم حدیث.

زموږ ستر ستر علما به داسي وو چې د عادي خط له لیکلو او لوستلو به عاجز وو، د منبر په سر به ئې خبري داسي وې چې ستا به زړه ورباندې سوځېدو. که به کوم ملا جرأت وکړ چې خپلو طالبانو ته قرآن او حدیث تدریس کړي او یا به طالب غوښتل چې په قرآن او حدیث پوه شي، نو دا کار به د دوری په پای کي ترسره کېدو، خو داسي چې په قرآن د پوهېدو لپاره به ئې جلالین لوستو، جلالین یو مختصر تفسیر دی چې په هغه کي اکثرأ د آیتونو نحوي جوړښت څېړل شوی، د جلالین د لوستلو معنی دا وه چې دوی په قرآن کي هم نحو زده کوله او د حدیث لپاره به مشکوة لوستل کېدو، خو له "کتاب الجهاد" نه پرته، طالب ته به ویل کېدل چې اوس د جهاد او هجرت ضرورت منتفی دی، جهاد د صحابه وو کار وو او هجرت د مکې له فتحې نه وروسته ختم شوی، د دې باب لوستل او په معنی ئې پوهېدل ضروري ندي.

چې دین په ټولني باندي حاکم نه وي او اقتدار د دین په واک کي نه وي، طبیعي ده چې د دین عالم به د مشرتابه له مقام نه عزل کېږي او په ټولني کي د ده له پرېوتی حیثیت سره متناسبه دنده به ورته سپارل کېږي. د شاهي نظام په دوران کي علماوو ته د نکاح تړل، د ماشوم په غوږ کي آذان کول، د مړی جنازه او د جومات امامت پاتې وو. پدې کي دی د دود دستور تابع وو، ناچار وو هماغه څه

اسلامی نهضت -----ظاهر خان واکمني

وکړي چي په ټولني کي رائج وو.

ده به نکاح ترله خو د نکاح هرڅه به د شريعت خلاف وو، لور له "مهر" نه محرومه وه، "مهر" د بنځي حق نه بلکي د پلار حق وو، د مهر په نامه به پلار خپله لور خرڅوله، "ايجاب" او "قبول" حتی د کونډو په باب هم نه مراعات کېدل، کونډي داسي گڼل کېدی لکه د ميراث مال چي له يوه نه بل ته په ميراث رسېدې، کونډي پدې نه وې پوه کړې شوې چي شريعت دوی ته دا حق ورکړی چي په خپله خوښه ځانته خاوند انتخاب کړي، هيڅوک حق نلري هغه په زور نکاح کړي او د اخیستل شوې مينځي په څېر ورسره معامله وکړي، داسي نکاح تړل دې ته ورته ده چي څوک د سود په معامله کي شاهد، کاتب او ضامن شي.

کمونستانو به دا ټول د اسلام په حساب نيول، دوی به ځوانانو ته ويل: اسلام د روان دردوونکي وضعيت حامي او حتی باعث دی، اسلام نه زموږ پوښتنی ځوابولی شي او نه موغوښتنی ترسره کولی شي. اسلام له قرون وسطی نه په ميراث پاتې مذهب دی. د شلمې پيړۍ له غوښتنو سره اړخ نشي لگولی، اسلام د حاکم استبدادي نظام په خدمت کي دی!!

ځوانان او منورين د خپل راتلونکي مسير د انتخاب په درشل کي د کمونستانو تر شديد فکري هجوم لاندې دې ته اړکېدل چي دين ته شاکري او اسلام د دې پيړۍ له مقتضياتو سره متناسب ونه گڼي. دوی د خپلو پوښتنو ځواب نه په جومات کي اورېدو او نه په خانقاه کې، د ده او جومات ترمنځ هومره ژور او عميق خليج حایل وو چي له هغه نه تېرېدل ورته ډېر گران وو. ملا ته هر مکتبی مرتد برېښېدو او مکتبی ته هر ملا له دنيا بې خبره او د موجوده نظام مدافع او حامي. مکتبی پدې نه پوهېدو چي ملا تر ټولو زيات مظلوم او محروم انسان دی، لدې بې خبره وو چي اسلام پدې وضعي همدومره اعتراض لري او هغه په کلکه محکوموي چي دی ئې تصورکوي. اسلام د دې لپاره راغلی وو چي خلك لدې حالت نه وژغوری.

ظاهرخان واکمني ----- اسلامی نهضت

ملا لدې نه عاجز وو چې له ځوان نسل سره د پخلا کېدو لاري چاري ومومي، د دوی پوښتنو ته ځواب ووايي او د دين په حقيقت ئې پوه کړي.

اسلامي امت د خپل لرغوني تاريخ په اوږدو کي په فکري او اعتقادي لحاظ څلور مهمي مرحلې درلودې:

الف: په قرآن د ترکيز مرحله

هغه مرحله چې قرآن د ټولو فکري هڅو محور وو، چې چا به د پیامبر عليه السلام د ملگرتيا اراده وکړه نو له لومړۍ ورځې نه به له قرآن سره آشنا شو، مخامخ به ئې د قرآن زده کړه پيل کړه، تل به له قرآن سره مشغول وو، که څه هم پیامبر عليه السلام به يوې داسې "امي" ټولني کي مبعوث شو چې په ليک لوست نه پوهېدل، خود قرآن همدا لومړيو مخاطبانو د قرآن په مطلب د پوهېدو په اړه نه يوازې څه مشکل نه درلود بلکي قرآن د دوی د الهام لومړۍ او وروستۍ منبع وه، د قرآن ترڅنگ ئې د بل هر څه ضرورت منتفی گڼلو، پدې باور ول چې قرآن يوازې کفايت کوي، پیامبر عليه السلام په قرآن هومره ترکيز کولو چې چا ته ئې د دې اجازه نه ورکوله چې د قرآن ترڅنگ په بل څه ځان مصروف کړي. حتی د احاديثو د ليکلو اجازه ئې چا ته نه ورکوله. قرآن يوازنی لارښود وو، بلنه د قرآن په لوري وه، د مشاجراتو د حل او فصل مرجع قرآن وو، په هر محفل کي به قرآن زمزمه کېدو، يوازې د تلاوت او حفظ لپاره نه؛ بلکي د استدلال لپاره او د دعوت لپاره. کوم نسل چې پدې مرحله کي د قرآن په غيږ کي روزل شوی، مجاهد نسل وو، تل له دښمن سره د منازعې او مبارزې په حال کې. دا مرحله د پیامبر عليه السلام له بعثت نه پيل شوه او د اسلامي خلافت تر پايه ئې دوام وکړ.

ب: په احاديثو د ترکيز مرحله

که څه هم د احاديثو د ليکلو او غونډولو کار د عمر رضی الله عنه په وخت کي پيل شو، خو عمر رضی الله عنه پدې هکله جدي اهتمام کولو او د احاديثو د

اسلامی نهضت -----ظاهر خان واکمنی

روایت خبره ئې ډېره جدي نیوله، چې چا به وویل: ما له پیغمبر صلی الله علیه وسلم نه اورېدلی، له هغه نه به ئې د شاهد غوښتنه کوله او ویل ئې چې څوک له پیغمبر علیه السلام نه د کوم حدیث د روایت ادعا وکړي، هر ورو به شاهد وړاندې کوي که نه نو دروته دي چمتو شي، د ده په مبارک دورکي د دې جدي اهتمام په وجه صرف هومره احادیث ولیکل شول چې شمېر ئې ۱۲۰۰ ته رسېدو.

د ابوبکر رضی الله عنه په هکله روایت کېږي چې یوه شپه ډېر مشوش وو، سبا ته عایشې رضی الله عنها ورنه تپوس وکړ، پلاره تېره شپه پرېشانه وې، ولې؟ هغه ورته وویل: هو ما څه احادیث لیکلي، له ثقه او معتبرو کسانو نه مي رانقل کړي، خو پدې نه پوهیږم چې دوی له چا اورېدلي او څومره ثقه دی، وبریږم چې زه و مرم او دا احادیث له ما نه پاتې شي او پدوی کي داسي خبره پیغمبر علیه السلام ته منسوب شوې وي چې هغه نده کړې او پدې سره زه د هغه عذاب مستحق شم چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه چا لپاره بیان کړې چې ده ته غلطه خبره منسوب کړي، رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلي: چا چې ما ته هغه خبره منسوب کړه چې ما نده کړې په جهنم کي دي ځانته ځای ولټوي. ولاړه شه هغه احادیث ما ته راوړه چې وئې سوزم، ټولې پانې ئې وسوزولې.

خو وروسته د احادیثو د راغونډولو لړۍ خوره شوه او ورو ورو ئې لمن پراخه شوه، لوی لوی کتابونه ولیکل شول، په لکهاوو احادیث راغونډ شول، که څه هم د احادیثو راغونډوونکو ستر خدمت کړی، ډېر زحمتونه ئې گاللي، د حدیث د موندلو په کار کي د ډېر زیار او زحمت ترڅنگ ئې کافی اهتمام او دقت کړی خو د دې کار څو پایلي وې:

۱- په قرآن مخکنی ترکیز راکم شو، د احادیثو لمن هومره خوره وه چې پدې خور میدان کي مصروفیت بلي خوا ته د پاملرنی مجال له منځه یووړ، ورو ورو خبره دې ځای ته ورسېده چې قرآن هیر شي، مخکي به په هر محفل کي قرآن زمزمه کېدو، د شپې او ورځې به په هره غونډه کې، یوازې یوازې او د نورو سره یو

ظاهرخان واکمني ----- اسلامی نهضت

ځای، له دوست او دښمن سره د قرآن خبري کېدې، خو اوس د ده ځای احاديثو ونيو.

۲- مخکي قرآن يوازنی مرجع وه، قرآن له يوې خوا مختصر وو او هر چاته دا کار آسانه وو چې په هغه پوه شي، له بلې خوا په قرآن کې نه چا څه زياتولی شوی او نه کمولی، حرف حرف ئې خوندي وو، خو د قرآن په نسبت د احاديثو لمن ډېره خوږه وه، شمېرئې ډېر زيات وو، هر څوک پدې نتوانېدو چې پدې خور او پراخ ميدان احاطه حاصله کړي، د اسلام دښمنانو ته د دې موقع په لاس ورتله چې جعلی احاديث جوړ کړي، په مسلمانانو کې شکوک او شبهات راولاړ کړي او د فتنو باعث شي، ځينو نورو د خپلو شخصي اغراضو لپاره هرې هغې خبرې ته د حديث رنگ ورکاوو چې د دوی د دريځ په گټه وې، چارواکو نه يوازې دا چې د خلفاوو په څېر ئې د احاديثو بلکې د روايت په هکله هغه مخکنی جدي اهتمام نه کاوو هغه کسان ئې تشويقول چې د دوی په گټه او د دوی د مخالفينو په ضد جعلی احاديث خواره کړي. گورو چې پدې مرحله کې په لکهاوو جعلی احاديث جوړ او خواره شول، امت د فکري تشنج او اضطراب له يوه سخت دور سره مخامخ شو، اختلافات راولاړ شول او امت په ډلو ډلو ووېشل شو.

۳- د "فقه" د تدوين مرحله:

پدې مرحله کې يوه نوې سلسله پيل شوه، چې هغه د مخکنی مرحلې طبيعي او حتمي پايله وه، د لکهاوو صحيح، ضعيف او جعلی احاديثو خورېدل خلکو ته دا خبره گرانه کړه چې د ديني احکامو په هکله په کوم حديث عمل وکړي او په کوم نه؟ کوم ومني او کوم نه؟ هرڅوک د دې پېچلي او ستر کار له عهدې نشو وتلی، خو د لوړ همت خاوندان راوپاندي شول، د دې ستونزې د حل کولو لپاره ئې ملا وټرله، احاديث ئې وچپل راويان ئې وڅېرل، غوره ئې له ضعيف او جعلی نه او ثقه ئې له ناثقه نه بېل کړل، فقهي احکام ئې له قرآن او غوره احاديثو نه استنباط کړل او د عوامو غوښتنو او پوښتنو ته ئې ځواب ووايو. پدې کار سره که څه هم ډېری

اسلامی نهضت ----- ظاهر خان واکمنی

ستونزي حل شوې او په ځينو ديني احکامو د پوهېدو کار ئې خلکو ته آسانه کړ، خو څو غير مترقبه عواقب ئې درلودل:

الف: خلکو په فقهي احکامو اکتفاء وکړه او قرآن او حديث ته رجوع ورنه پاتې شوه، پدې سره د قرآن ترڅنگ حديث هم هير شو.

ب: په فقه کي د اسلام يوازې يو اړخ څېړل شوی او صرف د ورځنی ژوند احکام توضیح شوي، لکه اودس، حیض، نفاس، غسل، لمونځ، روژه، زکات، حج، نکاح، طلاق ... خو په نورو بنيادي او اساسي مسائلو بحث کول او د اسلام نور اړخونه څېړل نه د فقه د بحث موضوع وه او نه خلکو پدې باب د څېړنی او بحث غوښتنه کوله او نه چارواکو له ورځنیو ديني احکامو نه پرته په نورو اساسي او حياتی مسائلو بحث خونولو، عملاً گورو چي په فقه کي د امام د انتخاب د څرنگوالي په هکله، د ده د صلاحیتونو په هکله، د ده په انتخاب کي د عام ولس د ونډي او وظیفی په هکله، د شوری په باب، په بیت المال کي د چارواکو د تصرف په باب، د جهاد او هجرت په هکله، يا هيڅ ندي ويل شوي يا ډېر کم ويل شوي. په قرآن کي د اودس په هکله صرف يو آيت راغلی او د شوری په هکله درې آيتونه، په فقه کي بايد د شوری په هکله بحث او حيرنه د اودس په نسبت درې برابره زیاته وی، خو خبره برعکس ده، د اودس په هکله مفصل او دقیق بحثونه گورو، هر فقيه خپله رساله په همدې بحث پيل کړې، خو د شوری په هکله يا اصلاً بحث ندی شوی يا ډېر سطحی او ضمنی اشاره شوې.

ج: مخکي دين ولسی بڼه درلوده، هر چا هڅه کوله چي په خپله مخامخ له قرآن نه د دين حقيقت درک کړي، دا کار هر چا ته آسانه او ممکن وو، دين د کومي خاصي ډلي په انحصار کي نه وو، داسي نه وه چي ځيني کسانو به خلکو ته دين بنودو او خلکو به لدوی سره مالي مرسته کوله، ترڅو د دوی ورځنی مالي مشکلات حل کړي، نه چا په امامت له خلکو پيسې غوښتلې، نه په آذان او تدريس، هر چا هم په خپله د دين زده کړه کوله، هم ئې نورو ته بنودو او هم ئې خپل

ظاهرخان واکمنی ----- اسلامی نهضت

مالي مشکلات په خپله حل کول، خو دا حالت ورو ورو بدل شو، آذان او امامت د حرفې بڼه غوره کړه او دا کار په هماغو خطرناکو عواقبو منتج شو چې نن ئې ترخه نتایج گورو. مخکې به د خلکو امام او ديني مشر هغه څوک وو چې ترنورو به ئې د دين په لار کې زياته قرباني ورکړې وه، زياتي ستونزي او کړاوونه به ئې گاللي وو، خو اوس دا مقام په هر لاس کې پرېوت، ډېرو لدې آسان کار نه د امرار معاش لپاره حرفه جوړه کړه او دا کار اکثراً د داسې کسانو لاس ته ورغی چې له دين نه ئې ځانته دکان جوړ کړ، د ظالمو واکدارانو ملگري او حاميان وو او دين ئې د واکدارانو په پښو کې ذبح کاوو.

متأسفانه اسلامي فقه په داسې دوران کې تدوين شوې چې اقتدار د ظالمو او مفسدو واکدارانو په لاس کې وو، د اختناق او استبداد په سختو شرايطو کې دا کار گران او حتی محال وو چې زموږ فقها له عباداتو او معاملاتو نه علاوه د سياست، اجتماع، نظام، جهاد، هجرت، شوری، د خلکو حقوق، د واکدارانو مسئولیتونه او صلاحیتونه، د امير د انتخاب طریقه، د بيعت څرنگوالی او اهميت او دې ته ورته مسايل وڅېړي. چا چې پدې هکله د څه فقهي تحقیقاتو هڅه کړې، یا ئې خپل سر خوړلی، اعدام شوی، تبعید شوی او د محبس تورو خونو ته لېږل شوی او یا ئې مدرسه او مسجد تړل شوي.

۴- د تصوف د زېږېدو مرحله

د فقهي مباحثو لوري ته پاملرنه پدې منتج شوه چې د اسلام معنوي او اخلاقي اړخ ته د تشريعي او قانوني برخې په نسبت اهتمام او اعتناء کمه شي، ځينو زړه سواندو داعيانو وغوښتل چې دا خلا ډکه کړي او د مسلمانانو پاملرنه يو ځل بيا معنوي لوري ته راواړوي او د دغو دواړو برخو ترمنځ مخکنی تعادل احياء کړي، له همدې ځايه د تصوف بنياد کيښودی شو، دوی پدې خبرې ټينگار کولو چې په عباداتو کې اصلي او مهمه برخه د خدای ذکر، له الله سره مينه او تعلق بالله ده، شکلي عبادات که هرڅومره په ظاهر کې د فقهي احکامو او

اسلامی نهضت -----ظاهر خان واکمني

ضوابطو مطابق وي خو چي لدې ناحيې ناقص وي هيڅ اعتبار او ارزښت نلري، دا خبره په خپل ځای کي صحيح وه، خو په تصوف باندي ترکيز ورو ورو خبره هغه ځای ته ورسوله چي قرآن، حديث او فقه له صحنې گوښه کړی شي او ځای ئې د ذکر حلقی ونيسي، يوازې دا نه بلکي پير او مرشد د خدای او بنده ترمنځ داسي واسطه وگنل شي چي خدای ته د رسېدو هره لار د ده له اړخه تېرېږي او د قرآن د هغې خبرې په ځای چي وايي: خدای ستا د غاړې تر رگ تا ته درنږدې دی، چي چېرې يې خدای همالته دی، که ته يو يې دوهم دي خدای دئ، که تاسو دوه ياست درېيم مو خدای دئ، عبادت او لمانځنه مو بايد خاص خدای لره وي او دعا مو خاص خدای ته، خو په تصوف کي دي خبرو رځنه وکړه چي:

که غواړې خدای ته ورسېږې د مرشد لمن ونيسه، نه ته مخامخ خدای ته رسېدی شي او نه ستا دعا، عبادت او لمانځنه، ته واسطې ته ضرورت لري، مرشد ستا شفيع دی، د ده له لاري ستا غږ تر خدايه رسېدی شي او ستا دعاگانې د خدای په دربار کي منل کېدی شي.

تر ټولو خطرناکه خبره دا وه چي د قرآن د صريحو نصوصو خلاف په تصوف کي دوه خبرې راولاړې شوې:

- مرشد په غيب پوهېږي او په هر ځای او هر حال کي تا ته رسېدی شي.
- خدای د ځمکي ځيني چاري متصرفينو ته سپارلې، ځيني د يوه ملک، ځيني د يوې لويې برخي او ځيني د ټولي نړۍ متصرفين دي، که غواړې ستا چاري تر سره شي نو مجبور ئې د دغو متصرفينو لمن ونيسي. دغو مشرکانه تصوراتو، مرشد ته هغه مقام ورکړ چي قرآن ئې يوازې د ځمکي او آسمانونو رب ته ثابتوي او له بل هر چا نه ئې نفی کوي، دا هماغه خبرې وې چي د مکې مشرکينو به د "لات"، "منات"، "هبل" او "عزی" په هکله کولې او پيامبر عليه السلام مأمور شوی وو چي دا بتان رانسکور کړي او دا مشرکانه تصورات پای ته ورسوي او خلکو ته ووايي چي: خدای شريك نلري، له خدای نه پرته په ځمکي او

ظاهرخان واکمنی ----- اسلامی نهضت

آسمانونو کي هيڅوک په غيب نه پوهېږي، عبادت مو بايد خاص خدای لره او استعانت مو بايد خاص له خدای نه وي. د خدای تر څنگ مه د بل عبادت کوئ او مه له بل نه مرسته غواړئ.

که د ملتونو د عروج او زوال عواملو او د اديانو د ودي او ضعف تاريخ ته توجه وکړو نو په هري ټولني کي د مذهب په اړه همدا څلورمرحلې په څرگنده موندلی شو، په افغانستان کي هم همدا څلورمرحلې يوه په بل پسې تېره شوې، د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي زموږ د ټولني په مذهبي جوړښت کي د درېيمې او څلورمې مرحلې آثار په څرگند طور موندلی شو، په مدرسه کي د درېيمې مرحلې آثار او په خانقا کي د څلورمې مرحلې.

شايد يو مثال له تاسو سره د دې مرحلې په وضعيت د پوهېدو په هکله ښه مرسته وکړي:

د درباري روحانيونو د کورنۍ يو غړی دائم الخمر وو، تل نیشه، اکثراً له ځانه بې خبره، ږيره ئې خرييله او ظاهر ئې د يوه اروپائې، نه ئې يوازې لمونځ کاوو او نه په جمع، خو د دې کورنۍ جاهلو مريدانو به ويل: زموږ د زړه سترگي ږندې دي ځکه نو د ده ږيره نه وينو، دی هر لمونځ کعبی ته رسوي، چي څوک د يقينمرحلې ته ورسېږي له عبادت نه معاف کېږي، عبادت د هغه چا کار دی چي لا د "يقين" مرحلې ته نه وي رسېدلی، شیرآغاجان، د وصل پورې ته رسېدلی، دی د "شراب ان طهور" په شرابو مست دی، دی چي د شرابو په نامه څه څښي هغه د دنيا شراب نه بلکي د جنت شراب "شراباً طهوراً" دي !!!

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسی

شاهي نظام او ديموکراسي

نادري کورنۍ د بې شمېره وژنو، شديد اختناق او په پوره بې رحمۍ او قساوت سره د هر مخالف جريان له ټکولو نه وروسته، د هېواد داخلي حالت او په نړۍ واله سطحه د سياسي او اجتماعي تحولاتو وضعیت داسي وموند چې ناچار بايد د رژيم مخکنۍ کرغېړنه او وپروونکې بڼه بدله او داسي وضعیت غوره کړي چې له يوې خوا د هېواد دننه ورځ په ورځ زياتېدونکې ولسي مخالفت راکم کړي او له بلې خوا په منطقه او ټوله نړۍ کې د استبدادي نظامونو په خلاف د راولاړ شوي طوفان له خپو نه خوندي پاتې شي. شاهي نظام چې پدې اړه کوم اقدامات کړي، پدې هکله څو مهمو خبرو ته پاملرنه په کار ده:

۱. شکلي او غولونکي اصلاحات د مجبورييت په وجه عنوان شوي نه په افغان ولس د پيرزوينی په وجه، د دې اصلاحاتو هدف يوازې دا وو چې د نادري کورنۍ د مطلقه واکمنۍ په خلاف د بغاوتونو مخه ونيسي او په قدرت کې د دې کورنۍ د پاتې کېدو شرايط برابرکړي.

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

۲. لومړی گام دا وو چې سردار هاشم خان له صحنې لري او د ده په ځای بل سردار، شاه محمود خان را وړاندې کړي، هاشم خان په واکمني کورنۍ کې د وحشت، قساوت او بې رحمۍ سمبول وو، ده د خپل صدارت په اوږدې مودې کې په افغان ولس هومره ظلمونه کړي وو چې نور نو په قدرت کې د ده پاتې کېدل نه ممکن وو او نه مفید، شاهي کورنۍ غوښتل د ده په لري کولو سره خپله لمنه د وینو له داغونو پاکه کړي او ولس ته داسې وښيي چې نور نو د ظلم او وحشت دور پای ته رسېدلې، د اختناق او استبداد اصلي عامل له صحنې لري شوي او واکمني کورنۍ په ولس د زړه سوي په وجه هغه گونبه کړ. د سردار هاشم د لري کولو یوه بله وجه دا وه چې ظاهر خان له ماشومتوب نه وتلی او د عمر هغې مرحلې ته رسېدلې وو چې غوښتل ئې د ملک واگی د ده په لاس کې وي، هاشم خان د ده د ټولواک کېدو په لاره کې لوی خنډ وو، د ده په لري کېدو سره ظاهر خان ته د ټولواک کېدو لار پرانستل شوه.

۳. دولت غوښتل چې د سیاسي ډلو او جریاناتو مهارتې په لاس کې وي او د سیاسي احزابو په سر کې داسې کسان راشي چې شاهي کورنۍ ته وفادار وي، د احزابو په مرکزي شوری گانو کې باید داسې کسان داخل کړي چې له یوې خوا د احزابو له داخلي جریاناتو نه ورځ په ورځ دقیقه اطلاع ترلاسه کړي له بلې خوا د رژیم په خلاف د څه کولو په ځای ئې تفاهم او ملگرتیا ته چمتو کړي او د دوی له لارې هغه کسان تشخیص کړي چې نه پخلا کېدونکي دي او د نظام ړنگول غواړي، ترڅو د هر یوه لپاره مناسبه چاره ولټوي.

۴. له ځینو داسې ډلو نه دولت په خپلو خارجي ارتباطاتو کې د استفادې کولو اراده درلوده، د دوی په واسطه ئې هغه ځواکونه قانع کول چې په فکري بنیادونو جوړ شوي وو او په مختلفو هېوادونو کېد نفوذ په لټه کې وو او هلته ئې په خپله گټه د انقلابونو راوستل غوښتل، د دغو ځواکونو ترمنځ د رقابتونو لړۍ هغه حد ته رسېدلې وه چې د نړۍ هیڅ هېواد ترې خوندي نشو پاتې کېدی، د

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسی

اروپائی هېوادونو مختلفو ځواکونو غوښتل چې په آسیایي او افريقايي هېوادونو کې نفوذ وکړي، له روسیې سره ئې پدې هکله شديد رقابت درلود، د امریکا متحده ایلات د دې رقابتونو يو مهم لوبغاړی وو، د روس په خلاف د اروپائی هېوادونو په څنگ کې ولاړ وو، د آسیایي او افريقايي هېوادونو جريانات لدې رقابتونو نه په جدي توگه متأثره کېدل، دلته د دې ځواکونو په پلوي مختلف سياسي جريانات راولاړ شوي او د دوی ترمینځ شديده منازعه روانه وه، په افغانستان کې هم د دې استعماری ځواکونو په پلوي يو په بل پسې سياسي جريانات صحنې ته راووتل، رژیم ته د دې لړۍ مخنیوی په خپل مخکني اسلوب، د ځپلو او ټکولو په زاړه سياست، ممکن نه وو، دا دور نور تېر شوی وو، ناچار باید له نوي اسلوب نه کار واخلي، د شاهي کورنۍ د نوي سياست او په اقتدار کې د مزید پاتې کېدو لپاره نوي اسلوب له همدې لاملونو نه راولاړ شوی وو.

۵. کومي سياسي ډلي چې پدېمرحلې کې صحنې ته راووتلې، څو ځانگړتياوي ئې درلودې:

الف: د "اصلاح" او "ترميم" په فکر کې وو، نه د بنيادي "تغيير" او "انقلابي بدلون" په فکر کې، ډېر انقلابي او وطن پالونکي ئې هغه وو چې د حکومت په کړو وړو به ئې اعتراض کاوو او د "اصلاح" او "تعديل" غوښتنه به ئې کوله، د دوی د اعتراض او انتقاد مخه به حکومتی چارواکو ته متوجه وه، نه شاهي کورنۍ او د دې کورنۍ په لاس مسلط شوي نظام ته، دوی غوښتل چې ونښي حکومت او سلطنت سره بېل دي، پاچا غير مسئول او واجب الاحترام دی، د هېواد د حالاتو مسئولیت د حکومتی چارواکو په غاړه دی، لدوی نه باید تپوس وشي او پدوی باید اعتراض او انتقاد وشي، شاهي کورنۍ ته دې خبرې خاص اهميت درلود او د دې نظریې د خورونکو په اړه ئې خواخوږی ښودله، طبیعي ده چې پاچا پدې خبرې خوشحاله کېدو چې ولس ئې هم د "ټولواک" په حیث ومنی او

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

هم ئې د ناخوالو په اړه "غیر مسئول" وگڼي، څوک پده د اعتراض کولو حق ونلري او د هېواد هر وگړی مخصوصاً د سیاسي احزابو کارکوونکي "ئې واجب الاحترام وگڼي".

ب: د دې مرحلې اکثر احزاب هم په فکری لحاظ په استعماری ځواکونو پوري تړلي وو او هم د توجیه او تمویل له پلوه.

۶- پدې فضاء کې لومړۍ علنی ډله د "وینس زلمیانو" په نامه راڅرگنده شوه، د دې ډلې د تاسیس په لومړۍ غونډې کې سردار داؤد د شاهي کورنۍ په نمایندگی برخه واخیسته، عبدالروف بې نوا د دې ډلې مشري په غاړه درلوده، د "انگار" تر نامه لاندې یوه جریده ئې راوایسته چې د امتیاز خاوند ئې فیض محمد انگار وو او د دې ډلې د افکارو او غوښتنو ترجماني ئې کوله، د دې حزب مهم او معروف غړي دا وو:

عبدالروف بې نوا، گل پاچا الفت، فیض محمد انگار، نورمحمد تره کی، غلام حسین صافی، محمد رسول پښتون، عبدالشکور رشاد، عبدالهادي توخی، محمد انور اڅکزی، قاضی بهرام خان، فتح محمد خټگر، محمد موسی شفیق، غلام محمد پوپل، قیام الدین خادم، صدیق الله رښتین - که څه هم "وینس زلمیانو" له دولت مخصوصاً شاهي کورنۍ سره همکاري درلوده او دې ډلې د یوه مؤید "اصلاحي حرکت" حیثیت درلود، خو دولت "اصلاحي انتقاد" هم نشو زغملې، د دې ډلې شته والی او مستقل فعالیت ئې د اوږدې مودې لپاره ونه زغملو، د "انگار" نشریه ئې توقیف کړه، د "انگار" ځای د "ولس" په نامه بلي خپرونی ونيو چې د امتیاز خاوند ئې گل پاچا الفت وو، د سردار داؤد د صدارت په وخت کې د دې ډلې ځیني کسان بنديان شول، ځینو له سیاسي فعالیت نه لاس واخیست او له دولت سره ملگری شول او ځیني نور له حزب نه ووتل او پدې ترتیب د دې ډلې تغیر ټول شو او په وړوکو وړوکو ټولگيو ووبشله شوه.

۷- شاهي کورنۍ د "دیموکراسي ملي" تر نامه لاندې د یوه دولتي حزب

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسی

جوړولو هڅه وکړه، دا ډله د پاچا د ليکلې اجازې له مخې د سردار داؤد له خوا جوړه شوه، مهم غړي ئې دا وو:

۱- سردار داؤد، د حزب مؤسس

۲- عبدالمجيد زابلي

۳- سردار فيض محمد ذکريا

۴- علي محمد بدخشانی

پدې ډلې کې د فوځ جنرالان، د هېواد شتمن، تجار، د ځمکو خاوندان، وزراء او د دولت لوړ رتبه مأمورين شامل شول، د حزب اصلي مرام له شاهي نظام نه دفاع او د نظام د مخالفو ځواکونو مقابله وه.

دا دولتي ډله پس له هغه منحل شوه چې سردار داؤد د دفاع له وزارت نه د صدارت مقام ته ارتقا وکړه.

۸- په ۱۳۲۹ کې غلام محمد غبار د وطن په نامه د يوه حزب د جوړولو رسمي مطالبه وکړه، ده خپل وړانديز پاچا ته وړاندي کړ او د کابل په ښار کې ئې خپل فعاليت پيل کړ، د حزب مؤسسین دا وو:

غلام محمد غبار، سرور جویا، ميرمحمد صديق فرهنگ، فتح محمد ميرزاد، نورالحق هيرمند، برات علي تاج او عبدالحی عزيز. دوی د "وطن" په نامه نشریه درلوده، پس له کمي مودې نشراتی فعالیت نه دا ډله خوره وړه شوه، د صديق فرهنگ په شان ځیني کسان ئې له دولت سره يو ځای شول او مأموریتونه ئې قبول کړل، غلام محمد غبار بندي شو او په همدې سره ډله منحل شوه.

۹- همدا راز ډاکتر عبدالرحمن محمودې د لاندې کسانو په مرسته د يوې ډلې د جوړولو هڅه وکړه:

محمد نعیم شایان، مولوي خال محمد خسته، مولوي فضل الربی،

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

عبدالحمید مبارز، ډاکټر عبدالله واحدي، محمد يوسف آئينه او نورعلم
مظلومیار.

دوی د "ندای خلق" ترنامه لاندې نشریه درلوده، د دوی حزب "د خلق" په نامه
مشهور شو، خو د لنډ فعالیت نه وروسته، نشریه د حکومت لخوا متوقف شوه او
محمودې سره له خپلو گڼ شمېر ملگرو بندي شو او په همدې سره دا حزب ختم
شو.

۱۰- د دغو ډلو یوه خاصه ځانگړتیا دا وه چې د دوی په تکوین کې د فکر او
ایدیولوژۍ په ځای د مشر شخصیت اساسي ونډه درلوده، د مشر په موندلو سره
صحنې ته راوتلې او په تلو سره ېې ختم شوی. د مشر په مرگ سره د ډلې جنازه هم
اخیستل شوې.

۱۱- شاهي کورنۍ د لنډې مودې لپاره قلابي دیموکراسي و آزمویله، نتیجه
ئې دوی ته په زړه پوري نه وه، دوی په دیکتاتوری او مطلق العنانی عادت شوي
وو، دا ئې نشوی زغملي چې په ولس کې څوک د هغه څه ویلو جرأت وکړي چې
دوی ئې نه خوښوي او داسې کسان په ټولني کې تبارز وکړي چې د خلکو پام ورته
واوړي، د شاه او د ده له کورنۍ نه پرته داسې ملي شخصیت باید سر رااوچت
نکړي او له آزادي فضاء نه په استفادې سره په ولس کې شهرت پیدا نکړي چې د
دې کورنۍ واکمني له گواښ سره مخامخ کړي. د قلابي دیموکراسي ټغر ئې ټول
کړ او د اختناق یوه بله توره دوره ئې په مظلوم افغان ولس تحمیل کړه.

دا دوره تر ۱۳۴۳ کال اوږده شوه، سردار شاه محمود او سردار داؤد د خپل
سلف سردار هاشم خان په لار روان شول، هم ئې دولتي احزاب ختم کړل او هم ئې
شاهي کورنۍ ته وفاداري مستقلي ډلې.

۱۲- په سیاسي جریاناتو کې د پوهنتون او محصلینو ونډه ډېره څرگنده وه،
د افغانستان اجتماعي جوړښت داسې وو چې له پوهنتون نه پرته د سیاسي
فعالیت لپاره بل میدان نه موندل کېدو، نه فابریکې او شرکتونه وو چې د

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسی

کارگرانو لويي لويي ټولني را منځته کړي او په هغوی کي د سياسي فعاليت شرايط برابر شي او نه بله داسي منظمه، پوه او متراکمه ټولنه چي د سياسي فعاليت لپاره مستعده وي او د رژيم په خلاف د څه کولو توان ولري. پوهنتون او د هېواد علمي مؤسسات چي ورو ورو ئي لمن خورېده او د زده کوونکو شمېر ئي زياتېدو او د دې ټولنو د غړو سياسي شعور د ودي په حال کي وو، د هېواد له اجتماعي او اقتصادي حالت نه څورېدل، شاهي منخط نظام ئي د هېواد د انحطاط عامل گڼلو، د نړۍ د نورو هېوادونو له حالاتو نه خبرېدل، دولت نشو توانېدی چي د دې ټولني خوځنده بهير مهار کړي، د دوی د سياسي شعور د گړندی ودي مخه ونيسي او د ټولني د نورو پرگنو په څېر ئي په تياره کي وساتي.

په ۱۳۲۹ کي د لومړي ځل لپاره د پوهنتون محصلينو د يوې اتحاديې د جوړولو هڅه وکړه، دا يو مهم گام وو، د هېواد په راتلونکو پېښو کي ئي خاصه ونډه درلوده، د ښوونځيو زده کوونکو هم د دوی ملاتړ وکړ، د محصلينو صحني ته راوتل شاهي کورنۍ ته يو خطرناک گواښ وو، پدې پوهېدل چي که دا حرکت ونه ځپي په يوه خطرناک بهير بدلېږي. د همدې لپاره ئي نوموړې اتحاديې وځپله، د اتحاديې ځيني مؤثر غړي ئي د تل لپاره له تحصیل نه محروم او له پوهنتون نه اخراج کړل، ځيني نور ئي د مؤقتي مودې لپاره او ځيني نور ئي له اخراج نه وروسته محبسونو ته ولېږل او پدې ترتيب دا اتحاديې ختمه شوه. د نوموړي اتحاديې د اجرائيه کميټې غړي دا وو:

مير علي احمد شامل، سيد محمد ميوند، محسن طاهري، حبيب الله صافي، حيدر خان نورس، عظيم طاهري، شاه علي اکبر شهرستاني او اخترخان برکي.

۱۳- د سردار شاه محمود او سردار داؤد د صدارت لس کلنه وروستۍ دوره د شديد اختناق، استبداد، رکود، مطلقه واکمني، د اعتراض کوونکو او نووښتون غوښتونکو د ټکولو او ځپلو توره دوره وه، ټول څرگند سياسي

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

فعالیتونه متوقف شول او د دولت په هر راز اجراءاتو د اعتراض او انتقاد مجال پای ته ورسېدو، مغرورو سردارانو فیصله وکړه چې په افغانستان کې د هاشم خان سیاست گټور دی، فقط د زور له لارې پدې ولس حکومت کولی شي، افغانانو ته د آزادي ورکولو معنی دا ده چې د شاهي کورنۍ مطلقه واکمنۍ به پای ته رسېږي، دوی غوښتل چې په خپلو گاونډيو کې د استالین په لار روان شي، د استالین په شان دیکتاتوری ئې په افغانانو د حکومت کولو لپاره گټوره گڼله.

۱۴. سردار داؤد د صدارت په دوران کې روسانو ته ډېر نږدې شو، مسکو پداسې یو بمرحلې کې وو چې غوښتل ئې د افغانستان له لارې د هند سمندر ته ځان ورسوي، افغانستان ته ئې خاصه توجه وه، پدې هېواد کې د سردار داؤد په شان یوه کس ته ئې ضرورت درلود، د دې نږدې والي څو اړخونه د توجه وړ دي:

الف: خروشوف د کرملین واکمن، د بولگانین په شمول د ۱۹۵۸ کال د دسمبر له ۱۲ تر ۱۸ پورې د افغانستان دوره وکړه، د ده د تاوده استقبال لپاره خاص ترتیبات نیول شوي وو او پراخ تبلیغات وشول، دا دوره پداسې وخت کې ترسره شوه چې د امریکا او شوروي ترمنځ رقابت ډېر حساس پړاو ته رسېدلی وو، لدې دورې نه د غربی ځواکونو انتباه دا وه چې مسکو د افغانستان له لارې د هند سمندر په لوري د مخکې تگ اراده لري.

ب: په کابل کې د غربی هېوادونو سفارتونو، مخصوصاً د انگلستان سفارت، خپل ځینې زاړه افغاني ملگری وهڅول چې د دې سفر په خلاف څه وکړي، کم له کمه باید دا سفر وغندي، خو سردار داؤد هغوی ته مجال ورنکړ، وئې نیول او محبس ته ئې ولېږل.

ج: پدې موده کې له روسانو سره د کابل د واکمني کورنۍ اړیکې په ټولو برخو کې پراختیا وموندله، د ملي اردو روزنه او تجهیزات روسانو ته وسپارل شو، دا هغه خطرناک اقدام وو چې د هېواد ټولې وروستی خونړۍ پېښې د همدې غلط

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسی

او خائنه اقدام زيږنده او د کمونستي کودتا او د روسي فوځونو د يرغل مقدمه وه. په همدې سره لومړی د افغانستان اردو او بيا ټول هېواد د روسانو په لاس کي پرېوت، دا طبيعي خبره ده چي د افغانستان په شان د يوه کمزوری او وړو کي هېواد له يوه ستر او توسعه غوښتونکي بنکيلاکگر گاونډي ځواک سره نظامي اړيکي او د فوځ د روزنی او تجهيز حساس کار دې ځواک ته د سپارلو نه بله معنا کېدی شوی او نه بله نتیجه. ولې ترکیه او ايران د روسانو له سلطې نه خوندي پاتې شول او افغانستان د دوی په منگولو کي پرېوت؟ دا ځکه چي د دې هېوادونو د فوځ روزنه او تربيه د روسانو په لاس کي نه وه او زموږ واکدارانو زموږ د فوځ مهار د روسانو په لاس کي ورکړ، د فوځ ترڅنگ د نفت او گاز په ساحه کي تفحصات، د لويو لارو پرانستل، بند او انهار، د معادنو استخراج او گڼ شمېر نورو حساسو برخو کي له روسانو سره پراخی او طويل المدت معاهدې وشوې، د روزنی ترنامه لاندې روسیې ته د فوځي افسرانو او افغاني محصلينو د لېږلو لمن خوره شوه، افغانستان ته د روسي نظامي او ملکي مشاورينو، انجيرانو او استادانو راتگ پيل شو او پدې سره د افغانستان ټول ورونه او درې د روسانو پرمخ پرانیستی شوې او د نفوذ ټول مساعد شرایط برابر کړی شول، دا کارونه پداسي وخت کي شوي چي کرملين په ټولو حريفانو د برلاسی احساس کولو، د دنيا په گوټ گوټ کي په ډېر سرعت مخکي روان وو، د کمونيزم لمن په خورېدو وه، غرب د کمونيزم په وړاندې دفاعی دريځ غوره کړی وو او تر شديد هجوم لاندې وو، يو په بل پسې ټې خپل ملگری له لاسه ورکول، د وارسا پکت لمنه به چټکتيا خورېده، نوي غړي ټې موندل، په آسيا، افريقا او لاتيني امريکا کي يو په بل پسې انقلابونه ترسره کېدل، غرب پلوه زاړه رژيمونه نسکورېدل او له کمونيزم نه متاثره انقلابي حکومتونه صحنې ته راوتل او د مسکو د ملگرو په صف کي ودرېدل.

جاه طلبه سردارانو ته نه د دې نږدېوالي راتلونکي خطرناک عواقب مهم وو او نه دا چي روسان په نړۍ واله سطحه څه کوي او د افغانستان په هکله څه عزائم

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

لري، دوی ته فقط دې خبري اهميت درلود چې خو ورځي نور په اقتدار کي پاتې شي، پرون د انگریزانو د حمایې ترسیوری لاندې او نن د روسانو.

د: روسانو غوښتل چې لومړی د سردار داؤد له لاري او په مختلفو برخو کي د پراخو معاهدو په ذریعه په افغانستان کي خپلي ریښی وزغلوې او د خپلو پښو د ټینګولو نه وروسته لدې هېواد نه د جنوب په لوري د مخکي تګ لپاره د یوې اډې او معبر په حیث استفاده وکړي، غوښتل ئې دا هدف لدې لاري ترلاسه کړي چې افغانستان له پاکستان سره جګړي ته تشویق کړي، افغانستان د خپلو متیو په زور له پاکستان سره د جګړي توان نه درلود، ناچار به ئې روسانو ته پناه وره، پدې سره به هم د جګړي مهار د روسانو په لاس کي پرېوت او هم د کابل د واکمنانو، پدې جګړي سره نه یوازې افغانستان د دوی لاس ته ورتلو بلکي پاکستان درې وړي کېدو، په څو ایالتونو وپشل کېدو او پدې منطقي کي د غرب یوه خطرناکه اډه له منځه تله. روسان پوهېدل چې پدې جګړي کي به دهلي هم د دوی مرسته کوي، پاکستان ته ډېره گرانه او حتی محال وه چې له دوو لورو د روس او هند په شان د لویو ځواکونو د ګډ برید مقابله وکړي.

ه: سردار داؤد د مسکو د مزید توجه جلبولو او د روسانو د حمایت ترلاسه کولو لپاره دا ضروري ګڼله چې د پښتونستان قضیه مطرح کړي او له پاکستان سره په جګړي تأکید وکړي، د همدې لپاره هغه د ۱۹۵۵ میلادي کال د مې د میاشتې په ۴ له پاکستان سره د جګړي لپاره د احتیاطی فوځیانو د غونډېدو امر وکړ، دا پرېکړه پداسي وخت کي اعلان شوه چې ظاهرخان شمال ته د ښکار لپاره تللی وو، د شاه په غیابت کي د "سفربري" فوق العاده فرمان صادرولو معنی دا وه چې روسان دا د سردار داؤد شخصي کار وګڼي او د مسکو په وړاندې د ده اهميت لازیات کړي. په کابل کي د پاکستان په سفارت او په جلال آباد او کندهار کي د دې هېواد په کنسلگریو د حملي او د پاکستان د بیرغ نسکورولو اقدام هم د همدې لپاره تر سره شو.

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسي

په ۱۹۲۱ کال کي د جندول او بنار د خانانو ترمنځ د نښتې په دوران کي د کابل واکمني کورنۍ د جندول د خانانو مرستې ته له کنړ او ننگرهار نه د قومي لښکرو ترڅنگ حکومتی فوځي قطعات د جگړې لپاره هغې سيمي ته ولېږل چې نه يوازې له ماتې سره مخامخ شول او په تېښته له ساحې راووتل، بلکې پراخه مرگ ژوبله ئې لپه برخه شوه. دې ته ورته اقدامات ټول د روسانو او هندوانو د خوشحالولو لپاره ترسره کېدل، نه له پښتونستان سره د مرستې او د پښتونستان د آزادي لپاره، د پښتونستان په نامه له هند او روسيې نه دولت کافی امکانات ترلاسه کول چې ډېره کمه برخه ئې پدې لار کي مصرفېده.

له دې حوادثو نه روسانو کم له کمه دا گټه ترلاسه کوله چې افغانستان تر زيات نه زيات په روسانو تکيه کولو ته اړ شي او له نوري نړۍ ئې اړيکي وشلېږي، هند غوښتل چې د کشمېر له لانجې د نړۍ والو پام بل لوري ته واړوي او پاکستان له افغانستان سره پداسي جگړې کي ښکېل کړي چې د کشمېر په هکله د څه کولو امکانات د تل لپاره له لاسه ورکړي.

څنگه ومنو چې نادري کورنۍ د پښتنو د يووالي او د پښتونستان د آزادي لپاره دا کار کولو، مگر د گندمک معاهده چې پښتانه ئې په دوو برخو ووېشل، د سردار يحيی زوم سردار محمد يعقوب له انگریزانو سره امضاء نکره؟ هغه کورنۍ چې د اقتدار لپاره ئې زموږ د ستر هېواد له تجزیې سره موافقه وکړه او د ديورند کرښه چې د پښتنو په زړه کي ئې د يوه ځنجر حيثيت درلود، د ده په ذريعه په پښتنو تحميل شوه، څنگه ومنو چې د همدې کورنۍ لمسی نن د پښتونستان آزادي او د پښتنو بيا يووالي غواړي؟ هغه مستبده او ظالمه کورنۍ چې د افغانستان له پښتنو سره ئې هغه څه کړي چې انگریزانو نه وو کړي، څنگه د پښتونستان د ولس حقوق غواړي او د پنجابيانو له سلطې نه د دوی د ژغورلو لپاره له پاکستان سره د جگړې ليواله دی؟ مگر روس او هند د پښتنو د ژغورلو لپاره د سردارانو مرسته کوله؟

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

و: پدې لسيزه کې د نادري کورنۍ او روسانو ترمنځ د نږدې اړیکو ژوروالی لدې نه هم درک کولی شو چې شاه، صدراعظم او د وزراوو په سطحه عالی رتبه هیئتونه یو په بل پسې د مسکو دوری کولې، شاه د ۱۹۵۷ کال د جولای او د ۱۹۲۲ کال د اگست په میاشت کې او صدراعظم څلورځله د ۱۹۵۲ کال د اکتوبر، د ۱۹۵۸ کال د جون، د ۱۹۲۰ کال د مې او د ۱۹۲۱ کال د اپریل په میاشت کې د روسانو مېلمانه ول!!

ز: ظاهر خان د سردار داؤد له زیاتېدونکې سلطې او له روسانو سره د ده له زیات نږدې کېدو نه ترهه درلوده، د ده په مقابل کې ئې خپل زوم سردار ولي د سردار شاه ولي زوی ته په فوځ کې وده ورکړه او هغه ئې د قوای مرکز قومندان وټاکو، د ظاهرخان وېره په ځای وه، دا ځکه چې د سردار داؤد د صدارت په اوږدې مودې کې ټول ملکي او نظامي اختیارات د ده په لاس کې وو، د دفاع وزارت، د داخله چارو وزارت او د پلان وزارت هم د صدارت ترڅنگ مستقیماً د ده په واک کې وو او د خارجه چارو وزارت د ده د ورور سردار نعیم په اختیار کې.

بلآخره دې ته اړ شو چې د دې خطر د منتفی کولو لپاره سردار داؤد له صدارت نه لري کړي، دا کار ئې مخامخ او د یوه فرمان له مخې نشو کولی، دې مقصد ته د رسېدو لپاره ئې بله لاره غوره کړه، د نوي اساسي قانون د تصویب او د دې قانون له مخې په دولتي چارو کې د شاهي کورنۍ د غړو د کار نه کولو د پرېکړې په اساس ئې د سردار داؤد د گونبه کولو اراده وکړه.

متأسفانه ځیني کسانو چې د هېواد د پېښو له اصلي او د پردې شاته لاملونو نه دقیقه اطلاع نلري یا د دولتي حلقو د تبلیغاتو تر تاثیر لاندې تللي، د نوي اساسي قانون د تصویب او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو د گونبه کولو قضیه ئې، په افغان ولس د ظاهر خان د یوې پیرزوينی په څېر څېړلې او دا هڅه ئې کړې چې دا کار نه د شاهي کورنۍ د داخلي اختلاف نتیجه وگڼي، نه ئې په ملت کې د استبداد، اختناق او مطلقه واکمنۍ په خلاف د ورځ په ورځ

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسي

زياتېدونکي مخالفت زيږنده معرفي کړي او نه ئې د بهرنی فشار محصول وگڼي، دوی دې ته ندي متوجه چي شاهي کورنۍ هر کار د خپلي واکمنۍ د دوام په نيت کړی، د اقتدار لپاره ئې له هيڅ جنايت نه دريغ ندی کړی، دا د ديموکراسيغوښتنی اکتونه د ملت د اغفال او تحميق لپاره او د شاهي رژيم په خلاف د قيامونو د مخنيوي په نيت ترسره شوي.

زموږ د ځينو تاريخ څېړونکو مشکل دا دی چي د پېښو ظاهري بنی ته ئې کتلي، د داسي يوې ژوري ايډيولوژی خاوندان نه وو چي د آزادي، عدالت، برابري او انساني حقوقو په هکله واقعی معيارونه د دوی په لاس کي ورکړي او د همدې معيارونو په اساس هر جريان وڅېړي او د هغه په هکله قضاوت وکړي، ځينو د نادرشاه په مقابل کي امان الله شاه ته ترجيح ورکړې، هغه ئې يو مترقي شاه گڼلی، ځينو نورو د هاشم خان په مقابل کي د شاه محمود ملاتړ کړی او هغه ئې د ديموکراسي پلوي معرفي کړي، ځينو د سردار داؤد د دوران ټول وحشيانه او ظالمانه اجراءات د ده شخصي کارگڼلی، ظاهرخان ته ئې براءت ورکړي او د سردار داؤد د لري کولو اقدام ئې د ملت په نسبت د ظاهرخان يوه پيرزوينه گڼلی او دا هڅه ئې کړې چي ظاهرخان د يوه داسي پاچا په حيث معرفي کړي چي غوښتل ئې ملت ته آزادي ورکړي، استبداد او اختناق پای ته ورسوي او مطلقه واکمني په مشروطه شاهي بدله کړي، خو د شاهي کورنۍ نورو قدرتمندو غړو دا موقع نده ورکړې!! دوی پدې نه پوهېږي چي شاهي نظام له انساني حقوقو او د انسانانو ترمنځ د عدالت او برابري له تصور سره تصادم کوي، چېرې چي شاهي نظام مسلط وي او يوه کورنۍ په ولس حکومت کوي، هلته انساني حقوق تر پښو لاندې شوي او هلته د عدالت جنازه اخیستل شوې، ښه پاچا په اصل کي يو ظالم واکمن دی.

که تاسو د غلام محمد غبار او صديق فرهنگ او د دوی په شان د ځينو نورو تاريخ ليکونکو آثار مطالعه کړئ دا لوی عيب به په څرگنده وگورئ، غلام محمد

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

غبار د نادري کورنۍ د معرفي کولو په کار کي ډېر موفق وو او د قدر وړ کار ئې کړی. خو متأسفانه ده په خپل کتاب (افغانستان در مسیر تاریخ) کي تل د امان الله خان په څېر د یوه نازولي شهزاده ملاتړ کړی، د ده هر کار ئې ستایلی او د ده هره غلطی ئې توجیه کړې. صدیق فرهنگ هم چي د ظاهر خان په واکمنۍ کي ئې په حساسو پستونو کي کار کړی، د پېښو په څېر لوکي د همدې عامل تر تاثیر لاندې تللی، هڅه ئې کړې چي په خپل کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) کي د ظاهر خان په نسبت خپل زړه سوی څرگند کړي.

د دغو تاریخ لیکونکو اصلي مشکل دا وو چي د یوي صالح واکمنۍ او سالم نظام لپاره ئې واضح معیار او مشخص "مثال" نه درلود، همدا چي یو واکمن ئې په ځینو چارو کي داسي موندلی چي تر بل نه ده ته غوره معلوم شوی، له هغه ئې دفاع کړې، د دغو لیکوالانو د "قصو اتلان" پاچایان دي، نه عام خلك او نه د عام ولس له غیبه نه راولاړ شوي "اتلان"، دوی د "اسوه" او "قدوه" د نه موندلو له مشکل سره مخامخ وو، د دې خلا د ډکولو لپاره ئې ناچار د واکمنو کورنیو په چاپیریال کي ځانته قدوه" او "اسوه" لټولي.

ح: د سردار داؤد د صدارت توره دوره د ده او د ده د ورور سردار نعیم په استعفا پای ته ورسېده، شاهي مکاری کورنۍ وغوښتل چي یو ځل بیا د خپلي واکمنۍ د دوام لپاره د سردار شاه محمود د صدارت د دوران په څېر د قلابي دیموکراسي یوه بله مرحله آزمویي، د سردار داؤد په ځای ئې ډاکتر یوسف د صدراعظم په حیث وټاکو، د ده د انتخاب په هکله څو خبري د توجه وړ دي:

- دی د سردار داؤد په کابینې کي د معادن او صنایع وزیر وو.
- د شاهي کورنۍ په غیبه کي ستر شوی وو، شاهي کورنۍ ته وفادار او د پاچا په وړاندې ډېر خاضع او مطیع وو.
- څومره چي د سردار داؤد په صدارت کي ټول دولتي اختیارات د صدراعظم په واک کي وو او شاه صرف یو سمبول وو، د ډاکتر یوسف په صدارت

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسي

کي د دې برعکس، ظاهر شاه ټولواک وو او صدراعظم يو بې اختياره لاس پوځي سمبول، د هاشم خان او داؤد خان مطلقه صدارتونو چي په ظاهر خان کي کومي عقدي را پيدا کړي وې، د دغو عقدو د چولو لپاره هغه د ډاکټر يوسف په شان يوه مطيع صدراعظم ته ضرورت درلود، عجيبه ده چي شاهي کورنۍ ته وفادار تاريخ ليکونکي د ډاکټر يوسف ټاکنه د ديموکراسي په لوري يو مؤثر گام او په دولتي چارو کي د شاهي کورنۍ د غړو د توظيف پای گڼي، حال دا چي خبره کاملاً برعکس ده، د ډاکټر يوسف د صدارت په دوران کي شاه "ټولواک" وو، هر کار د ده د سترگو په اشاره ترسره کېدو، حکومت د شاهي کورنۍ له ولکې نه د داسي صدرعظم په وسيله نشي ايستل کېدی چي د شاه له خوا د ده د ضعيف شخصيت او شاهي کورنۍ ته د وفادارۍ په وجه ټاکل شوی وی، ترڅو چي د حکومت په سر کي يو داسي ځواکمن صدراعظم رانشي چي ولس ئې تر شا ولاړ وی او ټاکنه ئې د ولس له لوري تر سره شوې وی، په دولتي چارو کي د شاهي کورنۍ د لاس وهنو مخنيوی نشي کېدی، دغو تاريخ ليکونکو هڅه کړې چي د خلکو په سترگو کي خاوري واچوي او دا خبره د خلکو له نظره پټه وساتي چي د ډاکټر يوسف په صدارت کي د شاهي کورنۍ يو بل مهم غړی او د پاچا زوم، سردار ولي، خپل هغه موقعيت خوندي ساتلی وو چي د ده له صدارت نه مخکي ئې په اختيار کي وو.

ط: د دولت لومړی کار دا وو چي د نوي اساسي قانون لپاره يو داسي کميسيون وټاکي چي غړي ئې شاهي کورنۍ ته وفادار وي او هماغه څه په سياسي قانون کي ځای کړي چي پاچا ئې غواړي، دا اساسي قانون بايد د يوې داسي انتصابي جرگې له لوري تصويب شي چي اکثريت غړي به ئې انتصابی او شبه انتصابی وي او د غونډي افتخاری رياست به هم د شاه په غاړه وي.

د کميسيون غړي دا وو:

۱- سيد شمس الدين مجروح د عدلیې وزير د رئيس په حيث.

۲- سيد قاسم رښتيا د مطبوعاتو وزير، غړی.

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

۳- میرنجم الدین انصاری غړی.

۴- عبدالصمد حامد غړی.

۵- محمد موسی شفیق غړی.

۶- میرمحمد صدیق فرهنگ غړی.

د اساسي قانون به مسودې کي د شاه او شاهيکورنی په هکله لاندې مهم
ټکي ذکر شوي وو:

۱- شاه غیر مسئول او واجب الاحترام دی.

۲- د مسلح قواوو اعلي قوماندان دی.

۳- په هېواد کي د اضطراری حالت د اعلان صلاحیت لري، حکومت او
شوری منحلولی شي.

۴- دی به د صلحی او جنگ حالت اعلانوي.

۵- صدراعظم او کابینه به د ده له لوري او د ده په موافقې شوری ته د اعتماد
رای ترلاسه کولو لپاره معرفي کېږي.

۶- پاچا دائم العمره ټولواک دی، د ده د مړینې په صورت کي پاچايي د ده
زوی ته او د زامنو د نشتوالي په صورت کي د ده بنسټي او لور ته په میراث
رسېږي.

۷- د شاهي کورنی غړي په دولتي چارو کي نشي توظیف کېدی.

ی: په اساسي قانون کي د انسانی حقوقو په هکله ځیني څرگندونې گورو،
لکه د بیان آزادي، د اجتماعاتو او ټولنو د جوړولو حق، د منتخب پارلمان
ضرورت او ولس ته د خپلو استازو د انتخابولو اختیار ورکول، د باصلاحیته
محکمې د حکم له مخي د چا حبس او مجازات، د کار او مسکن د انتخاب حق،
په داخلي او خارجي سفرونو د سابقه بندیزونو الغاء، د تعلیم حق...

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسی

خو په سياسي او اجتماعي برخو کي د اساسي قانون دا فقری په داسي فرعی قوانینو پوري مربوطي شوي وي چي هيڅکله تصویب نشول. د سياسي احزابو مربوط قانون ترپايه تصویب نه شوو.

ک: اساسي قانون د قواوو د تفکيک غوښتنه کوله، بايد مقننه قوه، اجرائيه قوه او قضاء مستقلي او له يوې بلي جلا وي، شاه د مشرانو د جرگې يو ثلث غړي په انتصابی توگه ټاکل، د سترې محکمې د رئیس او قضاء ټاکل، د افسرانو تررفع.... ټول د ده په اختيار کي وو، خو لدې سره سره دی غير مسئول او واجب الاحترام وو.

ل: د اساسي قانون د ۴۲ مادې په اساس د هېواد مقننه قوه له دوو جرگو نه جوړه شوې وه، ولسی جرگه او د مشرانو جرگه، د ولسی جرگې غړي انتخابی وو، چي د هري ولسوالۍ او علاقه دارۍ نه به د آزادو انتخاباتو له لاري انتخابېدل، خو د مشرانو د جرگې غړي يو ثلث انتخابی ول چي د هر ولايت نه يو کس د خلکو له خوا، يو ثلث د ولايتی جرگو له خوا او پاتې درېيمه برخه ئي د شاه له لوري غوره کېدل.

م: د اساسي قانون د تصویب لپاره د لويي جرگې د انعقاد پرېکړه و شوه چي د ۱۹۲۴ کال په منی کي دائر شوه، د جرگې ترکیب داسي وو:

د يوولسمي دوری د ملي شوری ۱۷۲ غړي

د انتخاباتی حوزو نه ۱۷۲ غړي

د مجلس اعيان ۱۹ غړي

د کابينی ۱۴ غړي

د تمیيز د عالي محکمې له اعضا وو نه ۵ غړي

د اساسي قانون د تسويد د کمیسیون ۷ غړي

شاهی نظام او دیموکراسی ----- اسلامی نهضت

د مشورتي کمیسیون ۲۳ غړي

د شاه له لوري انتصابی اعضاء ۳۴ غړي

جمعاً ۴۵۴ غړي

نوموړې لویه جرگه د ۱۹۶۴ کال د سپتمبر په ۹ نیټه د سلام خانۍ په مانۍ کې د شاه له خوا افتتاح شوه او د څو ورځو بحث په نتیجه کې ئې د اساسي قانون مسوده له معمولي ترمیم او تعدیل نه وروسته تصویب کړه.

ن: د ۱۹۶۵ کال د اگست له ۲۶ نه د سپتمبر تر ۹ نیټې د مشرانو د جرگې لپاره انتخابات تر سره شول او ۲۷ غړي ئې له ولایاتو نه غوره شول او لدې نه وروسته د ولسی جرگې ۱۱۶ غړي انتخاب شول، د دې انتخاباتو څو خاصي ځانگړتیاوي وې:

۱- د هېواد په تاریخ کې د لومړی ځل لپاره یو نسبتاً منتخب پارلمان جوړ شو.

۲- غوره شوي غړي اکثراً خانان، اربابان، ملکان، بډایان او د ځمکو خاوندان ول.

۳- که څه هم د سیاسي احزابو ضمیمه قانون لانه وو تصویب شوی، خو دريو ډلو پدې انتخاباتو کې په حزبي توگه برخه واخیستله: د وحدت ملي حزب، افغان ملت او د خلق دیموکراتیک گوند.

"د ملي وحدت" حزب د استاد خلیلي له خوا جوړ شوی وو، دی د شاه مشاور او دربار ته منلی شاعر وو، د ده حزب په اصل کې شاه پلوه حزب وو، د دولت په مرسته وتوانېدو چې کافی شمېر د دولت طرفدار استازی شوری ته ولېږي. خو دا حزب له همدې انتخاباتو نه او په بغداد کې د سفیر په حیث د خلیلي له ټاکلو نه وروسته متلاشي شو.

"د افغان ملت" گوند چې انجنیر غلام محمد فرهاد جوړکړی وو، د افغان

اسلامی نهضت ----- شاهي نظام او ديموکراسی

ملت په نامه ئې نشریه درلوده، په پښتنو کې د هغه فعالیت محدود شوی وو، د پښتنو د یووالي او برلاسی داعیه ورسره وه، د شاهي نظام حامی او د دولت ملگری وو، پدې موفق نشو چې کوم غړي شوری ته ولېږي. خو "د خلق دیموکراتیک" گوند پدې و توانېدو چې خپل درې غړي، ببرک کارمل، اناهیتا او نوراحمد نور شوری ته ولېږي.

اساسی قانون او سیاسی احزاب

شاه غوښتل چې په هېواد کې دوه حزبه نظام رايج کړي، خو مخالف او موافق حزبونه بايد مشروطه شاهي نظام ته وفادار وي، دواړه بايد د شاهي نظام د بنی او کين لاس حیثیت ولري، د موافق حزب لپاره ئې استاد خلیلي د مشر په حیث ټاکلی وو، ده د ملي وحدت په نامه د یوه حزب د جوړولو هڅه وکړه، د دولت لور تبه مأمورینو، د هېواد تاجرانو او شتمنو د دې حزب د اندراج په کتابونو کې خپل نومونه ثبت کړل. محصلینو ته د بورسونو، مأمورینو ته د ترفیع، تاجرانو ته د تجارتي امتیازاتو او بډایانو ته د دولتي حمایت و عدې ورکړی شوې.

د کين لاس حزب په هکله د شاه اراده دا وه چې دا حزب بايد له هغو کسانو نه جوړ شي چې له مسکو سره د ملگرتیا ليوال دي، پدې سره به مسکو قانع کړي شي او د رژیم د نسکورولو په ځای به د رژیم حمایتي ته ترجیح ورکړي، د ده گمان دا وو چې کمونستان په افغاني ټولني کې د نفوذ مجال نلري، د افغاني ټولني مذهبي جوړښت داسې دی چې په کمونستي افکارو ولاړ حزب په هغې که نفوذ نشي کولی، د منورینو شمېر کم دی، که ټول هم د کمونستانو په څنگ کې ودرېږي د ده واکمني له جدي گواښ سره نشي مخامخ کولی، د ولس له مذهبي احساساتو نه په استفادې سره د هغوی مخنیوی آسانه دی.

اسلامی نهضت ----- اساسی قانون او سیاسی احزاب

ده گمان کاوو چي که د دې ډلي په سر کي د راديکالو عناصرو په ځای معتدلي څېرې راوړاندي کړي شي، نو د دې حزب شته والی پدې خاطر د ده په گټه دی چي د مسکو مزید مرستي او ملاتړ ترلاسه کولی شي.

د خلق دیموکراتیک گوند

په حقیقت کي د شاهي کورنۍ د غلطو سیاستونو زیږنده دی، دې کورنۍ په لاندې توگه د نوموړي گوند په جوړولو او ودي کي فعاله ونډه اخیستی:

الف: له روسانو سره ژوري اړیکي قائمول.

ب: روسیې ته هر کال زیات شمېر زده کوونکي لېږل.

ج: د افغاني فوځ د افسرانو روزنه روسانو ته سپارل.

د: هرکال په زرهاوو روسي مشاورین، په نظامي، اقتصادي، تخنیکي او تعلیمي برخو کي په هېواد کي منل.

ه: د معادنو د استخراج، د نفت او گاز د تفحصاتو، د بندونو او نهرونو جوړولو او د لویو لارو د پرانستلو په برخو کي له روسانو سره پراخ قراردادونه او د دوی د نفوذ ټولې لاري پرانستل.

و: د کرملین د واکدارانو د حمایتي جلوبولو لپاره د شاهي کورنۍ د غړو ترمنځ شدید رقابت او مسابقه، له یوې خوا سردار داؤد د دې هڅه کوله چي له کمونستانو سره د ملگرتیا له لاري د کرملین توجه ځانته جلب کړي، له بلې خوا ظاهرخان کوشش کاوو چي کمونستانو ته د امتیازاتو ورکولو له لاري مسکو له ځانه راضي کړي.

په دې کي شک نشته چي د نړۍ په کچه د کمونیزم تهاجمي حالت او د کمونستي خوځښت چټکه پراختیا او د نړۍ په پېښو د هغه ژوره اغیزه د

اساسی قانون او سیاسی احزاب-----اسلامی نهضت

افغانستان په کورنیو حالاتو خاصه اغیزه درلوده، مخصوصاً چې زموږ هېواد د شوروي اتحاد د لوی ځواک نږدې گاونډی وو او د افغانستان په څېر یوه وړوکی هېواد ته گرانه وه چې د شوروي ځواک د نفوذ مخنیوی وکړي. خو د کمونیزم د خوږېدو لپاره چې کوم اقتصادي او اجتماعي شرایط په کار دي او د کمونیزم فلسفه ئې لازمي او حتمي شرایط گڼي، په افغانستان کې نه یوازې نه موندل کېدل بلکې د دې فلسفې له نظره زموږ هېواد په فیوډالي مرحلې کې وو او له کمونستیمرحلې نه ډېر لرې او وروسته وو، باید د سرمایه داري او بورژوازي مرحله ئې پلي کړې وی ترڅو د کمونستي افکارو او تگلارو منلو ته چمتو شوی وی.

که زموږ په هېواد باندي د کمونستانو د سلطې څرنگوالي ته لږ ځیر شو نو پدې حقیقت په ډېره آسانی پوهېدی شو چې کمونیزم په افغانستان کې له روسانو سره د شاهي کورنۍ د سازش او د کرملین د واکدارانو د توجه جلبولو په لار کې د دې کورنۍ د ځواکمنو غړو ترمنځ د مسابقی او رقابت ناولی مولود دی. مگر نه گوری چې کمونستان د یوې داسې کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل او د خپلي کامي سلطې لپاره ئې لار آواره کړه چې د شاهي کورنۍ د یوه غړي تر مشرۍ لاندې د هغو افسرانو په لاس ترسره شوه چې په روسیې کې روزل شوي وو. کمونستان د خپلي فلسفې له مخې باید د یوه کارگري انقلاب له لاري قدرت ته رسېدلی وی او د دوی قیادت هم باید د کارگرانو د ټولني له منځ نه راولاړ شوی وی، نه په یوه فیوډالي نظام کې د شاهي کورنۍ د یوه جنرال له کورنۍ نه او یا د دولتي مأمورینو له ډلې نه، د "پرولتريا د یکتاتوری" خو د "پرولتريايي مشرتابه" غوښتنه کوله!! دا څنگه په افغانستان کې د "پرولتريايي انقلاب" مشري د بېرک په شان د یوه جنرال زاده او د تره کې په شان د یوه بیروکرات او د یوه "بلاي" د منشي لاسته ورغله؟ او دا ولې د دې انقلاب مدعیان د داسې عسکري کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل چې د سردار داؤد په شان یو مستبد او مطلق العنان واکمن او د شاهي نظام یو قسی القلبه او بې رحمه صدراعظم د هغې په سر کې وو؟!

اسلامی نهضت ----- اساسی قانون او سیاسی احزاب

د "خلق دیموکراتیک گوند" د ۱۹۲۵ کال د جون په میاشت کې د هغې غونډې په ترڅ کې جوړ شو چې د نورمحمد تره کې په کور کې جوړه شوې وه او لاندې کسانو په کې برخه درلوده:

نورمحمد تره کی، بېرک کارمل، صالح محمد زیری، سلطانعلي کشتمند، دستگیر پنجشیری، ظاهر افق، نوراحمد نور، ډاکتر شاه ولي، شهپر، عبدالکریم میثاق، عبدالحکیم شرعي جوزجانی، سلیمان لایق، اناهیتا راتب زاد، بارق شفیعی، نظام الدین تهذیب، عبدالقدوس غوربندی، هادي کریم، عبدالحکیم هلال، ظاهر بدخشي، ډاکتر ظاهر، یاور شیرزی، اسمعیل دانش، آدم خان خاخی.

په دې غونډې کې د گوند اساسنامه تصویب شوه او د پلینوم په نامه یوه اتلس کسيزه کمیټه جوړه شوه، نوموړې پلینوم د گوند مرکزي کمیټه چې اوه اصلي او څلور علی البدل غړي ئې درلودل تأسیس کړه، د مرکزي کمیټې اصلي غړي دا وو: تره کی، بېرک، زیری، بدخشي، کشتمند، پنجشیری او شهپر او علی البدل غړي ئې دا وو: ډاکتر شاه ولي، ظاهر افق، ډاکتر ظاهر، نور احمد نور.

مرکزي کمیټې نورمحمد تره کې د منشي په حیث او بېرک کارمل د ده معاون وټاکلو.

د دې گوند د ښه پېژندنې لپاره لاندې ټکي د توجه وړ دي:

الف: کمونستي افکار ئې درلودل، له مسکو نه ئې الهام اخیستو، توجیه او تمویل ئې د روسانو له خوا کېدو.

ب: د ایران د "حزب توده" له خوا لیکل شوي او یا ترجمه شوي آثار د دې گوند فکري مراجع گڼل کېدل، گوند له فکري شخصیتونو نه محروم وو، لیکوالان ئې د نورو د آثارو ترجمانان وو، یوازې تره کې خو "کیسی" لیکلې، چې د محتوی او حجم له لحاظه ډېره ټیټه مستوی لري، د ده "کیسی" د جهاد په دوران کې د راڅرگند شوو لنډو کیسو له عادي لیکوالانو سره هم د مقایسې وړ ندي. د

اساسی قانون او سیاسی احزاب ----- اسلامی نهضت

ده په کیسو کې د افغاني ټولني د ملا، ملک، بزگر او خټگر څېرې انځور شوې خو په عاميانه ژبه او پرېوتی مستوی. دې گوند په کابل کې دفتر درلود او د "خلق" ترنامه لاندې ئې يوه اونيزه خوروله چې د هغې خو خصوصيات وو:

الف: په مارکسيستی فرهنگ کې استعمال شوي اصطلاحات، له ترجمې نه پرته او په لاتینی ژبه کې د دې نثريې په هر مضمون کې په پراخه پيمانه د لوستونکي پام ځانته اړولو.

ب: اکثر مضامين ئې له روسي ورځپاڼو او "حزب توده" له خوا ترجمه شوو آثارو نه اقتباس کېدل.

ج: په ټولو نړۍ والو پېښو کې د مسکو د دريغ په کلکه ملاتړ او د امريکا غندنه.

د: له مشروطه شاهي نظام نه حمايت او له ملي ديموکراسي او د پراختيا له غير پانگه وال اسلوب نه دفاع.

دوی د افرادو د جلب او جذب لپاره داسي کړنلاره خپله کړې وه چې مهمي برخي ئې دا وې:

الف: په ملايانو او پيرانو کلك گوزارونه او لدوی نه داسي يوه څېره وړاندي کول چې نه يوازې د دوی په هکله په ځوانانو کې کرکه او نفرت راولاړ کړي بلکې دين ته هم شا کړي، د ملايانو په هکله به ئې ويل: دوی له نفاس، اسقاط، خيرات، زکات، د ماشوم په غور کې آذان، د مړې جنازه او دې ته له ورته مسائلو نه پرته څه د ويلو لپاره نلري، د ټولني موجوده وضعه هغه ته سل په سلو کې د دين مطابق او د خدای د رضا وړ بريښی، د ده له نظره عدالت همدا دی چې زموز په ټولني حاکم دی، هغه خوارکی نه په سياست پوهېږي، نه د نړۍ له حالت نه خبر دی، نه د فقر او لوړې اصلي عوامل پېژندی شي، نه په ټولني کې د بې عدالتي، طبقاتی نظام، د يوه د شتمن کېدو او د بل د نيستمن کېدو په کار کې د نظام او واکدارانو

اسلامی نهضت ----- اساسی قانون او سیاسی احزاب

له اغیزی نه واقف دی، د هغه ټول هم او غم دا دی چې د کلي له خلکو "وظیفه" ترلاسه کړي او د مړی په ورځ د اسقاط برخه ورکړي شي. دا مفت خواره دي، د نورو په "وظیفو" ستر شوي، د بل دسترخوان ته ئې سترگي وي، د خانانو نوکران دي، د واکمنانو د سر دعا کوي، د پاچا د تخت او تاج د بقا خطبې وايي، دا یوه ارتجاعی ډله او د انقلاب ضد ځواک دی، د دین په نامه خلک غولوي، خلکو ته وايي چې په روانی وضعي شکر وکړي، دا د خدای له لوري په مورې مسلطه شوې، تقدیر همداسي تللی، د تقدیر مخالفت له خدای نه بغاوت دی، هرڅه خدای ته پرېږدئ، په فیصلو ئې راضی اوسئ، اعتراض مه کوئ، د وضعي د بدلون هڅه مه کوئ، تر قیامته پوري به همداسي هره ورځ تربلي بدتره وي، که په ټولني کي نابرابري ده خدای راوستی، یوه ته زیات یوه ته کم خدای ورکړي، وینس د ده له لوري دی، د دین حقیقت همدا دی، که دین غواړې نو نه به په روانی وضعي اعتراض کوئ، نه به په نظام کي تبدیلی غواړئ، نه به د عدالت او برابری غوښتنه کوئ او نه به له ظلم او ناروا سره د مخالفت لپاره ملاتړئ. خو که غواړئ چې ولس لدې دردونکي حالت نه وژغورلی شي، فقر، لوږه، غربت او نادارای پای ته ورسېږي، خلکو ته کور، کالي، ډوډۍ ورسېږي، د بډای او نادار، شتمن او نیستمن، بزگر او ځمکه وال، کارگر او سرمایه دار، حاکم او محکوم ترمنځ تفاوت له منځه ولاړ شي، حکومت د غریبی طبقی او کارگرانو په لاس کي وي، هېواد مو ترقي وکړي، نو راځی زموږ ملگری شی، دین ته شا کړئ، له ملا او پیر نه رابیل شی، مارکسیزم لینینیزم ستاسو ټولي هیلې تر سره کوي، ستاسو ټولو پوښتنو ته ځواب وايي، باید د یوه سوسیالیستی انقلاب راوستو لپاره ملا وټرو، دا فیوډالي نظام پای ته ورسوو، دین د فیوډالي نظام زیږنده او د همدې نظام د بقا لپاره صحنې ته را ایستل شوی. کومو ولسونو چې دین پرېښی ترقي ته رسېدلی، دین او ترقي، مذهب او علم له یوه بل سره اړخ نه لگوي، یا به دا غواړې یا هغه !! د دې لپاره چې د بډایانو او فیوډالانو ژوند د جنت په څېر وي او بزگران او کارگران د دوزخ په څېر ژوند کي قانع او راضی وي، ملا خلکو ته همدا وايي:

اساسی قانون او سیاسی احزاب ----- اسلامی نهضت

د آخرت جنت ستا دی او د دنیا جنت د نورو. اعتراض مه کوه هغه تر دې غوره دی!! دا هغه خبرې وې چې د ماکسیم گورکي او جک لندن په شان ناول لیکونکو په کیسو کې د هر مخاطب مخي ته ایښودل کېدې، ځوانانو د دین حقیقت یا د ملا او پیر په کړو وړو کې لټولو او یا پداسې ناولونو کې. دې ته نه وو متوجه چې دا ناولونه په غربی ټولني کې "دینداره" طبقه تمثیلوي، دا د کشیش او کلیسا په هکله لیکل شوي، پدې هم نه پوهېدل چې دین باید په دین کې ولټوو نه د دیندار په کړو وړو کې، که د دین مدعی منحرف شو، له دین نه ئې ځانته دکان جوړ کړ او دین ئې د حاکمانو په پښو کې ذبح کړ، باید په همدې کس اعتراض وکړو نه په هغه دین چې په خپله د همدې کس په لاس قرباني شوی، نه په هغه دین چې خلکو ته وایي: ورانه دنیا د وران آخرت نښه ده، دنیا د آخرت مزرعه ده که دې کښت خوار وو، د سمسور آخرت هیله مه کوه، هیڅوک حق نلري د دین په نامه له نورو نه څه ترلاسه کړي، بې عدالتي، فقر او لوږه، ستا د کړو وړو او ستا د غیر عادلانه وینس نتیجه ده، نه په بندگانو د مهربان خدای د نه پیرزويني، دین د ظلم دښمن دی او له ظالم نه بیزار، دین راغلی چې د ظلم ټغر ټول کړي، مظلومان له ظلم نه وژغوري، خلکو ته ووايي چې له الله نه پرته بل ته سر تیت نکړي، ټول برابر پیدا شوي یاست، له یوه مور پلار نه، هیڅوک په بل د لویي حق نلري، کوم ملا چې د ظالم واکمن په څنگ کې ودرېدو هغه یو تگمار دیندار دی چې دین د دنیا لپاره د حاکمانو په پښو کې ذبح کوي. د داسې دیندارانو په عمل باندي د خدای دین همدومره اعتراض لري چې د دین دښمنان ئې ورباندي لري.

کمونستانو به په خپلو حزبي غونډو کې، د نجونو او هلکانو د گډې نڅا او رقص محفلونه جوړول، د ودکا جامونه به ئې وپشل او پدې سره به ئې ځوانان جذبول، نور محمد تره کې یوه ورځ پیغلو ته مخ کړ او ویی ویل: د بلغاری پیغلو په خپلو سپینو لیچو انقلاب بري ته ورساوو، له تاسو نه همدا انتظار لرو.

زما په یاد دي چې یوه ورځ د پوهنتون په انگرې کې د پرچمیانو د یوې غونډې

اسلامی نهضت ----- اساسی قانون او سیاسی احزاب

څنگ ته تېرېدم، یوې پیغلي چي سر، غاړه، سینه او لاسونه ئې برینډ وو د ستيچ په سر ئې شعر وایو او ځوانانو ته ئې خطاب کاوه چي: که انقلابي شوې او انقلاب دی بري ته ورساوو، بیا راشه زما شونډي وزیښنه. دا د دوی اسلوب وو او د دعوت او بلني مواد.

ماته د دوی د اکثر و کتابونو او لیکنو د لوستلو فرصت په لاس راغلی، له کپیتال نه تر ناولونو پوري، د مارکس، لینن، استالین او ماکسیم گورکي له کتابونو نه د مائوتسیتون او جک لندن تر لیکنو پوري. پدې لیکنو کي د عقل په ځای احساسات پارول شوي، د فلسفې په ځای په کیسو ترکیز شوی، د "دین" په ځای "ملا" تر برید لاندې نیول شوی او لدې لاري دین ټکول شوی.

دا گوند د تأسیس په لومړیو کلونو کي ډېر سریع مخ په وړاندې روان وو، ډېر ځوانان ئې بې لاري کړل، په اکثر و علمي مؤسساتو مسلط شو، پوهنتون د دې گوند په مهمي اډې بدل شو، له یوې خوا د ټولني بد وضعیت، فقر، لوږه، جهل، له دین نه بې خبري، استبدادي نظام، د یوې کورنۍ واکمني په ټول ملت او شدید اختناق او له بلي خوا په نړۍ واله سطح د کمونیزم سریع او چټک خور بدل او غربی پانگه وال نظام ته د دنیا په گوت گوت کي ماته ورکول او په اروپا، آسیا، افریقا او لاتیني امریکا کي یو په بل پسې ستر ستر انقلابونه او بدلونونه راوستل د دې باعث شو چي افغاني ځوانان د دوی په لومو کي پرېوزی، له ځوانانو سره چي د هېواد داخلي وضعیت او نړۍ والو پیښو کوم سوالونه را پیدا کړی وو، د دې ځواب ئې نه په مسجد کي موندو او نه په خانقا کي، دوی غوښتل چي هېواد لدې دردناک او شرموونکي حالت نه وژغورل شي او له نورو هېوادونو سره د سیالۍ وړ شي، که پدې هیله جومات یا خانقا ته تلل نو ناامیده او خالي لاس راگرځېدل.

خو د دې حالت عمر ډېر لنډ وو، د خلق گوند ډېر ژر په گڼ شمېر ډلو ووېشل شو، لومړی انشعاب د ۱۹۲۷ کال د جولای په میاشت کي د حزب د منشي او د ده د معاون ترمنځ تر سره شو، له کارمل سره د خلق گوند هغه غړي ملگری شول چي

اساسی قانون او سیاسی احزاب ----- اسلامی نهضت

په مرفه او شتمنو کورنیو پوري مربوط او غیر پښتانه وو او له تره کي سره هغه کسان پاتې شول چي پښتانه ول او د ټولني په محرومي طبقی پوري تړلي وو، تره کي د گوند لومړی نوم له ځان سره وساتو او کارمل له خپلو ملگرو سره د پرچم په نامه نشریه راوايستله او ډله ئې په همدې نامه معروفه شوه.

په دوهم قدم کي دستگیر پنجشیری له گوند نه ووت او د "خلق کارگر" په نامه ئې ځانته ډله جوړه کړه.

ورپسې ظاهر بدخشي له گوند نه بېل شو او ډله ئې د ستم ملي په نامه مشهوره شوه. د ده ډلي په ملي ستم باور درلود او ويل ئې چي د پښتنو په خلاف باید نور ملیتونه متحد شي او د دوی سلطه پای ته ورسوي، دې ډلي د کمونستي فلسفی خلاف د طبقاتی ستم په ځای د ملي ستم مفکوره وړاندي کوله. اکثر غړي ئې د تخار او بدخشان وو، شمېری هومره محدود وو چي تر پایه ئې د کومي لویی غونډي د جوړولو او د کومي نشریې د خورولو توان ونه موند.

د اختلاف او په څو ډلو د وېشل کېدو لاندې لاملونه وو:

الف: د زعامت فکری او اخلاقي ضعف.

ب: قومي او ژبني تعصبات او په همدې بنیاد د گوند په منځ کي د مختلفو ډلو جوړېدل او په پای کي د هر سمت او سیمي مربوط غړي په بېل بېل گوند کي را غونډېدل: پښتانه له تره کي سره، تاجکان له کارمل سره، د بدخشان او تخار خلقيان له ظاهر بدخشي سره او شمالي وال له دستگیر پنجشیری سره.

ج: له دولت سره د اړیکو په اړه بېل بېل نظریات، کارمل او ملگرو ئې د تفاهم او عدم تشدد د مفکوری پلوي کوله او د تره کي پلويانو د شاهي کورنی له غړو، مخصوصاً سردار داؤد سره د کارملیانو په نږدې اړیکو اعتراض درلود.

د: په نړیواله سطحه په کمونستي بلاک کي د روسیې او چین ترمنځ د شدید رقابت او په کمونستي جریان کي د بنسټ پالو او اصلاح طلبانو تر منځ تودې

اسلامی نهضت ----- اساسی قانون او سیاسی احزاب

منازعی د افغانستان د کمونستي جريان په وضعي دا اغیزه درلوده چي دلته هم مختلفي ډلي را منځته شي. ځينو د مسکو له هغي تگلاري سره ځان عيار کړ چي د خروشوف په دوران کي رامنځته شوه او د استالين د دوران له سياستونو او تگلارو سره ئې ژور اختلاف درلود، ځينو نورو دا تجديد نظر په کلکه محکومولو او هغه ئې ناجائز گڼلو او د کرميلين نوې تگلاره ئې د کمونيزم له اصلي خط نه انحراف شمېرو او نوي واکداران ئې په ليبراليزم او نفاق متهمولو، ځينو نورو دا وپتیبيله چي حق لري د کمورېم په هکله خپل ځانگړی نظر ولري او د کمونستي افکارو په چوکات کي ځانته د خپلو خاصو شرايطو له تقاضا سره سم تگلاره وضع کړي. د کرميلين د واکدارانو تر منځ اختلاف د مسکو د سياستونو په هکله په نورو هېوادونو کي هغه مخکنی تصور او تعامل بدل کړ چي له آخوا صادر شوي تحليلونه او لارښوونې به مقدس شمېرل کېدې او له هر راز تصرف او تجديد نظر نه پرته به په کار وړل کېدې.

ه: د اختلاف يوه وجه دا وه چي تره کی، حفيظ الله امين چي نوی له امریکا نه راغلی وو، په حزب کي ومانو او هغه ته ئې ارتقاء ورکړه، د گوند سابقه دارو غړو ته دا د منلو وړ نه وه، امين ته ئې د شک په نظر کتل او دا تبليغات ئې کول چي دی د (سی، آی، ای) له خوا گمارل شوی دی.

شعله جاويد:

د دې ډلي اصلي نوم "جمعيت ديموکراتيک نوين" وو، خو د نورو ډلو په څېر د خپلي خپروني "شعله جاويد" په نامه مشهوره شوه، د دې ډلي په هکله په اختصار سره ویلی شو چي:

الف: پداسي وخت کي راپيدا شوه چي له يوې خوا د "خلق ديموکراتيک گوند" له انشعاباتو سره مخامخ شوی وو او له بلې خوا په نړۍ واله سطحه چين د "مائوتستون" مشرتابه لاندې د مسکو په خلاف نوې، خو توده جبهه پرانستلې وه،

اساسی قانون او سیاسی احزاب ----- اسلامی نهضت

د کمونستي جريان د مشرتابه ادعا ئې کوله، کرمليڼ به ئې په ريويزيونيزم او له مارکسيزم ليننيزم نه په انحراف متهم کاوو، تقريباً په ټولو هېوادونو کې ئې د مسکو پلوه احزابو تر څنګ، پيکنګ پلوه ډلي جوړې کړې وې، په افغانستان کې د "شعله جاويد" په جوړلو موفق شو.

ب: دې ډلي په مسلحانه، نه پخلا کېدونکې او انقلابي مبارزې باور درلود، پارلماني مبارزه، سوله ايز بدلون، له ارتجاع او امپرياليزم سره روغه جوړه ئې د مارکسيزم ليننيزم له کړنلاري سره معارض گڼله، د چين کمونستي انقلاب د دوی قدوه او د مائوتستون کتابونه د دوی لارښود وو، دوی د خپلو چيني مشرانو په څېر، د کارګری انقلاب په ځای د بزګرانو په انقلاب تاکيد کولو، ويل ئې چې افغاني ټولنه لا د بورژوازي او سرمايه دارۍ مرحلې ته نډه رسېدلې، کارګری ټولني نلري، د توليد اصلي منبع ځمکه ده، زموږ کارګران بزګران دي نه د فابريکو کارګران، د کارګری انقلاب شعارونه دلته بې ځايه او بې محتوی شعارونه دي، بايد بزګرانو ته سياسي شعور ورکړو، د نظام د نسکورولو لپاره ئې متحد کړو. دوی دا تحليل پداسي حال کې وړاندي کاوو چې مسکو او پلويان به ئې په ريويزيونيزم متهم کول، حال دا چې د کارګری انقلاب په ځای د بزګری انقلاب عنوانول پخپله په مارکسيزم ليننيزم کې يو تجديد نظر وو!! مارکس او انگلس د کمونستي انقلاب لپاره د بورژوازی مرحله ضروري گڼله او پدې باور وو چې دا انقلاب د کارګرانو په لاس تر سره کېږي، د دوی په مسلک کې د بزګرانو د انقلاب تصور نشو موندلی.

ج: د دې ډلي اکثراً په اهل تشيع کې نفوذ وکړ، له اهل تشيع نه بهر په نورو پرګنو کې د دوی نفوذ له هېڅ سره برابر وو، تر پايه پدې وړتوانېدل چې په نورو ساحو کې نفوذ وکړي، وجه ئې دا وه چې د لومړۍ کچې مشران ئې په شيعه کورنيو پورې مربوط وو.

د: مهم غړي ئې دا وو: ډاکتر عبدالرحيم محمودي، ډاکتر عبدالهادي

اسلامی نهضت ----- اساسی قانون او سیاسی احزاب

محمودې، انجنیر عثمان لنډې، صادق یاری او اکرم یاری او د دوهمې کچې غړي
ئې دا: حیدر علي لهیب، شاکر، عبدالاله رستاخیز، مجید کلکانی، قیوم رهبر،
مینا کشور کمال، لیلا فیض.

ه: دې ډلې د تبارز په لومړیو کلونو کې سریع وده وکړه، په ځوانانو کې ئې
نفوذ ډېر تند او چټک وو، د خلق دیموکراتیک گوند او له هغه نه بېلې شوي ډلې
ئې له جدي گواښ سره مخامخ کړي، په پوهنتون او علمي مؤسساتو کې د دې
گوند مخکنۍ سلطه ئې پای ته ورسوله، لکه څومره چې پیکنگ د مسکو لپاره
پدې مرحلې کې په جدي گواښ بدل شوی وو "شعله جاوید" د مسکو پلوه جریان
لپاره همداسې گواښ وو. خو دا ډله له هغه وروسته له شدیدو داخلي ستونزو سره
مخامخ شوه او په گڼ شمېر ډلگيو ووبشل شوه چې د "مسلمانو ځوانانو" له
اسلامي نهضت سره ئې د کابل پوهنتون په انگرې کې څو نښتي درلودې او په هري
نښتي کې ئې ماتې وخوره.

و: دوی به د مائوتستون کتابونه لوستل، د چین سفارت به دا کتابونه په
ډېره پراخه پیمانې خورول، د ده کتابونه اکثراً د جاپان له سلطې نه د چین د آزادۍ
د تاریخي جگړې او بیا د چین د انقلاب د بېلابیلو برخو په هکله لیکل شوي وو،
که څه هم له علمي او فکري لحاظ ئې خاص څه نه درلودل خو د یوه انقلابي جریان
د مختلفو اړخونو په څېړلو او معرفي کولو کې د نورو کمونستو لیکوالانو تر
لیکنو ډېر غني وو.

د "شعله جاوید" ځینو غړو د مائوتستون له افکارو نه لاس واخیست او د
البانیا مشر "انور خواجه" ئې ځانته قدوه غوره کړ. ځینو نورو د افغانستان
شرایط، نه د چین په شان د یوه بزگري انقلاب لپاره مساعد گڼل او نه د روسیې او
البانیا په شان د انقلابونو لپاره، د دې په ځای ئې د "چگوارا" په څېر د پارتیزاني
مبارزې ملاتړ کولو، دې متضادو تگلارو هم د دې ډلې په وپشلو او انشعاب کې
خاص تاثیر درلود.

اساسی قانون او سیاسی احزاب ----- اسلامی نهضت

ز: په ځوانانو کې د دې ډلې د لومړيو ورځو د چټک نفوذ يو اساسي لامل دا وو چې دوی په نړۍ واله سطحه هم د امريکا امپرياليزم غندلو او هم د روس سوسيال امپرياليزم او د هېواد د ننه ئې د حاکم نظام د ړنگولو او د يوه انقلابي بدلون غوښتنه کوله. له دولت سره سازش، روغه جوړه او سوله ايز تعامل ئې محکومولو، اصلاح طلبی ئې د نظام په گټه او د يوه انقلابي بدلون په وړاندې خنډ گڼلو. د يوې محرومي او محکومي ټولني کوم ځوان نسل چې د استبداد او اختناق، فقر، لوږې او بې عدالتي په غيږ کې سترکېږي، انقلابي افکار او د يوه تند او انقلابي بدلون تگلاري تر غير انقلابي افکارو او اصلاح طلبه تگلارو ژر خوښوي، يوازې په مرفه ټولنو او د حاکمو کورنيو په غيږ کې ستر شوي ځوانان د رفورمستۍ او اصلاح طلبه حرکتونو ملاتړ کوي، زموږ په ټولني کې د داسي کسانو شمېر ډېر کم وو. که د افغانستان د سياسي احزابو جوړښت ته لږ څير شو په څرگند طور گورو چې: د پرچم له ډلې سره د کابل د مرفه کورنيو او په حاکمي طبقې پورې تړلي کسان يو ځای شول، د دوی اجتماعي وضعيت د دې تقاضا کوله چې اصلاح طلبه تگلاره غوره او په انقلابي افکارو او تگلارو هغې ته ترجيح ورکړي، په مقابل کې ئې د تره کې پلويان که څه هم د دواړو د الهام منبع يوه وه او د سياسي اړيکو په اساس بايد د پرچميانو په څېر وی خو پدې خاطر چې په غريبو کورنيو پورې تړلي وو، له پرچميانو نه ئې په تگلارو کې انقلابي تمايلات زيات وو او شعله جاويد د همدې عامل په اساس د دواړو خلاف د سوله ييزې مبارزې په ځای په انقلابي او مسلحانه مبارزې ټينگار کولو، په همدې خاطر په ځوانانو کې د دوی نفوذ تر نورو چټک وو.

لومړۍ ډله چې له شعله جاويد نه بېله شوه د "گروه انقلابي خلق افغانستان" تر نامه لاندې ئې خپل کار پيل کړ، دا ډله ورو ورو تقويه شوه، د مجيد کلکاني ډله هم لدوی سره يوځای شوه، خو په ۱۳۵۴ کې د "اخگر" تر نامه لاندې يوه ډله لدوی نه بېله شوه او د اوم ثور له کودتا نه وروسته د مجيد کلکاني ډله لدوی نه بېله شوه او ځانته ئې د "سازمان آزادی بخش مردم افغانستان" په نوم بېله ډله

اسلامی نهضت ----- اساسی قانون او سیاسی احزاب

جوړه کړه، گروه انقلابي خلق افغانستان ځانته نوی نوم غوره او د سازمان رهايي تر نامه لاندې ئې فعالیت پیل کړ. د سردار داؤد له کودتا نه وروسته د دې ډلې گڼ شمېر غړي د دولت سره یوځای شول، دا کسان وروسته بیا له خلق او پرچم سره ملگری شول او لدوی سره د شعله جاوید د ځینو نورو غړو د یوځای کېدو واسطه شول، د سردار داؤد د اقتدار په دوران کې شعله جاوید د هغو سیاسي ډلو لار غوره کړه چې ځیني غړي ئې له دولت سره یوځای شول، ځینو ئې له مبارزې نه لاس واخیست او ځینو نورو مناسب فرصت ته د انتظار کولو فیصله وکړه. د دوی هغو کسانو چې غوښتل ئې د خپلې ډلې شعارونو ته وفادار پاتې شي، دا پرېکړه وکړه چې د پاکستان پیپلز پارټی له حکومت نه د مسلحانه مبارزې لپاره مرسته ترلاسه کړي. پیپلز پارټی له چین سره ډېری تودې اړیکې درلودې او پدې حزب کې یوه فعاله ډله داسې وه چې له شعله جاوید سره ئې په فکري لحاظ خواخوږې درلوده او د دوی په شان د مائو تستون د افکارو پلویان وو.

د شعله جاوید هیئت د جمعیت الله جلال تر مشرۍ لاندې پاکستان ته ولاړ، د بوتو حکومت، جنرال محمد موسی چې په خټه هزاره وو، لدوی سره د تفاهم او تماس لپاره توظیف کړ، د ده په لاس دې هیئت ته د مالي مرستې تر څنګ څو میله وسله او څه منفجره مواد ورکړ شول او د مؤثر کار په صورت کې د کافی مالي او نظامي مرستو وعده ورکړې شوه، د پیپلز پارټی هغه اړخ چې چینائی کمونستي افکار ئې درلودل، دې ارتباط ته خاص اهمیت ورکولو او دا ډله ئې له فکري لحاظه ځانته ډېره نږدې گڼله او دې ته ئې ترجیح ورکوله چې دا ډله وپالي، وده ورکړي او د مؤثر کار شرایط ورته برابر کړي، خو شعله یانو څو ستر مشکلات درلودل:

- له شدید داخلي اختلاف سره مخامخ ول، په گڼ شمېر متخصصو ډلگيو وېشل شوي وو، لداسې مشرتابه نه محروم وو چې د دې ډلې اکثر غړي پری راغونډ شي.

اساسی قانون او سیاسی احزاب ----- اسلامی نهضت

• وسله وال فعالیت له کافی ولسی ملاتړ او په ملت کې له ژور نفوذ نه پرته ممکن ندی. دا ډله د ولسی ملاتړ له ناحیې پداسې موقعیت کې نه وه چې د رژیم په خلاف مؤثر کار وکړي شي، پاکستان د هغو انفجاراتو په مقابل کې لدې ډلې نه د فوری اقداماتو انتظار درلود چې د داؤد د حکومت له خوا په ټول پاکستان کې ترسره کېدل او لمن ئې ورځ په ورځ خورېده. که دا ډله پدې توانېدلې وی چې مؤثر کار وکړي، د بوتو د حکومت انتظار تر سره کړي او د کابل له لوري د هغه وخت د فشار په راکمولو کې له اسلام آباد سره مرسته وکړي، شاید د بوتو حکومت بلي افغاني ډلې ته مخصوصاً داسې ډلې ته چې اسلامي هويت ولري، هیڅکله له پاکستان نه په افغانستان کې د څه کولو موقع او فرصت نه وی ورکړي، خو د شعله جاوید په ډلې کې دا توان نه وو چې لدې شرایطو نه استفاده وکړي.

په ۱۹۸۱ کې دې ډلې یو ځل بیا هڅه وکړه چې له اسلام آباد سره هغه تړن شوي زړه رابطه راژوندي کړي، د رهائي گروپ مشر ډاکتر فیض احمد د یوه هیئت په مشرۍ له هماغه جنرال موسی سره لیدنه کتنه وکړه، څه تحفی او هدیی ئې هم نوموړي جنرال ته له ځان سره درلودې، جنرال صاحب تحفی په ورین تندي ومنلې خو هیئت ته ئې داسې وعدي ورنکړې شوې چې هیئت انتظار درلود.

دغه عوامل باعث شول چې افغاني چینائي کمونستان د اسلامي انقلاب په دوران کې فعال او څرگند حضور ونلري، په داخل کې د جنگ د مستقلي جبهې له پرانستلو نه عاجز پاتې شي او په لاندې شکلونو کې فعالیت وکړي:

• په هغو ډلو کې نفوذ وکړي او د دوی له نوم او بیرغ نه په استفادې سره کار وکړي چې یا التقاطی افکار لري، هر څوک په خپلو لیکوکي منلی شي، وسایل او امکانات لري خو افراد نلري او یا په هغو ډلو کې چې نه تنظیم لري، نه د سیاسي کار تجربه او نه د کمونستانو په هکله معلومات. د شمالي د سیمې غړي ئې په شوری نظر کې ننوتل، د هرات غړو ئې د حرکت انقلاب اسلامي ډله

اسلامی نهضت ----- اساسی قانون او سیاسی احزاب

غوره کړه، د مرکزي صفحاتو او په شيعه ټولني پوري مربوط غړي ئې په شيعه تنظيمونو کې او ځيني کسان ئې له جبهه نجات او محاذ ملي سره يوځای شول.

د: د سازمان رهايي ډلي دا وپتبيله چي خپلي مخکنی تگلاري بدلې کړي او نوې تگلاره غوره کړي، نوې تگلاري دا غوښتنه کوله چي: د مجاهدينو په شان بايد له ښارونو نه د کليو په لوري مخه کړي او د خپلي مبارزې لپاره د ښارونو په ځای کلي غوره وگڼي.

افغان ملت

دا ډله د انجنير غلام محمد فرهاد په لاس جوړه شوې، هغه خپل تحصيلات په جرمني کي ترسره کړي وو. د جرمني د سوسيال ديموکرات گوند له افکارو او تگلارو نه متاثره وو، خپل گوند ئې د افغان سوسيال ديموکرات په نامه ياد کړ، د "افغان ملت" په نامه ئې نشریه درلوده، ډله ئې په همدې نامه مشهوره شوه، دا ډله د ظاهر بدخشي د ستم ملي ډلي مقابل ډله گڼلې شو، په نشنليزم ئې باور وو، د پښتنو برلاسی ئې غوښتله، د پښتونستان د داعیې کلکه پلوي او پدې هکله ئې د دولت ملگرتيا کوله، د شاه له خوا نومول شويو صدراعظمانو ته ئې تل د اعتماد رأی ورکوله. انجنير غلام محمد فرهاد هلته شهرت ترلاسه کړ چي د کابل ښاروال وټاکل شو او پدې وتوانېدو چي د کابل ښار بڼه تر ډېره حده بدله کړي، په ښاروالۍ کي د ده بریاوو ده ته نه يوازې کافی شهرت ورپه برخه کړ، بلکي د يوه حزب د جوړولو موقع ئې په لاس ورکړه، د دې ډلي غړي اکثراً مشرقي وال وو، په ځوانانو کي ئې نفوذ ډېر کم رنگه او له هېڅ سره برابر وو. ویلی شو چي تر ټولو سياسي ډلو وروسته وه، مهم غړي ئې دا وو:

غلام محمد فرهاد، قدرت الله حداد، علي احمد ملت يار، حبيب الله رفيع او فداحمد فدائی. دا ډله هم ډېر ژر له انشعاباتو سره مخامخ شوه، لومړی د ملت او افغان ملت په نامه دوو ډلو او وروسته په نورو ډلگيو ووېشل شوه، زيات شمېر

اساسی قانون او سیاسی احزاب ----- اسلامی نهضت

غږي ئې د سردار داؤد او د کمونستانو د اقتدار په دوران کې له دولت سره یوځای شول.

صدای عوام

د عبدالکریم فرزانه تر مشرۍ لاندې یوه ډلگۍ د خپلې نشرېې "صدای عوام" په نامه مشهوره شوه، عبدالقیوم وردک او بنځه ئې معصومه عصمتی او ذبیح الله عصمتی ئې مهم غړي وو.

عجیبه دا ده چې پدې مرحلې کې هیڅوک داسې پیدا نشو چې د یوه اسلامي گوند د جوړولو لپاره د سیاسي مبارزې ډگر ته راوځي، د بې دینه او لائیک گوندونو په مقابل کې د اسلام پالو سیاسي حزب جوړکړي او د هېواد د سیاسي، اجتماعي او اقتصادي ستونزو د حل اسلامي تگلاره وړاندې کړي او ځوان نسل د دښمنانو په لومو کې له لوېدو وژغوري!! له چا نه چې د داسې یوه حرکت د پیلولو هیله کېده هغوی یا د نظام په خدمت کې او د موجوده وضعې د دوام او بقا غوښتونکي وو او یا د روان وضعیت له خطرناکو عواقبو نه بې خبره وو او یا په هېواد حاکم نظام ورته د اسلام له غوښتنو سره سم او د الله د رضا مطابق معلومېدو، دوی له اسلام نه همداسې یو ناقص تصور په خپل ذهن کې انځور کړی وو، روان وضعیت دوی ته خاص امتیازات ور په برخه کړي وو، هره تبدیلی ئې د خپلو امتیازاتو لپاره گواښ گڼلو، له واکمني طبقې سره لدې لحاظه ورته ول، د دواړو گټې سره غوټه شوې وې، دوی د هماغې ډلې غړي وو چې شاه ئې په سر کې وو. دوی حتی د یوې دولتي ډلې له جوړولو نه هم ډډه کوله. که تاسو د هېواد د سیاسي احزابو تاریخ ته لږ څیر شئ په څرگنده به وگورئ چې د "مسلمانو ځوانانو" د پاڅون تر پیل پوري د سیاسي مبارزې ډگر غیر اسلامي ډلو ته تش پاتې وو.

اسلامی نهضت-----اساسی قانون او سیاسی احزاب

د کمونستانو په وړاندې عکس العمل ----- اسلامی نهضت

د کمونستانو په وړاندې عکس العمل

د کمونستانو سریع او چټکې ودي خو ځانگړې نتائج درلودل:

× مغرور شول، د لومړيو ورځو هغه احتیاطې شا ته وغورزاوو چې د ولس له مقدساتو سره د تصادم په اړه ئې درلود او لدې نه ئې ډډه کوله چې خپل الحادي ماهیت برېښد کړي او د خلکو په مقدساتو تېری وکړي. دوی په ځوانانو کې خپل سریع او چټک نفوذ داسې تعبیر کړ چې ځوان نسل له دین نه بیزاره او کمونستي افکارو منلو ته چمتو دي، کمونیزم په خپلې اصلي بڼې کې وړاندې کول نه یوازې اشکال نلري او دوی ته خنډونه نه راولاړوي بلکې په ځوانانو کې د دوی د مزید نفوذ باعث گرځي. د ټولني د وضعیت په هکله د کمونستانو غلط تشخیص او ناسم تصور دوی دې ته وهڅول چې له دیني شعائرو سره په خپل چلند کې په پوره بې باکۍ سره عمل وکړي او له عکس العمل نه بې پروا وي.

× د کمونستانو تهاجمي حالت او سریع ودي په ځینو کې وېره راپیدا کړه، ځیني ئې د هېواد د راتلونکې په هکله مشوش کړل او ځیني نور ئې راوپارول چې

اسلامی نهضت ----- د کمونستانو په وړاندې عکس العمل

له دین او هېواد نه د دفاع په خاطر په مختلفو لارو چارو غور وکړي. پدغو کسانو کې ځینې داسې وو چې غوښتل ئې څه وکړي؛ خو یا د څه کولو په موقعیت کې نه وو، یا ئې د څه کولو جرأت نه درلود، یا د وضعیت له دقیق تشخیص او د کمونستانو د پیدایښت د لاملونو له پېژندنې نه عاجز وو او د کمونیزم د مقابلې په غلطو لارو چاروئ غور کاوو او غوښتل ئې د دولت په مرسته د کمونستي خطر مقابله وکړي. له پوهنتون او علمي مؤسساتو نه پرته د ټولني په نورو برخو کې د یوه منظم او ځواکمن سیاسي تحریک رانول ممکن نه وو، د پوهنتون او علمي مؤسساتو په زده کوونکو کې ډېر کسان داسې وو چې د یوه اسلامي جریان په رانولو کې ئې هم د خوځنده او فعالې ونډې اخیستو جرأت درلود او هم کفایت او استعداد. دوی د کمونستانو له تحکاتو، جلسو، تظاهراتو، د ځوانانو د جلب او جذب له جدي هلو ځلو او په خپل دین او ایمان د دوی له بې باکانه او پاروونکي تېري نه ځورېدل، له ډېرو سره دا آرمان وو چې د کمونستانو د سرو بیرغونو په مقابل کې شنه بیرغونه اوچت شي، د کمونیزم په غیبه کې د افغاني ځوانانو د پرېوتو مخنیوی وشي، داسې فعال اسلامي حزب صحنې ته راووځي چې دا ځوانان په خپلو لیکو کې تنظیم کړي او د هغه خطر مقابله وکړي چې کمونیزم زموږ دین او هېواد ته متوجه کړي. زه یو له دغو کسانو څخه وم، د کندز د شیرخان لیسې په لسم ټولگی کې وم چې دا احساس راسره پیدا شو، قصه داسې وه: له ۱۳۴۵ نه وروسته د کمونستي ډلو لمن له کابل نه اطراف ته خوره شوه، په ولایاتو کې د دوی فعالیتونه ورځ په ورځ گړندي کېدل، دا کار اکثراً د هغو کسانو په لاس ترسره کېدو چې له ولایاتو نه د زده کړې لپاره کابل ته تللي او هلته د کمونستي ډلو په لومو کې لوېدلي او له ځان سره ئې کمونستي افکار اطراف ته انتقال کړي وو او یا د هغو کسانو په لاس چې له مرکز نه اطراف ته منتقل شوي وو.

په ۱۳۴۲ کې چې زه د لسم ټولگی زده کوونکی وم، زموږ لیسې ته له کابل نه ځینې داسې متعلمین راغلل چې له کمونستي افکارو نه متأثر شوي وو او د

د کومونستانو په وړاندې عکس العمل-----اسلامی نهضت

"خلق" او "شعله جاوید" غړي وو، د دوی حرکات او سکانات، ناسته پاسته، یوه بل ته لاس ورکول، خبرې، تبصرې.. هرڅه له نورو متعلمینو نه فرق درلود، لدې نه مخکې به له مرکز نه راتلونکو کسانو له ځان سره د لباس نوی موډ، د ویبستانو د جوړولو نوې طریقه، د شقیقو او بریتونو نوې اندازه، د پتلون د پایخو او د بوتونو د څوکو او تلو نوی شیپ د اطراف پیغلو او ځوانانو ته له ځان سره هدیه راوړل، خو کومونستانو د دې ترڅنگ څه نور شیان هم له ځان سره اطراف ته راانتقالول، نوي او پردي اصطلاحات لکه بورژوازی، فیوډالیزم، امپریالیزم، سوسیالیزم، پرولتیریا او دې ته ورته ډېر نور اصطلاحات چې د اطراف ځوانانو ته نوي او جالب وو، دوی له ځان سره د مبارزې د فرهنگ ډېر اصطلاحات خپلو اطرافې ملگرو ته هدیه کول، اعتصاب، مظاهره، انقلاب، سوله ایزه مبارزه، مسلحانه مبارزه، له رژیم سره د مقابلې لپاره په سیاسي احزابو کې شاملېدل... اطراف ته د دوی په راتلو سره دلته د سیاسي مناقشې نوی باب پرانیستل شو، د لوړو ټولگیو په زده کوونکو کې د یې مناقشې جدي رنگ غوره کولو، هره ورځ به په ټولگیو کې مخصوصاً د بنوونکي د غیرحاضری په صورت کې او د تفریح په وخت کې د دوی ترمنځ سختې مناقشې روانې وې.

اسلامی نهضت ----- د کمونستانو په وړاندې عکس العمل

د مبارزې پریکړه

له کابل نه د راغلو متعلمینو په ډلې کې د حفیظ الله امین وراره اسدالله امین زموږ د لسم ټولګې په زده کوونکو کې شامل شوی وو، د ده پلار د کندز د سپین زر شرکت د رئیس غلام سرور ناشر سکرتر وو، تره ئې د خلق ګوند د منشي معاون وو، دی د حفیظ الله امین د اقتدار په وخت کې د "واد"، وزارت امنیت دولتي رئیس شو او د روسانو د تېري په ورځ له امین سره یوځای په قتل ورسېدو، لده سره مې یوه ورځ جدي مناقشه پیل شوه، دې مناقشې د هغې ورځې په ټولو فارغو ساعتو کې دوام وکړ، چې د بنوونځي د رخصتي زنگ ووهل شو او کورونو ته روان شوو، په لاره مو بیا هم بحث او مناقشې دوام وکړ، چې کله زه د هغه سرای خولې ته نږدې ورسېدم چې په کرایي اطاق کې ئې اوسېدم نو اسدالله امین ما ته مخ کړ او وئې ویل: ماته اجازه راکړه چې یوه ورځ ستا اطاق ته راشم او ته ماته خدای ثابت کړه، دا لومړی ځل وو چې ما په خپل ژوند کې له چا نه د خدای (ج) په هکله داسې خبره اورېده، ما گمان نه کاوو چې کمونستان به واقعاً خدای نه مني او دا مې په خیال کې نه گرځېده چې په افغاني ټولني کې به څوک له

اسلامی نهضت ----- د مبارزی پریکړه

خدايه انکار کوي او له بل نه به د اثبات دلايل غواړي، د اسدالله امين پدې خبري سره سخت تحريك شوم، نږدې وه زما او د ده نښته وشي خو نورو متعلمينو مداخله وکړه او د نښتي مخه ئې ونيوله. زه خپل اطاق ته ولاړم خو ډېر پارېدلی، حساس او مشوش، ما او زما په شان ډېرو نورو کسانو دا گمان کولو چې د دولت ضد مبارزين د اجتماعي بدلون لپاره مبارزه کوي، غواړي شاهي نظام په يوه جمهوري نظام بدل شي، هېواد ترقي وکړي او ولس له فقر او لوږي نه وژغورل شي، هېچا دا گمان نه کاوو چې د دې په ځای دي له عام ولس سره مبارزه پيل شي، د دوی د مقدساتو او ديني شعائرو په خلاف دي مبارزه وشي او دا مبارزه دي له خدای نه د انکار له نقطی شروع شي.

له اسدالله امين سره زما دغي مناقشې زما د ژوند مسير بدل کړ، لدغي شېبې نه وروسته ما د مبارزې فيصله وکړه، خو داسي مبارزه چې هم د رژيم په ضد وي او هم د هغو جرياناتو په ضد چې زما دين او عقیده تهديدوي، د اجتماعي بدلون لپاره، خو د رښتني اسلام په چوکاټ کې، د نظام د نسکورولو لپاره، خو د هغه په ځای د يوه اسلامي نظام د قائمولو په خاطر، له دغي شېبې نه وروسته چې زه کله هم د موسی عليه السلام د ژوند په هکله د قرآن هغه تبصره لولم چې د يوه مظلوم اسراييلي د ژغورني لپاره ئې له قبضی سره نښته درلوده، هغه ئې په څپيره وواهو او همدا څپيره د قبضی لپاره مرگانی گوزار وو او له همدې پېښې نه وروسته موسی عليه السلام له استبدادي نظام سره د مقاطعی فيصله وکړه او وئې ويل:

فلن اکون ظهيراً للمجرمين: لدې نه وروسته به هيڅکله د مجرم او ظالم ملاتړ ونکړم. چې کله دا قصه په قرآن کې لولم نو د هغي ورځي پېښه او له هغي وروسته د مبارزې پرېکړه مي مخي ته ودرېږي او د دې قصی په هېنداري کې د خپلي مبارزې د پيل څرنگوالی گورم.

ما د مبارزې په لاري د سفر فيصله وکړه خو يوازې وم، نه مي همسفر

د مبارزې پریکړه ----- اسلامی نهضت

درلود، نه زاد راه، نه لارښود، نه د سفر د څرنګوالي او لوړو ژورو په هکله معلومات، نه سیاسي پوه، نه تجربه او نه مطالعه، ما باید د دې مبارزې لپاره کافی مطالعه کړې وی خو کتاب مې نه موندلو، ما باید پدې خطرناکې لارې د روانېدو لپاره ملګري پیدا کړي وی او د مبارزې لپاره مطمئن سنگر، خو نه هغه مطمئن سنگر موجود وو چې زه ئې په لټه کې وم او نه هغه ملګري په نظر راتلل چې له ماسره پدې لار د تلو لپاره تیار وي، له ځان سره مې ویل: که هر چاته د دې راز مبارزې بلنه ورکړم راته وایي به: رهبر مو څوک دی؟ ډله مو څه نومېږي؟ مرام مو څه دی؟ اهداف مو کوم دي؟ کوم کتاب لري چې مطالعه ئې کړم؟ هره سیاسي ډله ترشا یو حامي قوت لري، مسکو د خلق او پرچم ملاتړی دی، بیکنګ د شعله جاوید مرسته کوي، موربه د کوم هېواد په مرستې او ملاتړ حساب کوو؟ که څه هم زه دغو پوښتنو ته د ډاډمن ځواب ورکولو په دریځ کې نه وم، خو ما لدې سره سره د مبارزې فیصله او په خپلې پرېکړې د ټینګ پاتې کېدو عزم وکړ. له ځان سره مې وپتیبیله چې ځوانانو ته ووايم: له کمونستانو سره د یوځای کېدو نه باید ډډه وکړي، دوی په پردیو پوري تړلي دي، زموږ د دین او عقیدې دښمنان دي، باید له یوې اسلامي ډلې سره د یوځای کېدو په لټه کې وو، دا ډله شته خو اوس د ځمکې لاندې فعالیت کوي، ظروف او شرایط ورته ندي برابر شوي چې راڅرګنده شي، باید انتظار وکړو او ځوانان لداسې ډلې سره د یوځای کېدو لپاره چمتو کړو.

په کندز کې د متعلمینو له خوا څو مظاهري وشوې، ما پدې مظاهرو کې فعاله ونډه واخیسته، د همدې ونډې په وجه څو ورځې له بنوونځي نه اخراج شوم، دا مظاهري په اصل کې له کابل نه خړوبېدې، فیصله ئې په کابل کې کېده او د هغو سیاسي فعالیتونو یوه کړۍ وه چې سیاسي احزابو د ملت په مختلفو پرګونو کې د نفوذ او د نویو غړو د جذبولو او د هېواد په جریاناتو کې دموثري ونډې درلودو لپاره پیل کړي وو.

اسلامی نهضت ----- د مبارزی پریکړه

دکتور محمود حبیبی د کندز والي وو، ده له پرچميانو سره خواخوږی درلوده، د مظاهراتو لارښوونکي ئې ولایت ته وغوښتل، زه هم پدې ډله کې وم، غوښتل ئې مور ته څه توصیې وکړي، چې یوازې خپلو درسونو ته متوجه وو او له مظاهرو ډډه وکړو او یو څه مو تهدید کړي، ما ته په هغې غونډې کې د خبرو موقع په لاس راغله، د هغه وخت د پوهی او احساساتو په محدودده کې مې څو خبرې وکړي، د غونډې نتیجه دا وه چې بېرته خپلو ټولگيو ته ستانه شو.

زه په لسم ټولگی کې د صنف اول نمره وم، له لسم نه یوولسم ته هم اول نمره کامیاب شوم، له فارسی نه پرته چې نه نیمې نمرې مې پکې اخیستې وې په نورو ټولو مضامینو کې مې نمرې ۱۰ او په زیاتو کې له تحسین او آفرین سره یوځای وې. د ریاضی له مضامینو سره مې ډېره علاقه وه، په خپلو استادانو گران وم او همزولو راته په درنه سترگه کتل، په داسې یوه موقعیت کې له کمونستانو سره زما د مخالفت نتیجه دا وه چې دوی په هغې لیسې کې د جلب او جذب په کار کې ناکامه وي او پدې ونه توانېږي چې د پاملرنې وړ کسان جذب کړي.

د دغه دوران او په کندز کې زموږ د اوسېدو په اړه څو خبرې د یادولو وړ گڼم:

× یوه ورځ د کندز د فوتبال میدان په لوري له څو همصنفيانو سره روان وم، د یوه سردار د کور له مخې تېرېدو، د کور له منځه مو د اوچتی موسیقی غږ تر غوږ شو، ملگرو راته وویل: دا پدې ولایت کې د پرچميانو د مشر کور دی، هره هفته دلته د پرچميانو غونډه وي، دی ورته آرمونیه وهی، یوه خور ئې په غونډې کې نڅا کوي او بله ئې ساقی وي او د غونډې برخه والو ته د شرابو جامونه وړاندې کوي، د کمونستانو اکثره غونډې همداسې وې، قمار، شراب او نڅا د هري غونډې ضروري او لازمي برخې وې، په همدې سره دوی ځوانان جلبول او په اخلاقي او فکري لحاظ ئې په حزب کې د غړیتوب لپاره تیارول.

× زه له لسم ټولگی نه مخامخ دولسم ته ولاړم، د یوولسم صنف مې داو

د مبارزې پریکړه ----- اسلامی نهضت

طلبی امتحان ورکړ، د یوولسم صنف درسونه ما د ژمي په رخصتي کي ولوستل، د روژي د میاشتي هر سهار به مي له سیمي (بیشلمي) نه وروسته تر لمرختو پوري خپل کتابونه لوستل، تر ټولو آسانه مضامین راته د ریاضی، فزیک او کیمیا مضامین وو، د راتلونکي کال په شروع کي مي امتحان ورکړ، نتایج ئې راته راکړل، که گورم چي زما نمرې د دولسم ټولگي تر اول نمره نه زیاتي وي.

× د داوطلبی امتحان په ورځو کي د الجبر معلم درمحمد خان راته سوالونه راکړل، زه ئې په صنف کي یوازې پرېښودم، دی مخامخ ټولگي ته ننوت او د دولسم صنف زده کوونکو ته ئې درس شروع کړ، ما سوالونه ځواب کړل، پارچه مي ورته وسپارله، له ما نه ئې وغوښتل چي په دولسم ټولگي کي کښېنم او د ده درس واورم، په تخته ئې یو سوال ولیکو، ټولو ته ئې مخ کړ چي څوک ئې حل کولی شي؟ هیچا لاس اوچت نکړ، ماته ئې مخ کړ، ما ته د ده سوال ډېر آسان برېښېدو، لاس مي اوچت کړ، وئی غوښتم، تباشیر ئې راکړ، سوال مي له څه ځنډ او اشتباه نه پرته حل کړ، زه هم ډېر خوشحاله شوم خو تر ما نه استاد ډېر خوشحاله شو.

× د دولسم ټولگي په آخری میاشتو کي د کانکور په هکله مشوش وم، یوه شپه مي خوب ولید چي د کانکور امتحان مي ورکړی، نتایج د یوه دیوال په مخ اعلان شوي، لستونه گورم، خپل نوم مي د یوه لست په سر کي ولید او خواته مي ۷۹ نمرې، دا طمع مي په زړه کي راولاړه شوه چي شاید زه په ټول افغانسان کي اول نمره کامیاب شوی يم، له خوبه راویښ شوم، خپل د اطاق ملگری عبدالله ته مي وویل چي ما په کانکور کي ۷۹ نمرې اخیستی، خپل خوب مي هغه ته تېرکړ، دوه میاشتي وروسته مي د کانکور امتحان ورکړ، په انجنیري کي مي د شاملېدو پرېکړه وکړه، د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، هغه کورس هم پای ته ورسېدو او زه له هغه کورس نه اول نمره فارغ شوم، د کورس په پای کي د کانکور نتیجی اعلان شوي، لستونه د حقوقو د پوهنځي په دیوالونو نصب شوي وو،

اسلامی نهضت ----- د مبارزی پریکړه

هلته ورغلم، که گورم چې د یوه لست په سر کې زما نوم لیکل شوی او مخي ته ئې
هماغه ۷۹ نمرې، ژر ژر مي ټول لستونه وکتل چې وگورم دا ترټولو اوچتی نمرې
دي که نه، آیا زما هغه د خوب طمع صحیح وه که نه؟ خو ومي لیدل چې ترټولو
اوچته نمره ۸۱ وه او د ټولو هغو کسانو شمېر چې له ۷۹ نه تر ۸۱ پوري نمرې ئې
اخیستې وې جمعاً یوولس کسان وو.

× ما ته خپل شهید پلار په نوې ځوانۍ کې واده وکړ، په لسم ټولگی کې زه
د واده خاوند وم، د واده په شپه مي فقط څو شېبې د سحر له لمانځه نه مخکې
خوب کړی، چې سترگي مي پټې شوې په خوب کې گورم چې د تره له یوه زوی سره
مي چې سپین ږیری وو او محمد نذیر نومېدو، یوځای د آسمان په لوري اوچت
ولاړو، د ستورو ځای ته ورسېدو، ستوری راکد وو، خو زما په رسېدو سره
وخوځېدل، له شرق نه د غرب په لوري روان شول، ناڅاپی زرينه ټوټه ورنه جوړه
شوه، دا زرينه تکه په خپله په زرينو خوليو بدله شوه، له مانه څو گامه آخوا د دغه
زرينو خوليو يوه وړه کوڼه جوړه شوه، هغې خوا ته ورروان شوم چې وگورم دا
څنگه خولی دي، ناڅاپی څه نور کسان چې شمېر ئې تر څلورو پنځو زیات نه وو،
را پیدا او له یوې خوا بلي خوا د خوليو په لور راروان شول، هر یوه لدې کونۍ نه
یوه خولی په لاس کې واخیسته پرته لدې چې په خپل سر ئې کښیردي، ماهم یوه
خولی را واخیسته او په خپل سر مي کښنوده او له همدې سره له خوبه راوینس
شوم. په ابتداء کې مي گمان کولو چې د دې خوب به زما له واده سره ارتباط وي،
شاید ما ته الله پاک نیک اولاد راکړي چې سر مي ورباندي لوړ وي، خو ډېر
وروسته کله چې زه د وروڼو له خوا د امیر په حیث وټاکل شوم او دا هغه وخت وو
چې زمونږ مجاهدین به له شرق نه د غرب په لوري، د غرونو او سردرو، لوړو ژورو
نه تېرېدل، په داخل کې به ئې خلک تنظیمول، په پاکستان او ایران کې گڼ شمېر
ډلي جوړي شوې، ډېر کسان د مشرتابه لپاره کانديد شول او غوښتل ئې د قیادت
پگړۍ په سر وتری، پدې وخت کې پوه شوم چې زما د هغه خوب تعبیر څه وو.

د مبارزې پریکړه ----- اسلامی نهضت

× د پرچم له یوه غړي سره مې په امام صاحب کي مناقشه وه، هغه آغاشیرین نومېدو، د سردارانو له جملې نه او د حقوقو د پوهنځي محصل وو، په مناقشې کي ئې د ماتې احساس کاوو، د بحث د ختمولو لپاره ئې ما ته وویل: ستا افکار د دغه وروسته پاتې محیط افکار دي، چي پوهنتون ته راشي او د هغه ځای نوې او مخکي تللې فضاء وگورې ناچار به دا افکار شا ته غورځوې، ما ورته وویل: ته خو له هغه محیط نه راغلی یې او د هغې فضاء او محیط نمایندگی کوي، مهربانی وکړه زما ځواب ووايه، زما د نظرياتو د تردید دلايل ووايه!!

په اطراف کي دا خبره مشهوره وه چي په پوهنتون باندي کمونستان مسلط دي، په هغه محیط کي نه څوک ملي لباس اغوستی شي او نه په خپلو دیني شعائرو د نورو له تمسخر او استهزاء نه پرته عمل کولی شي، له آغاشیرین سره په هغې مناقشې کي که څه هم له خپل برلاسی نه خوشحاله وم خو د ده وروستی خبري ډېر تشویشونه او سوالونه راته پیدا کړي وو، له ځان سره مې ویل: آیا په رښتیا د پوهنتون محیط داسي دی چي هلته باید محصلین خپل دین، ملي عنعناتو او فرهنگ ته شا کړي، باید د پرديو فرهنگ او کلتور قبول کړي، باید خپل دین او عقیده د وارداتی افکارو په پښو کي ذبح کړي!! که زه لمونځ کوم، روزه نیسم او خپلي ملي جامې اغوندم او هغه څوک په ما اعتراض کوي او اعتراض ئې د تمسخر او استهزاء شکل غوره کوي چي په خپله د پرديو مقلد دی، په خپل شکل، جامه، اخلاق او افکارو کي د پرديو د تقلید کوي او له خپل ولس، تاریخ او فرهنگ نه پردي شوي، زه به د دې تېري په مقابل کي څه کوم، څنگه به د دوی مقابله کوم!! له همداسي یوه ذهني تشویش سره زه د پوهنتون په لوري وځوځېدم.

× د شیرخان په لیسې کي مرحوم مولوي سراج الدین زموږ د دیني علومو استاد وو، زما د امتحان پارچه ئې هومره خوبه شوې وه چي هغه ئې له ځان سره اخیستی وه او د تخارستان د مدرسې طلابو ته ئې لوستلې وه او هغوی ته ئې

اسلامی نهضت ----- د مبارزی پریکړه

ویلي وو: راشئ خپله دیني پوهه د لیسې لدغه متعلم سره مقایسه کړئ! مولوي صاحب چي په کندز کي د ډېر اعتبار او حیثیت خاوند وو او د کندز ولس په ډېره درنه سترگي ورته کتل، دی او د ده ټوله کورنۍ او ټول مخلصین ئی، د جهاد په دوران کي له مور سره یوځای شول، د ده مشر زوی قاضی محمود الحسن په حزب اسلامي کي د اجرائیه شوری د عضویت تر پورې ارتقا وکړه، شاید د دې اصلي وجه زما هماغه د امتحان پارچه وه چي د مرحوم مولوي صاحب ډېره خوښه شوې وه.

× دا باید توضیح کړم چي زه د ۱۳۲۷ کال د میزان په میاشت کي د کندز د ولایت د امام صاحب د ولسوالۍ د ورته بز په کلي کي زیږېدلی یم، زما کورنۍ په همدې کال له غزني نه کندز ته انتقال شوه، والد مي شهید حاجي عبدالقادر خان د شاه جوی او سپدونکی او مور مي د قره باغ او سپدونکې وه، مخکي زموږ کورنۍ کوچیانې ژوند درلود، غزني، گومل او دیره اسمعیل خان زموږ مېلي وې، د دغي سيمي کوچیانو به تر هند پوري تگ راتگ کولو، په دوبي سړو سيمو ته او په ژمي کي تودو سيمو ته.

زما کورنۍ د نائب الحکومه شیرخان په وخت کي له غزني نه کندز ته انتقال او په امام صاحب کي مېشت شوه، پلار مي له خپلو دوو وروڼو حاجي غلام سرور او حاجي غلام قادر سره په یوې کلا کي یوځای اوسېدو. بل تره مو عبدالملك خان نومېدو، چي د شاه جوی ولسوالۍ د بازرگانو په کلي کي پاتې شو او زامن ئې له هغه ځايه د هلمند ولایت نهر سراج ته منتقل شول.

دومره زراعتي ځمکه مو درلوده چي گزاره مو ورباندي کېده، دوه دکانونه، دوه او بیا درې لويي باروونکې لاری او دوې ژرندي مو درلودې، اقتصادي وضعه مو ښه وه، پلار مي له ښکار سره ډېره مینه درلوده، دا مینه لده نه مور ته په میراث پاته ده، زه وړوکی ماشوم وم چي له ځان سره به ئې ښکار ته بوولم، مور مي راته وايي چي ته ترټولو زامنو ورباندي گران وې، چي کله به امام صاحب ته

د مبارزې پریکړه ----- اسلامی نهضت

شاه، صدراعظم او وزیران د تفریح لپاره راتلل نو زما والد به یو له هغو کسانو څخه وو چې په مېلمستیاوو او بیا بنکار ته د تلو په قطار کې به شامل وو، زما په یاد دي چې شاه محمود خان د خپل صدارت په وخت کې امام صاحب ته راغلی وو، له پلار نه مې وغوښتل چې ما هم له ځان سره بنکار ته بوځي خو هغه لدې کار نه ډډه وکړه او له ما نه پټه له کوره ووت او له مېلمنو سره بنکار ته ولاړ.

یو ځل د زراعت له وزیر محمد حسن خان او غلام سرور ناشر سره گډ بنکار ته تللی وو، په ځنگله کې ئې چرگ مخي ته والوت، په هوا کې ئې وویشت، درې سره یوځای ولاړ وو او ده خپل لاس د توپک په خوله ایښی وو چې ناڅاپی ډز وشو او د ده د لاس رغوی په چرو سوری شو، د کندز شفاخانې ته انتقال شو، غوښتل ئې ما همالته روغتون ته ورولي، ډېر مشوش وم، د روغتون په بستر کې د ده په لیدو په لومړۍ سر کې وارخطا شوم، خو وروسته له هغه چې پوه شوم یوازې د ښی لاس رغوی ئې زخمی شوی، تشویش مې راکم شو.

زما څلور وروڼه او درې خوندي وې، مشر ورور مې اختر محمد، ترما نه وروسته شهاب الدین، ورپسې نورالدین او کشری ورور مې نظام الدین نومېدو، پلار مې له دوو وروڼو (اختر محمد او نورالدین) سره د کمونستانو په لاس په زندان کې په شهادت ورسېدل، چې د شهادت څرنگوالی او د دفن ځایونه ئې څرگند ندي، خو یوه سرباز راته وویل چې ستا پلار ئې له زندان نه وایست، د آودان دښتې ته ئې یووړ، هلته ئې په جیب پسې وتاړو او جیب ئې په هغې لویې دښتې کې په ډېر سرعت روان کړ او پدې ترتیب ئې هغه په بې رحمۍ سره په شهادت ورساوو.

ما تر پنځم ټولگي پوري د امام صاحب په متوسطي کي زده کړه وکړه، د ښوونځي د زده کړي تر څنگ مې، ابتدائي ديني زده کړه له مرحوم مولوي قربان محمد څخه کړي چې د چاه آب د ولسوالۍ مشهور عالم او زما خصوصي استاد وو، ما د ښوونځي د درسونو تر څنگ، ديني کتابونه له هغه نه لوستل. مولوي

اسلامی نهضت ----- د مبارزی پریکړه

صاحب قربان محمد خان د نورو علماوو خلاف ښه تاریخي معلومات درلود، په لیک لوست پوهېدو، ښه خط ئې درلود او ښایسته مشق ئې کولو، پدغو برخو کي هم ما له هغه نه ډېر څه زده کړي.

له پنځم ټولگی نه د حربي ښوونځي لپاره غوره شوم، د حربي ښوونځي په هکله مي خاص معلومات نه درلود، خو لدې انتخابه خوشحاله وم، شهيد اختر محمد له ما سره کابل ته ولاړ چي حربي ښوونځي ته مي ورسوي، چي کله د لیسې اوسپنيزی درې مخي ته ورسېدو او پهره داران مي وليدل، لیسه مي د يوه جگ ديوال په احاطی کي وليده او زده کوونکي مي په خړو عسکري جامو کي وليدل، هرڅه د زندان په څېر راته معلوم شول، ورور ته مي مخ کړ چي زه دا لیسه نه وایم، دا خو د محبس په څېر ده، هغه هڅه وکړه چي ما قانع کړي، ما په ژړا ژړا هغه ته ويل چي زه دا لیسه نه وایم، یا مي په کومي بلي لیسې کي شامل کړي یا بېرته کورته ځم، هغه راته وويل: مور خو د دې کار واک او اختیار نلرو، ته خو هیئت غوره کړی یې، د هیئت فيصله څنگه بدله کړو، دا ښه لیسه ده، روښانه راتلونکې لري، ته شامل شه، يو کال درس ووايه، که دي خوښه نه شوه، پلار ته به ووايم چي په بلي لېسې کي دي شامل کړي، په همدې خبري مو توافق وکړ او زه له اوبنکو ډکو سترگو سره لیسې ته داخل شوم. د شپږم اووم او اتم ټولگی درسونه مي په همدې لیسې کي ولوستل، پدې کلونو کي زه تل اول نمره وم، خو له اتم نه نهم ټولگی ته زما يو بل همصنفي چي محمد آصف نومېدو اول نمره شو او زه دوهم نمره. دی د میدان اوسېدونکی وو، تره ئې لومړی بریدمن عاشق الله خان په همدې کال په لیسې کي د يوه ټولگی د قومندان په حیث وټاکل شو، ما داسي گمان کاوو چي محمد آصف د تره په وجه اول نمره شوی او زما په حق کي بې انصافی شوې، هسي هم د لیسې عسکري وضعیت زما له سلیقی سره اړخ نه لگاوو، فيصله مي وکړه چي نور نو دا لیسې پرېږدم، کورنۍ ته مي وويل چي باید په خپلي وعدې وفا وکړي او ما په بله لیسې کي شامل کړي، هغوی زما خبري ته اعتناء ونکړه، ما له لیسې نه خدای پاماني وکړه، له کور نه مخامخ شاه جوی ته د خپلي مشري خور

د مبارزې پریکړه ----- اسلامي نهضت

کور ته ولاړم، پدې سره کورنۍ مجبوره شوه چې له ما سره موافقه وکړي، د حربې بنوونځي قومندان جنرال عثمان د اسنادو د را کولو په وخت کې ډېره هڅه وکړه او ډېری تشويقي خبرې ئې وکړې چې زه په همدې بنوونځي کې زده کړي ته دوام ورکړم، خو ما دا خبره ونه منله، اسناد مي ترلاسه کړل او له څه ځنډ نه وروسته د شیرخان لیسې په نهم ټولگي کې شامل شوم.

× یوه ورځ له کوره راووتم، د بنار په لوري روان شوم، چې کله عمومي سړک ته راوړسېدم گورم چې د قواي کار د عسکرو یوه ټولگي یوه لارې ودرولې او ډیرور ځوروي چې دوی حتماً تر خپل ځای پوري ورسوي، هغه ورته عذر کوي چې زه نشم توانېدی خو دوی ئې نه پرېږدي او گواښونه ورته کوي، ما ته لدې صحنې همداسې بې اعتناء تېرېدل بې مروتي معلومه شوه، مداخله مي وکړه او عسکرو ته مي وويل چې لري شی، دا سړی پرېږدئ او له بې ځايه ځورولو ئې لاس واخلي، تاسی حق نلرئ چې د خلکو موټرې ودرؤئ او په زور ئې له ځان سره رواني کړئ، خو دوی چې عسکري دريشي مغرور کړي وو او هيڅ گمان ئې نه کاوو چې پداسې يوې سيمې کې څوک دوی ته دا راز خبرې وکړي، له يوې خوا بلي خوا ئې په ما حمله وکړه، د کمربندونو په هغې خوايي په ما گوزارونه وکړل چې د اوسپني سر لري، يو گوزار مي د غوږ بيخ ته ولگېدو چې مات شو او ويني ترې وبهېدې، پدې سره عسکرو زما له وهلو لاس واخيست او له صحنې خواره شول، زه ئې د بې هوشۍ په حالت کې ډاکتر ته ورسولم خو هلته نه روغتون وو او نه د معاینې داسې وسايل چې زما د پرهاړ چاره وکړي، ډاکتر توصیه وکړه چې ما کندز ته ورسوي. هماغه روغتون ته چې يو وخت مي پلار پکې بستر وو، هلته زه د ده بستر خوا ته ولاړوم او دی په زخمي حالت کې او اوس زه ټیپی وم او دی مي خواته ولاړ وو او ډاکتر زما د روغېدو ډاډينه ورکوله، خو فرق دومره وو چې دی له حکمرانو سره په ملگرتيا کې په خپل ټوپک ټیپی شوي وو او زه د واکمنو په خدمت کې عسکرو پدې خاطر زخمي کړی وم چې د دوی د ظلم مقابله او د يوه مظلوم دفاع مي کړې وه.

اسلامی نهضت ----- د مبارزی پریکړه

د پری انجنیري په کورس کې

د شیرخان له لیسې نه له فارغېدو وروسته زه د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، دا کورس د هغو محصلینو لپاره وو چې د انجنیري پوهنځي نې غوره کړي وو او د انجنیري پوهنځي لپاره مقدماتې دوره وه، پدې دوره کې محصلین د انجنیري پوهنځي لپاره تیارېدل او لازمي زده کړي نې کولې. ما ته د دې کورس څو خبرې یادونې وړ بریښي:

× زموږ لیلیه په ثانوي تخنیک کې وه، په وار په اطاق کې اته کسان اوسېدلو، دوه منزله کتونه مو درلودل، دوه کسان چې یوه نې له پرچم سره او بل نې له ستمیانو سره اړیکې درلودې، یو سلطان نومېدو چې د امام صاحب اوسېدونکی او بل عبدالحی د تخار او سپدونکی وو، پدې اطاق کې له موږ سره یوځای شول، په لومړیو ورځو کې مې لدوی سره مناقشې وې، خو دوی ډېر ضعیف وو، په څه نه پوهېدل، د مناقشې نه وو، سلطان له مناقشې نه لاس واخیست او عبدالحی وویل چې زه کافی مطالعه نلرم، بل څوک د مناقشې لپاره راولم، بدیع الزمان د ستمیانو یو فعال غړی نې له ځان سره راووست، په همدې اطاق کې زموږ مباحثه پیل شوه، د اطاق ملگرو او ځینو نورو محصلینو زموږ د مناقشې څارنه کوله، که څه هم زما معلومات ابتدایي او محدود وو خو پدې مناقشې کې مې پوره سرلوري او برلاسی په برخه شوه، هومره چې بدیع الزمان دې ته اړ شو چې ووايي: زه ستا د ځینو خبرو او سوالونو ځواب نلرم، د دغو مسائلو په هکله زما معلومات کم دي، پدې اعتراف کوم، څوکه ته تیار یې زه له ځان سره راتلونکې هفتې ته یو معروف استاد، انجنیر عثمان لنډی راولم، ما موافقه وکړه او د راتلونکې اونۍ یوه شپه مو د مناقشې لپاره وټاکله او په همدې توافق سره زموږ هغه مناقشه پای ته ورسېده، له غونډې نه وروسته زما دا حالت وو چې له یوې خوا پدې خبرې خوشحاله وم چې د بدیع الزمان په څېر یو معروف او فعال کمونست ته مې ماتې ورکړې او اوس د دوی له یوه داسې کس سره د مناقشې وعده لرم چې د

د مبارزې پریکړه ----- اسلامی نهضت

کمونستانو د لومړۍ پورې له رهبرانو څخه دی او پدې معروف دی چې په ټول هېواد کې د ده په کچه په ساینس کې پوه او په کمونستي افکارو کې وارد شخص ډېر کم موندل کېږي، له بلې خوا پرېشانه وم چې مبادا له ده سره په راتلونکې مناقشې کې له ماتې سره مخامخ شم او پدې سره د پری انجنیري ټول هغه محصلین لدوی سره ملگری شي چې ترننه ئې زما په وجه د دوی له ملگریا ډډه کوله. خو هغه شپه راوړسېده، زه او نور محصلین د دوی راتلو ته منتظر وو، خو هغوی په خپلې وعدې وفا ونکړه او انجنیر عثمان لنډی په آخری شپو کې له راتلو نه ډډه وکړه.

د پری انجنیري کورس څو نوری خبري هم د یادوني وړگنم:

انجنیر سیف الدین نصرتیار او انجنیر عثمان زما اطاق ته څېرمه اوسېدل، د دواړو اطاقونو ترمنځ بنده ورو، دوی به د همدې درې له چولو نه زموږ بحثونه څارل اودس او لمانځه ته په تلو راتلو کې به مویو بل لیدل، ما هم غوښتل چې کومه ورځ لدوی سره کښېنم او دوی هم، خو متأسفانه دا فرصت میسر نشو، د کورس په پای کې کله چې پوهنتون ته ولاړو او په لیلیه کې شامل شوو، ناڅاپی زه او دوی د لیلیې په گډ اطاق کې مېشت شوو، هلته ما دوی ته وویل چې د پری انجنیري کورس په دوران کې مې ډېرځله غوښتل چېکومه ورځ له تاسو سره کښېنم او دوی راته وویل چې له کمونستانو سره مو ستاسو مباحثی د دروازي له چولې تعقیبولې.

زه له نوموړي کورس نه اول نمره فارغ او د انجنیري پوهنځي په لومړی ټولگی کې شامل شوم.

ما د انجنیري پوهنځی د دې لپاره غوره کړی وو چې غوښتل مې له فارغېدو نه وروسته د دولت د مأمور په حیث کار ونکړم او په شخصي کار ځان مصروف کړم. د دولت په اداراتو کې له کارکولو نه مې کرکه درلوده، ما ته د دولت د مأمور په څېره کې داسې څوک مجسم کېدو چې په ظلم، خیانت او رشوت لړل شوی،

اسلامی نهضت ----- د مبارزی پریکړه

خلك خوروي، له مظلومانو نه شوکي کوي او په حرامو پیسو پرې شوې. غوښتل
مي د خپل لاس له تناکو نه حلاله روزی ترلاسه کړم او له یوه مفسد او ظالم سره له
مرستي نه په ډډه وم.

نشرات ----- اسلامی نهضت

نشرات

په دې وخت کې د ورځپاڼو بازار ډېر تود وو، گڼ شمېر نشريې خپرېدې چې مشهورې ئې دا وې:

افغان ملت

دا د افغان سوسيال ديموکرات گوند جريده وه چې د ۱۳۴۵ کال د حمل په مياشت کې راووته، د امتياز خاوند ئې انجنير غلام محمد فرهاد او مسئول مدير ئې ملت يار وو، ليکوالان ئې پښتانه ول، د لوستونکو شمېر ئې کم وو، د پښتونستان د داعيې کلکه پلوي ئې کوله، اصلاح طلبه نشريه وه، په دولت ئې دوستانه اعتراضات کول، په مهمو او بنيادي مسائلو کې ئې د دولت ملاتړ کولو، د شاه له خوا نومول شوي صدراعظمان ئې تائيدول.

پرچم

د جمعيت ديموکراتيک خلق افغانستان د پرچم ډلې نشريه وه. مسئول مدير

اسلامی نهضت ----- نشرات

ئې سلیمان لایق وو، هره هفته خپرېده، په لومړۍ سر کې ئې لوستونکي زیات وو، خو ورو ورو کمېدل، مسکو ته وفاداري، د روسي ورځپاڼو مهمې مقالې ترجمه کول، د ایران حزب توده له خپرونو نه اقتباسات، د پارلماني مبارزې ملاتړ، د شاه تائید او د شاه له خوا د نومول شویو حکومتونو مخالفت، په شعله جاوید او چین کلک او مسلسل گوزارونه، ... د دې نشرې ځانگړتیاوي وې.

شعله جاوید

د جمعیت دیموکراتیک نوین نشریه وه، جمعیت د نشرې په نامه مشهور شو، د امتیاز خاوند ئې د کتر رحیم محمودې او مسئول مدیر ئې هادي محمودې وو، هره هفته خپرېده، مصارف ئې د چین سفارت ورکول، مائوېستی افکار ئې خورول، د مائو له کتابونو نه اقتباسات، د چینایي ورځپاڼو د مهمو مقالو ترجمه، د مسکو په ریویونیستی تگلارو کلکي نیوکي، د سوله ییزي او پارلماني مبارزې مخالفت، په انقلابي، نه پخلا کېدونکې او قهرجنې مبارزې ټینگار، د شعله جاوید د اونیزې ځانگړتیاوي وې، د پرچم په څېر دې نشرې هم د کمونستي فرهنگ لاتیني اصطلاحات په پراخه پیمانې کارول، لوستونکي ئې ځوانان وو، په ابتداء کې ئې د ځوانانو په مختلفو اقسارو کې لوستونکي او مینه وال درلودل، خو د دوی شمېر ورو ورو کمېدو او په پای کې د شیعې ټولني په منورینو کې ئې لوستونکي را محدود شول.

گهیخ

دا یوه مستقله اونیزه وه، اسلامي تمایلات ئې درلودل، شهید منهای الدین گهیخ ئې مؤسس او د امتیاز خاوند وو، د ۱۳۴۷ کال د میزان په میاشت کې د مطبوعاتو ډگر ته راووته، کمونستانو هغه ځانته جدي گواښ گیلو، ما گمان کاوو چې دا نشریه به هم د نورو نشراتو په څېر د کومي سیاسي ډلي نشراتی ارگان وي،

نشرات ----- اسلامی نهضت

د محمدجان خان واپ په هغه اپارتمان کي د گهيځ دفتر ته ورغلم چي د پرچم دفتر هم پکي وو، له مرحوم گهيځ سره مي تفصيلي خبري وکړي، پدې پوه شوم چي هغه يوازې دی او په خپل همت سره دا نشریه خپروي، نه کوم سياسي حزب لري او نه مبارز ملگری، څه کسان ورسره قلمي مرسته کوي، اکثر ئې د حق الزحمې په مقابل کې، له هغو کسانو نه ئې سخته گيله وه چي ځان ورته عالم او په دين پوه معلومېږي، د څه ويلو او ليکلو توان هم لري، خو لده سره د دې نشریې په خپرولو کي قلمي مرستي ته چمتو ندي، ما ورته څو مقالې ولېږلې چي په امانت او له کوم تصرف نه پرته ئې نشر کړې، پدې سره زما علاقه ورسره زیاته شوه، يوه ورځ مي ورته وويل چي يوازې په نشراتي فعاليت که هرڅومره پراخ او د واقعيتونو په انعکاس کي موفق وي، څه نه جوړېږي او پدې سره په هېواد کي مثبتې تبديلي نشي راتلاي، نشراتي فعاليت يوازې د سياسي فعاليت په څنگ کي په زړه پوري نتايج ورکولی شي، زه نه پوهېږم چي موږ ولې نشوتوانېدی د نورو په څېر داسي منظم حزب جوړکړو، چي گهيځ ئې نشراتي ارگان وي، کمونستان له خپلو وارداتي افکارو او داسي نظراتو او شعارونو سره کار کولی شي چي د ولس له معتقداتو سره تصادم کوي او د ولس اکثريت ته د منلو وړ ندي، خو موږ مسلمانان دا کار نشو کولی؟! هغه په افسوسناکه لهجه راته وويل: ما ډېره هڅه وکړه خو پدې کار موفق نشوم، له چانه چي د دې کار توقع کېدی شي هغوی دې ته تيار ندي، ملايان له وضعیت نه بې خبره دي او د سياسي مبارزې توان او جرأت نلري، پيران د دولت ملگری دي او ځوانان د کمونستانو په لومو کي لوېدلې.

خبري مو پدې پای ته ورسېدې چي دی به يو ما بنام خپل هغه ملگری په خپل دفتر کي راغونډ کړي چي لده سره د دې نشریې په خپرولو کي مرسته کوي، زه به هم راشم، پدې هکله به تفصيلي خبري وکړو چي څنگه کولی شو يو سياسي جريان جوړ او روان کړو.

په هغه ما بنام زه د ده دفتر ته ورغلم، څلور کسان نور ورسره په ځمکه ناست

اسلامی نهضت ----- نشرات

وو، له روغبړ نه وروسته ئې خپل ملگری رامعرفي کړل: مولوي صاحب محمد یونس خالص، بسم الله کمکی، غفوری صاحب او والد ئې مدیر صاحب عبدالغفور، زما نظر ئې دوی ته تشریح کړ او هغه ئې ضروري وگانو، په همدې سره بحث پیل شو، له دوستانو نه یوه ماته وویل: ته څنگه حزب غواړې؟ ما ورته وویل: لکه دا نور حزبونه، چي واضح مرام لري، خط مشی لري، رهبر او شوری لري، غړي او ارکان لري، سیاسي فعالیت کوي، خلک خپل حزب ته رابلي او په ټولنه کي د تبدیلی راوستو هڅه کوي. یوه بل خپله رایه وړاندې کړه، د دوی له نظراتو نه زما انتباه دا وه چي دا وروڼه د یوه سیاسي جریان د روانولو په موقعیت کي ندي، شهید گهیخ راته مخ کړ او وئی ویل: معلومېږي چي د وروڼو له نظراتو سره موافق نه ئی؟! ما ورته وویل: هو، زه دغه کارونه چي وروڼه ئې وړاندیز کوي کافی نه گنم. غونډه مو له تفصیلي بحث نه وروسته پدې پای ته ورسېده چي بله غونډه به کوو او زه به خپل لیکلي نظرات وروڼو ته وړاندې کوم. خو دا غونډه بیا دا تره نشوه.

گهیخ په ډېر حساس وخت کي خپل کار پیل کړی وو، اعتبار ئې ورځ په ورځ زیاتېدو، په ځینو حلقو کي ئې خواخوږی او لوستونکي زیاتېدل، د دې نشریې اعتبار هلته خپل اوج ته ورسېدو چي د "جوانان مسلمان" له جریان نه ئې په ډاگه او جدي توگه ملاتړ پیل کړ. په وروستیو کلونو کي ئې د پاکستان له جماعت اسلامي سره ارتباطات ټینګ شول، جماعت یو شمېر هغه کتابونه ورکړل چي د جماعت باني مرحوم ابوالاعلی مودودي لیکلي او په پښتو ژبی ترجمه شوي وو. د دې کتابونو په خورولو او له "جوانان مسلمان" نه کلک ملاتړ گهیخ پداسي حساس موقعیت کي ودر اوو چي دین دښمنه حلقو ته د ده تحمل گران شوی وو، په همدې خاطر مرحوم منهاج الدین گهیخ په ۱۳۵۱ کال کي په گذرگاه کي د خپل کور مخي ته پداسي حال کي په شهادت ورسېدو چي بې نمبر پلیټ روسي جیب ئې د محقر کور مخي ته ودرېدو، یو کس راکوز شو، د کور ور ئې وټکولو، مرحوم گهیخ ورته راووت، چي سم د لاسه ئې پده ډزی وکړي او همالته په شهادت

نشرات ----- اسلامی نهضت

ورسېدو او قاتل په خپل روسي جیپ کي وتښتېدو، دا افواه خوره شوه چې شهید گهیځ د صمد اظهر په لاس په شهادت رسېدلی، ځینو حلقو ویل چې صمد اظهر دا کار د دولت په اشاره کړی، ځینو نورو ویل چې د پرچمیانو په اشاره ئې کړی، خو دولت نه پدې ارتباط څوک ونيول او نه ئې څه وویل، هغه ئې یو مرموز قتل وښودو او په هغه ئې برغولی کښنود. د شهید منهاج الدین گهیځ په شهادت سره د گهیځ نشریه متوقف شوه.

مساوات

دا د جمعیت دیموکراتیک مترقي گوند نشریه وه چې محمد هاشم میوندوال د هغه لارښودنه کوله، گوند ئې د همدې نشریې په نامه مشهور شو، د امتیاز خاوند ئې پوهاند عبدالشکور ارشاد او مسئول مدیران ئې پوهاند عبدالرحیم الهام او عبدالغني میوندي وو. په لومړیو ورځو کي ئې زیات لوستونکي درلودل، له پرچم او شعله جاوید سره ئې رقابت کولو، خو ورو ورو ئې لوستونکي کم شول، لیبرالي افکار، د دین او سوسیالیزم تلفیق، د دولت په اداري کړنلاري نیوکي، د اجتماعي عدالت غوښتنه، د دیموکراسي ملاتړ، مشروطه شاهي ته وفاداري، د غرب په نسبت تمایل او له روسانو سره محتاطانه چلند او په ځینو مواردو کي د مسکو د توجه جلبولو لپاره هڅه، د دې نشریې ځانگړتیاوي گڼلی شو.

مساوات خپله لومړۍ گڼه د ۱۳۴۵ کال د سرطان په درېیمه بازار ته وایستله، تر شپږو میاشتو منظمه خپرېده، خو د نور احمد اعتمادي حکومت پدې خاطر د هغې د توقف فرمان صادر کړ چې د ده په حکومت ئې سختی نیوکي کولې، خو اتلس میاشتې وروسته او د اعتمادي د حکومت له ړنگېدو پس ئې خپل نشرات بېرته پیل کړل. د محمد هاشم میوندوال له اعدام نه وروسته د مساوات نشریه متوقف شوه.

اسلامی نهضت ----- نشرات

کاروان

دا یوه خپلواکه او بې طرفه نشریه وه، په کومي سياسي ډلي پوري تړلې نه وه، د امتياز خاوند ئې صباح الدين کشککي د هغه وخت د مطبوعاتو وزير او مسئول مدير ئې عبدالحق واله وو، د سردار داؤد ترکودتا پوري خپرېده.

همدا راز د ترجمان، پیام وجدان، صدای عوام، پروانه، پیام امروز، خیبر او کمک په څېر ځیني نوري وړې نشریې هم خپرېدې چې نه ئې زیات شمېر لوستونکي درلودل او نه ئې په پېښو باندي خاصه اغیزه.

د پوهنتون سياسي فضاء ----- اسلامي نهضت

د پوهنتون سياسي فضاء

پوهنتون د سياسي مبارزې په تود او متشنج انگرې بدل شوی وو، د کال په پيل کي به سياسي ډلو د نويو محصلينو د جلبولو لپاره له يوه بل سره په شديد رقابت لاس پوري کاوو، نن به د يوې ډلي غونډه، اجتماع او ميټنگ وو او په هغېکي به ئې د خپل قدرت او نظم مظاهره کوله، خپل اهداف او مقاصد به ئې بيانول، په خپلو رقيبانو به ئې کلکي نيوکي کولې، تر نورو ډلو به ئې ځان انقلابي، با دسپلینه، قدرتمن، د مظلومانو خواخوږی، د استبداد او اختناق دښمن، د اجتماعي عدالت غوښتونکی او د هېواد د استقلال، خپلواکۍ او ترقي جدي مدافع معرفي کولو، سبا به بلي ډلي همدا کار کاوو او د حريف نيوکو او اعتراضاتو ته به ئې ځواب وايو، يوه به دا ډله له دولت سره په ملگرتيا او پټيو اړيکو متهم کوله او بل به هغه. شعله يانو به خلقيان او پرچميان د سوسيل امپرياليزم لاس پوڅي گڼل او خلقيانو، پرچميانو به د شعله جاويد په هکله ويل

اسلامی نهضت ----- د پوهنتون سياسي فضاء

چي دوی د دولت په لمسونه راپورته شوي، غواړي په بې محتوي انقلابي شعارونو او جنون آمیزه پوچو نعرو سره د سياسي مبارزې فضاء مکره کړي، دولت ته د دې بهير د ټکولو موقع په لاس ورکړي او د سوله ييزي قانوني مبارزې امکانات ختم کړي!! هره ورځ به د پوهنتون د انگرې په يوې او بلې گونې کي غونډه وه، سره، سپين او تور بيرغونه به اوچت وو، چا به دا او هغه توره ورځ غنډله او چا به دا او هغه تاريخي پېښه لمانځله، يوه به په سوله ييزي مبارزې ټينگار کولو، د شوروي اتحاد ستاينه به ئې کوله، د بين المللي کارگري انقلاب د قدرتمن لارښود لقب به ئې ورکولو، د افغانستان نږدې مطمئن او رښتوني دوست به ئې گڼلو، د چين اقدامات به ئې غنډل او هغه به ئې د امپرياليزم په گټه او د بين المللي مترقي نهضت او کارگري خوځښت په زيان او پدې پکت کي د تفرقي او اختلاف راولاړولو عامل ثابتولو. په ځواب کي به بل ورته ويل: شوروي اتحاد خپل مارکسيستي ماهيت له لاسه ورکړي، په کمونستي تگلارو کي ئې تجديد نظر کړي، مرتد شوی، په ريويزيونيزم مبتلا شوی، شوروي ځواک د امريکا په څېر يو امپريالستي ځواک دی، له نورو ملکونو سره هماغه څه کوي چي امريکا ئې کوي، د دوی په تگلارو کي هيڅ تفاوت نشته، شوروي ځواک يو سوسيل امپريالستي ځواک دی، پر نورو هېوادونو خپله برلاسی غواړي، پدوی پوري تړلې ډلي ارتجاعی او سازشکاره ډلي دي، په هېواد کي د يوه انقلابي بدلون د راتلو مانع گرځي، له دولت سره پټي اړيکي لري، د کابل او مسکو ترمنځ د يوې پټي معاملي په نتيجه کي رامنځته شوې، غواړي ځوانان د سوله ييزي مبارزې په غولونکو شعارونو سره تخدير کړي، له انقلابي او نه پخلا کېدونکې مبارزې نه ئې مخ بل لوري ته واړوي، روسيه او امريکا يعنی ژير سپی د ليوه ورور. يوه به د خروشوف د سياستونو ستاينه کوله او د ده په اوږدو ويناگانو به ئې استناد کولو او له هغې نه به ئې اقتباسات کول او بل به د مائوتستون د اوږدې انقلابي مبارزې ستاينه کوله، د هغه د جنگونو کيسی به ئې کولې او د هغه له سرو کتابونو نه به ئې اقتباسات کول.

د پوهنتون سياسي فضاء----- اسلامي نهضت

د غونډو له وضعیت نه په ډاگه معلومېده چې د شعله جاويد ډله تر نورو مخکې ده، ورپسې د پرچميانو ډله او لدوی دواړو وروسته خلقيان وو، نوری ډلي ډېری کمزوری وې او د پاملرني وړ فعاليت ئې نه درلود.

مورد دغو غونډو وضعیت، ويناگانې، شعارونه، د گډون کوونکو شمېر او د دوی قومي او ژبني جوړښت، په ډېر غور او دقت سره خپرلو، يوه مو له بلي سره مقایسه کوله، پدې ډېر خواهشيني وو چې ولې د مسلمانانو کوم ټولگي نشته، ولې د سرو بيرغونو ترڅنگ شنه بيرغونه نه گورو، ولې په کومي غونډي کې نه د ستیج په سر اسلامي وينا اورو او نه کوم اسلامي شعار گورو، آیا په ټول کابل کې، مخصوصاً په پوهنتون کې داسې څوک نشته چې مسلمانان راغونډ کړي، د اسلام بيرغ اوچت کړي!! دا ولې د شرعياتو د پوهنځي استادان او محصلين دا کار نکوي؟ آیا دوی خطر ته متوجه ندي که د دې کار جرأت نلري؟ دې حالت له ځينو ځوانانو سره دا سوالونه راولاړول چې شايد د اسلام دور تېر شوی، شايد په اسلام کې دا توان ندي پاتې چې په دغو ظروفو کې مسلمانان د مبارزې ډگر ته راوباسی، شايد هغه کسان چې په اسلامي شريعت د پوهېدو دعوا لري او سره لدې په رواني وضعي اعتراض نلري او د مبارزې ډگر ته نه راوځي له اسلام نه سم پوه شوي وي، شايد اسلام دوی ته همدا ويلي وي!! که خبره داسې وي نو نبايد د کومي مبارزي اسلامي ډلي د جوړېدو او د اسلامي شعارونو د پورته کېدو انتظار وکړو!! که د پير، حضرت، نقیب، ملا، مولوي او آخوند په هکله د کمونستانو خبره رښتيا وي چې دا ارتجاعی ځواکونه دي، د نظام په خدمت کې!! که لدوی نه د يوې سوچه اسلامي مبارزې د پيل کولو توقع نشو کولی نو له چا نه به دا توقع کوو؟! دا سوالونه په استدلال سره نشو ځواب کېدی او دا خدجانات په شفوي ځوابونو نشو رفع کېدی، يوه عملي حرکت ته ضرورت وو. له هغه چا نه د دې حرکت د پيل کولو انتظار ډېر بې ځايه او بې بنياده انتظار وو چې په هغه کرغېرن محیط کې ئې عمر خوړلی وو، د هغې متعفني فضاء په مقابل کې ئې حساسيتونه مړه شوي او له وضعیت سره عادي شوي وو، هرڅه ورته طبيعي

اسلامی نهضت ----- د پوهنتون سیاسي فضاء

معلومېدل، چا چې په ځوانۍ کې د یوه ظالم او فاسد اجتماعي او سیاسي نظام په خلاف د څه کولو توفیق ترلاسه نکړ او د ځوانۍ شپې ورځې ټپې د همدې نظام په غیبه کې له کوم عکس العمل او حساسیت ښودلو نه پرته تېرې کړې، په هغه کې حساسیتونه ورو ورو مری، له وضعیت سره د روغی جوړې او سازش احساس په کې وده کوي، سکوت، سازش او له حاکمي وضعې سره سر خوځول ورته منطقي او معقول بریښي او له روان حالت سره تصادم ورته جنون او لیونتوب بریښي. دا چې په هر اجتماعي پاڅون او انقلاب کې د ځوانانو ونډه تر بل هر قشر او پرگنې نه، تل ځلانده او رغنده وي او محوري رول دوی تر سره کوي او دا چې د تاریخ په اوږدو کې د هر پیامبر او مصلح په څنګ کې ځوانان ودرېدلي، دا یو طبیعي بهیر او د الهي سننو مطابق جریان دی، د افغانستان اسلامي نهضت هم باید د تاریخ د نورو نهضتونو په څېر د ځوانانو په لاس پیل شوی وي.

مسلمان محصلین مشوش او لالهانده ول، له یوې خوا په پوهنتون د کمونستانو سلطې او د غیر اسلامي سیاسي ډلو ورځ په ورځ خورېدونکو هڅو او په دیني شعائرو د کمونستانو بې باکانه تېرې ځورول، له بلې خوا د یوه اسلامي جریان نشتوالي ځورول، په پوهنتون کې چا ملي جامه نشوی اغوستی، په دیني شعائرو عمل کول گران وو، بدسترگو کمونستانو به هغه څوک د تمسخر او استهزاء تر برید لاندې نیول چې یا به ټي ملي جامه اغوسته او یا به ټي په دیني شعائرو عمل کولو، شاید د شرعیاتو د پوهنځي وضعیت تاسو ته د ټول پوهنتون د هغه وخت فضاء ښه انځور کړی شي: پدې پوهنځي کې له استادانو څخه هیچا رېره نه درلوده، په محصلینو کې یوازې هغو محدودو کسانو رېره درلوده چې یا به د اطراف له محلي مدرسو نه غوره شوي وو، یا به ټي په کابل کې د کوم مسجد امامت په غاړه وو او یا به په داسې کورنیو پورې تړلي وو چې په دیني چارو کې ټي تساهل نشو منلی. د دغو کسانو شمېر ډېر کم وو، لسو کسانو ته ټي شمېر نه رسېدو، دوی به هم ورو ورو د پوهنتون د مسلطې فضاء تر تأثیر لاندې خپله وضعه بدلوله، په لومړیو اونیو کې به ټي خپلي رېري ورو ورو کمولې، وروسته

د پوهنتون سياسي فضاء-----اسلامي نهضت

به ئې يا فرانسوي شکل ورکړو، يا داسې چې له خرييلو نه وروسته فقط دوه درې ورځې ورباندي تېري شوې وي!! کمونستانو به د ډوډۍ خوړلو په ځای کې د شرعياتو د پوهنځي هغه محصلين له يوې خوا بلي خوا د وچې مړۍ له مغز نه جوړي شوو غونډارو باندي ويشتل چې يا به ئې رېبري درلودې او يا به ئې پگړۍ په سر وي. کمونستانو د ليلې هغې برخې ته د "هندوگذر" نوم ورکړی وو چې د شرعياتو د پوهنځي محصلين په کې مېشت ول. يو کال مخکې لدې چې موږ پوهنتون ته راشو، ځينو ديندارو محصلينو د ليلې مدير دې ته اړکړ چې د لمانځه لپاره دوی ته کوم ځای خالي کړي، د دوی د ټينگار په وجه د درېيم منزل يو داسې ځای چې مخکې به کله کله د کنسرتونو لپاره ورنه استفاده کېده، د لمونځونو لپاره تخلیه شو، پدې کار کې غلام سخی د خان آباد اوسېدونکي او صوفی قربان د بدخشان اوسېدونکي لويه برخه وه، که څه هم دې جومات ته به ډېر کم کسان د لمانځه لپاره راتلل، خو د اسلامي نهضت په پيل کېدو کې د همدې مسجد لويه ونډه وه، همدلته هغو کسانو يو بل سره وپېژندل چې وروسته دا نهضت د دوی په لاس پيل شو.

زه تل پدې لټه کې وم چې جومات ته د راتلونکو کسانو په ډله کې هغه څېرې وپېژنم چې د اسلامي مبارزې روحیه لري، د يوه منظم صف جوړولو ضرورت احساسوي، روان وضعیت ئې ځوروي او عواقب ئې ورته وخیم بریښي، له حالاتو سره د مقابلې جرأت لري او قرباني ته چمتو وي، کله به مي يو له لاس نه ونيو، يوې گونې ته به ولاړو، د وضعیت په هکله به مي له هغه سره خبرې پيل کړې او کله به مي بل ته وويل چې له تاسو سره څه کار لرم، د جومات په يوه کنج کې به ورسره کښېنستم، له تفصيلي خبرو نه وروسته به راته معلومه شوه چې روحیه ئې څنگه ده او څه طمع ورنه کېدی شي، پدې ترڅ کې له شهيد مولوي صاحب حبيب الرحمن سره آشنا شوم، هغه د ډېر قوي ايمان خاوند وو، حساس، جدي، زړه ور او هري قرباني ته چمتو وو، د ده په څېرې، خبرو، ناستې پاستې، د لمونځ څرنگوالي او له نورو سره مخامخ کېدو کې، ما هغه څه ليدل چې زه ئې په لټه کې

اسلامی نهضت ----- د پوهنتون سياسي فضاء

وم، ما د ده په څېر ملگری لټول، يو له هغو کسانو چي د ملگرتيا له لومړي ورځي نه بيا تر هغي شپې چي د ده شهادت له يوه بل نه بېل کړي يو، ميني ئې زما په زړه کي ځای نيولی او ورځ په ورځ زياته شوې، شهيد مولوي صاحب حبيب الرحمن وو، په کومه ورځ چي ما د ده د دردوونکي شهادت غمناک خبر واورېدو، دا خبر زما د اعصابو لپاره داسي سخت گوزار وو چي تر اوږدې مودې ئې زما په ټولو حواسو پرده غوړولې وه، داسي احساس مي کاوو چي له لاسو پښو مي دمه وتلې وي.

د شهيد مولوي صاحب حبيب الرحمن له لاري د شرعياتو د پوهنځي له څو نورو ورونيو سره آشنا شوم، د معرفت حلقه ورو ورو خورېده، د الله (ج) اراده داسي تللې وه چي زه او سيف الدين نصرتيار شهيد د ليلی په يوه اطاق کي مېشت شو، همدا اطاق زموږ د ليدنو کتنو، دعوت او سياسي فعاليتونو په مرکز بدل شو. شهيد سيف الدين نصرتيار ډېر با احساسه، ديندار، هونبیار، زړه وړ او د ښه استعداد خاوند وو، له کومي ورځي چي له يوه بل سره آشنا شوو او د گډي مبارزې فيصله مو وکړه بيا تر هغي ورځي چي د دهمزنگ په محبس کي د خپلو گڼ شمېر زنداني ملگرو په څنگ کي په شهادت ورسېدو، د دعوت او مبارزې په کار کي په دومره انهماک او اخلاص مصروف وو چي د اسلام لپاره ئې هرڅه ته شا کړې وه، غوښتل ئې يوه شپه ضايع نکړي، يوه لحظه آرام او وزگار پاتې نشي او هيڅ فرصت له لاسه ورنکړي. زه پوهېږم چي که هغه ژوندی پاتې شوی وی، څومره ستر شخصيت به ترې جوړ شوی وو.

د ځينو ليدنو کتنو نه وروسته مو پرېکړه وکړه چي د يوه منظم سياسي کار د روانولو لپاره چېرې د بحث لپاره کښېنو او ټول هغه وروڼه راوبلو چي د دې کار لپاره مو وړ تشخيص کړی وو، د هماغه پسرلي په يوې داسي شپې کي چي باران وړېدو او د پوهنتون په انگرې کي هيڅوک نه ليدل کېدو، د تعليم او تربیې د پوهنځي په يوه صنف کي لاندې کسان راغونډ شوو:

د پوهنتون سياسي فضاء ----- اسلامي نهضت

- ۱- شهيد عبدالرحيم نيازی
- ۲- شهيد مولوي حبيب الرحمن
- ۳- شهيد سيف الدين نصرتيار
- ۴- شهيد عبدالقادر توانا
- ۵- شهيد غلام رباني عطيش
- ۶- شهيد سيد عبدالرحمن
- ۷- شهيد استاد گل محمد خان او
- ۸- زه

په دې غونډې کې مو له اوږدو خبرو اترو نه وروسته فيصله وکړه چې منظم کار روان وو، ځوانان اسلام ته رابلو، ولس راوينسو، د کمونستانو مقابله کوو، د دوی لخوا چې زموږ هېواد ته کوم جدي گواښ متوجه دی او د دوی د سياسي هلو ځلو په ماهيت خلک خبروو. فيصله وشوه چې دا کار د يوې داسې "شب نامې" په ذريعه پيلوو چې له يوې خوا د حاکم نظام غير اسلامي ماهيت او د کمونستي ډلو په پيداېښت کې د دې نظام ونډه په گوته کړي او له بلې خوا د کمونستي ډلو ماهيت برېښه کړي او له ځوانانو نه وغواړي چې د اسلام تر بيرغ لاندې د اسلامي بدلون راوستو لپاره ملا وتړي. هماغه شپه دا شب نامه تياره او تصويب شوه، د "شب نامې" په پای کې وليکلې شو: "ځوانان مسلمان"، شب نامه د يوه ورور په مرسته چې د ملل متحد په کوم دفتر کې ئې مأموريت درلود، تپپ او تکثير شوه او بيا د شپې لخوا په پوهنتون، د کابل په ټولو ليسو او د خلکو د گڼې گونې په ډېرو ځايونو کې خوره شوه.

دې "شب نامې" په ټول کابل کې مخصوصاً په ځوانانو کې لويه انگازه خوره کړه، په هر ټولگي کې د مناقشاتو وسيله شوه، هرې خوا ته به دي ليدل چې څوکسان راغونډ شوي، يو کس دا شب نامه لولي، نور ورته غوږ دی، پوښتنه

اسلامی نهضت ----- د پوهنتون سیاسي فضاء

کوي چي دا د چا لخوا خوره شوې، "جوانان مسلمان" څوک دي؟ د دوی رهبر څه نوم لري؟ مهم او معروف غړي ئې څوک دي؟ مرام ئې څه دی؟ مرکز ئې چيري دی؟ دفتر ئې په کوم ځای کي دی؟! کمونستانو به له ځانه دفاع کوله، یوه به ویل: دا شب نامه دولت خوره کړې، بل به ویل: دا د حضرتانو له خوا خوره شوې؟! په همدې سره حرکت پیل شو، با ایمانه ځوانان و خوځېدل، په چا کي چي څه ایماني شیمه وه، له وضعي ځورېدل او د یوه اسلامي صف د جوړېدو ضرورت ئې احساسولو او په همدې لټه کي وو، دغي شب نامې وهڅول، په حقیقت کي همدې "شب نامې" هغه هوا و خوځوله چي ورو ورو په یوه ستر طوفان بدله شوه، طوفانونه همداسي پیل شي، په سر کي د سحر د ملایم نسیم په څېر و خوځیزي، څو میله آخوا او پس له لنډي مودې ستر طوفان ترې جوړ شي. د دغي شب نامې په هر سطر کي ځینو خپل احساسات او تمنيات انځور شوي لیدل، د دې او هغه په وړاندي ئې لوستله او د کمونستانو په وړاندي ئې له هغې دفاع کوله او پدې ترتیب د مبارزې ډگر ته راوتل او همدغه کار دې ته اړ کول چي وگوري څوک ورسره موافق دي او څوک مخالف، دا کار چا روان کړی، دا شب نامه چا خوره کړې، دا د کومي منظمي پټي ډلي ترڅمکي لاندې فعالیت نتیجه ده !! لدې نه وروسته له کمونستانو سره زموږ د مناقشاتو یوه نوې او توده لړۍ پیل شوه.

د لومړۍ غونډې څو ځانگړتیاوي

• که څه هم پدې غونډي کي پدې هکله نه بحث شوي او نه کومه پرېکړه چي مشر به څوک وي، زموږ د حرکت د پیل کېدو څرنگوالي دا تقاضا کوله چي د مشرتابه فیصله به ئې په طبیعي طور، د مبارزې په ترڅ کي داسي ترسره کېږي چي د دې مقام لپاره اهل کس به په خپله، د خپل استعداد، کفایت، اهلیت او عملي کار په نتیجه کي تبارز کوي، نور به د ده قیادت مني او دی به د دې کار لپاره اهل گڼي. زموږ په ډلي کي شهید عبدالرحیم نیازی ورو ورو داسي راڅرگندېدو چي

د پوهنتون سياسي فضاء ----- اسلامي نهضت

ټول ئې د قيادت لپاره اهل وگڼي، د ده ديني پوهه، آفاقي معلومات، دروند شخصيت، د افادې ښه استعداد، جدت، نشاط، جرأت، قوي استدلال او ډېرو نورو صفتونو ده ته امتيازي مقام ورکړی وو. زه ټولو هغو کسانو ته چې د ډله ايز سياسي کار ضرورت احساسوي د خپلو تجارېو په رڼا کي دا مشوره ورکوم چې پرېږدي د دوی د ډلې مشر، په طبيعي طور او د کار په ترڅ کي تبارز وکړي، په عملي ډگر کي د شخصيتونو د تبارز نه وروسته ترټولو غوره کس انتخاب کړي.

• مبادا دا طبيعي چلند پرېږدي او د مشرتابه لپاره، د خپلي ډلې له شخصيتونو نه بهر، داسي څوک غوره کړي چې د غولونکي او کاذب شهرت خاوند وي او د عمل په ډگر کي نه وي آزمویل شوی.

• مور ټول محصلين وو او تقريباً همزولي، زموږ له اته کسيزی ابتدايي غونډې سره څلور لاندې وروڼه په بېل بېل وخت کي يوځای شول:

۱- شهيد انجنير حبيب الرحمن

۲- شهيد ډاکتر محمد عمر

۳- شهيد عبدالحيب حناني

۴- شهيد خواجه محفوظ منصور

لکه چې گوری د دې تحريک د ۱۲ مؤسسینو نه ۱۱ غړي په شهادت رسېدلي او يوازې زه لدې سعادت نه محروم پاتې شوی يم، دوی عملاً او په خپل شهادت سره ثابته کړه چې له خپل رب سره په خپل تعهد کي رښتونی وو، د هغي لومړۍ شپې تعهد ئې صادقانه وو، د زړه له کومې ئې له خدای سره تعهد کړی وو او خپل سر او ويني ئې پدې لار کي قرباني کړې. دوی خپله نذرانه وړاندې کړه او زه د منتظرينو په لست کې، اميد دی ټول د دې آيت مصداق وو:

مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رَجُلٌ صَدَّقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَجْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا *

اسلامی نهضت ----- د پوهنتون سياسي فضاء

الاحزاب: ۲۳

له مؤمنانو نه ځينو مېرنيو خپلي هغه ژمني رېښتوني کړي چې له خدای سره ئې کړي وي، د دوی ځينو خپلي نذراني ترسره کړي او ځيني نور ئې انتظار کوي، پداسي حال کي چې "په خپلو ژمنو کي ئې" هيڅ تبديلي نده راوستلې.

دا مناسب گڼم چې دلته د اسلامي نهضت د نورو مؤسسينو لنډي سوانح هم وړاندي کړم:

شهيد انجنير حبيب الرحمن:

د نجراډ اوسېدونکی او د پولي تخنيک د پوهنځي محصل وو، د دروند شخصيت او ډېر اوچت استعداد خاوند وو، په ډېر کم وخت کي ئې ځان اوچتی پورې ته ورساوو او د ديني پوهی د ژوري زېرمي خاوند شو، په خصوصی او څرگندو غونډو کي به هرچا د ده خبري په ډېر غور سره اورېدلې، په څېرې کي ئې د قوي ايمان او عميق اخلاص او صداقت نښی له ورايه برېښېدې، له هر چا سره په روغېر او ملاقات کي ډېر صميمي وو، له ضرورت نه پرته به ساکت او خاموش وو، له خپلو ملگرو سره په ناسته پاسته کي هومره حياناک وو چې د ده په څېرکسان پدې زمانه کي او بيا د پوهنتون په سطح کم موندلی شو، خو له مخالفينو سره په مناقشاتو کي به ډېر جدي وو، له کومي ورځي چې ده د اسلامي مبارزې فيصله وکړه او بيا ترهغي ورځي چې د داؤد جاني نظام په اعدام محکوم کړ او په شهادت ورسېدو، له هري شېبې نه په استفادې سره د دعوت او مبارزې په کار کي په ډېر شور، شوق او انهماک لگيا وو، د ده شهادت د اسلامي نهضت لپاره ډېر سخت گوزار وو:

استاد غلام رباني عطيش:

د پوهنتون سياسي فضاء-----اسلامي نهضت

د پغمان اوسېدونکي او د شرعياتو د پوهنځي محصل وو، د جذابي څېرې او جالب شخصيت خاوند وو، د ديني پوهي ترڅنگ ئې آفاقي معلومات هم درلودل، تل پدې هڅه کي وو چي له فکري او علمي لحاظه ځان ورسوي او يوازې په رسمي دروسو اکتفاء ونکړي، د ستيج په سر ئې وينا تر ډېره حده جالبه وه، له فارغېدو نه وروسته ئې د استادې دنده غوره کړه، پوهېدو چي د دعوت او مبارزې لپاره تر ټولو غوره دنده علمي ده، د ده په څېرې کي هر چا د يوه سياستمدار آثار په څرگنده توگه ليدلي شو، د داؤد استبدادي نظام په لاس زنداني شو او تر هغه په محبس کي پاتې شو چي د کمونستانو له مسلط کېدو نه وروسته له ۱۴۶ کسانو سره يوځای په شهادت ورسېدو.

شهيد استاد گل محمد:

د ميدان اوسېدونکي او د شرعياتو د پوهنځي زده کوونکي وو، د ده کلک ايمان، زړه وړتيا، اخلاص، قاطعيت، هيبتناکي څېرې او دنگي وني هر چا ته بلال رضی الله عنه ور په ياد اوو، په ټولو نښتو کي به دي هغه په لومړي خط کي ليدو، بې همته انسان ئې نه خوښيدو، په خپلو خبرو کي صريح او سپين وو. له فارغېدو وروسته ئې د استادې دنده غوره کړه، د داؤد له کودتا وروسته کله چي د نهضت د غړو نيوني پيل شوې او موږ له نظام سره د نظامي مقابلې فيصله وکړه، استاد گل محمد خان پاکستان ته ولاړ، د عملياتو لپاره هېواد ته راستون شو، د پاکستان او افغانستان په پولي ودرېدو او درې تېرې ئې د پاکستان په لوري گوزاري کړې او خپلو ملگرو ته ئې وويل: دې خوا ته بيا راتلو ته په دريو تېرو طلاق ورکوم، رښتيا ئې ويلي وو، په عملياتو کي ئې برخه واخيسته، ونيول شو او په محبس کي له خپلو نورو زنداني ورونيو سره په شهادت ورسېدو.

شهيد ډاکتر محمد عمر:

اسلامی نهضت ----- د پوهنتون سياسي فضاء

د طب د پوهنځي محصل او د کشم اوسېدونکی وو، د ډېرو اوچتو استعدادونو او ژور فکر خاوند وو، د دعوت او مبارزې له کار سره ئې ژوره مينه وه، تل به دي يا د دعوت په کار کي مصروف ليدو، يا په مطالعې کي يا په ليکنې کي، د ده په ويناوو او بحثونو کي به هر چا داسي احساس کاوو چي لده نه به ستر متفکر جوړ شي، په يوې درنې دينداري کورنۍ کي روزل شوی وو، دروند با شخصيته پلارنئ وکیل عبدالقدوس او څلور وروڼه ئې د اسلام په لاره کي په شهادت ورسېدل، دی د سفاک داؤد پوليسو، د مليشو په مرسته ونيوو، په اعدام محکوم شو او په شهادت ورسېدو او پدې سره د روسانو لاس پوځي رژيم زموږ ولس له يوه ستر شخصيت او لوی متفکر نه محروم کړ.

شهيد استاد عبدالحيب حناني:

د بتي کوت اوسېدونکی او د ساينس د پوهنځي محصل وو، په خپلي اسلامي مبارزې کي ډېر نشيپ او جدي وو، له دښمن سره ئې په روغې جوړې، مدهنت او سازش باور نه وو، د اسلام په لارکي هري قرباني ته چمتو وو، د سردار داؤد د واکمنۍ د هغي تصفيوي لړۍ په ترڅ کي ونيول شو چي د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پيل شوې وه او له خپلو نورو زنداني وروڼو سره يوځای په شهادت ورسېد. وروربي جگتورن غلام حبيب حناني هم د اسلامي انقلاب په دوران کي د ده په لار ولاړ او خپل سرنئ د الله په لارکي قرباني کړ.

شهيد عبدالقادر توانا:

د مزار شريف د مارمول د سيمي اوسېدونکی او د شرعيات د پوهنځي محصل وو، د اسلامي نهضت په روانولو کي د ده مخلصانه هلي ځلي د ډېري ستاينې وړ دي، هڅه ئې دا وه چي هر هغه چا ته ځان ورسوي او د مبارزې بلنه ورکړي چي د ايمان څه نښی او له اسلام سره د مينې او تعهد څه آثار ئې په کي

د پوهنتون سياسي فضاء ----- اسلامي نهضت

ليدل، په ټولو اجتماعاتو کي ئې فعاله ونډه وه، د لومړي شب نامې په خورلو کي د ده سهم تر ټولو زيات وو، دى هم د داؤد د واکمنۍ د هماغه تصفيوي اقدام په ترڅ کي بندي شو او له نورو سره يو ځای په شهادت ورسېدو.

شهيد سيد عبدالرحمن آغا:

د تخار اوسېدونکى او د شرعياتو د پوهنځي محصل وو، په يوې درنې او متديني کورنۍ کي پيدا شوى وو، په اخلاص او تقوى کي د ځلانده ستورى په څېر وو، که څه هم له خپلو ايماني ورونيو سره په چال چلند کي ډېر حياناک او مهربان وو، په نرمه لهجه به ئې خبري کولې، خو د دښمنانو په نسبت شديد او قاطع وو، له دوه مخي او نفاق نه ئې کرکه درلوده، په ټولو تحركاتو کي ئې فعاله او خوځنده ونډه وه، د سردار داؤد د واکمنۍ په وخت کي زموږ يوه مهمه غونډه د ده په کور کي دائره شوه، دى هم د هغې تصفيې په ترڅ کي ونيول شو او زندان ته ولاړ چي د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پيل شوې وه او د تره کي له کودتا نه وروسته د نورو ورونيو په څنگ کي په شهادت ورسېدو.

شهيد خواجه محفوظ منصور:

د پلخمري اوسېدونکى او د ساينس د پوهنځي محصل وو، مصمم، صبور او د متين شخصيت خاوند وو، له کومي شېبې نه چي له اسلامي تحريک سره يو ځای شو او د مبارزې فيصله ئې وکړه بيا د شهادت تر ورځي په ډېر اخلاص او جدت او ستړيا نه منونکې توگه په کار بوخت وو، د مسلحانه مبارزې مفکوره ئې ډېر ژر او له ځنډه او ترديد نه پرته قبوله کړي او د دې نظريې له ډېرو جدي حاميانو څخه وو، د لومړنيو مجاهدينو لوى شمېر د ده په لاس روزل شوي، د نفاق او د وه مخي توب سخت دښمن وو، جبن او وېره ئې د نفاق نښه گڼله، د قرآن د هر آيت په اورېدو سره به د ده له څپرې نه څرگندېده چي د زړه ډرې ئې ورته پرانستله او د زړه

اسلامی نهضت ----- د پوهنتون سياسي فضاء

او دماغ په تل کي ئې د اسی خوندي کړ چي په هيڅ صورت کي ترې هير نشي.
د نظامي روزني په کورسونو کي د خپلو مجاهدينو لپاره نه يوازې يو تکړه
نظامي روزونکی وو، بلکه يو غوره ديني لارښود هم وو. په ۱۳۵۴ کي د هغو
عملياتو قومنده د ده په لاس کي وه چي په پنجشير کي ترسره شول، عمليات
موفقانه وو، د پنجشير ولسوالۍ د مجاهدينو په لاس فتحه شوه، خو له عملياتو
نه وروسته داسي خواشينوونکی حالت راولاړ شو چي د دې ستر قهرمان په ټپي
کېدو او نيول کېدو منتج شوو، چي وروسته په اعدام محکوم او د سردار داؤد د
جلادانو په لاس په شهادت ورسېدو.

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

د تودو مناقشو بحثونه

له نوموړې "شب نامې" نه وروسته چې په پوهنتون او نورو علمي مؤسساتو کې د ځوانانو ترمنځ د کومو مناقشو لړۍ پیل شوې وه، پدې کې د کمونستانو هغه خبرې چې موږ ئې ځواب ویلو ته اړ وو دا وې:

خدای نشته، په خدای ایمان د هغه وخت زیږنده ده چې انسانانو ته د طبیعي پېښو عوامل نه وو څرگند شوي، طوفان، باد، باران، زلزله او دې ته ورته طبیعي پېښې ئې نامرئی موجود ته منسوبولې، همدغه نامرئی موجود ته ئې د خدای نوم ورکې.

موږ به هغوی ته وویل:

د دې عالم هرڅه د خدای په شته والي شهادت ورکوي، په خدای له ایمان نه پرته نه د دې ستر او خور عالم عظمت او په ډېر دقت سره د هغه ساتنه او پالنه تعبیرولی شو او نه پدې عالم کې نظم، بنایست او هدفمندی تفسیرولی شو. دلته موږ د "ربوبیت" او پالنې آثار گورو چې د "رب" او "پالونکي" په شته والي شهادت

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

ورکوي، گورو چي هرڅه له هيڅ نه پيل شي، ورو ورو وده کوي، پالنه او روزنه ئې ترسره کېږي، اړتياوو ته ئې ځواب ويل کېږي، د خپلي ودي او تکامل آخری پورې ته ورسېږي، په هغه سره يوه ځلا ډکه شي، يو ضرورت رفع شي، د خپل مأموريت په پای کې د هغه زوال پيل شي، د ضعف او ناتوانۍ په لوري وخوځېږي، په زړښت محکوم شي او عمر ئې پای ته ورسېږي، نابود شي، خپل ځای نوي ځوان توکي ته پرېږدي، زموږ عقل د دې بهير تر شا د يوه داسي پالونکي ذات، د قدرت لاس احساسوي چي د هرڅه پالنه او روزنه د ده په لاس ترسره کېږي.

موږ د دې خور عالم په پراخي غيږ کې داسي شي نشو موندلی چي پيداينبت ئې بې مقصده او بې هدفه وي، داسي شي نشو په گوته کولی چي ځای ئې خالي وي، هرڅه ښه پيدا شوي او د واضح هدف او مقصد لپاره پيدا شوي، په پيداينبت کې ئې د "علم"، "حکمت" او "قدرت" څرگند آثار گورو.

موږ پدې عالم کې د "رحمت" او "پيرزويني" څرگندي نښې گورو او د نښو تر شا د داسي ذات نامرئي لاسونه چي په پوره زړه سوي او خواخوږي د هرڅه پالنه او روزنه کوي. "انسان" لا د ځمکي په سر قدم نه وی ايښی چي د مور په تې کې ده ته داسي شيدي برابري شوې وي چي ټولو اړتياوو ته ئې ځواب وايي، دا کار څوک کوي، د چا په اراده د راتلونکو پېښو لپاره تياری نيول شوی، کوم مهربان ذات د انسان اړتياوي په پام کې نيولې او د ده له پيداينبت نه مخکي ئې د مهرباني مور په تې کې ورته تياری کړې؟ چي کله انسان، حيوان او نبات باران ته اړ شي دا څوک څوک دی چي د هغه په اراده باران ورېږي، چي کله رڼا او حرارت ته اړ شي دا څوک دی چي لمر ئې ورته پيدا کړی چي د دوی مېشت ځای روڼ او تود کړي، چا په دوی کې د هري بيماری او د هر مکروب د مقابلې استعداد ايښی؟! موږ گورو چي د دې عالم هر څه د خاصو سننو او ضوابطو محکوم دی، هري خواته د سننو او ضوابطو د حاکميت شاهد يو، هرڅه د دغو سننو مطابق تر سره کېږي، موږ ته

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

و وایاست چي دغه ضوابط چا وضع کړي، د چا اراده د دغو سننو په خبر څرگنده شوي او هرڅه د ده په وړاندي خاضع او محکوم شوي؟!

همدا راز هر "مخلوق" او "مصنوع" د "خالق" او "صانع" په شته والي شهادت ورکوي، د "بی خالقه" مخلوق او "بی صانع" مصنوع تصور د انسان عقل نشي قبلولی. د هر "رسم" په لیدو سره زموږ عقل فیصله کوي چي دا حتماً یو ماهر رسام لري، هر "تصویر" خپل مصور موږ ته را په یادوي. که تا ته څوک ووایي چي دا "رسم" له "رسام" نه پرته په خپله جوړ شوی، دا "تصویر" د "مصور" نه پرته په خپله ترکیب شوی، دا "کتاب" د لیکوال نه پرته لیکل شوی، ستا عقل حتماً پداسي خبرو تمسخر کوي، نه پوهیږو چي ستا "عقل" څنگه مني چي دا ټوله هستی، پدې کي بې شمېره نسکلي او بنایسته مخلوقات، په هري برخي کي ئې د "علم"، "هنر"، "دقت" او "هدف والي" خورې نښی، له "علیم"، "قدیر" او "حکیم" خالق نه پرته پیدا شوي؟! په یوه "مصنوع" او "جوړ شوي" شي کي د "علم" او پوهی نښی موږ دې ته هدايت کوي چي پیدا کوونکی ئې پوه دی، د "دقیق" او "ظریف" انځورني نښی موږ ته وایي: پیدا کوونکی ئې ماهر رسام دی، په ظرافت پوه دی، که څه هم موږ دې توکي "پیدا کوونکی" او "رسام" ندی لیدلی، فقط د ده په "پیدا کړي" شي کي مو د ده د لاس آثار لیدلي، زموږ عقل له آثارو نه د خالق، صانع، رسام او مصور په شته والي باور کوي.

د "مصنوع" هر "صفت" د صانع صفت په گوته کوي. که مصنوع سترگور وي صانع به ئې حتماً بصیر او سترگور وي، په مخلوق کي د علم او پوهی صفت پدې شهادت ورکوي چي پیدا کوونکی او خالق ئې حتماً پوه او علیم دی. بې سترگو طبیعت سترگور انسان نشي پیدا کولی، مړ طبیعت ژوندی موجود نشي پیدا کولی، کون طبیعت غوږور مخلوق نشي پیدا کولی، د هیڅ انسان عقل دا خبره نشي منلی چي روند، کون، مړ او بې عقله طبیعت دي داسي مخلوق پیدا کړي چي سترگي لري، غوږونه لري، ژوندی دي، خوځېږي، د عقل او ارادې خاوند

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

دی، د همدې طبیعت مهار په لاس کې نیسي او د خپلې خوښې مطابق په هغه کې تصرف کوي!!

۲- کمونستانو به ویل: څه چې په سترگو نه لیدل کېږي او د انسان حواس ئې نشي درک کولی، موږ ئې شته والی نه منو.

موږ د دوی په ځواب کې ویل:

د انسان "حواس" د "شته والي" لپاره معیار نشو منلی، زموږ حواس محدود دي، ډېر کم شیان درک کولی شي، د هستی ډېری برخې داسې دي چې زموږ حواس د هغوی له درک څخه عاجز دي. موږ په خپلو حواسو فقط په هغه صورت کې د مادې شته والی درک کولی شو چې د "جامد" او "مایع" په حالت کې وي، خو چې کله د "ګاز" حالت غوره کړي او یا په انرژي بدله شي، موږ ئې له درک نه عاجز شو، د مادې هر توکی چې په خپلې شا او خوا کې د جذب کومه ساحه لري، موږ ته دا ساحه قابل درک نده. دا ټول حقایق له نښو او آثارو څخه درک کوو، د کمونستانو دا ادعا ډېره بې بنیاده او غیر منطقي ده چې د انسان محدود حواس د شته والي لپاره معیار ګڼي.

۳- کمونستانو به ویل:

دین د ملتونو افیون دی چې د بډایانو له خوا د نیستمونو د غولولو لپاره جوړ شوی، دین محرومي طبقې ته وایي چې د شتمنیو د وینې په څرنگوالي به اعتراض نه کوي، بډای، خدای بډای کړي او نیستم، خدای نیستم کړي. که دنیا دي خرابه ده، له فقر او لوږې سره مخامخ ئې، پدې حالت شکر کوه، مه په حاکم نظام اعتراض کوه او مه د وسایلو د وینې څرنگوالي ته د انتقاد ګوته نیسه او مه په اقتصادي او اجتماعي نظام کې د تبدیلی هڅه کوه، په تقدیر رضایت په کار دی او د الله په وینې قناعت.

موږ به ویل:

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

د دين په هکله ستاسو دا قضاوت ډېر ظالمانه او د واقعيت خلاف دی، هر ديني حرکت په ابتداء کې د مظلومانو د ژغورني لپاره د ظالمانو په خلاف پيل شوی، تاريخ شهادت ورکوي چې دين د "فرعون" او "نمرود" مقابله کړې، مستضعفانو د مستکبرينو له سلطې نه د نجات لپاره دين ته پناه وړې، راشی د نړۍ د موجوده لويو اديانو تاريخ ته لږ څير شی، قرآن مطالعه کړئ، د تورات او انجيل هغه برخي وگورئ چې ندي تحريف شوي، نه به د ظالم په خلاف مظلوم ته د سکوت سپارښتنه وگوري، نه له ظالم سره د ملگرتيا توصيه، نه به د "قناعت" او "صبر" هغه تعبیر ومومي چې تاسو ئې وړاندي کوي او نه د "تقدير" هغه ترجمه چې معنا ئې له "عمل" نه لاس اخيستل او د پېښو په وړاندي لاس تر زني کښېناستل دي. قرآن خو خلکو ته وايي:

خدای د هېڅ قوم وضع نه بدلوي تر څو هغوی خپل حالت بدل نکړي.

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

قرآن لومړی له "طاغوت" نه د انکار غوښتنه کوي، بيا په الله د ايمان دعوا قبلوي، "طاغوت" هغه واکدار دي چې خلك خپلي بندگی ته اړکوي.

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطُّغُوتِ وَيُؤْمِنِ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا
وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ *
البقرة: ۲۵۶

نو څوک چې د طاغوت نه منونکی شي او په الله ايمان راوړي، پداسي کړی ئې منگولي لگولې چې شلېدل ئې نشته او خدای اورېدونکی پوه ذات دی.

دا تاسو چې دين د ملتونو افيون گڼئ او ادعا کوئ چې دين د بې وزلو د تخدعی لپاره د بډايانو په گټه جوړ شوی، کوم دين ته گوته نيسئ؟ د دين په کوم اړخ استناد کوئ؟ کوم دين خپلو پلويانو ته ويلې چې په ظلم او بې عدالتي اعتراض مه کوئ، د آخرت په طمع په خپلي خرابی دنيا قناعت وکړئ؟! تا ته چا

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

وييلي چي د دين له نظره "صبر" د "سكوت" او "سازش" هغه حالت دی چي د ظلم او بې عدالتي په وړاندي غوره كېږي؟ د قرآن له نظره خو "صبر" هغه "ثبات" او استقامت ته وايي چي د بې عدالتي او ظلم په خلاف د جهاد په سنگرونو كي بايد غوره شي، صبر يعنی دا چي د مبارزې په دوران كي مأیوسه نشو، بې حوصلې نشو، د ستومانی احساس ونكړو او مبارزه په نيمایي كي پرې نږدو.

دين خو موږ ته وايي: دنيا د آخرت مزرعه ده، ښه دنيا د سمسور آخرت نښه ده، چا چي له حرامو لارو خپله دنيا سمسوره كړه، په آخرت كي ئې ځای دوزخ دی، جنت د هغه چا ځای دی چي په دنيا كي ئې له الله نه پرته بل چا ته سر تپيت نكړ، طمع او وېره ئې يوازې له يوه خدای نه وه، عمل ئې صالح وو او روزی ئې له حلالي لاري ترلاسه كړې وه.

دين خو موږ ته وايي: انسانان د يوې كورنۍ غړي او د يوه بل وروڼه دي، خدای ئې يو دی او مور پلار ئې يو، د دوی په رگونو كي د يوه نسل وينه جاري ده، نه به يو په بل د لويي احساس كوي او نه به يو د بل په وړاندي د حقارت احساس، چا چي ظلم ته سر تپيت كړ، په حقارت راضی شو، د بل لويي ئې ومنله، له ذلت نه د نجات لپاره ئې كم له كمه دومره هم ونكړل چي د ظلم كورگی پرېږدي او داسي سيمي ته ولاړ شي چي هلته سرلوړی ژوند وكړي، د داسي كس ځای دوزخ دی، قرآن پدې هكله په واضحو الفاظو وايي:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا
مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَسِعَةً فَتُهَاجِرُوا
فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا* النساء: ۹۷

بی شکه هغه کسان چي ملائکي د دوی روح پداسي حال كي قبض کوي چي په ځان ئې ظلم کړی، ورته وايي: تاسو په څه حال كي وي؟ وايي: موږ مستضعف وو "ضعيف گنل کېدو" ملائکي به په ځواب

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

کي ورته وايي: آیا د خدای ځمکه پراخه نه وه چې په هغې کي مو هجرت کړی وی؟! نو د دوی ځای جهنم دی څومره بد گرځنځی.

دین خو خلکو ته وايي: انسان د ځمکي په سر د خدای خلیفه او نائب دی، ځمکه د ده په وړاندي مسخر شوې او د ده په واک کي ورکړی شوې، دا د ده کار دی چې لدې ځمکي نه ځانته د جنت مقدمه جوړوي که د دوزخ پیلامه. د ځمکي ټول نعمات د ده لپاره پیدا کړی شوي، وېښ ئې ده ته سپارل شوی، که وېښ ئې عادلانه وو، نو دا نعمات د ټولو لپاره کفایت کوي، فقر د ده د ناعادلانه وېښ نتیجه ده، نه په بندگانو د الله د نه پیرزويي نتیجه.

د "قضاء" او "قدر" معنا دا نده چې انسان بې اختیاره او بې ارادې مخلوق دی، چې نه د انتخاب اختیار لري او نه په خپل تقدیر او برخليک کي د ده اراده او عزم څه اغیزه لري. دا د قضاء او قدر ډېر غلط او ناسم تعبیر دی، "قدر" یعنی دا چې دلته د هر څه لپاره خاصه او تغییر نه منونکې اندازه ټاکل شوې او "قضاء" یعنی دا چې دلته هرڅه د ثابتو سننو او ضوابطو مطابق ترسره کېږي، دا هماغه خبره ده چې نن ئې ساینس کوي، انسان ته د همدغو سننو او مقدراتو په محدودې کي د انتخاب واک او اختیار ورکړی شوی، په سم انتخاب ئې سم نتایج مرتب کېږي او خراب انتخاب ئې خراب نتایج ورکوي، دا داسي وگني لکه چې د کوم ستر داسي باغ خاوند چې جگ جگ دیوالونه لري، د خاوند له اجازې پرته هیڅوک هغه ته نشي ننوتی، د راز راز میوو ونې لري، خپل کوم گران دوست ته د باغ کلي ورکوي او ورته وايي: دې باغ ته لدې کلي نه په استفادې سره ننوتی او هر راز میوې خوړی شي، لدې نه وروسته د دې باغ اختیار ستا په لاس کي دی، خو متوجه اوسه چې د دې باغ یوه لوري ته داسي ونې دي چې میوې ئې ستا لپاره مضري دي، که دا میوه دي وخورله تا ناروغه کوي او زما د نارضایتی باعث گرځي. باغ ته له ننوتو وروسته چې نوموړی کس هرڅه کوي مسئولیت ئې د ده په خپله غاړه دی، هم مفیده میوه خوړی شي او هم مضره، د انتخاب واک ورکړی

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

شوی، د خپل انتخاب نتایج به گالي، بڼه انتخاب ئې بڼه نتایج لري او بد انتخاب ئې بد. د ځمکې په سر د انسان خلافت او د قضاء او قدر په وړاندي د هغه محکومیت او ده ته د "اختیار" او "انتخاب" صلاحیت ورکولو معنا همدا سي ده.

۴- کمونستانو به ویل: "ماده" تل وه او تل به وي، نه چا پیدا کړې او نه ئې څوک ختمولی شي.

موږ ورته ویل: د "مادې" په هلکه دا تصور د نولسمې پیړۍ زوړ او غیر واقعی تصور دی. اوس خوساینس نه اتم ته جزء لایتجزا وایي او نه ماده داسې هستی گڼي چې نه پیدا شوې او نه ختمېدونکې ده او نه ماده د کائناتو د ستري مانۍ لومړۍ څښتنه گڼي، برعکس د "مادې" په هکله وایي چې هغه د هستی یو متحول او مؤقتی حالت دی، پیدا کېږي او ختمېږي، له انرژۍ جوړه شوې او په انرژۍ بدلېږي، کمونستانو به ویل: تجربی دا خبره ثابتې کړې چې په کیمیاوي تعاملاتو کې نه څه خلق کېږي او نه له منځه ځي، بلکې شکل ئې له یوه حالت نه په بل بدلېږي، پدې خاطر دا خبره کولی شو چې ماده نه خلق شوې او نه له منځه ځي، تل وه او تل به وي!! خو دوی دې ته متوجه ندي چې د انساني علومو د دې پرېکړې اطلاق یوازې د انسان په "توان" او قدرت کېدی شي، یعنی انسان نشي کولی څه خلق کړي یا ئې له منځه یوسي، دې پرېکړې ته عمومیت ورکول نه معقوله خبره ده او نه علمي، نه ساینس دا خبره کړې او نه د انسان عقل دا خبره مني. همدا اوس اوس انسان ته دا خبره ثابتې شوې چې په نویو کشف شویو کهکشانونو کې "انرژۍ" په "ذراتو" د بدلېدو په حالت کې ده او همدا ابتدائی ذری ورو ورو د مادې شکل غوره کوي او ستوری ترې جوړېږي.

علم نه یوازې دا خبره ثابتې کړې چې "ماده" "خلق" شوې، مخکې نه وه، په یوې خاصې مرحلې کې پیدا شوې، بلکې د مادې تل پاتې تصور هم تکذیبوي، علم د لاوازیه هغه نظریه تردید کړې چې ویل ئې: "د کتلې مجموعي مقدار ثابت دی، نه کمېږي نه زیاتېږي" دا یوه زړه بې بنیاده نظریه وه چې ډېر د مخه تکذیب

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

شوي، انشتين دا خبره ثابته كړه چې كه ماده د نور د سرعت په اندازه حرکت وكړي په انرژي تبدیلیږي او كتله ئې لايتناهي كېږي. د ده دا نظريه د فزيك په لاندې منل شوي فورمول كې توضیح شوي:

$$M = M_0 / \sqrt{1 - (v/c)^2} \quad E = MC^2$$

په لومړي فورمول كې E د انرژي لپاره، M د كتلې لپاره او C د نور د سرعت لپاره او په دوهم فورمول كې M_0 د لومړۍ كتلې لپاره، v د جسم د سرعت لپاره، C د نور د سرعت لپاره او M د وروستۍ كتلې لپاره راوړل شوی.

دا فورمولونه ثابتوي چې كه د مادې سرعت يوه معين مقدار ته ورسېږي په انرژي بدیلیږي او كتله ئې لايتناهي كېږي، د انسان عقل همدا حكم كوي چې كه ماده متكاتفه انرژي وي او له انرژي نه جوړه شوې وي، لاند به د تجزیې په صورت كې بېرته په انرژي بدلېږي، ماده په انرژي له بدلېدو وروسته خپل مادي ظواهر له لاسه وركوي، لدې وروسته نه كتله لري، نه حجم او نه وزن، نه د مكان په درلودو مقید ده او نه د "زمان" په مراعات، له ټولو مادي محدودیتونو نه ووځي.

ساینس د شلمې پېړۍ تر نیمايي پوري د مادې په هکله ویل چې هغه د انرژي متکاتف حالت دی، ماده له الکترون، پروتون او نیوترون نه جوړه شوې، خو وروسته ورته معلومه شوه چې اتم له الکترون، پروتون او نیوترون نه علاوه گڼ شمېر نور اجزاء لري، د اتم د مزید تجزیې په بهیر كې هغه ځای ته رسېدلی چې د "مقناطیسی میدان" او "ساحی" نوم وركوي، داسي څه چې نه "حجم" لري، نه "وزن"، نه "كتله" او نه د "مكان" او "زمان" تابع.

ماده په خپل هر شكل كې د اجزاوو له تركيب نه جوړه شوې او عقل وايي: هر مركب بايد د پيداېښت يوه معينه نيټه ولري او حتماً به د ختمېدو او بېرته تجزیې ثابته نيټه ورته انتظار كوي، د يوه "مركب" په هکله دا خبره كول چې تل وو او تل به وي، د عقل خلاف او غير علمي خبره ده.

که د انسان علم دې نتیجی ته ورسېږي چې ووايي: انسان نه څه پيدا کولی

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

شي او نه ئې نابودولی شي. دا هماغه خبره ده چي قرآن ئې کوي او وايي:

أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ

هغه څوک دی چي پيدا ايښت ئې پيل کړی او بيائي اعاده کوي.

خو د انساني علم دې پرېکړې ته عمومييت ورکول او دا ادعا کول چي: که انسان نشي کولی څه پيدا کړي يا ئې له منځه يوسي، نو موجود شيان نه پيدا شوي او نه له منځه تلونکی دي، يوازې شکل ئې بدلېږي رابلېږي، دا يوه نامعقوله ادعا ده، د واقعيت خلاف او يوه محدود او مشروط اصل ته عمومييت ورکول.

۵- کمونستانو به ويل: ژوندون د مادي د طبيعي تکامل نتيجه ده.

موږ ورته ويل:

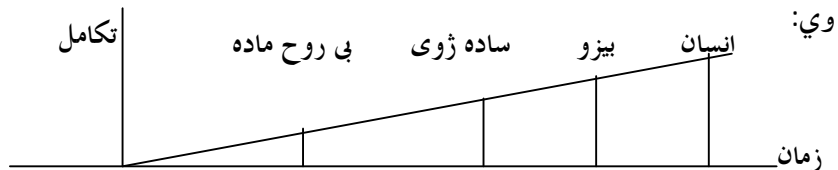
ستاسو دا ادعا "علم" نه مني، د ژوند په هکله د علم وروستۍ پرېکړه د دې ادعا خلاف ده، علم وايي: هر ژوندی شي له بل ژوندي شي نه پيدا کېږي. د بيولوژي مشهور عالم پاستور دا خبره ثابته کړه چي ژوندی له ژوندي پيدا کېږي، مړه توکي په خپله په ژونديو توکو نه بدلېږي، بلکي ژوندی توکی له ژوندي نطفې را پيدا کېږي او ژوندي شيان له مړو توکو نه خپله نطفه جوړوي. د پاستور د تجربی له مخي د هر ژوندي شي د پيدا کېدو لپاره ژوندی غير پکار ده. هغه د خپلي خبري د ثبوت لپاره د (S) په څېر يو ټيوب غوره کړ، په منځ کي ئې تعقيم شوې غوښه کښېښوده، د ټيوب دواړه خولې ئې داسي بندي کړې چي د ژوندي شيانو تېرېدل ترې ممکن نه وو، خو هوا ترې تېرېدی شوه، د ټيوب داخلي جدار ئې په داسي سربینا کي مادي غوړ کړ چي د هوا د تېرېدو په دوران کي هر ژوندي توکی جذب کړي او غوښي ته د رسېدو مخه ئې ونيسي، پدې ترتيب هغه د ټيوب داخلي فضاء داسي جوړه کړه چي د ژوندون لپاره مساعده وه، که مړه توکي په خپله په ژونديو بدلېدی؛ نو د پاستور په ټيوب کي به حتماً له هغي غوښی نه

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

ژوندی موجود جوړ شوی وو خو دا ټیوت تر اوسه د پاستور په لابراتوار کي پاتې دی، خو هغه غوښه په ژوندي موجود نده تبدیله شوې. د پاستور لدې مهمې تجربې سره ټولو بیولوژی پوهانو توافق وکړ او د ده خبره ئې د یوه قاطع علمي اصل په حیث قبوله کړه، تر ننه د پاستور همدا تجربه عملي کارونه لري او د خوراکي موادو ساتنه د همدې علمي اصل له مخي تر سره کېږي، غوښه، شیدې او نور خوراکي مواد هومره واپشوي چي ژوندی نطفې پکي ختمي کړي، بیا ئې پداسي ظروفو کي ځای په ځای کړي چي ژوندي موجودات ورننوتی نشي، پدې عملي سره د خوراکي موادو د د ورستېدو مخه نیسي، دې عملي ته پاستوریزه وایي، د پاستوریزې د عملي بنسټ پدې مفکورې ولاړ دی چي ژوند له ژوند نه را پیدا کېږي.

همدا راز مور هغوی ته ویل: که ژوندون د مادې د تدریجي تکامل نتیجه ومنو له څو سترو اشکالاتو سره مخامخ کېږو:

دا مفکوره مور دې ته اړکوي چي له یوې خوا د مادې د پیدایښت په یوې ثابتې نیتې باور وکړو او له بلې خوا د مادې ابتدایي سکون ومنو!! دا ځکه چي د مادې مایل گراف حتماً د زمانې له افقی گراف سره د تقاطع یوه نقطه په گوته کوي چي د مادې د پیدایښت او د حرکت د پیل نقطه ده، گراف باید په لاندې شکل

که مور د اوسنۍ زمانې له انسان نه شروع وکړو او ورو ورو مخکي زمانې ته په شا ولاړ شو او وگورو چي د ماتریالیستی فلسفې له مخي باید په انسان کوم مراحل تېر شوي وي، پدې سفرکي باید هر څو ملیونه کاله د مخه، انسان په داسي

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

بڼه کي وگورو چي اوسنی شکل ئې د زمانې د تېرېدو په تناسب تر هغه شکل نه مخکي تللی او متکامل دی، یعنی د ده تکامل د زمانې په فکتور پوري تړلی دی، هر څومره چي زیات وخت ورباندي تېرېږي زیات تکامل کوي، د غیرمتکامل او بسیط حالت یوازنی وجه ئې دا ده چي د متکامل حالت په نسبت کم وخت ورباندي تېر شوی، پدې سفرکي خامخا باید داسي پړاو ته ورسېږو چي ماده ساکنه ده او "صفر" زمانه ورباندي تېره شوې، خو کمونستان نه د مادې "سکون" مني او نه ئې د پیدایښت نیتیه، خو لدې نه عاجز دی چي د تدریجی تکامل نظریه څنگه د مادې د دائمی حرکت او په لایتناهی کي د مادې د پیدایښت له غلط تصور سره تلفیق کړي.

۲. کمونستانو به ویل: د "مادې تکامل" د اضدادو تر منځ د دائمی نزع نتیجه ده، د مادې هر توکي په خپل زړه کي دوې برخي لري، یوه د بل ضد، "تز" او "انتي تز" چي په مسلسل او انقطاع نه منونکې توگه په خپلو کي په دائمی نزع بوخت دي، همدا دائمی نزع ماده د تکامل په لوري خوځوي.

مور ورته ویل: د مادې په هکله ستاسو دا تصور هم د نورو غلطو تصوراتو په څېر بې بنیاده او غیر علمي دی، عالم د اضدادو مجموعه نه؛ بلکي د ازواجو مجموعه ده، یوه برخه ئې د بلي برخي ضد نه بلکي مکمله ده، هر ترکیب د ازواجو له یووالي څخه جوړېږي او د ازواجو د گډ کار په ترڅ کي وده کوي، د عالم هر لوري ته چي سترگي واړوئ او د هر "تکامل" لاملونه چي ولټوئ، حتماً به دې نتیجی ته ورسېږئ چي د مادې هر توکی له داسي برخو جوړ شوی چي یو د بل زوج او یو د بل مکمل دي، همدا ازواج یوه بل ته لاس ورکوي او د مادې د تکامل موجبات برابروي.

په حیواناتو او نباتاتو کي گورو چي زوج زوج پیدا شوي، نر او ښځه لري، یو د بل مکمل، همدا ازواج د یوه بل د دفع کولو او نفی کولو په ځای یو بل جذبوي، یوه بل ته لاس ورکوي، د دوی د یووالي په نتیجه کي نوی، ځوان او

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

متکامل موجود پیدا کېږي او د زړو ځای نیسي، د دوی په هکله د "اضدادو" فلسفه اصلاً صدق نکوي او د واقعیت کاملاً خلاف او د "تکامل" د لاملونو له توضیح نه عاجز ده.

همدا راز په عناصرو کې گورو چې یو په خپل آخری مدار کې داسې اضافی شیان لري چې له بل سره ئې شریکولی شي او بل په آخری مدار کې داسیخلا لري چې د ډکولو لپاره ئې د بل مرستې ته اړ دی، همدا دواړه د یوه بل زوج شي، یو بل جذب کړي، آخری مدار سره شریک کړي، د دې عملیې په نتیجه کې نوی ترکیب جوړ شي، مور د عناصرو په دنیا کې هم د اضدادو په ځای ازواج گورو او په څرگند طور گورو چې تکامل د زوجینو د یوځای کېدو او دوستانه تعامل په نتیجه کې ترسره کېږي، کوم عناصر چې د یوه بل زوج نه وي نه په خپلو منځونو کې تعامل کولی شي او نه د نوي توکي په څېر څرگندېدی شي او نه د تکامل مقدمه کېدی شي.

۷. کمونستانو به ویل: "انسان" د مادې د طبیعي تکامل نتیجه ده، د ده تکامل او د انسان په څېر راڅرگندېدل ئې له "یوه سلولي" حیوان نه پیل شوی، بېلابېلې مرحلې ئې پلي کړې، کله د یوه حیوان په څېر او کله د بل حیوان په څېر، له موجوده حالت نه مخکې د بیزو په بڼه او په پای کې د "کامل انسان" په شکل کې راڅرگند شوی.

مور ورته ویل: د انسان د پیدایښت په هکله دا نظریه نه علمي بنیاد لري او نه هغو گڼ شمېر سوالونو ته ځواب ویلی شي چې ورسره مخامخ ده، سوالونه دا دي:

- باید د مادې له ساده توکي نه تر انسان پوري ټول نباتات او حیوانات په یوه ثابت مسیر کې یو په بل پسې د تدریجی تکامل په حال کې وی او له معمولي او بسیط تفاوت سره، باید ټول د انسان په بڼه کې د بدلېدو په لوري خوځېدی!!
- دا نظریه د ژونديو موجوداتو د بې شمېره تنوع له توضیح نه عاجز ده، د

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

تنوع معنا دا ده چې هر صنف له ځانگړې او مستقلي نقطې پیل شوی او وده او تکامل ئې په خپل ځانگړی مسیر کې دي.

• د ژوندیو موجوداتو او جامدي مړې مادې ترمنځ هومره ژور او عمیق تفاوت گورو چې د یوه "فوق مادي" ذات له تصرف نه پرته په ژوندي موجود د هغې بدلېدل د انسان عقل نشي منلی، ژوندي موجودات؛ احساس، شعور، عقل، علم، ابتکار، انتخاب، مینه، دښمني، خندا، ژړا او گڼ شمېر نور داسي صفات لري چې باید له "فوق مادي" مرجع نه ئې ترلاسه کړي وي. دغو صفاتو ته مادي مبنا نشو پیدا کولی، ناچار باید دا ومنو چې په ژوو کې نوموړي صفات له بهر نه تعبیه شوي او د دوی پیدا کونکي ذات د دوی په خټه کې دا صفات ایښی او په همدغو صفاتو د متصف کېدو لپاره ئې هغوی ته خاص جوړښت ورکړی، د انسان پیداښت او د ده خاص صفات داسي وگڼي لکه یو مجهز کمپیوتر چې ټولي برخي ئې مکملې او فعالې وي، په هغه کې د جمع، ضرب، تقسیم، د غوښتول، د لیکنو اساسي ساتنه او د گڼ شمېر نورو عملیو خاص پروگرامونه تعبیه شوي، دا کمپیوتر هغه عملیه ترسره کولی شي چې مربوطه پروگرام او SOFT WARE ئې په حافظه کې نصب شوی وي، که نه نو د نوموړې عملیې له اجراء نه عاجز پاتې کېږي. د انسان په کروموزم کې ۳۰۰۰۰ ژنه دي، هر ژن د یوه WARE SOFT حیثیت لري، چې هر یو ئې د انسان د یوه خاص صفت او کړنې اصلي لامل دی. موږ ته وواياست چې دا ژنونه، چې هر یو ئې د خاص صفت حامل دی او انسان ته خاص خصوصیت ورکوي او د انسان د خاصو کړو وړو لامل دی، چا په انسان کې ایښی؟

۸. کمونستانو به ویل: مرگ د ژوندون پای دی، له مرگ نه وروسته بل ژوندون نشته، نه قیامت شته او نه حساب او کتاب او نه جنت او دوزخ.

موږ ورته ویل: تاسو د بیا ژوندون د نفی کولو لپاره خو خبرې کولی شي: یوه دا ده چې انسان ومړی، هډوکي ئې وراسته شي او په خاورو بدل شي

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

څنگه به بېرته را ژوندی کېږي؟

زموږ ځواب دا دی: هماغسی به را ژوندی کېږي لکه چې په ابتداء کې له خاورو را پیدا کړی شو، مجدد پیدایښت تر لومړی پیدایښت آسانه دی، هماغسی به را ژوندی کېږي لکه چې د هر ژمي په پای او د پسرلي په راتلو سره د ځمکي تر قشر لاندې توکي را ژوندي شي. هغه ذات چې انسان ئې د لومړی ځل لپاره را پیدا کړي بیا به ئې را پیدا کوي.

• دوهم دا چې: له بیا ژوندون نه وروسته حساب او کتاب، مکافات او مجازات نه منو او د دې لپاره عقلي دلایل نلرو.

• په دې ارتباط زموږ ځواب دا دی: که انسان د هري پېښي او صحنې په اړه خامخا قضاوت کوي، یوې ته په بلي ترجیح ورکوي، یوه تائیدوي، بله تردیدوي، دوه کسان د دوو بېلا بېلو کړو وړو په حال کې گوري، یوه ته ښه او بل ته بد وايي، دوه کسان د جگړې په حالت کې گوري، یو ظالم او بل مظلوم، د یوه په نسبت په خپل زړه کې ترحم او زړه سوي احساسوي، غواړي دهغه مرسته وکړي، د بل په نسبت په خپل زړه کې کرکه محسوسوي، غواړي د هغه مخنیوی وکړي، که ئې له وسه پوره وه حتماً د مظلوم مرستې ته را وړاندې کېږي او د ظالم مقابله کوي، ظالم ته د خپل ظلم جزا ورکوي. موږ ته وواياست: په انسان کې دا د قضاوت استعداد چا ایښی، دا د مکافات او مجازات تصور چا ورکړی، دا د ښه او بد د تفکیک او تمییز فهم ئې له کومه کړی؟ ته څنگه دا مني چې په انسان کې دي دا صفت وي او د ده پیدا کوونکي ذات دی پدې صفت متصف نه وي؟ د عقل تقاضا خو دا ده چې د انسان پیدا کوونکی او خالق باید په اتم او اکمل صورت کې د "قضاوت" او مکافات او مجازات په صفت متصف وي.

• متأسفانه تاسو د مکافات او مجازات هغي سلسلې ته پاملرنه نلري چې همدا اوس اوس په پوره قوت سره د انسان په انفرادي او ټولنيز ژوند حاکمه ده، نه دې ته اهمیت ورکوي چې اکثر مجرمان د خپل جرم جزا گوري، چې بد گړځي بد

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

به پرځي، په خپل شخصي ژوند کي د هر انحراف او له خپلو طبيعي حدودو نه د هر تېري بد عواقب گالي. او نه دې ته توجه لري چي يو په بل پسې د ظالمو واکدارانو د اقتدار ماني نسکورېږي، د استبدادي نظامونو جرړی قطع کېږي، مستکبرين له منځه ځي، ځای ئې مستضعفينو ته تخليه کېږي، که پدې عالم کي د مکافات او مجازات سلسله حاکم نه وي نو ظالم واکداران به تل په واک کي پاتې کېدل او مظلومان به تل د محرومیت او ضعف گاللو ته اړ ول، نه به د دوی مرسته کېده او نه به له هاغه بل نه غچ اخیستل کېدو، د مکافات او مجازات همدا سلسله به په قیامت کي تکمیل شي، هغه نقيصه به رفع شي چي انسان ته د نسبی اختیار او واک ورکولو په وجه د ده فوری او مکمل مجازات او مکافات ځنډول شوي، فوری جزا د انسان اختیار سلبوي، ده ته د اختیار او واک ورکولو غوښتنه دا وه چي کامل مکافات او مجازات ئې د څه مودې لپاره وځنډول شي.

۹- کمونستانو به په انساني ټولني کي د بې عدالتۍ او ظالم او مظلوم په شته والي د خپلي الحادي عقیدې لپاره د دلیل په توگه استدلال کاوو او ویل به ئې: خدای څنگه پدې "بی عدالتي" راضی کېږي، د دې بې عدالتي له شته والي سره سره څنگه د "عادل خدای" په شته والي باور وکړو؟

موږ د دوی په ځواب کي ویل: په انساني ټولني کي بې عدالتي او ظلم د انسان د غلطو تصرفاتو نتیجه ده، د دې اعتراض په خپله انسان ته راجع دی چي له خپل "اختیار" او "واک" نه غلطه استفاده کوي، نه هغه ذات ته چي انسان ئې بااختیاره پیدا کړي، که انسان په نورو ظلم کوي، د نورو په حقوقو تېری کوي، یوه ډله په بلي ډلي د خپلي خوښي داسي نظام تحمیلوي چي هغه له خپل حق نه محروم کړي او ده ته امتیازات ورکړي او که محرومان او مظلومان ظلم ته غاړه ږدي، د بل لويي مني، په خپل حق د بل د تېري په وړاندي عکس العمل نه ښيي، مسئولیت ئې انسان ته متوجه دی، نه خدای ته چي انسانان ئې برابر پیدا کړي، هرڅه ئې د ټولو لپاره پیدا کړي، په عدالت امر کوي او ظلم حرام گڼي او خپلو

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

بندگانو ته وايي: مه په بل لويي کوي او مه د بل لويي مني، مه ظلم کوي او مه مظلوميت مني، ټول وروڼه ياست، له يوه نژاد نه، له برابر و حقوقو سره.

د انسان امتياز په نورو مخلوقاتو پدې سره دی چې هغه "خپلواک" پيدا شوی، له دوو لارو نه يوه غوره کولی شي، په څو شيانو کې يو انتخابولی شي، ابتکار لري، د انتخاب او غوره کولو توان لري، که له هغه نه دا امتياز سلب شي، بيا ئې نه ښه کار د ستايلو دی او نه بد کار د غندلو، نه د ښه کار په کولو سره د مکافات مستحق دی او نه د بدکار په مقابل کې د مجازات وړ، په هر کار کې ئې هغه چا ته گوته نيول کېږي چې دی ئې هغه کار ته اړکړی. ترافیک په هر تصادم کې ډرېور مجازات کوي نه موټر، دا ځکه چې ډرېور د واک خاوند دی او موټر محکوم او مجبوره وسيله. په انساني ټولني کې د بې عدالتي اعتراض يوازې په هغه صورت بل چا ته راجع کېدی شوی چې انسان د موټر په شان محکوم او مجبور وی او مهار ئې د بل په لاس کې.

عادل خدای نه يوازې په بې عدالتي او ظلم ندی راضي؛ بلکې هم ظلم حرام گڼي او هم ظلم ته تسليمېدل. د مظلومانو د ژغورني لپاره ئې پيامبران راېږلي، له ظلم نه د نجات لاري ئې هغوی ته ښودلې، دوی ئې د ظلم د ختمولو او د عدالت د تأمین لپاره په جهاد مکلف کړی، که دوی د ظلم په خلاف ملا وتړی او د عدالت د تأمین لپاره د جهاد لاره غوره کړې، خامخا د دوی مرسته کوي او خپل تائيد او نصرت پدوی پيرزو کوي، د الله سنت همدا دی او د عدالت تقاضا همدا او د انسان د "واک" او "اختيار" غوښتنه همدا، که خدای له انسان نه د گناه کولو واک سلب کړی، لده نه هغه "اختيار" بېرته واخلي چې له هماغه نه په استفادې سره د بل په حق تېری کولی شي، پدې صورت کې انسان له نورو مخلوقاتو نه خپل اصلي امتياز له لاسه ورکړی او په مجبور مخلوق بدل شوی، بيا نه د ده "ښه" ارزښت لري او نه ئې "بد" د تقبيح او غندلو وړ دی.

۱۰. کمونستانو به ويل: انسان هرڅه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي، د

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

داسي نامرئی ذات شته والی نه محسوسوي چي د انسان په "ارادې" اغیزه وکړي او د ده د عمل مخه ونیسي، ځینو به په ډېره بې باکی ویل: که خدای وي نو زما دا غزېدلې لاس دي راغونډه کړي!

مور د دوی په ځواب کي ویل: ستاسو دا خبره د مخکنۍ خبري خلاف ده، د یوې قضیې په اړه دوه متناقضې خبري کوي، که انسان هر څه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي نو د ده د فردي او اجتماعي حالت مسئولیت په خپله د ده په غاړه دی، د "ظلم" عامل دی دی، د بې عدالتي موجبات ده برابر کړي او اعتراض ئې ده ته متوجه دی.

که څه هم دا خبره چي انسان هر کار په خپله "خوښه" او "اراده" کوي په اصل کي سمه خبره ده خو نه پدې بڼه کي چي کمونستان ئې وړاندي کوي، پدې خبري هغه نتیجه مرتب کول چي دوی ئې ادعا کوي، د حیرت وړ مغالطه ده. انسان نه کامل "واکمن" دی او نه مطلق "محکوم"، د اختیار خاوند دی خو محدود اختیار، انتخاب کولی شي؛ خو له څو ممکنو کارونو نه یو. د ده دا محدودیت ثابتوي چي د بل د ارادې په وړاندي محکوم دی. قرآن دا حقیقت په څومره دقیق انداز بیانوي او وایي:

فلو لا ان کنتم غیر مدینین ترجعونها ان کنتم صادقین.

که تاسو (د خدای د ارادې په وړاندي "محکوم" نه یاست خپله روح مو هغه وخت "بېرته وگرځوی" چي ستاسو ستوني ته راوړسېږي" که صادق یاست.

ستا مرگ پدې شهادت ورکوي چي ته د یوه داسي ذات د ارادې په وړاندي محکوم ئې چي په تا او پدې ټولي هستۍ د ده حکم نافذ دی، ته نه غواړې زور شي، استعدادونه دي ضعیف شي، توانمندي دي کمه شي، په مرض اخته شي او په مرگ محکوم شي، خو دا ټول ستا د خوښي خلاف ترسره کېږي. دنیا ته ستا د راتلو او تلو نیته بل ټاکلې، ستا وده او زوال د بل په اراده ترسره کېږي، نه د خپل

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

مرگ مخنیوی کولی شي او نه ئې نیټه ځنډولی شي.

دا سمه ده چې تا ته د خپل لاس د غزولو او غونډولو توان درکړی شوی او د دې اختیار ستا په لاس کې دی، خو که د همدې لاس د غزولو او غونډولو د کنترول هغه مرکز صدمه وگوري چې ستا په مغز کې تعبیه شوی او سویچ ئې ستا د ارادې ترگوتې لاندې ده، بیا نه خپل لاس غزولی شي او نه ئې غونډولی، ته بهې تنفسه ژوند نشې کولی، ناچار به سا باسې چې ژوندی پاتې شي، د ژوندي پاتې کېدو لپاره به ناچار هماغه څه کوي چې ستا خالق او پیداکوونکي ذات مقرر کړي.

۱۱- کمونستان پدې باور وو چې انسان خپل افکار او عقاید له خپل محیط نه اخلي، دا د تولید وسایل دي چې د انسان د اجتماعي نظام څرنگوالی تعیینوي، اقتصاد بنسټ دی او اجتماعي نظام، سیاست او فرهنگ د هغه زیربنده او پدې بنسټ ولاړ دیوالونه، اقتصاد "زیر بنا" ده او نور هرڅه "روبا"، د ټولني هرڅه له "اقتصاد" نه رنګ اخلي، د انسان د ټولو کړو وړو محرک اقتصاد دی، دوستی او دښمني ئې اقتصادي انگیزه لري، بڼه او بد عمل ئې له اقتصادي تمایلاتو نه راولاړیزي. د تولید د وسایلو د تدریجی تکامل په وجه د انسان اجتماعي نظام هم په تدریج سره له یوه حالت نه بل ته ارتقاء کړې. دوی تاریخ په لاندې پنځو مرحلو وینسې:

۱- لومړنۍ ټولنه "کمون اولیه" پدې مرحلې کې د تولید له وسایلو نه په گډه استفاده کېده، نه فردي ملکیت وو او نه د یوه انسان په لاس د بل استثمار.

۲- مرییتوب "بردگی": د لومړۍ مرحلې برابري او مساوات او د یوه انسان په لاس د بل نه استثمار له منځه ولاړ، فردي ملکیت رامنځته شو، شتمنو نیستمن، زورورو کمزوری په اسارت ونيول، مرییتوب پیل شو. مریی د تولید وسیله گڼل کېدو او بازار ته د خرڅلاو لپاره عرضه کېدو.

۳- فیوډالیزم "د پراخو ځمکو د خاوندانو نظام": پدې مرحله کې کرهڼه د

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

توليد مهمه او اساسي وسيله وه. د پراخو ځمکو خاوندان راڅرگند شول، مریې په بزگر بدل شو، یعنی د کر په ځمکي پوري تړلی مریې.

۴- کپتلیزم " پانگه وال نظام": د تاریخ پدې پړاو کي د تولید د مخکنیو وسایلو ځای ماشین و نیو، فابریکې رامنځته شوې، فیوډال د فابریکې په خاوند بدل شو او بزگر په کارگر، فابریکو کارگران راغونډ کړل، د گډې مبارزې شرایط ئې ورته برابر کړل، کارگری اتحادیې جوړې شوې او د کارگرانو مبارزه پیل او جدي بڼه ئې غوره کړه.

۵- کمونیزم: بورژوازی د کارگرانو "پرولتاریا" په لاس نسکورېږي، فابریکې، ځمکي او د تولید ټول وسایل د کارگرانو په لاس کي پرېوزی، د بډایانو سلطه پای ته رسېږي، قدرت د کارگرانو لاس ته ورځي، کارگری ټولنه جوړېږي، د فردي ملکیت په ځای ټولنیز ملکیت رامنځته کېږي، د ټولني هرڅه د ټولو په گډه ملکیت بدلېږي، هماغه د انساني تاریخ لومړنۍ مرحله "کمون اولیه" په خپلي مترقي او متکاملي بڼي کي بیا تکرارېږي، دولت او دولت ته ضرورت ورو ورو له منځه ځي او بې دولته ټولنه جوړېږي، همدا د انسان د ټولو ستونزو د حل یوازنی لاره ده. کمونستانو به ویل: دا تاریخیمرحلې او یوه په بل پسې د هغوی راتگ د تاریخ حکم او غوښتنه ده، خامخا به راځي، هیڅ څوک ئې مخه نشي نیولی، هیڅوک ئې مخي ته نشي و درېدی، دا د تاریخ جبر دی....!!

موږ د دوی په ځواب کي ویل:

د انسان د ځینو خاصو کړو وړو انگیزه اقتصادي وي، نه د ټولو، د ده د ټولو فعالیتونو د لاملونو په هکله ستاسو نظریه غیر واقعی او بې بنیاده ده. هیڅ عاقل انسان له هغې سره توافق نشي کولی، ډېر فعالیتونه داسي دي چي نه یوازې اقتصادي انگیزه نلري بلکي انسان د هغه لپاره خپل اقتصادي تمایل ترپنسو لاندې کوي او له خپلو مادي امتیازاتو نه لاس اخلی. که یو مبارز انسان د عدالت لپاره ملا تړی، د جهاد لار غوره کوي، زندان ته ځي، هجرت ته اړ کېږي، له

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

مأموریت نه محروم کېدل مني، له خپلي شتمني، اجتماعي اعتبار، سوکالي او آرامي نه لاس اخیستو ته چمتو کېږي، له مظلومانو او محرومانو نه د دفاع په لارکي شهادت ته تیارېږي، په هغه وخت کي چي گوري د دار کړي، ئې په غاړه کي لوېږي، په خپل دریخ ټینگار کوي، نه له مبارزې لاس اخیستو ته چمتو کېږي او نه د دښمن په وړاندي سر ټیټولو ته، ستاسو دا فلسفه د دغه شان کارونو له توجیه نه عاجزه ده. د انسان دا راز اقدامات ستاسو په نظریې د بطلان خط کارې، که یو انسان د یوه بې وزلي همنوع په لیدوسره په خپل زړه کي ترحم او عاطفه احساسوي، تحریک کېږي، له هغه سره مرستي ته راوړاندي کېږي، د هغه لاس نیوی کوي، د مظلوم په څنگ کي ودرېږي، له خپل اولاد سره مینه کوي، د دوی لپاره خولې تویوي، خطر قبلوي، که مور د خپل اولاد په نسبت زړه سوي لري، د ده د روزني او ساتني په کار کي بې خوبی گالي، هر زحمت په ورین تندي زغمي، د هر خطر مقابلې ته چمتو کېږي، که یو کس د شهرت لپاره د مرگ تر پولې مخکي درومي، په اسرارو د پوهېدو لپاره سختی ستونزي گالي، ... دې ته ورته د بې شمېره نورو اقداماتو له توجیه نه ستاسو فلسفه کاملاً ناتوانه او عاجزه ده.

همدا راز ستاسو دا ادعا د منلو نده چي انسان خپل افکار او عقاید له محیط نه اخلي، که داسي وی، نو هغو کسانو به حتماً ورته عقاید او افکار درلودل چي په ورته محیط کي ژوند کوي، باید د یوې کورنۍ د غړو ترمنځ هېڅ فکری اختلاف نه وی. د یوې ټولني د ټولو غړو افکار باید یوه بل ته ورته وی. باید د جوزیف استالین، د کمونستانو د ستر مشر او د ده د لور ترمنځ هومره ژور اختلافات نه وی پیدا شوي چي له روسیې وتشتی او امریکا، د روسیې ستر دښمن ته پناه یوسی او هلته په یوه مطبوعاتی کنفرانس کي خپل پلار متهم کړي او هغه ته د قاتل او جاني خطاب وکړي!؟

موږ عملاً گورو چي د تولید وسایل نه فقط د انسان د افکارو او عقایدو زیربنا نده، بلکي په خپله د انسان د افکارو زیربنده ده، دا انسان دی چي د تولید

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

وسایل جوړوي، په هغوی کي تبدیلی راوړي، وده ورکوي، تر مخکي حالت نه غوره والی ورکوي، نن د یوه کس کار تر سره کولی شي، سبا ئې داسي جوړ کړی چې د دووکسانو کار وکړي او بله ورځ د څلورو، لسو او شلو... انسان ابتکار لري، پټه اسرار کشفوي، نوي نوي وسایل اختراع کوي، د انسان همدا استعداد د تولید د وسایلو او د ټولني د اقتصادي وضعي د بسیرازه کېدو اصلي عامل دی، په انسان کي د "ابتکار" او "اختراع" استعداد ته نه یوازې دا چې ستاسو ناکاره فلسفی اعتناء نده کړې بلکه هغه ئې نفی کړې.

په دې کي شک نشته چې انسان له خپل محیط نه متأثره کېږي، په عقیدې، فکر، اخلاق، دود دستور او اجتماعي نظام ئې محیط اثر کوي، خو دې خبري ته هومره عمومیت ورکول چې له انسان نه د یوه مجبور او محکوم توکي څېره انځور کړي، داسي چې خپل هر څه له محیط نه اخلي، جهت ئې محیط ټاکي، افکار او اخلاق ئې د محیط زیږنده ده، نه "ابتکار" لري، نه "اختراع" کولی شي او نه د محیط د غوښتنو خلاف قدم اوچتولی شي، دا غلطه انگیرنه ده او د انسان د عملي ژوند له واقعیتونو سره ټکر کوي. که داسي وی نو ټولو انساني ټولنو به یو شانته اجتماعي نظام درلود، ټولو به یو شانته وده کوله، د تولید وسایل به ئې ورته وو او اجتماعي نظامونه به ئې د یوه بل شبیه . ستاسو فلسفی تحلیل دې سؤال ته له قانع کوونکي ځواب نه عاجز دی چې ولې د دې او هغې ټولني ترمنځ د تولید د وسایلو مستوی فرق کوي، دا وروسته پاتې دی او هغه مخکي تلی او ولې د دې ټولني اجتماعي نظام له هغې بلي نه فرق لري؟! د انسان له "ابتکار" نه پرته بل کوم عنصر دی چې دا "تفاوت" توجیه کړی شي؟! مخصوصاً چې تاسو په "تاریخچېر" باور لري او هغه داسي ځواکمن بهیر گڼي چې هیڅوک د هغه مخي ته نشي ودرېدلی او هیڅوک دا حتمي بهیر نشي بدلولی.

د کمونستانو په "تاریخي دورو" او "تاریخي جبر" لاندې اعتراضات لرو:

• دوی په تاریخي پېښو کي یوازې د تولید د وسایلو اغیزه څېړلی او هغه

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

ئې يوازنی مؤثر عامل گڼلی، ټول نور عوامل ئې له نظره غورځولي. څوک چې په تاريخي پېښو کې د بېل، لور، ترکتور او ماشين اغيزی ته گوته نيسي خو د انسان ابتکار، د متو زور، د قلم، توری او ژبی تأثير له پامه غورځوي، لويه مغالطه کوي، ما ته وواياست چې د تاريخ په جوړولو کې د لور زیاته ونډه ده که د توری، بېل زیات تأثير لري که نيزه، ترکتور زیات مؤثر دی که ټانک!؟

• کمونستي انقلاب د دنيا په هيڅ گوټ کې د هغي فلسفی مطابق بري ته ندی رسېدلی چې کمونيزم ئې وړاندي کوي، په هيڅ هېواد کې داسي ندي شوي چې د بورژوازی مرحله خپل پای ته رسېدلې وي او ورپسې کمونستي انقلاب راغلی وی، د دې فلسفی مطابق بايد لومړی په انگلستان او امريکا کې کمونستي انقلاب ترسره شوی وی، د مارکس انتظار همدا وو او د ده د تاريخي فلسفی تقاضا همدا وه، خو پدې هېوادونو کې لا تراوسه هماغه د بورژوازی مرحله پای ته ونه رسېده او د کمونيزم مرحلې ته ئې ارتقا ونکړه، کمونستي انقلاب، د مارکس د فلسفی خلاف، لومړی په روسیې کې ترسره شو، حال دا چې روسیه د پانگه وال نظام په لومړی پړاو کې وه، نور هېوادونه چې د روسیې د توری، توپ او ټانک په ذریعه د کمونيزم په کومي کې پر بوتل اکثرأ ئې فيوډالي مرحله هم نه وه تکميل کړې، چين د کمونستي انقلاب ليار پدې خاطر غوره نکړه چې د توليد په وسايلو کې ئې انقلاب راغلی وو او همدغو وسايلو د کمونستي انقلاب غوښتنه کوله!! برعکس د روسیې نظامي مرستو دا انقلاب بري ته ورساوو!! دا څنگه د اروپائی هېوادونو په ځای چې اکثرأ د بورژوازی په پړاو کې وو، کمونستي انقلابونه په افريقايي او آسيايي هېوادونو کې، چې ټول ئې په فيوډالي مرحلې کې وو، ترسره کېږي، دا انقلابونه د کارگرانو په لاس نه؛ بلکې د فوځي افسرانو په لاس او د عسکري کودتاگانو په ذریعه پلي کېږي!! موږ نه پوهیږو چې کمونستان د عراق، يمن، سوډان، مصر، سوريی، ويتنام، کامبوج، ايتوپيا، اريتريا او د شرقي اروپا هېوادونو هغه تحولات څنگه توجیه کوي چې د کمونيزم په گټه ترسره شول. پدې هېوادونو کې خو د لور او خټک په ځای د توپ

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

او ټانک په ذریعه او د کارگرانو او بزگرانو په ځای د فوځي افسرانو په لاس د زړو حکامو ځای نویو حکامو ونيو، نه د تولید وسایل بدل شوي او نه په اقتصادي نظام کي تبدیلی راغلي.

• د فردي او ټولنيز ملکیت په اړه مور هغوی ته ویل: ظلم په هر صورت کي ظلم دی، که دا د "فرد" له لوري د "ټولني" په حقوقو وي او که د "ټولني" له لوري د "فرد" په حقوقو. که دا ظلم وي چي د "فردی ملکیت" لپاره "اجتماعي ملکیت" صدمه وگوري؛ نو دا هم ظلم دی چي د اجتماعي ملکیت تر نامه لاندې "فردی ملکیت" تر پښو لاندې شي. دا له عدالت او انصاف نه لري کار دی چي انسان د خپل کار هغه ثمره تر لاسه نکړي شي چي د ده د خولو او ټیاکو نتیجه ده او پدې کي هغه څوک ورسره برابر شریک کړي شي چي نه ئې خولې توی کړې او نه ئې لاس ټیاکي شوی. که دا حالت په ده تحمیل شي د کار او زیار انگیزه له لاسه ورکوي، د کارکولو شوق او ذوق ئې صدمه گوري، د خولې تویول او د لاس پښو ټیاکي کول ورته بیهوده بریښی. د فردي ملکیت نفی خطرناک عواقب لري، اجتماعي ملکیت په داسي استبدادي نظام منتج کېږي چي د ټولني هرڅه د واکمنو په لاس کي ورکوي، د دې په ځای چي "فردی ملکیت" تحریمو و لې هغه راکړه ورکړه او اقتصادي چال چلند نه تحریمو چي د ټولني حقوقو ته صدمه رسوي، د بډاي لاس آزاد پرېږدي چي نیستمن استثمار کړي، د ده له مجبوریتونو نه غلطه استفاده وکړي، د بې وزلو د خولو او ټیاکو حاصل د ده په جیب کي پرېوزی، شتمن مزید شتمن کړي او نیستمن لاپسي نیستمن، سرمایه د محدودو کسانو ترمنځ لاس په لاس شي، له هري لاري نه د شتمني ترلاسه کول جائز گڼي، ولې سود، احتکار، انحصار او استثمار نه تحریمو؟

اسلام فردي ملکیت جائز گڼي خو له څو شرطونو سره:

• باید له جائزی او قانوني لاري ترلاسه شوی وي. نه د بل فرد حق په کي ترپښو لاندې شوی وي او نه د ټولني.

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

- له دې ملکیت نه یوازې په جائزو لارو کې استفاده کولی شي.
- د ده په شتمني کې د ټولني د محرومانو ثابت او معلوم حق دی، دا حق باید ورکړ شي. دولت مکلف دی له بډای نه دا ثابت حق ترلاسه کړي او بې وزلو محرومانو ته ئې ورکړي. دا ثابت حق د اجتماعي مصلحت په بنا زیاتېدی شي او دولت کولی شي د ټولني د عام مصلحت لپاره له بډایانو نه هومره وغواړي چې ضرورت رفع شي.
- شتمني باید د محدودو اغنیاوو تر منځ لاس په لاس نشي او داسي تراکم و نکړي چې ټولني ته گواښ متوجه کړي، د شتمنيو تراکم خطرناک عواقب لري.
- اسلام د همدې لپاره د زکات، عشر، خمس، میراث، مصالح مرسله او سد ذرایع قواعد وضع کړي او سود، احتکار، انحصار، استثمار او د نیستن له مجبوریتونو نه ناروا استفاده ئې تحریم کړې.
- موربه کمونستانو ته ویل: ستاسو دا ادعا چې په کمونستي ټولني کې د "دولت" ضرورت په مدا رمدار منتفی کېږي او بې دولته ټولنه رامنځته کېږي، یوه واهی او بې بنیاده ادعا ده، د عملي واقعیتونو خلاف، ستاسو په کمونستي ټولني کې نه د دولت ضرورت منتفی شو، نه له منځه ولاړ او نه تضعیف شو، برعکس هومره ځواکمن شو چې د انسان په اوږده تاریخ کې ئې مثال نشو موندلی، پدې نظام کې چې فوځ، پولیس، استخبارات او امنیتي ځواکونو او ځواکمنو حزبي حلقو ته کوم ضرورت دی په نورو نظامونو کې ئې مثال نه گورو، تجربی ثابتته کړه چې کمونستي نظام د ځواکمن دولت نه پرته دوام نشي کولی که دولت ضعیف شو او په ټولني ئې تسلط کمزوری شو د نظام مانی نسکورېږي او د کمونیزم ټغر ټولېږي.
- کمونستانو به د اسلام په هکله ویل: که اسلام د طبقاتی نظام حامی نه وی ولې ئې مرییتوب تائید کړ، ولې ئې د مریی ساتل او خرڅول جایز وگڼل؟

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

مورد د دوی په ځواب کې ویل: دا اسلام وو چې د بشری تاریخ په اوږدو کې ئې د لومړي ځل لپاره د مریې د آزادولو غږ اوچت کړ، له اسلام نه مخکې هېڅ مسلك د انسانانو د برابري او د مریې د آزادي خبره نده کړې، اسلام اعلان وکړ چې لدې نه وروسته هېڅوک آزاد انسان نشي مریې کولی. لا څو کاله نه وو تېر شوي چې د اسلام تر واکمنۍ لاندې ټولو سیمو کې د غلامۍ سلسله ختمه شوه او مرییتوب پای ته ورسېدو. دا په داسې حال کې چې په اروپا، امریکا او ټولو غیر اسلامي هېوادونو کې د غلامۍ بازار گرم وو او هېچا د انسانانو د برابري شعار نشو منلی. اما دا چې اسلام ولې له بري نه وروسته او په ټول حجاز له تسلط نه بعد غلامي تحریم نکره او د ټولو غلامانو د آزادولو اعلان ئې ونکړ، ځواب ئې باید له یوې خوا د هغه وخت په اجتماعي ظروفو او شرایطو کې ولټوو او له بلې خوا د اجتماعي ستونزو په حلولو کې د اسلام په خاصي کړنلاري کې. اسلام د ځینو خاصو اجتماعي ستونزو د حل کولو لپاره دا کړنلاره خپله کړې چې ورو ورو د هغوی جرړی باسی، تدریجی بدلون غوره کني، لومړی د داسې تبدیلی لپاره ذهني شرایط برابرې، مقدماتې کارونه سر ته رسوي، رینسی یوه په بل پسې قطع کوي او په پای کې د دې اجتماعي ستونزي کرغېرن بوټی له بیخه باسی، د شراب او قمار په هکله اسلام همدا اسلوب غوره کړ، په تدریج سره ئې د دې خبیثه بوټو جرړی وایستلې، د مرییتوب په اړه ئې هم همدا طریقه اختیار کړه، لومړی ئې وویل: ټول انسانان د یوه بل وروڼه او د یوه خدای بندگان دي او له یوه مور پلار نه پیدا شوي. بیا ئې وویل: د مریې آزادول د گناهونو د جبران وسیله ده. بیا ئې وویل: هېڅ "حر" او آزاد انسان نشي مریې کېدی، هېڅوک دا حق نلري چې د "حر" او آزاد انسان په غاړه کې د مرییتوب کړی واچوي. بیائی وویل: هر غلام دا حق لري چې له خپل مالک سره "مکاتبه" وکړي، یعنی خپله آزادي په بیه واخلي، له غلامۍ نه آزاد شي او په مقابل کې ئې مالک ته څه ورکړي. او په پای کې ئې وویل: د دولت د مصرفی بودجی یو مورد د غلامانو اخیستل او آزادول دي.

د غلامانو د آزادولو او د غلامۍ د تدریجی ختمولو دا طریقه د یته ورته ده

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

چي کوم دولت د فيوډالي نظام د ختمولو او د ځمکو د عادلانه وپېښ په اړه دا فيصله وکړي چي د زياتو ځمکو له خاوندانو نه ځمکي په بيه واخلي او په بې ځمکو ئې وويښي او پدې خاطر د ځمکو له مصادرې نه ډډه کوي چي پدې سره کېدی شي په ډېرو هغو کسانو ناروا تېري وشي چي شتمني او ځمکي ئې له جائزو لارو ترلاسه کړي. اسلام نه غواړي په هيچا، تر هيڅ نامه لاندې تېري وشي او جائز حق ئې تر پېښو لاندې شي.

امريکا تقريباً زر کاله وروسته د غلامۍ د ختمولو فيصله وکړه، د امريکا د هغه وخت جمهور رئيس ابرهام لينکلن د يوه فوق العاده فرمان په ترڅ کي غلامي لغو او د غلامانو آزادي ئې اعلان کړه، که څه هم پدې سره د امريکا ټول غلامان آزاد شول، خو پدې خاطر چي د دې اعلان لپاره مقدماتې کار نه وو شوي او د غلامانو ذهني روزنه نه وه شوې، اکثر غلامان پس له لنډې مودې آزاد ژوند نه بېرته خپلو بادارانو ته راوگرځېدل، غوښتل ئې د سابق په څېر په غلامۍ کي ژوند وکړي، نه د آزاد ژوند په خوند پوهېدل او نه ئې په ځان کي د آزاد ژوند توان او کفايت ليدلو، په ظاهر کي غلامي ختمه شوه خو په حقيقت کي تر کلونو کلونو، په بېلا بېلو بڼو کي په خپل حال پاتې وه.

کمونستانو به په اسلام دا اعتراض کاوو چي ولې ئې نارينه ته اجازه ورکړې چي څلور ښځي په نکاح کولی شي، دا څرگنده بې عدالتي ده او د ښځي په هکله شديد تبعيض، د اسلام پيغمبر ولې "نه" ښځي په نکاح کړي؟ اسلام ولې د طلاق اختيار نارينه ته ورکړی؟ اسلام ولې په ميراث کي ښځي ته يوه برخه او نارينه ته دوه برخي منلې؟ اسلام ولې د دوو ښځو شهادت له يوه نارينه سره برابر گڼلې؟

مورې هغوی ته ويل:

• اسلام د يوې ستري اجتماعي ستونزي د حلولو لپاره د څلورو ښځو نکاح کول جائز کړې، که تاسو قرآن ته رجوع وکړي وبه گوري چي قرآن په هغه ځای کي دا جواز ورکړی چي د يتيمانو او کونډو په هکله بحث کوي او وايي:

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

وَأَثُوا الْيَتَمَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ
إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا* وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُفْسِدُوا فِي الْيَتَمَىٰ
فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَّةً وَرُبْعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا
تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا*

النساء : ۲-۳

او یتیمانو ته د دوی مالونه وسپارئ، ناولی په غوره مه بدلوی، د
دوی مالونه د خپل مال په لوري مه خورئ، دا ستره گناه ده، که
ووېرېدئ چې په یتیمانو کې عدالت نشي کولی نو له دغو ښځو څخه
چې څوک مو خونې وي، دوه، درې او څلور په نکاح کړئ، خو که
ووېرېدئ چې عدالت نشي کولی بیا یوه ده او هغه چې ستاسو په واک
کې دي، دا دې ته نږدې ده چې تېری ونکړئ.

یعنی له یوې نه زیاتي ښځې کول هم د عدالت لپاره او په یوې اکتفا هم د
عدالت لپاره، که ومولیدل چې د یتیمانو له معضلې سره مخامخ یاست او د
همدغو یتیمانو مصلحت دا غوښتنه کوي چې د دوی د ښی روزني او پالني لپاره
د دوی کونډې میندي په نکاح کړی شي نو دا کار کولی شي، پدې کې نه یوازې
څه خرج نشته بلکې دا د ستاینې وړ کار دی، باهمته کسان به دې کار ته ملا تړي،
په یتیمانو زړه سوند او بارحمه انسانان به دا مسئولیت په غاړه اخلي.

که په یوې ټولني کې د خاصو عواملو په وجه د ښځو شمېر تر نارینه وو
زیات شي، دا ستونزه به څنگه حل کوو؟ د دغو ښځو کفالت به څوک په غاړه
اخلي؟ مخصوصاً که دوی کونډې وي او یتیمان ورته پاتې وي؟! آیا د دې
اجتماعي ستونزي د حل بله داسې چاره په نظر راځي چې هم په یوې ښځې اکتفا
وشي او هم د دغو ښځو انساني اړتیاوي له معقولي او قانوني لاري مرفوع شي؟!

په اکثره ټولنو کې د ښځو شمېر تر نارینه وو زیات دی، د دې وجه یا دا ده

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامي نهضت

چي د کورنيو په غيږ کي د پيدا شوو لويو شمېر تر زامنو زيات وي او يا دا چي په سترو سترو جگړو کي اکثراً نارينه مري او عادتاً بنځي له مرگ ژوبلي نه خوندي پاتې کېږي، داسي جگړي په هر هېواد تپل شوې او تل ئې د تکرار وېره شته، که کومه ټولنه لداسي ستونزي سره مخامخ شي د اسلام لدغه علاج نه پرته څنگه کولی شو دا ستونزه حل کړو؟!

دا خبره بايد په پام کي ولرو چي "نکاح" د بنځي او نارينه ترمنځ د هغي موافقې نوم دی چي د گډ ژوند په اړه ئې په خپله خوښه کوي. که بنځه په خپله خوښه، لداسي ميړه سره په گډ ژوند راضي کېږي چي تر يوې زياتي بنځي لري، هيڅوک پدې کار د اعتراض حق نلري او دې ته د تبعيض نوم نشي ورکولی. اعتراض په هغه صورت کي وارد گڼل کېږي چي بنځه د خپلي خوښي خلاف نکاح ته اړه کړی شي.

نه پوهيږو هغه کسان څنگه ځانته د دې حق ورکوي چي د اسلام پدې اصل اعتراض وکړي، پداسي حال کي چي د يوې قانوني بنځي تر څنگ د گڼ شمېر غيرقانوني جنسي ارتباطاتو په درلودو اعتراض نلري!! کمونستان خو د "کورنۍ جوړېدل" د "فردی ملکیت" په څېر د غير کمونستي ټولني نښه گڼي او پدې باور دي چي پدې برخي کي هم بايد فردي ملکیت له منځه ولاړ شي، بايد کورنۍ منحل او آزاد جنسي تعلقات رايح شي اولاد د کورنۍ "مال" نه بلکي د ټولني "مال" وگڼلی شي، دولت د دوی روزنه په غاړه واخلي، د کورنۍ د غير پر ځای بايد په وړکتون کي وروزل شي، په کورنۍ کي د دوی روزنه پدوی کي د "فردی ملکیت" غلط افکار راولاړوي!! خو راشئ وگورو چي د غير قانوني او آزادو جنسي تعلقاتو نتایج څه وو او نن "علم" پدې هکله څه وايي او د کومو خطرناکو اجتماعي ستونزو او نا علاج ناروغيو منشأ ئې گڼي!! د "ايډز" په شان نا علاج ناروغي، د گڼ شمېر نورو جسمي او رواني ناروغيو په شمول، د همدې فاجعي نتایج گڼي او وايي: اکثر ستر ستر جانباڼ هغه دي چي د مور په غير کي ندي روزل

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

شوي، د پلار د ترحم او مینې لاس ئې په سر ندی تېر شوی، داسې خوک ئې ندی موندلی چي صادقانه ترحم، عاطفه، زړه سوي او رښتیني مینه ئې له هغه زده کړې وی.

د اسلام له نظره کورنۍ د ټولني د لويې مانۍ لومړنۍ څښتنه ده که کورنۍ ورانه شوه ټولنه ورانېږي.

اما دا چي پيغمبر(ص) ته ولې د "نه" ښځو د نکاح اجازه ورکړې شوې، د دې دليل څه دی او دا کار په کومي زماني کي او د پيغمبر عليه السلام د مبارک ژوند په کوم پړاو کي تر سره شوی؟

ټولو ته جوته ده چي رسول الله (ص) په پنځه ويشت کلنۍ کي واده وکړ، "خديجه رضي الله عنها د ده لومړۍ بي بي څلويښت کلنه وه، د هغې تر وفات پوري ئې بله ښځه نده کړې، تر پنځوس کلنۍ پوري ئې يوازې يوه ښځه درلوده، د خديجې رضي الله عنها له وفات نه وروسته ئې سوده رضي الله عنها چي کونډه وه، په نکاح کړه، سوده له لومړيو مسلمانانو څخه وه، له خپل مخکني ميرپه سره ئې يو ځای حبشي ته هجرت وکړ او د هجرت سختی شېبې او کړاوونه ئې وگالل، نه ئې مال درلود او نه جمال او پيغلتوب، امتياز ئې قوي ايمان او د ايمان په لاري کي قرباني وه، پيغمبر عليه السلام صرف يوه ښځه په پيغلتوب کې کړې. نوری بي بيانی ئې کونډي وې، هره يوه ئې د يوه لوی اجتماعي مصلحت لپاره په نکاح کړې، شايد د حفصه رضي الله عنها د نکاح څرنگوالی د پاتې ودونو د انگيزو لپاره ښه مثال وي:

حفصه رضي الله عنها د عمر رضي الله عنه لور وه، مخکني ميرپه ئې د بدر په جگړي کي برخه اخيستی وه، هغه وفات شو، عمر رضي الله عنه، ابوبکر او حضرت عثمان رضي الله عنهما ته ورغی او له هغوی نه ئې وغوښتل چي حفصه په نکاح کړي، خو دوی د خپلو معاذيرو په وجه ډډه وکړه، عمر رضي الله عنه دا مشکل له پيغمبر عليه السلام سره ياد کړ او هغه پدې خاطر له حفصې رضي الله

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

عنها سره د نکاح اراده وکړه چې له خپل نږدې او مخلص ملگری سره د یوې داسې ستونزې په حل کې مرسته وکړي چې نورو ورته حل نکړی شوه.

همدا راز زینب رضي الله عنها چې میړه ئې د بدر په جگړې کې په شهادت ورسېدو، عمر خوړلې کونډه وه، په نیکو کارونو کې هومره مشهوره وه چې خلکو به د "بی وزلو د مور" په نامه یادوله، پیغمبر علیه السلام هغه پدې خاطر ځانته نکاح کړه چې له یوې خوا ئې د یوه بدرې مجاهد په هکله خپله خواخوږې ښودلې وي او له بلې خوا ئې د یوې داسې نومبالې، خیبري او با ایمانه ښځې ستونزه حل کړې وي. دا نیکه بي بي یوازې دوه کاله نور ژوندی وه.

همدا راز ام سلمه چې ۶ اولاده ئې درلودل، میړه ئې د احد په جگړې کې زخمې شو، د بلې جگړې په دوران کې د ده زوړ پرهار پری شو او له همدې نه وفات شو، پیغمبر علیه السلام د ده په مړینې هومره خواشینې شو چې اوبنکې ئې تویي شوې، د ده له مړینې ۴ میاشتې وروسته ئې ام سلمې ته څوک د خطبې لپاره ورولبړو، هغې خپل عذر داسې وړاندې کړ: زه عمر خوړلې یم، ډېر اولادونه لرم، نه غواړم ستا د اذیت باعث شم. خو پیغمبر علیه السلام غوښتل پدې نکاح سره مسلمانانو ته د خپلو دیني وروڼو په نسبت د وفادارۍ او د کونډو او یتیمانو د پالنې او روزنې نه هیرېدونکې اسوه وړاندې کړې. ام سلمې ته ئې قناعت ورکړ او دا نکاح ترسره شوه. د پیغمبر علیه السلام ټول ودونه همداسې وو.

په دې ودونو کې یو بل ستر مصلحت هم مضمرو او هغه دا چې د پیغمبر علیه السلام د بي بيانو له لارې د دین یوه لویه برخه مسلمانانو ته رسېدلې، دوی د نورو ښځو لپاره د ښوونکو حیثیت درلود، نورو ښځو به لدوی نه دین زده کاوو، که تاسو د روایاتو کتابونه وڅېړي په څرگنده به وگوری چې د دې کتابونو په هر مخ کې له همدې بیبیانو نه یو په بل پسې روایتونه ستاسو مخې ته راځي.

• د کمونستانو د دې اعتراض په هکله چې اسلام ولې د طلاق حق نارینه ته ورکړی، زموز ځواب دا وو: د طلاق د لاندې ممکنو څلورو صورتونو څخه اسلام

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

يو غوره کړی:

الف: بنځه او ميره په گډه د طلاق فيصله وکړي.

ب: اختلاف محکمې ته وړاندي شي او محکمه پدې هکله وروستی فيصله وکړي.

ج: د طلاق حق بنځي ته ورکړی شي.

د: د طلاق پر بکړه د ميره په لاس کي وي.

مخکي لدې چي وگورو اسلام ولې څلورم صورت غوره کړی بايد خو خبري په پام کي ولرو:

• اسلام له طلاق نه کرکه لري، د مجبوريت په خاطر جواز ورکوي، خو هغه تر ټولو کرکجن حلال کار گڼي.

• په اسلام کي نارينه له يوې خوا پدې مکلف شوی چي د کورنۍ ټول لازم ورځني مصارف په غاړه واخلي، هغه به د کورنۍ د ټولو مصارفو متکفل وي. له بلې خوا پدې مکلف شوی چي د نکاح په ورځ به هومره مهر په غاړه اخلي چي بنځه ورباندي راضي شي، دا "مهر" د بنځي حق دی او د دې د راتلونکې لپاره يو مهم تضمين. "بنځه" کولی شي له "ميره" نه هومره مهر ترلاسه کړی چي د دې راتلونکې تضمين کړې او د وخت ناوخت، بې ځايه او بې موجه طلاق مخه ونيسي، ميره ونشي کولی چي له يوې خوند واخلي، پس له لنډي مودې هغې ته طلاق ورکړي او د هوس په حکم بله په نکاح کړي، طلاق نبايد په يوې ملعبې بدل شي، د نکاح په ورځ بايد داسي تدابير ونيول شي چي دا مقدسه رابطه دوام وکړي، اسلام د همدې لپاره د مهر حق د بنځي د مستقبل لپاره د يوه تضمين په حيث وضع کړی.

اسلام دوه دليله د دې لپاره وړاندي کړي چي نارينه به د کورنۍ قيم وي او د طلاق پر بکړه به د ده له لوري کېږي:

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

الف: "مهر" ورکوي او د کورنۍ مصارف ئې په غاړه دي.

ب: د قيموميت لپاره چي کومو مواصفتو ته اړتيا ده، په نارينه کي دا مواصفت تر ښځو زيات دي. د ښځي طبيعي وظيف دا ايجابوي چي قوي عاطفه ولري. قوي عاطفه اکثراً د انسان "تعقل" تر اغيزی لاندې نيسي، ښځه د همدې "قوي عاطفی" په حکم د اولاد د روزني ټولي ستونزي په ورين تندي قبلوي، بې خوبی گالي، خپل ژوند او صحت په خطر کي اچوي، د اولاد د هري غلطۍ په وړاندي صبر کوي او حتی د پرديو په مقابل کي د دوی له هري غلطۍ نه دفاع کوي، د "قيادت" او "قضاوت" لپاره د "قوي عاطفی" په ځای داسي "تعقل" ته اړتيا ده چي د عاطفی تر اغيزی لاندې رانشي. د نارينه روحی جوړښت داسي دی چي د "عقل" او "عاطفی" ترمنځ ئې تعادل او توازن شته او د "عاطفی" تله ئې د ښځو په شان تر "تعقل" درنه نده.

• پداسي حال کي چي اسلامي شريعت د طلاق حق نارينه ته سپارلی، خوله دې حق نه د ښځي د ځورولو او د هغې په حقوقو د تېري په لاره کي ناروا استفاده نشي کولی، که خبره دې حد ته ورسېده ښځه حق لري "محکمې" ته مراجعه وکړي، چي محکمه به يا د دې حقوق احياء کوي او يا به دا رابطه فسخ کوي.

• همدا راز په محکمې کي د شهادت لپاره د يوه نارينه په څنگ کي د دوو ښځو حضور، پدې خاطر ضروري گڼل شوی چي که يوه په شهادت ورکولو کي اشتباه وکړي او څه ترې هير شي بله ئې ورپه ياد کړي. لکه چي گوری د دې حکم منشأ د ښځو په هکله د تبعيض او توپير اعمال نه، بلکي د عدالت په هکله جدي احتياط دي، وجه ئې هغه فطری تفاوت دی چي د ښځو او نارينه وو ترمنځ د "شهادت ورکولو" په ارتباط شته، احياناً د ښځي قوي عاطفه د دې په "حافظی" هم اغيزه کوي او د هغه چا په اړه ډېر داسي شيان ترې هيروي چي د زړه سواند وړ ئې گڼي، دا د زړه سواند طبيعت دی چي په لومړی سر کي د "غلطی" لپاره "توجيهات" کوي او ورو ورو د غلطی د هيرولو باعث شي.

اسلامی نهضت ----- د تودو مناقشو بحثونه

• د میراث د وینس د څرنگوالي په هکله که لږ څیر شو نو په ډاگه به وگورو چې اسلام بنسټو ته ډېر امتیازات ورکړي، په ډېرو مواردو کې ئې بنسټو ته تر نارینه وو زیات حقوق ورکړي، لاندې څو مواردو ته ستاسو پام را اړوم:

- بنسټه پداسې حال کې له خپلوانو او له خپل میړه نه "میراث" ترلاسه کوي چې هیڅ اقتصادي مکلفیت نلري، له واده نه مخکې ئې پلار د دې متکفل وي او له واده نه وروسته میړه، کور، کالي او ډوډۍ ئې د "متکفل" له خوا تأمین کېږي.

- له میړه نه مهر ترلاسه کوي، مهر په حقیقت کې یو فوق العاده امتیاز دی چې د بنسټي د مستقبل د تضمین لپاره منل شوی.

- بنسټه کولی شي خپله هغه "سرمایه" چې د "مهر" یا "میراث" له لارې او یا د کار کولو په نتیجه کې ئې ترلاسه کوي، له خپلې خوښې سره سم، په "کار" واچوي او عواید ولري، لدې شتمنیو او عوایدو سره سره، هغه اقتصادي مکلفیت نلري.

- بنسټه د "تغییر عام" له حالت نه پرته سنگر ته په تلو مکلف نده، مگر دا چې په خپله وغواړي.

- بنسټه جومات ته په تلو هم مکلف نده، خو که په خپله وغواړي چې لمونځونه په جمع او په جومات کې وکړي څوک ئې مخنیوی نشي کولی.

دا ځینې هغه مسائل وو چې زموږ او کمونستانو ترمنځ به په هرې وړې او لویې غونډې کې مناقشه کېدل. که څه هم کمونستان د فرهنګی موادو له ناحیې په موږ برلاسی وو، دوی د مجاني وینس لپاره کافی کتابونه درلودل، د روسیې او چین سفارتونو لدوی سره بې دریغه مرستې کولې، د ایراني "حزب توده" په لاس لیکل شوي او ترجمه شوي ډېر کتابونه ئې په واک کې وو، هر چاته ئې وړیا ورکول، خو موږ لدې ناحیې ډېر مشکلات درلودل، نه مو داسې کتابونه موندل چې پدغو مناقشاتو کې زموږ مرسته وکړي، د کمونستانو سؤالونه ځواب کړي، په اسلام د کمونستانو اعتراضاتو ته ځواب ووايي، د مدرسو په کتابونو کې دا

د تودو مناقشو بحثونه ----- اسلامی نهضت

مسائل نه وو خپرل شوي، نه په قدوری او کنز کي دا مسائل خپرل شوي وو او نه په هغه يوناني فلسفې، حکمت او منطق کي چي په مدرسو کي لوستل کېدل، د مدرسې ملا نه لدغو مسائلو نه واقف وو او نه ئې داسي ځواب ويلی شو چي د شلمې پېړۍ په فضاء کي روزل شوي ځوانان قانع کړي، مورې دې ته اړ وو چي په خپله د کمونستانو کتابونه ولولو، د ضعف نقاط ئې پيدا کړو، د دوی مقابلې ته ځان چمتو کړو او د دوی سوالونو ته ځوابونه تيار کړو.

ما د "شعور او ماده" تر نامه لاندې يوه داسي رساله وليکله چي له کمونستانو سره د هغه وخت مطرح سوالونه پکي خپرل شوي وو، خو د دې رسالې د تکثير او توزيع له کړاو سره مخامخ وو، نه مو د چاپ امکانات درلودل او نه د مجاني توزيع توان. د کتابونو د توزيع په هکله مورې دې ته اړ وو چي ملگرو ته ووايو: دا کتاب پدې شرط د مطالعې لپاره درکوو چي درې نسخې به ترې ليکي، يوه به له ځان سره ساتي او دوه به مورې ته راکوي، چي په نورو ئې وويښو، زما دغه لومړنۍ کتاب چي په شل کلنۍ کي مي ليکلې وو، په ۱۳۵۵ کال په پشاور کي د حزب اسلامي د ارشاد او فرهنگ رياست چاپ او خور کړ.

الحمد لله له کمونستانو سره په خپلو مناقشاتو کي تل برلاسی وو او همدا برلاسی پدې منتج شوه چي د با استعداد، با شخصيته او هدفمندو ځوانانو مطلق اکثريت له مورې سره يوځای شي. که تاسو د پوهنتون د هغه وخت يوه مقطع راواخلئ او ورته څير شئ وبه گورئ چي په هر ټولگي کي د لومړۍ درجې بااخلاقه او با شخصيته زده کوونکي زموږ ملگري وو او بې سويې، بد اخلاق او بې شخصيته افراد کمونستانو ته پاتې شوي وو، کمونستان اکثراً هغه کسان وو چي د خپل ټولگي په ورځنيو درسونو کي هم تر ټولو وروسته وو او په ډېر تکليف به کاميابېدل.

د قرآن بی حرمتی

د مناقشاتو دغه بهیر کمونستان وهڅول چې کوم جدي عکس العمل ونښي، شاید د عکس العمل په ډېرو صورتونو ئې غور کړی وي، یو لدغو صورتونو نه هغه وو چې په پوهنتون کې ترسره شو، خو عواقب ئې د دوی د زعم او گمان خلاف. د دوی یو شقی او بدبخته انسان، د شپې له خوا د لیلیې مسجد ته ننوتی، د قرآن مجید پانی ئې شکولې او ټوټی ټوټی پانی ئې له کړکۍ بهر اچولې، چې ځیني شمال خورې کړې او ځیني د بام په سر په بیخ کې نښتي وي.

لومړی کس چې د سحر لمانځه لپاره مسجد ته راغلی وو، صوفی سعید د هرات او سېدونکی وو، هغه په جومات کې خورې پانی غونډي کړې وې، خو له مسجد نه بهر د بیخ نیولیو پانیو په راغونډولو نه وو موفق شوی، ورپسې موږ مسجد ته راغلو او د لمونځ کوونکو شمېر ورو ورو زیات شو، صحنه ډېره دردوونکې وه، ځیني له غم او غصی نه پرېدل، د ځینو اوښکي بهېدې او ځینو غاښونه چیچل، لمونځ په ډېری غمناکي فضاء کې ترسره شو، همالته د قضیې د

د قرآن بی حرمتی _____ اسلامی نهضت

څېړني او مناسب اقدام لپاره خبرو ته کښېناستلو، ټول پدې سلا شول چې د پوهنتون د ریاست مخي ته احتجاجی غونډه وکړو او د پوهنتون له ادارې نه وغواړو چې حتماً مجرم پیدا او محاکمې ته ئې وسپاری، د ټولو هغو کسانو شمېر تقریباً شپیتو ته رسېدو چې پدې احتجاجی غونډې کې ئې برخه واخیسته، د غونډې وضعیت هم زموږ دوستانو ته حیرانوونکی وو او هم زموږ مخالفینو ته، دوستانو ته لدې لحاظه چې د داسې یوې ستري پېښې او له قرآن نه د دفاع په خاطر څنگه یوازې شپیتو کسانو پدې احتجاجی غونډې کې برخه واخیسته!! او مخالفینو ته لدې لحاظه چې دا د گوتو په شمېر کسان څنگه کولی شي کوم مؤثر کار وکړي!! خو موږ مصمم وو، د دې پروا راسره نه وه چې ملگری مو څومره دی او په مبارزې به مو څه نتایج مرتب کېږي.

دا غونډه زموږ لومړی عملي حرکت وو، پدې سره زموږ د غونډو لړۍ پیل شوه، هیچا دا گمان نه کاوو چې دا غونډه به د یوه داسې ځواکمن او خوځنده بهیر پیلامه وي چې ټولې ځواکمني سیاسي ډلې به له سختی ماتې سره مخامخ کړي، په ټول پوهنتون به مسلط شي، پوهنتون به د همدې حرکت په یوې ډاډمنې اډې بدل شي. د نهضت دا حالت د قرآن دا آیت ډېر ښه انځوروي:

كَرَرَعِ أَخْرَجَ شَطْطَهُ فَتَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوْقِهِ يُعْجَبُ
الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا*
الفتح: ۲۹

لکه داسې کشت چې تیغ ووهي، بیانی پیاوړی کړي، نو گڼ شي، بیا په خپلي ساقی ودرېږي، داسې چې بزگران حیران کړي، د دې لپاره چې کافران ورباندې خواشیني کړي.

دا د الله په نامه پیل شوی نهضت همداسې وو، د څو تنکیو ځوانانو په لاس پیل شو، ورو ورو ئې وده وکړه، پیاوړی شو، گڼ شو، ځواکمن شو، لمن ئې خوره

اسلامی نهضت _____ د قرآن بی حرمتی

شوه، د ټولني ټول هغه کسان ئې ورو ورو په خپلي غيږ کي راغونډ کړل چي د ايمان څه بڅرکي ئې په زړه کي وو، سريع او چټکي ودي ئې هرڅوک حيرانول، حتی هماغه کسان چي دا حرکت ئې پيل کړ، دوی هم گمان نه کاوو چي دومره ژر به د ضعف او ناتوانۍ له هاغه لومړني حالت نه د قوت او غلبې دې پورې ته ورسېږي، سريع ودي ئې د بنسټان هک پک کړل او د دوی غوصه ئې را وپاروله. که ووايو چي زموږ په هېواد کي د اسلامي نهضت د پياوړي تبارز له ورځي نه بيا ترهغي ورځي چي روسي فوځونو زموږ په هېواد تېری وکړ، مقاومت پيل شو، روسان وتلو ته اړ شول او ورپسې روسانو او امريکائيانو پدې خاطر يوه بل ته لاس ورکړ چي په افغانستان کي د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي حکومت د جوړېدو مخنيوی وکړي، دا ټولي پېښي د دې مبارک اسلامي بهير په وړاندي د داخلي او خارجي د بنسټانو عکس العمل وو، پدې تحليل کي مو نه يوازې مبالغه نده کړې بلکي يو داسي حقيقت مو څرگند کړی چي ټولو هغو افغانانو ته پوره واضح دی چي د تاريخ د دغه پړاو حوادث او د هغوی لاملونه ئې په دقت سره څېړلی.

د قرآن بی حرمتی _____ اسلامی نهضت

د محصلینو اتحادیه

پس له هغه چي په ۱۳۲۹ کي د نادري کورنۍ واکدارانو د محصلینو لومړۍ اتحادیه وځپله، شل کاله وروسته په ۱۳۴۹ کي محصلینو یو ځل بیا د یوې اتحادیې د جوړولو هڅه وکړه، دا ځل د اتحادیې د جوړولو ابتکار د کمونستانو په لاس کي وو. موږ پدې اتحادیې کي د فعالې ونډې اخیستو فیصله وکړه او په هغو انتخاباتو کي مو برخه واخیستله چي د اتحادیې د مؤسسانو مجلس لپاره ترسره کېدل، پدې انتخاباتو کي زموږ ۹ کسان بریالي او د مجلس مؤسسان غړیتوب ئې ترلاسه کړ، زه هم پدې ډلې کي وم، که څه هم د "جوانان مسلمان" د غړو شمېر د "شعله جاوید" او "پرچم" له غړو نه کم وو، یوه څوارلس، بل دوولس او موږ نه غړي مجلس ته لېږلي وو، خو زموږ لپاره دا یو لوی بری وو، موږ تر نورو ډلو ډېر وروسته خپل کار پیل کړی وو، لدې نه مخکي موږ ډېر محدود څرگند فعالیتونه درلودل، نه په پوهنتون کي د لویو غونډو په جوړولو موفق شوي وو او نه په مظاهرو. کمونستان په پوهنتون داسي مسلط وو چي ویلی شو دا ځای په څو

د محصلينو اتحاديه ----- اسلامي نهضت

وروستيو کلونو کي د دوی لويه اډه وه، مورې يوازې خو مياشتي د مخه راڅرگند شوي وو.

د مؤسسانو د مجلس داخلي جريانات

په مجلس مؤسسان کي د "جوانان مسلمان" د غړو مشري ماته سپارل شوې وه، زموږ انتظار دا وو چي استاد عبدالرحيم نيازی به له خپل ټولگي نه مجلس مؤسسان ته انتخاب شي او دی به زموږ د ډلي مشري کوي، خو داسي ونشول، ځينو بې عقله کسانو د شخصي ملاحظاتو او حسادت په وجه ده ته رأی ورنکړه، مجلس ته د ده په راوستلو کي زموږ هلي ځلي بې نتيجی پاتې شوې.

د مجلس لومړی کار دا وو چي ځانته رئیس انتخاب کړي، زموږ هڅه دا وه چي له کمونستانو نه څوک د رئیس په توگه انتخاب نشي، پدې کار کي بريالي شوو، داؤد فراهی د يوه مشهور بډای زوی پدې موفق شو چي اکثریت ترلاسه کړي او د رئیس په توگه انتخاب شي. زموږ غړو ما ته رأی راکړه، کمونستانو او بې طرفانو د فراهی ملاتړ وکړ، مورې عملاً او علناً د فراهی مخالفت وکړ، هدف مو دا وو چي محصلينو ته ونيسو: دا دی کمونستان د يوه فيوډال مرسته کوي او غواړي هغه د محصلينو د اتحادیې رئیس شي، حال دا چي د فيوډالانو د مخالفت او د کارگرانو او بزگرانو د حمايت دعوا کوي، دې خبري په هغه وخت کېخاص اهميت درلود.

په مجلس کي د بحث دوهمه موضوع د اساسنامې تدوين وو، مسوده جوړه او د بحث لپاره مجلس ته وړاندې شوه، مورې د اساسنامې په سر کي د "بسم الله الرحمن الرحيم" په ليکلو ټينگار کاوو، کمونستانو د مخالفت لپاره کلکه ملا تړلې وه. مناقشه دوه ورځي طولاني شوه، د کمونستانو د مخالفت گټه دا وه چي د دوی حقيقت ټولو ته څرگند شو، د ټولو خلکو مخصوصاً د کابل د منورينو سترگي د پوهنتون جرياناتو ته اوښتی وې، هر چا به پوښتنه کوله چي د

اسلامی نهضت ----- د محصلینو اتحادیه

محصلینو د اتحادیې کار نن کوم ځای ته رسېدلی، د بسم الله په سر تودې او اوږدې مناقشې په بهرکي منعکس کېدې. ډېر ځلک ترې خبرېدل، هغه حلقې چې د کمونستانو له ماهیت نه بې خبره او د غفلت په خوب ویده وو، دا پېښې ورته د جدي خطر زنگ وو، بالآخره زموږ شرط ومنل شو خو لدې تعدیل سره چې د "بسم الله" په ځای "د خدای په نوم" الفاظ ولیکل شوو او پدې توګه اساسنامه تصویب شوه.

د اساسنامې مطابق انتخابات

پس له څه مودې، د اتحادیې د فعالولو لپاره د اساسنامې مطابق انتخابات ترسره شول، دا ځل موږ پدې وتوانېدلو چې دوولس کسان شوری ته ولېږو، د شوری په لومړنیو غونډو کې د اتحادیې د رئیس په هکله انتخابات وشول، کمونستانو ذبیح الله عصمتی ته رأی ورکړه، هغه د رئیس په توګه انتخاب شو، د اتحادیې اجرائیه کمیټی ته له هرې ډلې دوه دوه کسان معرفي شول، شاکر او حیدرعلي لهیب د شعله جاوید له لوري، خلیل زمر او ډاکتر نجیب د پرچم له خوا، امان الله استوار او خلیل کوهستانی د خلق له خوا، ډاکتر عمر شهید او زه د "جوانان مسلمان" له خوا، د ذبیح الله عصمتی په شمول څلور نور کسان د ننگرهار د پوهنتون، د بې طرفانو او وړو ډلو استازی وو. په اجرائیه کمیټی کې مو د صنفی مسائلو ترڅنګ په ایډیولوژیکي مسائلو د مفصل بحث او مناقشې فرصتونه ترلاسه کول، په بحث کې به د شعله جاوید له خوا شاکر او د پرچم له خوا خلیل زمر برخه اخیسته، ډاکتر نجیب چې وروسته جمهور رئیس شو، د خلیل مرستیال وو. علمي او ایډیولوژیکي سويه ټپې هومره نه وه چې په هغو بحثونو کې د پرچمیانو نمایندګی وکړي، د خلقیانو استازی هم په بحثونو کې د برخي اخیستو جوګه نه وو، دغو بحثونو به اکثراً ډېره جدي بڼه غوره کوله، هره وړه خبره به په مناقشې بدله شوه او ورو ورو به بحثونه هغه ځای ته ورسېدل چې ناظرانو به

د محصلينو اتحاديه ----- اسلامي نهضت

ځان مداخلې ته اړگڼلو، د دوی د مداخلې په نتیجه کې به مناقشه پای ته رسېده،
ډېر ځله داسې شوي چې نجیب به خلیل زمر او لهیب به شاکر له لاسه نیولو او
لدوی نه به ئې یا د بحث ختمولو یا له جلسې نه د وتلو غوښتنه کوله.

زه د خپل مهربان رب له پیرزویانو نه سخت ممنون یم چې پدغو مناقشو کې
ئې تل ماته بری را په برخه کړي. په ایډیولوژیکي مسائلو مناقشې مې مخکې
وڅېړلې، دلته د سیاسي بحثونو دوه مناقشې د یادولو وړ گڼم:

د پښتونستان په هلکه مو مناقشه وه، پرچمیانو د پښتونستان د آزادي خبره
وکړه!! ما ورته وویل: د پښتونستان د آزادي خبره که له افغانستان سره د یو ځای
کېدو خبره؟ د پښتونستان آزادي د چا د مټو په زور، د افغانانو که د روسانو او
هندوانو؟! غلامان غلامان نشي آزادي، که افغانان پښتونستان آزادي لومړی
باید ځان آزاد کړي!! شعله یانو زما د خبري ملاتړ وکړ او وئې ویل: نه افغانان پدې
موقعیت کې دی او نه د روسانو د مټو په زور د پښتونستان د آزادي خبره معقوله
ده.

له ډاکتر نجیب سره مې مناقشه وه، ډېرکسان مو شا او خوا ته ولاړول، له
شوروي اتحاد سره د افغانستان د نږدېوالي په بدو او خطرناکو عواقبو مې خبره
کوله، نجیب ته مې وویل: ستاسو د سیاستونو پایله فقط دا کېدی شي چې
افغانستان د مرکزي آسیا د هېوادونو په څېر د روسانو په منگولو کې پرېوزی!!
هغه وویل: څه پروا کوي، دا د افغانانو لپاره غوره ده، د مرکزي آسیا د ولسونو
وضعیت تر موږ ډېر ښه دی!!

د محصلينو په اتحادیې کې زموږ برخي اخیستلو، د اسلامي نهضت لپاره
په زړه پوري نتایج درلودل، ځوانانو ته د خپلو نظراتو د وړاندې کولو لپاره موږ تر
دې نه مؤثر ستيج نشو موندلی، په اعتصاباتو او احتجاجی غونډو کې به موږ او
دوی له یوه ستيج نه ویناوي کولې، پدې سره به ځوانانو ته د دې موقع په لاس
ورتله چې زموږ او کمونستانو ترمنځ په آسانی قضاوت وکولی شي، که زه ادعا

اسلامی نهضت ----- د محصلینو اتحادیه

وکړم چې د "جوانان مسلمان" له مبارک بهیر سره د ځوانانو د فوځ فوځ یو ځای کېدو لویه وچه په اتحادیه کې زموږ فعاله ونډه وه، مبالغه مې نده کړې. د دې برخې اخیستلو نتایج هلته څرګند شول چې د اتحادیه لپاره یو ځل بیا انتخابات ترسره شول، پدې انتخاباتو کې موږ په دريو کې دوې برخې څوکی ترلاسه کړې، له ۵۲ غړو نه ۳۷ د "جوانان مسلمان" متعهدین وو. نورو ډلو په ګډه صرف ۱۹ څوکی ترلاسه کړې وې چې پدې کې هم ځینې بې طرفان ول.

د پوهنتون اعتصابات

د کمونستانو د سیاسي مبارزې یوه مهمه برخه دا وه چې د تظاهراتو او اعتصاباتو له لارې له خپلو مخاطبینو سره مخامخ شي، له کارگرانو، مأمورینو او محصلینو سره خواخوږی ونیسي، ځان د محرومانو ملګری معرفي کړي او نوي غړي جلب کړي. د ټولني په نورو پرګنو کې د دې کار لپاره شرایط نه وو برابر، علمي مؤسسات ټي د دې لپاره غوره کړي وو، کله په یوه او کله په بل نامه به ټي ځوانان تظاهراتو او اعتصاباتو ته هڅول، پوهنتون د داسې اعتصاباتو په تود انګړ بدل شوی وو.

په ۱۳۵۰ کې د اتحادیه له خوا عمومي اعتصابات اعلان شول، د استادانو اتحادیه هم لدوی سره یو ځای شوه، د استادانو د اتحادیه واګی کاملاً د کمونستانو په لاس کې وې، زموږ انتظار دا وو چې د پوهنتون مسلمان استادان به پدې اتحادیه کې فعاله برخه واخلي، کم له کمه خپل موجودیت به ثابت کړي او د کمونستانو په لاس کې د دې اتحادیه له پرېوتو به مخنیوی وکړي، د شرعياتو د پوهنځي له استادانو نه مو وغوښتل چې پدې اتحادیه کې برخه واخلي، خود دوی هیڅوک دې کار ته تیار نشو. موږ ته دې خبرې خاص اهمیت درلود، دا ځکه چې په ګډو غونډو کې به یوه کس د محصلینو له اتحادیه نه او یوه کس د استادانو له اتحادیه نه په خپل وار وینا کوله، هره ورځ به زموږ یوه، یا دوه

د محصلينو اتحاديه ----- اسلامي نهضت

کسانو ته وار رارسېدو، کله ما ته او کله ډاکټر عمر شهيد ته، خو د دوی گڼ شمېر کسانو به د خبرو فرصت ترلاسه کاوو، همدا راز لدې حالت نه ځوانانو دا انتباه اخیستله چې په ټول پوهنتون کې شاید یو داسې استاد نه وي چې د مبارزې په کار کې زموږ ملگرتیا ته تیار وي، نورو به موږ ته د دې خبرې پېغور راکاوو چې د شرعياتو د پوهنځي استادان او محصلين پدې عمومي اعتصاب کې له برخې اخیستو ډډه کوي او هماغه څه کوي چې دولت ئې خوښوي!! یو ځل د محصلينو یوه بهیر د شرعياتو د پوهنځي هغو ټولگيو ته د ننوتو هڅه وکړه چې زده کوونکي ئې په اعتصاب کې د برخې اخیستو په ځای په خپلو ټولگيو کې د درس لپاره ناست وو، غوښتل ئې هغوی توهين کړي، موږ د دوی مخنیوی وکړ او په ټولگيو کې ناستو محصلينو ته مو وویل چې که په اعتصاب کې برخه نه اخلئ کم له کمه دا کار مه کوئ چې له دولت سره په ملگرتیا متهم شي او د محصلينو د جایزو غوښتنو د مخالفت الزام تاسو ته متوجه شي او کمونستان ستاسو لدې دریځ نه د اسلام په ضد استفاده وکړي او ووايي: موږ تل ویل چې دین د ارتجاع په خدمت کې وي، دا دی عملي او ژوندي مثال ئې!

که څه هم د شرعياتو په پوهنځي کې د مخلصو محصلينو شمېر ښه زیات وو او په اسلامي نهضت کې د دوی ونډه ډېره څرگنده وه، خو پدې پوهنځي حاکم ذهنیت همدا وو چې له نظام سره له هر راز تصادم نه باید ځان لرې وساتي. د همدې لپاره د استاد عبدالرحیم نیازی او مولوي حبيب الرحمن شهيد په څېر زموږ مهم غړي پدې وښوونېدل چې په انتخاباتو کې رأی ترلاسه کړي او د خپلو ټولگيو د استازو په حیث د اتحادیې شوری ته معرفي شي. شاید یوه کیسه د دې پوهنځي وضعیت تاسو ته ښه انځور کړی شي او هغه دا چې: یوه ورځ مي مشر ورور عبدالرحیم نیازی له خپلو ځینو همصنفیانو سره د داسې مناقشې په حال کې وموند چې ماته د ده خبرې او له مخاطبینو سره چلند لږ شانته تند معلوم شو، له مناقشې وروسته مي گوښه کړ او ورته ومي ویل: گمان کوم ستا خبرې لږ تندي او ترخې وې، لدوی سره حوصله په کار ده، نیازی صاحب راته مخ کړ او وئې ویل:

اسلامی نهضت ----- د محصلینو اتحادیه

حکمتیار صاحب! د دغو له لاسه زموږ زړونه داغ داغ دي، دوی نه په خپله څه کوي او نه نور کار ته پرېږدي، ستا او سیف الدین نصرتیار په هکله وايي: دا قطب الدین او شیخ الدین څوک دي چې د دین ټيکه داران ئې له ځانه جوړ کړي، دوی دي خپله انجنیري کوي، د دوی ئې له دین سره څه کار؟! موږ ورته وايو: که همدا قطب الدین او شیخ الدین نه وی ستا به د ذلت او سپکاوي هماغه وضعیت وو چې لدې نه مخکې دي درلود!!

متأسفانه زموږ د هغه وخت په دیني مدرسو باندي له دولت نه د وېرې خپکۍ پرته وه. د ټولني جوړښت داسي وو چې دینداران او واکداران باید له یوه بل سره خواخوږی ولري. واکدارانو به لدوی نه د خپل واک د بقا لپاره استفاده کوله او دوی به د واکدارانو د اقتدار د دوام لپاره دعا کوله او د مخالفینو په ضد به ئې فتوی گاني صادرولې. زه به وروسته پدې هکله څو مثالونه وړاندي کړم خو دلته په دوو مثالونو اکتفاء کوم:

زه په لومړي سمسټر کي ناروغ شوم، درسونه را نه پاتې شول، کور ته ستون شوم، یوه ورځ مي اراده وکړه چې د جمعې د لمانځه په وخت کې، د امام صاحب د روضی په مسجد کي خلکو ته وینا وکړم، زما وینا ټولو لمونځ کوونکو په ډېر دقت واورېده، سبا ولسوالۍ ته وغوښتل شوم او له هغه ځایه د دوو پولیسانو په نظارت کي کندز ته ولېږلی شوم، هلته راته وویل شو چې تا خلک بغاوت ته هڅولي او د پاچا په خلاف دي وینا کړې او افغانستان دي دارالحرب گڼلی، وروسته راته معلومه شوه چې د روضی د جومات امام مولوي قمرالدین ولسوالۍ ته همدا راپور ورکړی وو، د ده دا راپور هلته زما لاس ته راغی چې د امام صاحب ولسوالۍ زموږ د مجاهدینو په لاس فتح شوه او د ولسوالۍ ټول اسناد زموږ په لاس کي پرېوتل، پدې اسنادو کي هغه خط هم وو چې همدې مولوي په "شنه قلم" او خپلي امضاء سره زما په خلاف ولسوالۍ ته لېږلی وو.

په یوې رخصتي کي کور ته تلم، پلخمري ته ورسېدم، شپه مي د شهید

د محصلينو اتحاديه ----- اسلامي نهضت

نصرتيار په کورکي وه، دوی او نورو ورونو ټينگار وکړ چې سبا د اختر ورځ ده، دلته د اختر د لمانځه ډېره ستره جمع وي، خطيب د انجنير محمد شاه تره دی، له هغه سره خبره کوو چې تا ته د خبرو موقع درکړي، ما موافقه وکړه، سبا د لمانځه لپاره و خوځېدو، د پلخمری په ستر چمن کي خلک را غونډ شوي وو، خطيب څو دقيقی خبري وکړي، ما ته ئې بلنه راکړه، خبري مي پيل کړې، د خلکو شمير ډېر زيات وو، په لومړی صف کي والي له نورو لوړ رتبه مأمورينو سره، د سليمان لايق پلار چې د قلعه جواد د حضرتانو خليفه وو او د پلخمری نور مخور مشران ناست وو، ما تقريباً ۴۵ دقيقی خبري وکړي، د خلکو استقبال او په ډېر دقت سره زما خبرو ته د دوی پاملرنه ډېره عجيبه وه، نه پوهيږم وجه ئې زما خبري وې که دا چې يو شل کلن بې زيرې ځوان د منبر په سر گوري او د معمول خلاف له منبر نه د رژيم په ضد داسي خبري اوري چې مخکي ئې هيڅکله نه وې اورېدلې. سليمان لايق د پرچم د کمونستي ډلي د مرکزي کميټی غړی هم له خپل پلار سره لمانځه ته راغلی وو، له لمانځه نه وروسته ئې خپلو ملگرو ته زما د وينا په هلکه ويلې وو: معلومه نده چې دا به څو کاله د حضرتانو په زير خانو کي روزل شوی وي!! دا خبره ده پداسي حال کي کوله چې پلا رئی د حضرتانو خليفه وو او په ده ئې د "غلام مجددي" نوم ايښی وو، چې وروسته ده دا نوم په سليمان لايق بدل کړ.

په هر صورت، د لمانځه وخت را رسېدلی وو، ما خپلي خبري ختمې کړې او په خپل ځای کښېنستم، له لمانځه نه مخکي مولوي لقمان پورته شو او وئې ويل: پری ئې نه بنودو چې څو حديثه مو ويلی وی او ستاسو زړه مو له ژوند نه تور کړی وی، لدې نه وروسته داسي خلکو ته موقع نه ورکوو!! همدا دوه درې جملي ئې وويلې او له خلکو نه ئې وغوښتل چې د لمانځه لپاره خپل صفوف برابر کړي. لدې خبرو نه د ده مقصد دا وو چې چارواکو ته خپل اخلاص او زما له وينا سره خپل مخالفت څرگند کړي او هغوی پدې پوه کړي چې ما ته د خبرو موقع ده نده ورکړې. له لمانځه نه وروسته ډېرو لمونځ کوونکو مولوي لقمان ته بد او رد وويل او ځينو خو سختی ښکښلي ورته وکړي. مولوي لقمان د جهاد په وخت کي د سابق په څېر

اسلامی نهضت ----- د محصلینو اتحادیه

د رژیم په خدمت کې وو او د موټر په یوه تصادم کې په قتل ورسېدو.

د پوهنتون اعتصابات طولاني شول، دولت د لیلیې اعاشه قطع کړه، اتحادیې فیصله وکړه چې سره لدې اعتصاباتو ته دوام ورکړي او د لیلیې د اکمال لپاره له خلکو نه بسپني راټولي کړي، پدغو بسپنو وتوانېدو چې د لیلیې مشکل حل او اعتصابات جاری وساتو، خو وروسته، له یوې خوا په اتحادیې کې اختلاف راولاړ شو، پرچمیانو د اعتصاب پای ته رسول غوښتل او په یوه اړخیزه توګه له اعتصاباتو لاس په سر شول، له بلې خوا دولت پوهنتون تعطیل کړ.

د دغو جریاناتو په ترڅ کې موږ د یوه ځواکمن، دروند او فعال ځواک په څېر راڅرګند شوو، په ځوانانو کې زموږ نفوذ ورځ په ورځ زیات شو، ډېر وخت نه وو تېر شوی چې موږ په ټول پوهنتون مسلط شوو، د مبارزې دا سنگر زموږ په لاس فتح شو او پوهنتون زموږ په ډاډمنې اډې بدل شو.

د عقرب ۳ او تظاهرات

د ظاهر خان شپږ وروستی کلونه له تظاهراتو نه ډک کلونه وو، د مظاهرو لړۍ خپل اوج ته رسېدلې او لمن ئې تر اطراف خوره شوې وه، دغه لړۍ د عقرب د ۳ له پېښې نه وروسته پیل شوه. د ۱۳۴۵ کال د عقرب په درېیمې، دولتي ځواکونو په هغو کسانو د ماشينګنو ډزی وکړي چې د پارلمان په لوري پدې خاطر خوځېدلي وو چې ډاکتر یوسف ته په پټې غونډې کې د اعتماد د رایې په ورکولو ئې اعتراض درلود، دا حرکت په اصل کې د سردار داؤد په اشاره د کمونستانو له لوري پیل شوی وو، سردار داؤد له صدارت نه په لري کېدو ناراض وو، تل ئې هڅه کوله چې د فرمایشي دیموکراسي هغه سلسله مختل کړي چې دی پکې د صدارت له مقام نه لري شو او پدې مقام د شاهي کورنۍ د غړو ټاکل له منځه ولاړ. له چپي عناصرو سره ئې په همدې خاطر خواخوږی درلوده، غوښتل ئې د دوی په اتکاء ظاهر خان ته خپل زور وښيي. په ولسی جرګه کې د ډاکتر یوسف کابینې ته

د محصلينو اتحاديه ----- اسلامي نهضت

د رأی ورکولو په څرنگوالي د جرگې د غړو ترمنځ توده مناقشه وشوه، ځينو په پټي رأی اخیستنې ټینګار کاوو او ځينو په علني، د جرگې کمونستو غړو خپل ګڼ شمېر پلویان د غونډې تالار ته داخل کړي وو، غونډه مختل شوه، په سبا ئې کمونستانو د ولسی جرگې په لوري د یوې مظاهرې بند و بست وکړ، ولسی جرگې پټه غونډه درلوده، دولتي ځواکونو ته ویل شوي وو چې د ولسی جرگې د مانۍ شا او خوا کلک امنیتي تدابیر ونیسي، د ولسی جرگې په تالار کې کابینې ته د اعتماد رأی ورکولو په اړه بحثونه روان وو چې د مظاهره کوونکو په ډلې د دولتي ځواکونو له خوا ډزی وشوې، مظاهره کوونکو ته مرګ ژوبله واوونسته، مظاهره کوونکو د مرګ ژوبلې شمېر ډېر زیات ښودو، کم له کمه ئې د مړو شمېر شپيته کسان ښودل، خو دولت د دريو کسانو په مړینې اعتراف وکړ، دا پېښه په اصل کې د شاهي کورنۍ ترمنځ د رقابتونو نتیجه وه. د مظاهرو مهار د سردار داؤد او د ده د چپي ملګرو په لاس کې وو او د ډزو امر سردار ولي ورکړی وو، ظاهر خان د دې په ځای چې خپل مشکل له سردار داؤد سره حل کړي او سردار ولي ته څه ووايي، ډاکتر یوسف ئې عزل او د ده حکومت ئې منحل کړ او د ده په ځای ئې محمد هاشم میوندوال ته وظيفه ورکړه چې نوی حکومت جوړکړي. میوندوال د ډاکتر یوسف په کابینې کې د اطلاعات او کلتور وزیر وو، چې د عقرب په ۷، صرف څلور ورځې د ۳ عقرب له پېښې نه وروسته د صدراعظم په توګه وګمارل شو.

د تظاهراتو لړۍ له همدې ځایه پیل شوه، نه میوندوال پدې موقعیت کې وو چې د تظاهراتو مخنیوی وکړي شي، برعکس هغه غوښتل چې د ځوانانو ملاتړ ترلاسه کړي او نه شاهي کورنۍ غوښتل چې د تظاهراتو د مخنیوی په ارتباط یو ځل بیا د عقرب درېیمه تکرار شي.

د تظاهراتو سلسله د کمونستانو په لاس پیل شوه، په لومړي سر کې نامنظم او د ګډون کوونکو شمېر ئې کم وو، دا نوې پدیده وه، په ابتداء کې ځينو له دې

اسلامی نهضت ----- د محصلینو اتحادیه

سره حساسیت درلود، ځینو د دولت له وپری په هغوی کي له برخي اخیستو ډډه کوله، خو د دولت انفعالي دریغ، سیاسي ځواکونو ته دا فرصت په لاس ورکړ چي لدې نه یو مهم سیاسي حرکت جوړ کړي.

چپي ډلو به د "کارگر بین المللي ورځ" د "عقرب ۳" او دې ته ورته نوری ورځي په مظاهرو سره لمانځلې، کله کله به صنفی اعتصابات په مظاهرو بدل شول، دولت په ابتداء کي له مظاهرو سره آشنا نه وو، خو ورو ورو ئې له مظاهرو نه وپره راکمه شوه، که څه هم مظاهري له کمي او کيفی لحاظه تشدید شوي وې خو د دولت عکس العمل هغه د لومړيو ورځو عکس العمل نه وو.

مورډ تقريباً پنځه کاله وروسته په ۱۳۴۹ کي دې ډگر ته د راوتلو جوگه شوو، په لومړی سر کي زموږ مظاهري نامنظمي او وړې وې، خو په ډېر سرعت سره ئې هم له کمي لحاظه وده کوله او هم له کيفی لحاظه، لا ډېره موده نه وه تېره شوې چي پدې برخه کي هم ترکمونستانو مخکي شوو، يو وخت خو داسي راوړسېدو چي زموږ مظاهرو به د میوند لويه جاده، د پامير له سینما نه تر سپاهی گمنام پوري ډکه کړې وه، ټولو يوه بل ته لاسونه ورکړي، په منظمو لیکو کي روان، له يوه ځايه شعار او د مظاهري له سر نه ترپايه د ټولو له خوا منظم بدرگه کېدل، د مظاهري سر په سپاهی گم نام کي او پای ئې د پامير سینما خوا ته. مخکي به د زرنګار پارک هغه غونډی چي د غونډو لپاره ډېره مناسبه سیمه او جوړښت ئې داسي وو چي ستره غونډه په کي جوړېدی شوی او له ټولو خواوو په څرګند طور لیدل کېدی شوی، د هغو ډلو په واک کي پرېوته چي ترنورو ستره او په مظاهرو کي به ئې برخه اخیستونکي زیات وو، په لومړيو کلونو کي دا ځای روس پلوه کمونستانو ته مختص وو، وروسته شعله یانو ترلاسه کړ، خو په وروستيو دوه کلونو کي زموږ لاس ته راغله، هیچا دا جرأت نشو کولی چي زموږ د مظاهرو په ورځ دلته راغونډ شي.

په مظاهرو کي زموږ شعارونه دا وو:

د محصلينو اتحاديه ----- اسلامي نهضت

مرگ په شرقي او غربي استعمار.
مرگ په امپرياليزم او سوسيل امپرياليزم.
په پرديو پوري تړلو ډلو باندي مرگ.
دولت د فقر او لوږي عامل دی.
دولت د جهل او بې سواډي عامل دی.
دولت د بې کارۍ او بې روزگاري عامل دی.
کمونستان د دولت په غير کي روزل شوي.
خلک خپل اولاد د مسلماني مور له غير نه راجلا کړي او دولت ته ئې
وسپاری، دولت ورته کارمل او تره کي جوړ کړي.
مرگ په سردار داؤد د کمونستي ډلي مؤسس.
موږ اسلامي نظام غواړو.
اسلام زموږ د ټولو ستونزو د حل ضامن دی.
موږ د اسلامي امت د تېر برم او عظمت اعاده غواړو.
سرلوري دي وي اسلام.
مړه دي وي د اسلام دښمنان.
مړه دي وي د اسلام په جامه کي د اسلام دښمنان.
زموږ دغه شانداري مظاهري چي د افغانستان په تاريخ کي ئې ساری نه ليدل
کېږي، پداسي حال کي ترسره کېدی چي له موږ نه ئې يوازي لاندې مصارف
غوښتل:
د امپليفاير او لاوډ سپيکرو کرايه.
د شعارونو لپاره تکه او رنگ اخیستل.

اسلامی نهضت ----- د محصلينو اتحاديه

د دغو مصارفو لپاره به موږ په خپلو منځونو کې بسپنه کوله، په متوسطو کورنيو پوري مربوطو کسانو به له خپل جيب څرخ نه څو افغاني د همدې لپاره وقف کړي.

د يوه امپليفایر او لاوډ سپیکرو په اخیستلو هلته موفق شوو چې زه بندي شوم، محبس ته راتلونکو وروڼو به چا له ځان سره میوه راوړه او چا هم نقدي پیسې، لدغو پیسو نه مي څلرویشته زره افغاني وروڼو ته ورکړې چې یو امپلیفایر او څو لاوډ سپیکری واخلي.

له مور او نورو سره د دولت چلند

د دولت له نورو ډلو سره په خپل چلند کې محتاط وو، د دوی په خلاف کې له داسې اقدام نه ډډه کوله چې د دوی د بهرنیو حامیانو په اعتراض او مداخلې منتج شي. لدوی نه کې خاصه وېره هم نه درلوده، گمان کې دا وو چې د دوی شمېر کم دی، په ولس کې نفوذ نشي کولی، د دوی په خلاف د عام ولس راپارول آسانه دی. د دولت اصلي وېره له مور څخه وه، زموږ حرکت ته کې د یوه جدي گواښ په سترگه کتل، مخصوصاً هلته چې وئې لیدل د دې حرکت لمن له ځوانانو نه تر علماوو او عوامو پوري خوره شوه او پوهنتون او نور علمي مؤسسات د "جوانان مسلمان" په ډاډمنو اډو بدل شول.

غلام سرور ناشر چې د ظاهرشاه نږدې ملگری او د دولت له مهمو ارکانو څخه وو، د کمونستانو د اقتدار په لومړیو ورځو کې زنداني شو، په محبس کې کې ځینو ورونیو ته داسې قصه کوله: یوه ورځ له پاچا سره د ده په مخصوص موټر کې له کابل نه پغمان ته تلم، دا هغه ورځې وې چې سیاسي ډلې ډېری فعالې شوې

اسلامی نهضت-----د دولت چلند

وي او مظاهرو زور اخیستی وو، هغه ته مي وويل: اعليحضرت! د دغو سرو بيرغونو څه چاره په كار ده، كه وضعیت همداسي پاتې شي ما ته راتلونكې خطرناك بريښی، هغه راته وويل: اشتباه كوي، سره بيرغونه نه، شنه بيرغونه خطرناك دی، د سرو بيرغونو په آسانی سره مخنيوی كېدی شي، خو شنه بيرغونه كېدی شي پداسي گواښ بدل شي چي مخنيوی ئې گران وي!! له موږ او كمونستانو سره د دولت بېل بېل چلند له همدې تصور نه راولاړ شوي وو، تل ئې زموږ په مقابل كي د چپي ډلو مرسته كوله، بېلگي به ئې په راتلونكو پاڼو كي وگورئ.

د اسلامي نهضت قيادت ----- اسلامي نهضت

د اسلامي نهضت قيادت

او د مشر ورور عبدالرحيم نيازي فراق

عبدالرحيم نيازي ډېر ژر د داسې يوه مشر په څېر راڅرگند شو چې هر چا د ده په څېرې کې د يوه لوی شخصيت نښې له ورايه ليدلې، زموږ په غونډو کې به هغه ډېرې اوږدې، ژورې، علمي او په زړه پورې ويناوې کولې، هر څوک به د ده له وينا نه متاثره کېدو، د ستيج په سر به د ده لنډه وينا تر يوې گنتۍ زياته وه، د ده علمي او په زړه پورو ويناگانو زموږ د تحريك په پياوړتيا او خورېدو کې ډېره لويه ونډه درلوده، موږ هغه د مشر په حيث نه وو ټاکلي، خدای هغه ته د مشر توب کفايت او اهليت ورکړی وو. دی د فارياب د پښتونکوټ او سپدونکې وو، کورنۍ ئې له شاه جوی نه فارياب ته منتقل شوې وه، په خټه نيازي وو، مورنۍ ژبه ئې پښتو وه، په فارسي ډېر مسلط وو، عربي ئې په مدرسې او د شرعياتو په پوهنځي کې زده کړې وه او ازبکي ئې له محيط نه. په ۱۳۵۰ کې ناروغ او د علي آباد په

اسلامی نهضت ----- د اسلامی نهضت قیادت

روغتون کي بستري شو، د ده معالجه ډاکټر فتاح نجم ته چي د همدې روغتون مؤظف ډاکټر وو، وسپارل شوه، دا زموږ لويه غلطي وه، فتاح نجم د شاهي کورنۍ مخصوص ډاکټر وو، د نیازی په شان د یوه لوی شخصیت د تداوي په اړه په داسي یوه ډاکټر اعتماد کول، ستره اشتباه وه. دی په خپلو پښو روغتون ته تللی وو، صحی وضع ئې زیاته د تشویش وړ نه وه، خو له څو ورځو تداوي نه وروسته د ده وضعه هومره خرابه شوه چي بهر ته د ده په لېږلو مجبور شوو، دوه لکه افغانۍ بهر ته د ده د لېږلو او د تداوي لپاره راغونډي شوې او هند ته مو ولېږو، تر روغتون پوري روغ رمت ونه رسېدو، د ۱۳۵۰ کال د جوزا په ۲۹ ئې د روح امانت خپل مولى ته تسليم کړه او جنازه ئې بېرته کابل ته را انتقال شوه. د ده ناڅاپی مړینه زموږ لپاره درنه پېښه وه او جبران ئې راته گران. زموږ ځوان تحريك له یوه داسي مؤثر مشر نه محروم شو چي په هغو حساسو شېبو کي د ده قیادت ته سخت اړ وو. د دښمنانو گمان دا وو چي د ده په تلو سره به د مسلمانو ځوانانو د ځوان نهضت د ملا تېر مات شي، بل داسي څوک به پيدا نکړي چي دا خلا ډکه کړي او ټول ورباندي راغونډ شي!! خو دوی هک پک پاتې شول چي څنگه د مرحوم نیازی له تلو سره سره دا ځوان تحريك نه یوازې متلاشي او حتی ضعیف نشو بلکي ترمخکي نه زیات پیاوړی شو.

د مرحوم نیازی د جنازی د رارسېدو په وخت کي د کابل هوایي ډگر د یوې داسي ستري غونډي شاهد وو چي مثال ئې نه مخکي لیدل شوي وو او نه وروسته او سبا ته د فاریاب په لوري د ده د جنازی د لېږلو مراسم هومره شانداره وو چي مثال ئې نشو په گوته کولی.

د همدې مراسمو په دوران کي یوه خاصه خبره د یادولو وړ گنم: له وروستیو لیکو نه څوک په منډه راغی او په وارخطا لهجه ئې راته وویل: مجددي له خپل موټر نه راکوز شو او غواړي په لاریون کي داخل شي، له هغه سره څه وکړو؟ ما ورته وویل: په لاریون کي د برخي اخیستو اجازه مه ورکوی او ورته ووايي چي

د اسلامي نهضت قيادت ----- اسلامي نهضت

زموږ او ستاسو لار بېله ده، ورغی، هغه ته ئې دا خبره وکړه. او په همدې سره خپل موټر ته وخوت او په خپله مخه ولاړ. موږ نه غوښتل چې د "جوانان مسلمان" صف له هغو کسانو سره په اړیکو درلودو متهم شي چې له دولت سره نږدې اړیکې لري او په ځوانانو کې د دوی په هکله منفي ذهنیت دی. کمونستانو به زموږ په خلاف همدا تبلیغات کول چې دوی په درباري روحانيونو پورې تړلي دي. موږ مجبور وو لدوی نه خپل برائت اعلان کړو. که په مظاهرو کې د دغو کسانو په خلاف زموږ له لیکو نه شعارونه ورکول کېدل اصلي وجه ئې همدا وه.

د مرحوم عبدالرحيم نيازی له وفات نه وروسته څه موده موږ د دې هڅه کوله چې دا خلک د هغو کسانو په دعوت او له نهضت سره په يو ځای کېدو ډکه کړو چې ديني، اجتماعي، علمي يا سياسي وجاهت لري، کله کله به مو داسي گمان کاوو چې: "څه پروا کوي که داسي يو څوک د نهضت د مشر په حيث وټاکو چې علمي، ديني او اجتماعي وجاهت لري، موږ ځوانان يو، که وغواړو چې د دې تحريک لمن تر نورو اقشارو خوره شي، بايد يو مخور مشر غوره کړو. د همدې ذهنيت په حکم مو له ډېرو همداسي کسانو سره ليدني کتنې کړې، دوی ته مو بلنه ورکړې چې د دې نهضت په لارښوونې کې مرسته وکړي، موږ ستاسو په شان شخصيتونو لارښوونې ته اړ يو!! دا يوه لويه اشتباه وه، زه ټولو مسلمانو مبارزينو ته د خپلې تجربې په رڼا کې دا مشوره ورکوم چې لداسي غلطې نه په کلکه ډډه وکړي. بايد د خپل صف له محدودې نه بهر د "مخور مشر" د موندلو هڅه ونکړي، په خپلو منځونو کې تر ټولو مستعد او مخلص کس غوره کړي، له هغه چا نه د مشرتابه طمع ونلري چې د يوه مفسد نظام په سيوري کې ستر شوی او په خپل تېر عمر کې ئې له همدې نظام سره د روغې جوړې او سازش لار غوره کړې وه. چاچې په ځوانۍ کې د فساد او ظلم په مقابل کې حساسيت وښود، د عمر د پوځوالي په تناسب به د ده حساسيت ورو ورو مری. څوک چې په همدې نظام کې د وجاهت خاوند شو له هغه نه دا انتظار مه کوئ چې له نظام سره د تصادم او ټکر په لار کې به خپل وجاهت په خطر کې واچوي.

اسلامی نهضت ----- د اسلامی نهضت قیادت

زه یوازې او د ځینو ورونیو په شمول داسې ډېرو کسانو ته ورغلی یم او د دوی په وړاندې مې همدا غلطه تمنا څرگنده کړې، د دې غلطۍ په څرنگوالي او بدو عواقبو اوس نښه پوهیږم.

یو ځل فضل غني مجددي د حقوقو د پوهنځي محصل، ما او ځینو کسانو ته په خپل کور کې مېلمستیا کړې وه، د مېلمستیا د انگیزی په هکله څه نشم ویلی، پدې کې د لاندې کسانو په شمول ځینو دوستانو برخه اخیستې وه:

محمد هاشم مجددي

صبغة الله مجددي

برهان الدین رباني

شهید غفوری

انجنیر احمد شاه

فضل غني مجددي وویل چې ما ځینو نورو کسانو ته هم بلنه ورکړې وه خو د خاصو معاذیرو په وجه رانغلل، استاد غلام محمد نیازی د شرعیاتو د پوهنځي رئیس یو لدغو کسانو څخه وو، "هغه پداسې موقعیت کې وو چې دا راز غونډو کې ئې برخه نشوې اخیستې"، خبرې داسې پیل شوې چې باید ټول اسلام غوښتونکي یوه بل ته لاس ورکړي او په ګډه د ګواښونو مقابله وکړي.

ما وویل: د ځوانانو دا بهیر د خدای په مرسته پیل شو، دا دی امید بڅښونکې مرحلې ته رسېدلې، ټول باید د دې ملاتړ وکړي، دا به له ځان او خپل ایمان سره لویه جفا وي چې څوک د دې حرکت د مزید پیاوړتیا په اړه څه کولی شي خو هغه وسپموي، دا ځوانان نه تجربه لري او نه کافی دیني پوهه، دوی لارښودني ته ضرورت لري. خو موږ د ملګرتیا دوه شرطونه لرو:

• څرګنده ملګرتیا به کوي، نه پټه ملګرتیا، دا به نه وايي چې زه ستاسو ملګری یم خو په څرګنده ستاسو په خوا کې نشم ودرېدی، دا عذر له ځینو خاصو

د اسلامی نهضت قیادت ----- اسلامی نهضت

کسانو څخه منل کېدی شي نه له ټولو نه، نه له هغه چا نه چې د فعالې ونډې طمع ترې کېدی شي.

• له نظام سره به مقاطعه کوي، د نظام په ضد مبارزه به همدومره ضروري گڼي لکه له کمونستانو سره. د "جوانان مسلمان" په لیکو کې چې څوک تنظیم شوي ټول همدا روحیه لري.

صبغة الله مجددي ماته مخ کړ او ویی ویل: زه ستا له لومړي شرط سره موافق یم خو له دوم سره نه!! زه دا معقوله نه گڼم چې په یوه وخت کې په دوو جبهو کې ځان مصروف کړو، برعکس دا غوره گڼم چې یوازې د کمونستانو مقابله وکړو او پدې مقابلې کې د دولت مرسته هم ترلاسه کړو.

ما ورته وویل: دولت د فساد اصلي عامل دی، کمونستان د دولت په غیږ کې روزل شوي، ځوانانو پدې خاطر اسلامي نهضت ته په کمونستانو ترجیح ورکړه او د دوی لوی اکثریت لدې نهضت سره یوځای شو چې هم د دولت د ظلم او فساد مقابله کوي او هم په پردیو پورې د تړلو ډلو. که موږ پدې متهم شو چې لدې فاسد او بې دینه دولت سره په پټه ملگرتیا لرو، دغه ټول مخلص مبارزین زموږ له څنگ نه بېلېږي...

نورو هم څه نا څه خبرې وکړې، جلسه مو له کومې خاصې نتیجې نه پرته پای ته ورسېده.

یوه خاصه قصه چې له همدې غونډې سره ارتباط لري د یادولو وړگڼم او هغه دا چې: په توقیف کې د تحقیقاتو لپاره خاص ځای ته بوول کېدم، په دهلیز کې د کابل د امنیې له قومندان مینه پال سره مخامخ شوم، هغه ودرولم او له روغې نه وروسته ئې راته وویل: موږ ډېره هڅه وکړه چې له تاسو سره تفاهم ته ورسېږو او په خاصو قضایاوو کې توافق وکړو، خو تاسو ونه منله او زموږ پیغامونو ته مو منفي ځواب ورکړ، ما ورته وویل: زه پوه نشوم، ستاسو کوم پیغام او د چا په لاس؟! ما ته خو نه ستاسو استازی راغلی او نه کوم پیغام!! ده راته وویل: موږ څو

اسلامی نهضت ----- د اسلامی نهضت قیادت

ځلي صبغة الله مجددي تاسو ته درولېږو خو تاسو هغه ته منفی ځواب ووايو. زه همدلته پوه شوم چي د فضل غني مجددي په کورکي د صبغة الله مجددي د هغي وينا معنا څه وه!!

د پنځه کسيزی شوری انتخاب

د مرحوم عبدالرحيم نيازی له وفات نه وروسته د وضعیت د څېړني او د يوه مناسب تصميم د نيولو لپاره د ځوانانو د اسلامي نهضت تقريباً "۲۲۰" اهل الرأي کسان د پوليتخنيک په مسجد کي راغونډ شول. د تفصيلي بحثونو نه وروسته فيصله وشوه چي د نهضت د بنه تنظيم لپاره بايد يوه پنځه کسيزه قيادي شوری انتخاب شي. له رأی اخیستني نه مخکي د غونډي ځينو برخه والو تپوس وکړ چي آیا موږ له محصلينو نه پرته، د دولت په مأمورينو يا نورو برخوکي متعهد غړي لرو که نه؟ شهيد سيف الدين نصرتيار د دوی په ځواب کي وويل: زموږ دوه متعهد وروڼه پروسر کال له پوهنتون نه فارغ شوي، مولوي حبيب الرحمن او غلام رباني عطيش، لدوی نه پرته د دولت په مأمورينو کي د يادولو وړ کسان نلرو. رأی اخیستل پيل شول، مشخص کانديدان نه وو، هر چا هر چا ته رأيه ورکولی شوه، پنځه زياتي رأی وړونکي به د قيادي شوری لپاره غوره کېدل. د رأی کاغذونه راغونډ شول، له شمارلو وروسته د لاندې پنځو کسانو نومونه اعلان شول:

- ۱- مولوي حبيب الرحمن
- ۲- انجنير حبيب الرحمن
- ۳- سيف الدين نصرتيار
- ۴- غلام رباني عطيش
- ۵- انجنير حکمتيار

د اسلامی نهضت قیادت-----اسلامی نهضت

اسلامي نهضت ----- له کمونستانو سره نښتی

کمونستانو د نښتو لار غوره کړه

د اسلامي نهضت چټکي ودي او په علمي مؤسساتو د هغه ورځ په ورځ زیاتېدونکې سلطې کمونستان وارخطا کړل، دوی د دې بهیر پایلي خطرناکي وگڼلې، د مقابلې نوری لاري په نظر نه ورتلې، ناچار ئې د نښتو لار غوره کړه. لومړۍ نښته د خلقیانو له لوري وه چې په هغې کي زه ټپې شوم، قصه ئې داسي وه: خلقیانو د پوهنتون په صحن کي غونډه درلوده، د مسلمانو ځوانانو څو کسانو لدوی نه غوښتی وو چې اجازه ورکړي د دوی له سستیج نه څو خبري وکړي، هغوی اجازه نه ورکوله. په همدې حالت کي زه هغه ځای ته نږدې راوړسېدم، ځیني ورونه راغلل او ما ته ئې جریان ووايو، زه هلته ورغلم، وضعیت مي داسي ولید چې نږدې ده نښته وشي، ورونو ته مي وویل چې صحنه تخلیه کړي او د خلقیانو له سستیج نه په خبرو کولو ټینگار پرېږدي، ما همدا خبره اعلانوله چې خلقیانو په شهید انجنیر محمدشاه حمله وکړه، زه خلاصون ته ورغلم چې ناڅاپی له څلورو خواوو ئې په ما برید وکړ، د غوږ اړخ ته ټپې شوم، په ځمکه ولوېدم، له ورونو نه یوه کس په ما ځان وغورځاوو چې په ما د برید مخه ونیسي، خلقیان خواره شول

له کمونستانو سره نښتی ----- اسلامی نهضت

او زه ئې په شا د علي آباد روغتون ته ورسولم چې له معمولي تداوي نه وروسته لیلی ته ولاړم.

د نښتی په ورځ ما د سروې امتحان درلود، داسي امتحان چې څرنگوالی ئې زما د وروستی آزمویني لپاره ډېر مهم وو. د امتحان لپاره روان وم چې نښته وشوه، د وروستی آزمویني په ورځو کې هم سخت مصروف وم، دومره فرصت مې ترلاسه کړ چې د آزمویني په شپه له خپل هم صنفی انجنیر محمد اسحاق نه چې خپلو درسونو ته ئې ډېر زیات اهمیت ورکاوو او پوره زیار ئې ایستو، د سروې د مضمون هغې برخې واورم چې د استاد د لیکچر په وخت کې ئې حاضر نه وم. هغه دوه گنتی له ماسره کار وکړ، سبا دواړه د آزمویني لپاره ټولگی ته ولاړو، استاد راته وویل چې ستا اوسط له هغو آزموینو نه نیسم چې برخه دي په کې اخیستی، هغه آزمویني په پام کې نه نیسم چې درنه پاتې دي. له استاد نه مې مننه وکړه. چې کله د آزمویني نتایج اعلان شول، گورم چې په سروې کې زما نمرې تر انجنیر اسحاق نه زیاتې دي. د نوموړي استاد زوی شهید معروف له نهضت سره یوځای شو او د اسلام په لار کې په شهادت ورسېدو.

دوهمه نښته

د کمونستانو په لومړۍ برید سره د نښتو لړۍ پیل شوه. دوهمه نښته هلته وشوه چې دوی د پولیتخنیک د پوهنځي په لیلی کې د نښتی لپاره تیاری نیولی وو او بهانه ئې لټوله، د روژې د میاشتی په یوه ماخستن ئې په طعام خوري کې غونډه درلوده، هلته ئې موږ ته ډېر بد او رد وویل او اعلان ئې وکړ چې لدې نه وروسته له "اخوان الشیاطین" سره قاطع او جدي چلند کوو، نوک په سوک ځوابوو!! دوی موږ د "اخوان الشیاطین" په نامه یادولو، هدف ئې دا وو چې موږ د مصر د اخوان المسلمین په څېر یو. "د اخوان المسلمین حزب پدې ورځو کې د جمال ناصر حکومت سخت ځپلې وو، د دوی ځیني کسان په شهادت رسېدلې،

اسلامی نهضت ----- له کمونستانو سره نښتی

ځینو ئې د مصر په تورو زندانونو کې تر وحشیانه تعذیبونو لاندې ترڅی شپې ورځې تېرولې او په ټولې عربي نړۍ او په روسانو پورې تړلو مطبوعاتو کې د دوی په خلاف شدید تبلیغات روان وو، دوی ئې د اخوان الشیاطین په نامه یادول" د ویاند دا ترڅې او تندي خبرې لانه وې ختمې شوې چې له طعام خوري نه بهر نښته وشوه. نښته داسې پیل شوه چې له مسلمانو ځوانانو څخه یوکس د هغه چا مخې ته ودرېدو چې ډوډۍ ئې له ځان سره خپل اطاق ته وړه، "د روژی په میاشت کې دا کار د روژی خوړلو نښه گڼل کېده، مورې اعلان کړی وو چې هیڅوک په څرگنده توگه روژه نشي خوړلی" لدې کس نه ئې پوښتنه وکړه چې ولې دا کار کوې؟ هغه پتنوس یوې خوا ته کیښود او په ده ئې برید وکړ، نور ورسره ملگری شول، ترکلکو گوزارونو لاندې ئې ونیو، په غاړې کې ئې پگړۍ وراچولې او د طعامخوري په لوري ئې کښولو. له همدې سره په ټولو هغو مسلمانو ځوانانو بریدونه پیل شول چې د پولیتخنیک په لیلیې کې مېشت وو. مرکزي لیلیې ته د دې نښتي اطلاع ورسېده، پدې وخت کې زه، مولوي صاحب حبیب الرحمن او استاد گل محمد "د ده بوری په یوه کرایي کور کې په گډه اوسېدو، د ختم په لمانځه ولاړ وو، هغه شپه اولسم جزء ته ورسېدو، لا مو دعا نه وه تمامه کړې چې دا اطلاع ئې راکړه، نه پوهیږم ولې په ډېر شور او شوق د مرکزي لیلیې په لوري وخوځېدم. گورم چې د لیلیې په جومات کې گڼه گونډه ده، سید نورالله د هرات اوسېدونکی خبرې کوي او وروڼو ته وايي: مورې پدې وخت کې هیڅ نشو کولی، سبا دلته راغونډیږو او د پوهنتون ریاست په لوري مارش کوو او د کمونستانو دا برید محکوموو او له ریاست نه غواړو چې پدې هکله عاجل او مناسب اقدام وکړي... وروڼه زما وینا ته منتظر وو، ما وویل: که جگړه پای ته رسېدلې وي او زموږ وروڼه تر برید لاندې نه وي نو کېدی شو د راتلونکي عکس العمل په هکله مو خبرې کړې وي، خو اوس هلته زموږ ځیني وروڼه تر حملو لاندې دي، ځیني تپي شوي، ځیني محاصره دي، سؤال دا دی چې آیا مورې د دغو وروڼو په وړاندې څه مسئولیت لرو که نه؟ لدوی نه دفاع کوو که نه؟ زما نظر دا دی چې حتماً باید له

له کمونستانو سره نښتی ----- اسلامی نهضت

خپلو مظلومو ورونيو نه دفاع وکړو، خپلو اطاقونو ته لار شئ، تیاری ونیسئ، همدا اوس د پولي تخنيک په لوري خوځېږو. په همدې سره ټول په منډه له جومات نه ووتل، خو شېبې وروسته د اویاوو په شا او خوا کې با ایمانه زلمیان د پولیتخنيک په لوري روان شوو، د پولیتخنيک جومات په مخکي مي ټول ودرول او ورته ومي ويل: څوک چې د سر قرباني ته تيار وي او په هيڅ بيه په شا نه راځي له مور سره دي و خوځېږي او څوک چې دې قرباني ته تيار نه وي او د نښتي په وخت کې تښتی، همدا اوس دي له مور نه بېل شي او د شپې له تیاری نه په استفادې سره دي بېرته وگرځي، وروسته ما ته وويل شو چې یوازې دوه کسان له هغې ډلې نه بېل شول او له صحنې نه ووتل" ما وروڼه په دوو ډلو ووېشل، یو شمېر مي له ډاکتر محمد عمر شهید سره په یوه استقامت لږل او زه له نورو سره مخامخ په هغه استقامت و خوځېدم چې کمونستان راغونډ شوي او د بامونو په سرئ گڼ شمېر کسان گمارلي وو ترڅو مور د تیږو تر برید لاندې ونیسي. له یوې خوا په مور د تیږو باران وو له بلې خوا هغو کسانو د تکبیر په نعرو زموږ استقبال کاوو چې په خپلو اطاقونو کې تر محاصره لاندې ول. مور همداسې سریع او تند مخکي روان وو، د تیږو ځواب مو ورکاوو، مقابل طرف ورو ورو شا ته تلو، خو هغه وخت په تېښته شول چې د زلمیانو هغه ډله هم له مور سره یوځای شوه چې په بل استقامت لږل شوې وه، د دوی په یوځای کېدو سره مقابل طرف داسې گمان وکړ چې زموږ نوری ډلې هم یو په بل پسې رارواني دي، وارخطا او په تېښته شول، د تېښتی په دوران کې ډېر کسان تر پښو لاندې شول، مخصوصاً هلته چې د دوی گڼ شمېر کسانو څلورم بلاک ته د ننوتلو هڅه کوله، ځینو ورونيو غوښتل چې پدوی پسې بلاکونو ته ننوځي خو ما د دې کار مخنیوی وکړ، ټول مو په هغه ځای کې غونډ کړل چې د نښتي په سر کې مقابل طرف هلته راغونډ شوي وو، له لنډو خبرو او څو شعارونو نه وروسته مي د مرکزي لیلیې په لوري د خوځېدو اعلان وکړ.

د دوی شمېر زموږ په نسبت لس ځله زیات وو، د دوی ۴۶ کسان ټپیان شول

اسلامی نهضت ----- له کمونستانو سره نښتی

او زموږ درې کسان: مولوي صاحب حبيب الرحمن او استاد عبدالودود د ټپيانو په جمله کي وو.

په دې نښتي کي ټول چپي عناصر او غير ديني ډلي يوې خوا ته او موږ بلي خوا ته وو. د دوی د ماتې طبيعي نتيجه دا وه چي لدې نه وروسته نه په گډه زموږ د مقابلې جرأت وکړي او نه يوازې يوازی. دا په پوليتخنيک او په ټول پوهنتون زموږ د کامل تسلط په لوري يو مؤثر گام وو.

پوليتخنيک د پوليسو له خوا په کلکه محاصره شوی وو، موږ ته ئې د لوډسپيکر په ذريعه گواښونه کول چي خواره شئ، وروڼو ته مي وويل چي له خورېدو نه ډډه وکړي، يوځای به د مرکزي ليلی په لوري خوځېږو. د يوځای راتلو په وجه پوليس وښوونېدو چي څوک ونيسي.

له دې نښتي نه وروسته نږدې وه د پوهنتون په صحن کي بله نښته وشي، خو موږ د هغې مخنيوی وکړ، جريان داسي وو: کمونستانو غوښتل د پوليتخنيک د پېښي په اړه څه عکس العمل وښيي، کم له کمه خپلو کسانو ته روحیه ورکړي. د پوهنتون په صحن کي راغونډ شول، لدوی نه آخوا د ساينس پوهنځي مخي ته د مسلمانو ځوانانو محدود شمېر کسان راغونډ شوي وو، زه پداسي حالت کي دې ځای ته راوړسېدم چي هره شېبه د لويي نښتي احتمال په نظر راتلو. د نښتي عواقب راته ښه نه معلومېدل، زموږ شمېر د دوی په نسبت ډېر کم وو، ما وروڼه راغونډ کړل او اعلان مي وکړ چي موږ د ښار په لوري خوځېږو او غواړو چي د پوهنتون د پېښو په هکله عام ولس مطلع او خپل دريځ څرگند کړو، د دارالمعلمين او ابن سینا په لوري وخوځېدو، د ابن سینا لیسې مخي ته له رسېدو سره سم گڼ شمېر ټولگی له يوې خوا بلي خوا راوړسېدل او له موږ سره يوځای شول، پدې ډلو کي د يکه توت د مولوي صاحب په مشرۍ د ده د طالبانو او د کلي د ځوانانو ډله د خاصي پاملرني وړ وه، مولوي صاحب ډېر زړه وړ، با ايمان او مجاهد عالم، په حالاتو پوه، د ژوري ديني پوهی او وسيع نظر خاوند وو. نويو

له کمونستانو سره نښتی ----- اسلامی نهضت

ټولگيو، مخصوصاً مولوي صاحب ټينگار کاوو چي بايد بېرته د پوهنتون په لوري وگرځو، مبادا کمونستي ډلي زموږ راوتل داسي توجیه کړي چي له وېری مو صحنه پرېښوده او پدې سره هغوی خپله تېره ماتې جبران کړي. گڼه گونډه زیاته وه، زه وروڼو په اوږو پورته کړم او ومي ويل: له هغو وروڼو نه مننه چي پدې سخت حالت کي ئې ځان راوړس او، خو اوس موږ د ښار په لوري د تلو اعلان کړی، له پوهنتون نه راوتلي یو، بېرته گرځېدل مو ښه تاثیر نلري، محصلین ترې غلط انتباه اخلي، پرېږدئ د ښار په لوري خپل لاریون ته دوام ورکړو. خو هغوی نه قانع کېدل، د پوهنتون منار په شا او خوا کي کمونستان راغونډ شوي وو د دوی غونډي زموږ وروڼه هڅول. مجبور شوم د دوی خبره ومنم او د بېرته گرځېدو اعلان وکړم. خو زموږ له روانېدو سره سم، کمونستانو خپله غونډه ختمه کړه او خواره شول، چي کله د منار په لوري وخوځېدو، د تېري شپې خوب مي مخي ته ودرېدو. تېره شپه مي خوب لیدو چي موږ د پوهنتون په همدې سړک راروان یو، شمېر مو ډېر زیات دی، د ځينو په لاسونو کي بیرغونه، د ځينو په لاسونو کي لرگی، چا ملاوي ترلې او چا په سر خادرونه تاو کړي، په ډېر شور او ځوک د منار په استقامت راروان یو او شعارونه ورکوو، د منار گرد چاپېر کمونستان راغونډ دي، خو زموږ په لیدو سره خواره شول. چي د منار څنگ ته راوړسېدو، گورم چي زما په ښې او کیني لاس کي دوه شیان دي، له خوبه راوینس شوم اوس ټوله صحنه هماغسی گورم چي په خوب کي مي لیدلې وه، چي منار ته راوړسېدو او ودرېدو له ځان سره مي وويل: هغه دوه شیان چي په خوب کي مي په ښې او کیني لاس کي لیدلي وو، چېرې دي؟! ناڅاپی مي ښې او چپ جیب ته لاس کړ او هماغه دوه شیان مي لاسونو ته راغلل!!

دې کار موږ ته د پولیتخنیک په څېر یو بل ستر بری راپه برخه کړ، دا له نښتي پرته بری وو، زه د پولي تخنیک جگړه د اسلامي نهضت "د بدر جگړه" گڼم او دا پېښه د احد د جگړې نه وروسته له هغي پېښې سره ورته شمېرم چي قریشو د احد له بري نه وروسته غوښتل په مدیني حمله وکړي، پیغمبر علیه السلام له

اسلامی نهضت ----- له کمونستانو سره نښتی

خپلو یارانو سره مخي ته ورغی، خو قریش له نیمایي لاري او له جگړي نه پرته ستانه شول.

درېیمه نښته

دا نښته یوازې له شعله یانو سره وه. دوی د یوې نښتې شوق کړی وو. په مخکښو نښتو کې د خپلي ماتې په هکله به ئی خپلو غړو ته ویل: زموږ صفوف مختلط وو، پرچمیان او خلقیان د ماتې باعث شول، دوی په خپلي تېښتې سره په نورو کې وېره راپیدا کړه، دا ځل له اخوانیانو سره یوازې مقابله کوو او سم ځواب به ورکوو... دلته او هلته نیغ نیغ کېدل او د نښتې لپاره ئې هڅونې کولې. په همدې ترڅ کې ئې د تعلیم او تربیې یوه محصل ته چې نوی له نهضت سره یوځای شوی وو لاس واچاوو، هغه ته ئې ډېری سپکي سپوري خبرې کړې وې او څو څپېرې ئې وهلی وو. موږ د "ده بوری" په هغه کور کې غونډه وکړه، ترڅو دا پېښه، لاملونه او عواقب ئې وڅېړو او د مناسب عکس العمل فیصله وکړو. زما نظر دا وو چې شعله یان د یوې قاطع نښتې لپاره تیاری نیسي او بهانه لټوي. په خپل هر تصمیم کې باید دا خبره په نظر کې ولرو او د دوی د احتمالي برید د مقابلې لپاره خاص تدابیر ونیسو، وړاندیز مي دا دی چې سبا یو شمېر وروڼه د تعلیم او تربیې هماغه صنف ته ورشي چې دا پېښه په کې شوې او محصلینو ته ووايي: موږ نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء څرې پرې شي او مزید نښتې وشي، خو په خپلو متعهدینو تېری نشو زغملي، امید دی داسې پېښه بیا تکرار نشي. زما د وړاندیز له یوې برخې سره وروڼو توافق وکړ خو له بلې برخې سره نه. د شهید انجنیر حبیب الرحمن او نورو وروڼو رأی دا وه چې زه د څو محدودو کسانو سره د تعلیم او تربیې پوهنځي ته ورشم او همدا خبره اعلان کړم، ویل ئی: نه د زیاتو کسانو تلو ته ضرورت دی او نه خاصو تدابیرو ته. د دوی استدلال دا وو چې د زیاتو کسانو تگ بې طرفه محصلینو ته بده انتباه ورکوي. ما وویل: که څه هم زه لدې تحلیل

له کمونستانو سره نښتی ----- اسلامی نهضت

سره موافق نه يم خو د اکثريت پرېکړې ته احترام لرم، غوښتنه مې دا ده چې دا کار له ما نه پرته بل چا ته وسپارئ. زما غوښتنه ونه منل شوه، مجبور شوم د دې دندې مسئوليت په غاړه واخلم. سبا له لسو دوولسو ورونيو سره د تعليم او تربیې پوهنځي ته ورغلم، استاد نهضت فراهي درس ورکاوو، له هغه نه مې احترامانه وغوښتل چې اجازه راکړي د دې ټولگي له محصلينو سره څو خبرې وکړم. محصلينو ته مې وويل: پرون پدې ټولگي کې يوه د کرکي وړ پېښه شوې، تفصيلات ئې تاسو ته معلوم دي، د څرنگوالي په هکله ئې څه ويل نه غواړم، مورږ په پوهنتون کې د سالمې او سوله ييزې فضاء غوښتونکي يو، له نښتو نه کرکه لرو، نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء متشنجه شي، اميد دی بې طرفه کسان مداخله وکړي او د داسې پېښو مخنيوی وکړي. خو که څوک خپل زور بښي، په نورو تېري کوي، ناچار به د هغه مخي ته ودرېږو. په څو لنډو خبرو مې خپله وينا پای ته ورسوله او له ټولگي نه ووتم. له پوهنځي نه بهر ځيني وروڼه په ډېره عجله راغلل او وئې ويل: هلته په ځينگله کې شعله يان د راغونډېدو په حالت کې دي، شمېر ئې لحظه په لحظه زياتېږي، له وضعي نه معلومېږي چې په مورږ د حملي اراده لري!! ورونيو ته مې وويل: اوس نبايد ميدان پرېږدو، لدې نه دوی غلطه استفاده کوي. د مرکزي ليلی، دارالمعلمين، ابن سينا، رحمن بابا، دارالعلوم او نورو نږدې مراکزو ورونيو ته اطلاع ورکړئ چې ځانونه راوړسوي، خپل تياری ونيسي. دوه کسان مې شعله يانو ته ورولېږل ترڅو پوښتنه وکړي چې د څه لپاره راغونډ شوي، مورږ خو د جنگ اراده نلرو، په هغه ټولگي کې مو څو خبرې وکړي، کار مو خلاص شوی، لدې ځايه روان وو چې ستاسو له غونډېدو نه خبر شوو، مقصد مو څه دی؟ که د نښتي اراده لري مورږ به ناچار له ځان نه دفاع کوو، مسئوليت به ستاسو په غاړه وي. شاکر او لهيب د خبرو لپاره راغلل، پدې ئې ټينگار کاوو چې مورږ خپله غونډه ختمه کړو. د خبرو په جريان کې وو چې د دوی ملگري له ځنگله نه راووتل او د منار جنوب ته راغونډ شول. ما ورته وويل: مورږ خو دلته د غونډې د جوړولو قصد نه درلود، غوښتل مو خواږه شو، تاسو بې

اسلامی نهضت ----- له کمونستانو سره نښتی

موجبه زموږ په خلاف راغونډ شوی اوس فیصله ستاسو په لاس کې ده، که د نښتی اراده نلری نو خپله غونډه ختمه کړی، چې تاسو ولاړ شئ موږ هم خپله غونډه ختموو. دوی ویل: په یوه وخت دواړه غونډې ختموو. ما ویل: نه، لومړی به تاسو لدې ځایه ځئ بیا موږ. پدې وخت کې زموږ د ورونیو شمېر هم زیات شوی وو، دوی وضعیت داسې ولید چې مجبور د نښتی فکر له سره وباسی او زما خبره ومني او ووايي: دا دی موږ څو او خپله غونډه ختموو، زموږ له تلو وروسته تاسو هم غونډه ختمه کړی. دوی خپلو ملگرو ته ورغلل او پس له څو شېبو له هغه ځایه د کفتريا او ساینس پوهنځي په لوري وځوځېدل. د دوی پخوانی ځای خالی شو، زموږ ورویه په همدې ځای کې راغونډ شول. زه د پوستی د عرفی په بام وختلم چې د غونډې پای اعلان کړم. ما لا خبرې نه وې پیل کړې چې د شعله یانو لخوا زموږ لوري ته څو تېرې راگوزاري شوي، پدې سره زموږ له ډلي نه محمد طبیب فرقانیار د کندهار او سپدونکی پداسې حال کې له غونډې ووت او د شعله یانو په لوري په زغاسته ولاړ چې هیڅوک د ده په راگرځولو موفق نشو. د غونډې کنترول کوونکي ووتوانېدل چې له غونډې نه د ده د وتلو مخنیوی وکړي. هلته پده برید وشو، له هري خوا ترگوزارونو لاندې ونیول شو، تپي شو او په ځمکه پرېوت. په همدې سره نښته پیل شوه، دوی د کفتريا مخي ته د وړو تېرو یوې لويې کونې خوا ته سنگر ونيو او په موږ ئې د تېرو باران پیل کړ. موږ په پاڅه سرک ولاړ وو، زموږ شا او خوا ته تېرې نه وې، د دوی لخوا ویشتل شوې تېرې به مو را اخیستلې او بېرته به مو دوی ورباندې ویشتل. ماله نښتی نه د مخه یوه ډله د هغه ځنگله مخي ته لېرلې وه چې په لومړي سر کې شعله یان هلته راغونډ شوي وو، د دې لپاره چې مبادا له شانه په موږ برید وشي. نښته توده روانه وه، تېرې ورېدې، ناڅاپی هغه ډله هم بېرته راوگرځېده، د دوی تکبیرونو او ناڅاپی له نورو سره یوځای کېدو، شعله یان وارخطا کړل او په تېښته شول. په لوی چمن کې هري خواته تښتېدل او د چمن غاړې کورونو ته ئې پناه وړه، زخمیان ئې په میدان دلته هلته پراته. د دې لپاره چې تپیان په قتل ونه رسېږي، ما د هر تپي په سر څو کسان

له کمونستانو سره نښتی ----- اسلامی نهضت

مؤظف کړل چې د دوی حفاظت وکړي. د دوی لومړی ټپي سیدال سخندان وو، دې د نښتی په پیل کې د پاخه سړک په سر ټپي شو او همالته په ځمکه پرېوت، په سر لگېدلی وو، همالته ئې سا وختله. د دوی تقریباً شل کسان کم او زیات ټپیان شول، شاکر هم په ټپیانو کې وو، که د ټپیانو په سر محافظین نه وی گمارل شوي دی هم په قتل رسېدو، "د شاکر پلار یو وخت د منني لپاره ماته راغی او وئې ویل: ستا په وجه زما زوی له مرگ نه وژغورل شو" پولیس او د غونډه ضربه مجهز ډلگي، پلي او سواره د نښتی ځای ته راوړسېدل، پوهنتون او لیلیه ئې محاصره کړه. مور له شا نه د آشپزخانې له لاري لیلیې ته داخل شوو او پدې سره هغه لویه نښته پای ته ورسېده.

دا نښته د شعله جاوید لپاره په ډېر گران قیمت تمامه شوه، په همدې سره دا ډله متلاشي او په وړو وړو ټولگيو ووېشل شوه. همدا د دوی وروستی گډه غونډه وه، بیا نه د مظاهري په جوړولو توانېدلي او نه د غونډو په دائرولو. وجه ئې دا وه چې دوی تر نورو ډلو ځان انقلابي گڼلو، سوله ایزه مبارزه ئې غندله، په مسلحانه مبارزې ئې ټینگار کاوو، دغې ماتې د دوی د شعارونو او باورونو ماهیت برېنډ کړ.

په یوې نښتی کې د ماتې په وجه د شعله یانو له متلاشي کېدو نه معلومېږي چې د پوهنتون د هغه وخت نښتو او پدې کې د بري او ماتې نتایج څومره مهم او ټاکونکي وو. زما باور دا دی چې همدا نښتی د وروستیو لویو جگړو مقدمه وه، په همدغو نښتو کې د ماتې نه وروسته د کمونستانو بهرنیو حامیانو د سیاسي وضعي د بدلولو او د نظامي کودتا فیصله وکړه.

پوهنتون همداسې محاصره وو، سبا ته ټولو غیر اسلامي ډلو د پوهنتون په انگرې کي غونډه درلوده، هاشم میوندوال هم پدې غونډي کې برخه واخیسته، نطقانو حادثه غندله، مور ئې ملامتولو، له دولت نه ئې غوښتل چې زموږ په خلاف جدي اقدامات وکړي، د شعله یانو په نسبت ئې خواخوږی ښودله. مور په

اسلامی نهضت ----- له کمونستانو سره نښتی

لیلیې کې محاصره وو، غوښتل مو د پوهنتون په انگرې کې غونډه ولرو او د پېښې څرنگوالی توضیح کړو او محصلین پدې پوه کړو چې د نښتې عامل څوک وو او مسئولیت یې د چا په غاړه دی. سوږو او پیاده پولیسانو اجازه نه راکوله، د لیلیې مخې ته له ټولو خواوو محاصره وو. یو ځل مو د پوهنتون په لوري د تلو اعلان وکړ خو په آسونو سوږو پولیسانو زموږ مخه ونیوله. بیا مو د کوټه سنگی له لاري د ښار په لوري د تلو اعلان وکړ خو آخوا ته هم د آسونو قطارونه ودرېدل. ټولو محصلینو دا صحنه په سترگو لیدله، د دولت د ډېر قبیح تبعیضی سلوک شاهدان ول. دې صحنې څو ساعته دوام وکړ، په پای کې موږ مجبور شوو چې غونډه پای ته ورسوو.

پولیسانو ته ویل شوي وو چې ما حتماً ونیسي. په لیلیه یې د حملي جرأت نشو کولی. له لیلیې نه تدریسی ته په تلو راتلو کې به له ماسره گڼ شمېر وروڼه ملگری وو. د پوهنځي رئیس ته یې ویلي وو چې اجازه ورکړي زما د نیولو لپاره پوهنځي ته داخل شي. هغه نه یوازې موافقه ونکړه بلکې ما ته یې اطلاع راکړه. سردار ولي د پاچا زوم د کابل امنیې قومندان ته امر کړی وو چې په هر قیمت ما ونیسي، حتی که له محصلینو سره د نښتې په بیه وي. دا جریان ماته مینه پال د امنیې قومندان په هغه ماشام ووايو چې زه پولیسانو ته تسلیم شوم او له ځان سره یې د امنیې قومندانۍ ته بوتلم. مېنه پال په خپل دفتر کې راته وویل: سردار ولي راته امر وکړ چې په پوهنتون حمله وکړم، که چا مقاومت وکړ د ډزو امر ورکړم، پولیس باید د مقاومت کوونکو پښې په نښه کړي... خو ما دا کار ونکړ او د دې په ځای مې ستا پلار راوغوښت او هغه ته مې وویل چې یا به حکمتیار تسلیمېږي او یا به ته زندان ته درومي، دا ده قضیه په ښه شان حل شوه!! ما د محاصره په هغه سخت حالت کې خپلي آزمویني پای ته ورسولې. پدې دوران کې مې استخاره وکړه چې آیا ځان تسلیم کړم که مخفی شم او لدې نه وروسته د مخفیانه او ځمکي لاندې مبارزې لار غوره کړم. د استخاری نتیجه دا وه چې محبس به ما ته مدرسه شي. دولت زما کورنۍ تر فشار لاندې نیولې وه، زما محترم پلار یې له امام

له کمونستانو سره نښتی ----- اسلامی نهضت

صاحب نه کابل ته راغونښتی وو، هغه ئې لیلی ته راولپړو، له مانه ئې وغوښتل چې پولیس ته تسلیم شم. د ده په وینا مې له ورونو نه رخصت واخیست، له لیلی راکوز شوم او د پولیسانو له راغلي ډلگۍ سره په جیپانو کې د ولایت په لور وخوځېدو. د امنیې له قومندان سره له لیدو وروسته ئې د اطفایې یوه اطاق ته بوتلم، زما نور ملگری ئې هم یو په بل پسې همالته راوستل.

اسلامی نهضت ----- د توقیف شپې ورځې

د توقیف شپې ورځې

دولت زموږ لاندې ۹ کسان بندیان کړل، چې پنځه د کابل ولایت په توقیف خانه کې او څلور په اطفائیه کې ساتل کېدل:

ډاکتر محمد عمر، سیف الدین نصرتیار، انجنیر حبیب الرحمن او زه (حکمتیار) په اطفائیه کې او مولوي سلطان جان د لوگر اوسېدونکی او په کابل کې د یوه جامع مسجد امام چې د کمونستانو د اقتدار په وخت کې په شهادت ورسېدو، استاد نذیر د لغمان اوسېدونکی چې د کمونستانو په لاس شهید شو، احمد شاه د پنجشیر اوسېدونکی د مولوي صاحب مولاداد زوی چې دی، پلار او څلور وروڼه ئې د کمونستانو په لاس په شهادت ورسېدل، محمد طیب فرقانیار د کندهار اوسېدونکی چې د شعله یانو سره په نښتې کې تپې شو او شریف الله د تخار اوسېدونکی او د ثانوي تخنیک متعلم د کابل ولایت په توقیف خانه کې ځای په ځای شول.

انجنیر حبیب الرحمن او سیف الدین نصرتیار په نښتې کې د نه موجودیت په وجه پس له شپږو میاشتو خوشي شول، نور په لومړۍ محکمه کې په څلور او

د توقیف شپې ورځې ----- اسلامی نهضت

یونیم کال او په وروستیو کې په یوه او یونیم کال بند محکوم شو. د شعله یانو پنځه عادي کسان څو ورځې په توقیف کې پاتې او ژر خوشي شول.

موږ د محکمې له وروستۍ پرېکړې نه وروسته د دهمزنگ قلعه جدید ته انتقال شوو، د بند پاتې موده مو د قلعه جدید په تیارو او له خسکو "کت ملو" نه ډکو خونو کې تېره کړه.

د بند د اوږدې مودې څو په زړه پوري خبرې د یادوني وړ دي:

• زما لپاره محبس په رښتیا یوه مدرسه وه. ما په محبس کې دا فرصت تر لاسه کړ چې د آفاقي مطالعې ترڅنگ د قرآن تفسیر او د احادیثو کتابونه ولولم او د قرآن حفظ پیل کړم "چی الحمد لله تر اوسه توانېدلي يم د قرآن دوه ثلثه حفظ کړم"، زندان د مبارزینو په روحي او معنوي روزني کې ډېر بنيادي اغیز لري. ډېر داسې څه په زندان کې زده کوي چې له زندان نه بهر په هیڅ ځای کې هغه نشي زده کولی. زه په هغه چا چې د مبارزې په لار کې ئې یو کال په زندان کې تېر کړی وي تر هغه چا زیات اعتماد کوم چې همدا کال ئې په تاوده سنگر کې تېر کړی وي.

• د توقیف او زندان په دوران کې کم له کمه پنځلس زره کسان زموږ لیدو ته راغلي. زه باور لرم چې د نهضت د پراخوالي په ارتباط چې زندان ته زموږ په تلو کوم کار شوی شاید له زندان نه بهر په دومره کار نه وی توانېدلي.

• دولت له موږ نه پرته یوازې یو سیاسي بندي درلود، وزیر عبدالرحیم زی چې د داؤد د صدارت په دوران کې د کودتا په اتهام نیول شوی وو، په خپله ئې نه غوښتل چې له محبس نه ووځي، زموږ خوا ته په یوه بېل ځای کې اوسېدو، ما ورته گڼ شمېر کتابونه ولېږل، هغه دا کتابونه په ډېر دقت سره مطالعه کړل، له موږ سره ئې د ملگرتیا ژمنه وکړه، د جهاد په دوران کې د ده کورنۍ له موږ سره ملگری شوه. کمونستانو هیڅ سیاسي بندي نه درلود، دې خبرې په خلکو کې د دوی په نسبت شکوک او شبهات زیاتول او په موږ د هغو کسانو د اعتماد لامل وو چې په حاکم نظام معترض وو، تبدیلی ئې غوښتله او د انقلابي مبارزې

اسلامی نهضت ----- د توقیف شپې ورځې

ضرورت ئې احساساوو.

زه په ډېر ډاډ او اطمینان سره ویلی شم چې له اسلامي نهضت سره د ځوانانو د لوی شمېر د یوځای کېدو یوه لویه وجه همدا زندان ته زموږ تگ وو. یوه نتیجه ئې هلته څرگنده شوه چې د محصلینو د اتحادیې درېیم انتخابات ترسره شول او موږ پدې انتخاباتو کې دوه ثلثه څوکی ترلاسه کړې.

زه ټولو مسلمانو مبارزینو ته توصیه کوم چې زندان ته له تلو مه وپریږي، برعکس په ځینو شرایطو کې دا کار یو ضرورت وگنئ، د ابراهیم علیه السلام، یوسف علیه السلام او د عیسی علیه السلام سنت ئې وشمېرئ.

• یو مازدیگر د کنړ د پاچایانو یو کس، اطفائیې ته زموږ د لیدو لپاره راغی، رالېږل شوی وو، موږ ورسره مخکنی معرفت نه درلود. له ناستي سره سم ئې د ظاهر خان ستاینه پیل کړه. د پاچایانو له دود دستور سره سم ئې د ظاهر خان د کراماتو خبره کوله او ویل ئې: یو ځلي زه ورسره بنسکار ته تللی وم، داسې ځای ته ورسېدو چې ځمکه ډېره نښوینده وه، شین چمن چې د پرځی په وجه لوند شوی وو، څو گامه مسلسل ورباندي نشو تلی، موږ ټول یو په بل پسې پس له هر څو گامه شوېدو څو پاچا "ستوری دي لوړ وي" تر پایه ونښوېدو!! ما ورته وویل: د خپلو مناسبو بوتونو په وجه؟! هغه وویل: نه، دا د ده د کرامت نښه وه!! ما ورته وویل: وایي چې خواجه غلطان ولې ئې هم نشي رغړولی!! هغه سر و خوځاوو چې هو!! پوښتنه مې وکړه: آیا عمل ممل هم لري که نه؟! هغه په ځواب کې راته وویل: هو، کله کله سگریټي وهی "سگریټي هغه سگریټ ته ویل کېدل چې تنباکو به ئې ترې وایستل، چرس به ئې ورسره گډ کړل او بېرته به ئې په هغه کې واچول او سر به ئې راتاو کړ، بیا به ئې اورلگیت ورته ونيو او د سگریټ په څېر به ئې څکاوو. له ځان سره مې ویل: دا ئې زموږ د هېواد پادشاه او دا ئې هم د ده بې عقله درباریان!!

• د توقیف په همدې مودې کې مې یوه شپه خوب ولید چې زما مشر ورور اختر محمد، په توقیف کې زموږ اطاق ته د لیدو لپاره راغی، د روغې نه وروسته

د توفيف شپې ورځې ----- اسلامي نهضت

په يوه کټ کنبښتو، د سرو زرو گوتي ئې چې د فيروزي غمې پکې لگېدلی وو په گوته وه، د څو دقيقو خبرواترو نه وروسته ئې دا گوتي راوايستله او ماته ئې راکړه، د خدای په امانې په وخت کې ئې جيب ته لاس کړ او درې د سلو افغانيو نوټونه ئې راوايستل او ماته ئې راکړل. د هغې شپې په سبا، زما همدا مشر ورور ناڅاپي او پرته لدې چې کابل ته د ده له راتگ نه خبر وم، زموږ ليدو ته راغی، پوليسو هماغه اطاق ته راووست، په هماغه کټ کنبښتو، هماغه گوتي ئې په گوته، له څو شېبو خبرو اترو نه وروسته ئې خپله گوتي راوايستله او ماته ئې راکړه، د تلو په وخت کې ئې جيب ته لاس کړ او هماغه درې نوټونه ئې راوايستل او ماته ئې راکړل. ما تر لاس ونيو او ورته ومې ويل: په خدای قسم چې ستا دغه راتگ او د هغه ټولي صحنې مې تېره شپه په خوب کې ليدلې، دې ته منتظر وم چې دا آخري برخه ئې هم وگورم او بيا ئې تا ته ووايم.

زه د داسې خوبونو پراخه تجربه لرم، همدغو تجربو دې نتيجه ته رسولی يم چې باور وکړم د انسان د روحی جوړښت او يا د دماغ هغه برخې چې په وينه کې د زمان او مکان له قيد نه وځي، وړاندوينه کوي، ابتکار کوي، د راتلونکې په هکله حدس وهي او ډېر ځله ئې حدسونه دقيق او صحيح ثابتېږي، له مقدماتو نه نتايجو ته ځان رسوي او د پېښو پيلامې په گوته کوي، دا برخې د "خوب" په حالت کې هم فعاله وي. داسې نده چې د خوب په حالت کې د انسان د روحی جوړښت ټولې حساسې برخې خپل فعاليت متوقف کوي. په خوب کې د دماغ ځينې برخې له فعاليت نه لاس واخلي، ځينې نيمه فعاله شي، ځينې د انتظار حالت غوره کړي، خو ځينې نورې برخې ئې داسې دي چې د خوب حالت هغوی ته د لارښه فعاليت کولو موقع په لاس ورکړي. د خوب په حالت کې د انسان دماغ د ورځنيو پراخو مصروفيتونو نه فارغ وي، د ده پنځگوني حواس چې هريو ئې د ورځې له لوري پراخ فعاليتونه لري او د دماغ لويه برخه مصروفوي، د خوب په وخت کې خپل کار متوقف کړي، دماغ آرام پرېږدي او هغه ته دا موقع ورکړي چې په پوره انهماک سره په هغو قضايوو غور وکړي چې ده ته مهمې بريښي، هغه چې د ورځې له

اسلامی نهضت ----- د توقیف شیپي ورځي

لوري، د پراخو مصروفیتونو په وجه نه توانېدو ورباندې غور وکړي. دا داسې وگڼئ لکه متفکر، عالم، شاعر، لیکوال چې د یوې مهمې څېرې، لیکنې او شعر لپاره له خلکو گوښه شي او ځانته د ښه فکر کولو او په خپل کار د ښه ترکیز لپاره مناسب شرایط برابر کړي. خوب همدا شرایط د دماغ لپاره برابروي.

انسان د خپل پیچلي دماغ د پراخو فعالیتونو یوه وړوکې برخه په خپل واک کې لري، داسې چې د ده له ارادې سره سم کار کوي، دا برخه په خوب کې خپل فعالیت متوقف کړي، خو د دماغ هغه لویه برخه چې د انسان تر واک لاندې عمل نکوي بلکې خپلواکه ده او خپل ټول فعالیتونه په اتوماتیکه توگه ترسره کوي، دا برخه تل فعاله وي او د یوې شیبې لپاره خپل فعالیت نه متوقف کوي. د خوب په حالت کې د انسان د دماغ دا برخه د لا ښه فعالیت فرصت ترلاسه کوي. که انسان په وینښه کې وړاندوینه کولی شي، د راتلونکې په هکله حدس وهي، اختراعات کوي، نوي نوي ابتکارات کوي، څو مقدماتې خبرې د یوې بلي خواته کېږدي او له همدې نه د راتلونکو نتايجو په هکله قضاوت کوي. هیڅ دلیل نلرو چې همدا کار دي د خوب په حالت کې ونشي کولی، د اکثره انسانانو ذاتی تجربو دا خبره ثابته کړې.

په خوب کې د مثلثاتو د هغه پیچلي سؤال حل کول او زندان ته زما د شهید ورور اختر محمد د راتگ هغه صحنې چې ما تېره شپه په خوب کې لیدلې وې، کم له کمه زما لپاره کفایت کوي.

دا غوره گڼم چې دلته دوه نوري بېلگې هم وړاندې کړم:

• تل پدې تشویش کې وم چې په هېواد کې د یوې ژوري اجتماعي تبدیلی راوستلو لپاره شاید مسلحانه مبارزې ته اړ شو، که لداسې حالت سره مخامخ شوو چې نوری لاري زموږ په مخ بندې شي او مسلحانه مبارزې ته مجبور شو، د مسلح ټولگيو د تجهیز او اکمال مشکل به څنگه او له کومې لاري حل کوو؟! په پردیو پوري تړلي ډلي خو د اکمالاتو لپاره بهرنۍ منابع لري، اما موږ چې اسلامي

د توقیف شپې ورځې ----- اسلامی نهضت

انقلاب غواړو او په ټولې نړۍ کې داسې اسلامي هېواد نه گورو چې له مسلمانو انقلابيونو سره مرستې ته چمتو وي، دا مشکل به څنگه حل کوو؟ په توقیف کې مې یوه شپه په همدې هکله استخاره وکړه، په خوب کې گورم چې زه له خپلو گڼ شمېر مسلح ملگرو سره د یوه جگ غره په اړخ کې روان یو، د ټولو په لاسونو کې مشین گڼې، غر د سینځلو په ونو پوشل شوی، میوې ئې پخې او نیم خامې، له ځان سره وایم: دا دی هم مو د وسلې ستونزه حل شوې او هم د غلې، ټول غر له میوې ډک، داسې میوه چې هم نن ترې استفاده کولی شو او هم ئې سبا ته ذخیره کولی شو، سحر چې له خوبه راوینس شوم او له نمانځه نه وروسته مې د قرآن تلاوت کولو، د عنکبوت د سوري لډې آیت سره مخامخ شوم:

وَ كَايِّنَ مِّنْ دَابَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ*
العنکبوت: ۶۰

او څومره ډېر خزندگان چې خپل رزق په شا نه وړي، خدای ورته رزق ورکوي او تاسو ته هم او هغه اورېدونکی پوه ذات دی.

د همدې آیت په تفسیر کې د پیغمبر علیه السلام هغه حدیث مخي ته راغی چې فرمایي:

خدای له دريو کسانو سره مرسته په خپله ذمه اخیستی:

- هغه ځوان چې د عفاف لپاره د نکاح اراده کوي.
- هغه مریې چې د آزادی لپاره له خپل آقا سره مکاتبه کوي.
- او هغه مجاهد چې د الله په لاره کې د جهاد لپاره ملا تړی.

له دې ورځې نه وروسته ما تل داسې گمان کاوو چې مور به حتماً په مسلحانه مبارزې آزمویل کیږو، غرونو ته به پورته کیږو او الله (ج) به زموږ د وسلې او غلې ستونزه په خپله حل کوي. د خوب هغه صحنه مو په ویننه په خپل ژوند کې ولیدله.

اسلامی نهضت ----- د توقیف شیپي ورځي

• د همدې توقیف په دوران کي مي يو ځل بيا پدې هکله استخاره وکړه چې د هېواد راتلونکې به څنگه وي؟ د روسانو پراخو لاس وهنو، په افغاني فوځ کي د دوی ژور نفوذ، د کمونستانو هڅو او د شاهي نظام فساد مشوش کړی وم، راتلونکې راته تياره بریښېده، غوښتل مي پدې پوه شم چې زموږ هېواد په کوم لوري روان دی او له کومو پېښو سره به مخامخ کېږو؟! خوب مي وليدو چې شاهي رژیم نسکور شوی، گڼ شمېر حکومتونه يو په بل پسې راغلي او نسکور شوي، دغو حکومتونو روسانو ته د هند تر سمندر پوري د رسېدو لار ورکړي اوس قدرت د مسلمانانو په لاس کي دی. د ايران له لوري زموږ په هېواد برید شوی، فوځونه ئې مخکي را روان دي، ځيني برخي ئې نيولې او په همدې نيول شويو برخو کي پښتونستانيان ځای په ځای کوي، زه د هغې لاري په سر ودرېږم چې تېرو حکومتونو د روسانو لپاره پرانستلې وه. د سړک يوې بلي خوا ته وگورم او خپلو ملگرو ته ووايم: تېرو ځانو حکومتونو، روسانو ته دا لار جوړه کړه!! په نيول شويو سيمو کي چې کوم کسان ځای په ځای کېدل لدوی نه مي ځيني پېژندل، هغوی ته ورغلم چې پوښتنه ترې وکړم، لدوی سره په خبرو اترو مصروف وم چې ايراني فوځونه له موږ نه تېر شول، زه په نيول شوې خوا کي پاتې شوم او ملگری مي بلي خوا ته. زه د ايراني فوځ له ليکي نه د هېواد په لور راتېر شوم چې ناڅاپي يوه ايراني افسر راباندي ډزی وکړي، زه ودرېدم، هغه مي په نښه کړ، ډزی مي ورباندي وکړي، ولگېدو، په ځمکه پرېووت، ورغلم او د ده توپک او تمانچه مي راواخيسته او د خپلو ملگرو په لور وخوځېدم. دوی د يوه پاڅه کاريز د خولې شا او خوا ولاړ ول، له ما نه ئې تپوس وکړ چې څه وکړو؟ په ځواب کي مي ورته وويل: په همدې کاريز کي سنگر نيسو، پرېږدو چې دښمن وړاندي راشي، چې کله دې سيمي ته راوړسېدل له کاريز نه راوځو او تر ډزو لاندې ئې نيسو، دوی دا رأی ومنله او په همدې سره له خوبه راويښ شوم.

د دې خوب ډېری برخي رښتوني شوې، وبه گورو چې د نورو برخو تعبير ئې څه دی؟

د توقيف شپې ورځې ----- اسلامي نهضت

• مور له شپږو مياشتو وروسته، له اطفائېي نه د دهمزنگ زندان ته انتقال او د "قلعه جديد" په هغه بلاک کي ځای په ځای شوو چي معمولاً به ئې خطرناک کسان په بېلو بېلو وړو وړو خونو کي د ترلو دروازو شاته ساتل. د همدې برخي د تور دهليز په پای کي يو کس په زنځيرونو تړل شوی، په لاس پښو کي ئې ولچک او زولانه وه او ويل کېدل چي ليونی دی. خوني له خسکو نه هومره ډکي وې چي نه ئې د شپې خوب ته پرېښودولو او نه د ورځي. ځيني زندانيان به مو ليدل چي گهيځ وختی به ئې د زندان دننه کارځی ته بيول، لس ساعته به ئې په هغوی کار کاوو او مازديگر به د هر يوه په لاس کي د سيلو وچه مړی، خپلو خونو ته راگرځېدل، همدا د دوی اجوره او مزد وو او په همدې سره به هغوی گوزاره کوله. دولت له زندانيانو سره هيڅ مرسته نکوله، که چا کار نشو کولی او له خپلي کورنۍ نه ئې څه مرسته نه ترلاسه کوله، هغه به سؤال کولو ته اړ وو. په ياد مي ده چي يو وخت به ئې داسي زندانيان د دوشنبي او پنجشنبې په ورځو کي بازار ته ايستل، پوليسان به ورسره وو، په لاس، پښو او غاړو کي ئې ځينځيرونه، په دکانونو به ئې گرځول، ترڅو له خلکو په سؤال څه ترلاسه کړي او پدې سره له مرگ نه وژغورل شي. دا صحنه به هومره دردونکې وه چي هيڅ ليدونکي هغه د ژوند تر پايه نشوی هيرولی.

• په زندان کي مو ځيني داسي کسان هم وليدل چي د ټولني خرابو شرائطو جنايت او جرم ته اړ کړي او له سالمې روزني نه محروم پاتې شوي وو. داسي څوک ئې نه وو موندلی چي دوی ته سمه لار وښيي، گناه ترې شوې، خو يا په ناپوهۍ کي او يا اوس نادم وو او د جبران په لټه کې. بسم الله کوچي د ننگرهار اوسېدونکي چي د سيمي خلکو هغه د يوې خطرناکي مسلح ډلې د مشر په نامه پيژاندو او د مسلح شوکو په اتهام نيول شوی وو او ټيپېر د لوگر اوسېدونکی چي د سيمي لوی ووړ د ده له نامه سره آشنا وو، د همدې کسانو له جملي نه وو. پداسي کسانو مو کار پيل کړ. د دوی روزني ته مو خاصه پاملرنه درلوده، دواړو په اخلاص تعهد وکړ او د دې پرېکړه ئې وکړه چي خپله سابقه به جبرانوي. ټيپېر

اسلامی نهضت ----- د توقیف شپې ورځې

سواد نه درلود، له الف ب نه ئې کار پیل کړ، څو میاشتي وروسته ئې ټول قرآن ختم کړ، له زندان نه آزاد شو، په جهاد کي ئې برخه واخیسته او تپې شو. بسم الله کوچي هم له زندان نه آزاد شو، په جهاد کي ئې برخه واخیسته او په سنگر کي په شهادت ورسېدو.

• اکثراً به له فجر نه د مخه د کلا د منځنۍ برخي په غولي کي گرځېدم او د قرآن په حفظ به لگیا وم. یوه زنداني د غولي لوري ته د یوې وړې کړکۍ خوا ته د دوو مرغیو قفس ځوړند کړی وو. هر سهار به مي لیدل چي د سباوون له راختو سره سم به لومړی یوه مرغۍ راوینسه شوه، په خپلو وزرونو به ئې بله وهله او هغه به ئې هم راوینسه کړه او بیا به دواړو په ډبر خوندور او خوږ غږ ناری پیل کړې او تر هغه به لگیا وې چي د لمر لومړۍ وړانگي به راڅرگندي شوې. دوی په ډبر منظم طور، د یوې د قیقي وروسته مخکي کېدو نه پرته، هر سحر همدا کارکولو، د ورځو لنډېدو او اوږدېدو سره به دوی خپل ځان عیاراوو. او همداسي د فجر له لومړي رڼا نه بیا د لمر د لومړیو وړانگو تر څرگندېدو به هره ورځ په همدې کار لگیا وې. د دوی منظم ژوند او له یوه بل سره میني ته سخت حیران وم او خاص لذت مي ترې اخیست، شاید همدا وجه وه چي کله له زندان نه ووتم، یوه ورځ له ځینو وروڼو سره د کابل باغ وحش هغي برخي ته ورغلو چي واړه مرغان پکي ساتل شوي وو، د دوی له بنایست، لطافت، له یوه بل سره میني، الوتنې، ناستي پاستی هومره متأثره کړم چي بې اختیاره مي اوښکي په مخ وبهېدې.

• په همداسي یوه سباوون کي چي په هغه غولي کي گرځېدم او د قفس هغو دوو وړو آشنایانو تماشا مي کوله او د دوی له بنایسته او خوندور غږ سره مي خپل تلاوت هم یوځای کاوو، ناڅاپی د محبس له دیوار نه آخوا د کلشنکوفونو مسلسلې ډزی پیل شوې، ډزی زیاتي او موږ ته نږدې وې. ټول بندیان را ویښ شول او له یوه بل نه ئې د ډزو په هکله تپوس کاوو. هیڅوک نه پوهېدو چي څه روان دي او ډزی د څه لپاره. دا د سرطان ۲۲ تیاره سباوون وو، په کابل کي کودتا

د توقيف شپې ورځې ----- اسلامي نهضت

شوي وه، ظاهر خان له هېواد نه بهر وو، کودتاچيانو ټول حساس ځايونه نيولي وو، له هېڅ مقاومت سره نه وو مخامخ شوي، هېچا له منحط شاهي نظام نه د دفاع په خاطر يوه شېبه مقاومت ونکړ او د خپل توپک ماشپ ته ئې لاس نکړ. د توري شپې سپينه کودتا وه.

اسلامی نهضت ----- د سردار داؤد کودتا

د سردار داؤد کودتا

د سرطان د ۲۲ شپې په یوې نیمې بجې، کودتاچیانو خپل عملیات پیل کړل، د زره دارو ۱۵ او ۴ فرقو او د گارد، کوماندو او انضباط قطعاتو پدې عملیاتو کې محوری ونډه درلوده. په کودتا کې د برخي اخیستونکو قطعاتو سوق او اداره د لاندې افسرانو په لاس کې وه:

۱- حبیب الله د گارد د قطعې افسر چې د کودتا په ورځ کې تانک له لاري منحرف شو او د کابل په سیند کې پرېوت او په قتل ورسېدو.

۲- ضیاء مجید د سردار ولي محافظ او د انضباط د قطعې افسر چې د نوموړې قطعې اداره کې په لاس کې وه.

۳- فیض محمد د کوماندو د قطعې افسر چې د کودتا په شپه کې د دې قطعې اداره ترلاسه کړه .

۴- سرور نورستاني، مولی داد، محمد یوسف او شیرعلي خان د زره دار د قطعاتو افسران چې تانکونه کې د کابل په لوري وخوځول.

د سردار داؤد کودتا ----- اسلامی نهضت

۵. پاچا گل وفادار او عبدالحمید محتاط د هوایي قطعاتو د سوق او ادارې
وظیفه په غاړه درلوده.

۶. سید عبدالاله، عبدالقدیر او غوث الدین فایق چې له ځینو قطعاتو سره
ئې د ارتباط دنده په غاړه وه.

د کودتا قومنده د سردار داؤد په لاس کې وه، د قومندې مرکز د ده کور وو،
په یوې نیمې بجې ده د مخبرې له لارې قطعاتو ته د عملیاتو د شروع کولو
قومنده ورکړه. ظاهر خان د سترګې د تداوي لپاره اروپا ته تللی وو. سردار ولي
چې د شاه په غیاب کې د فوځ سوق او اداره د ده په اختیار کې وه او د کوماندو
او انضباط دوه مهمې قطعې مستقیماً د ده تر واک لاندې وې، تر دوو بجو په خپل
کور کې ونيولی شو. شهزاده احمدشاه هم له خپل کور نه او مارشال شاه ولي خان
له پغمان نه ونيول شول او د عبدالقدیر کور ته انتقال او هماغه تر نظارت لاندې
وساتلی شول. نور نو نه په ټول هېواد کې داسې څوک وو چې له شاهي رژیم نه
دفاع وکړي او نه دا سی عسکري قطعه وه چې د کودتاچیانو مخي ته راووځي. د
سحر تر شپږو بجو کودتاچیان په ټول کابل مسلط شوي وو. په ۷ بجو سردار داؤد
له خپل کور نه کابل راډیو ته ولاړ او خپله لنډه وینا ئې واوروله او ولس ته ئې د
جمهوری نظام زیری ورکړ، هغه جمهوري نظام چې د کودتا له لارې مسلط شوی،
هغه هم د شاهي کورنۍ د یوه مستبد غړي په لاس چې پدې نظام کې لس کاله
صدراعظم وو او کلونه کلونه ئې د دفاع د وزارت دنده هم په غاړه وه، د پاچا د تره
زوی وو او له وروستۍ لسیزې نه پرته د پاچا د اقتدار په ټول دوران کې د هېواد
واګې د ده په اختیار کې وې. داسې جمهوریت چې نه په هغه کې انتخابات شته،
نه منتخب جمهور رئیس، نه منتخب پارلمان، نه سیاسي احزاب، نه د قلم او وینا
آزادي او آزاد مطبوعات!!!

مور د دهمزنگ د محبس په هغې توری خونیکي د سردار داؤد د کودتا د
بري خبر او د سردار داؤد لومړۍ وینا واورېده. ما ته تر هغه وخته د ژوند تر ټولو

اسلامي نهضت ----- د سردار داؤد کودتا

ترخه او غمناکه خبره همدا وه. که له زندان نه بهر مي دا خبر اورېدلې وي شايد هومره راباندي سخته نه وي تمامه شوې. زموږ د شديد تشويش وجوهات دا وو.

• موږ تل سردار داؤد په هېواد کي د کمونيزم باني او حامي گڼلو او په خپلو تظاهراتو او اجتماعاتو کي به مو د ده په خلاف د کمونستي ډلو د مؤسس په نامه شعارونه ورکول.

• ده په خپلي لومړۍ وينا کي په ډېر صراحت سره وويل چي د اقدام اصلي لامل ئې دا وو چي پدې وروستيو کي مترقي ځواکونه د ارتجاعی ځواکونو تر بریدونو لاندې وو، د ځوانانو د مصئونیت او د ارتجاعی ځواکونو د ودې د مخنیوی لپاره باید دا اقدام ترسره شوی وي. موږ ته د ده د دې پیغام معنا څرگنده وه، موږ پدې وينا کي د اسلامي نهضت لپاره د برید گواښ نښی له ورايه لیدلې.

• د ده په کودتا کي د برخي اخیستونکو افسرانو %۹۵ هغه کسان وو چي یا د خلق او پرچم غړي وو، یا په روسیه کي تربیه شوي وو او یا د کمونستي افکارو تر تاثیر لاندې تللي وو او له کمونستانو سره ئې ملگرتیا وه. پدغي کودتا کي چي کومو خبرو برخه درلوده، ځینو د ثور د اوومې په کودتا کي برخه واخیسته او ځینو په یوې او بلیمرحلې کې، په یوه او بل شکل د کمونستانو مرسته کړې.

• له کودتا نه د مخه موږ ته د هېواد د سیاسي جریاناتو وضعیت داسي معلومېدو چي روسان به حتماً په کوم اقدام لاس پوري کوي. د اسلامي نهضت چټکي او پراخی ودې، په ټولو علمي مؤسساتو د دې نهضت تسلط، د افغاني ټولني د ځوان نسل او د منورینو لوی شمېر له هغه سره یو ځای کېدل، د کمونستي ډلو په شاتگ، ضعف او تیاری راتلونکې دوی وېرول او د دې بهیر توقف او د افغانستان په حالاتو کي د یوې داسې تبدیلی راولوستلو ته ئې هڅول چي له یوې خوا د اسلامي نهضت د مزید تقویې او پراخوالي مخه ونیسي او له بلې خوا د کمونستانو د زوال مخنیوی وکړي او پدې ترتیب خپلي گټې پدې منطقي کي خوندي وساتي. له روسانو نه پرته بل داسي ځواک په نظر نه راتلو چي

د سردار داؤد کودتا ----- اسلامی نهضت

پدې شرايطو کې دي په افغانستان کې د يوه سياسي تحول ضرورت احساس کړي او د عسکري کودتا توان دي ولري.

• د کودتاچيانو د نومونو له مزید څرگندېدو او د مرکزي کمیټې د غړو او د کابينې له اعلان سره زموږ تشويش لا زيات شو، دې نتيجه ته ورسېدو چې دا د روسانو په اشاره او د کمونستو افسرانو په لاس ترسره شوې کودتا ده، د اسلامي نهضت د ټکولو دنده په غاړه لري، د کمونستانو کلمي سلطې لپاره به لار آواروي او زموږ هېواد به د مرکزي آسيا د نيول شويو هېوادو له برخليک سره مخامخ کوي.

• ولس ته د خطاب ترنامه لاندې چې سردار داؤد کومه راډيويي وينا درلوده، د هېواد د هغه وخت د سياسي فرهنگ په اصطلاحاتو پوه کسانو دا وينا د بېرک کارمل د ويناگانو کاپي وگڼله، محتوی او الفاظ ئې داسي وو چې هر چا گمان کولو چې دا وينا يا کارمل ليکلې او يا د ده له ليکنو نه کاپي شوې.

• روسيه او هند دوه هغه هېوادونه وو چې د داؤد جمهوريت ئې تر نورو د مخه په رسميت وپيژاندو. د روسيې او هند مطبوعاتو سردار داؤد د افغانستان د مترقي نهضت "کمونستي بهير" مؤسس او باني گانو او د ده کلکه ستاينه ئې کوله.

• گمان مو دا وو چې د سردار داؤد په لاس به نه يوازې د کمونيزم مخالف ځواکونه ټکول کېږي بلکې زموږ هېواد به له پاکستان سره په جگړې کې بنکيل کېږي او پدې ترتيب به افغانستان د روسانو په نظامي اډې بدلېږي.

• د سردار داؤد د کابينې جوړښت داسي وو:

۱- سردار داؤد، جمهور رئيس، صدراعظم، د خارجه چارو وزير او د دفاع وزير.

۲- حسن شرق د صدراعظم معاون.

۳- ډاکتر عبدالمجيد د عدليې وزير.

اسلامی نهضت ----- د سردار داؤد کودتا

۴. عبدالاله د ماليی وزير.
۵. فيض محمد د كورنيو چارو وزير.
۶. پاچاگل وفادار د سرحداتو وزير.
۷. ډاکتر نظر محمد سکندر د صحت عامې وزير.
۸. پوهاند عبدالقيوم وردک د صنايعو وزير.
۹. نعمت الله پژواک د معارف وزير.
۱۰. جيلاني باختري د زراعت وزير.
۱۱. د پلان او تجارت وزارتونو چاري د همدې وزارتونو مخکنيو معاونينو ته وسپارل شوي.

پداسي حال کي چي سردار داؤد کوشش کاوو د کمونستانو له پېژندل شويو کسانو نه زيات شمېر په کابينه کي و نه نيسي ترڅو د کمونستانو په ملگرتيا متهم نشي، سره لدې د ده د کابينې له غړو لاندې کسان د کمونستي ډلو ملگري وو.

۱. فيض محمد چي د خلق ډلي غړی وو، په روسیي کي ئې تحصيلات کړي وو، د کمونستانو په دوهمي کودتا کي ئې برخه واخيسته او په ځدراڼو کي د يوه مجاهد په لاس هله په قتل ورسېدو چي د دولت له لوري سيمي ته لېږل شوی وو، د خپلي درې مشران ئې له خلقي دولت سره ملگرتيا ته چمتو کول او هغوی ته ئې له ځان سره ۲۸۰۰۰ ډالرو وړي وو.

۲. عبدالحميد محتاط چي د کمونستانو د اقتدار په وخت کي تر پایه د دوی په څنگ کي وو، د دوی مرسته ئې کوله او په پای کي ئې د کمونستانو او مسعود ترمنځ د رابطو وظيفه تر سره کړه.

۳. حسن شرق چي د نجيب په وخت کي د صدر اعظم په حيث و ټاکل شو.

د سردار داؤد کودتا ----- اسلامی نهضت

۴. پڙواک چي تر پایه ئې د کمونستانو ملگرتیا وکړه.

۵. پاچا گل وفادار چي تحصیلات ئې په روسیه کي ترسره کړي او همالته ئې واده کړی وو او خلقیانو هغه خپل غړی گانېو.

۶. غوث الدین فایق چي تر پایه د کمونستانو په څنگ کي پاتې شو.

په لاندې سطح کي د دولت ټول حساس پستونه د کمونستانو په لاس کي پرېوتل. د کورنیو چارو وزارت د دوی په اصلي اډې بدل شو. هغوی د فوځ په بېلا بېلو برخو خپلي منگولي داسي ټینګي کړي چي د خپلي دوهمي کودتا لپاره ئې لار اواره کړه.

ځیني حلقې داسي فکر کوي چي د سرطان د ۲۶ کودتا د سردار داؤد د ځان غوښتني او قدرت ته د رسېدو له تلو سی راولاړه شوي، ده له کمونستانو سره د ملگرتیا له لاري غوښتل قدرت ته ورسېږي، بل داسي ځواک ئې نه لیدو چي د هغوی په مرسته دا کودتا ترسره کړي. خو حقیقت دا دی چي د دغي کودتا پلان په مسکو کي جوړ شوی، د عملي کولو دنده ئې په کابل کي د روسیې سفارت ته سپارل شوې وه. د روسیې سفارت، هغه افسران چي په مسکو کي روزل شوي او د کمونست حزب غړي وو، مؤظف کړل چي د سردار داؤد تر قیادت لاندې کودتا کي برخي اخیستو ته ملا وتړي. په کابل کي د روسیې سفارت ته همدا راز دنده هغه وخت یو ځل بیا وسپارل شوه چي مسکو د سردار داؤد د لري کولو فیصله وکړه، دا ځل ئې وغوښتل چي حسن شرق د داؤد په خلاف یوې کودتا ته چمتو کړي. حسن شرق پدې هکله لیکي. "د ۱۳۵۴ کال د حوت په میاشت کي د شوروي اتحاد سفیر جلالتمآب پوزانف، د صدارت په ماڼۍ کي، پداسي حال کي چي بناغلي ایرشف د سفارت مستشار هم د ترجمانی لپاره د ده ملگرتیا کوله، ما ته وړاندیز وکړ چي: د فوځ ځیني افسران او سیاسي شخصیتونه چي زموږ د هېوادونو ترمنځ د ښو علایقو سره خاصه علاقه لري، که تاسو تمایل لرئ د شوروي اتحاد سفارت حاضر دي دا کسان تاسو ته معرفي کړي، ترڅو ستاسو له

اسلامی نهضت ----- د سردار داؤد کودتا

مشوری سره سم مبارزه وکړي... کرباس پوښ ها... ۱۳۹ مخ"

همدغه سفارت سردار داؤد ته هم دا خبره کړې وه او هغه ئې یوې داسې کودتا ته چمتو کړی وو چې همدغو افسرانو او سیاسي شخصیتونو ترسره کړه.

روسانو د افغانستان اجتماعي جوړښت داسې گانو چې کمونستان ئې د یوې لویې تبدیلی لپاره جوگه نه گیل. د دوی مجموعی شمېر ډېر محدود ورته بریښېدو. پدې موقعیت کې نه وو چې په یوازې سر نظام رانسکور او قدرت تر لاسه کړي او پدې هېواد حکومت وکړي شي. دوی سردار داؤد د دې لپاره انتخاب کړ چې هغه د شاهي کورنۍ غړی دی، افغان ولس به د ده په لاس تبدیلی د شاهي کورنۍ د داخلي منازعې نتیجه گني او خاص عکس العمل او حساسیت به نه ښيي. د سردار داؤد په لاس باید مقدماتې کار ترسره شي او د کمونستانو د دوهمې کودتا لپاره لار آواره شي. پدې وخت کې د کمونستانو مجموعی شمېر په فوځ او له فوځ نه بهر تقریباً ۳۰۰۰ کسانو ته رسېدو، دې وړوکي ټولگي په افغانستان د حکومت کولو توان نه درلود. روسانو حتی د داؤد د راپرځولو لپاره هم کمونست حزب پداسې موقعیت کې نه گانو چې یوازې اقدام وکړي او په برینډه توگه په افغانستان حکومت وکړي که څه هم د سردار داؤد په راوستلو سره ئې د هېواد ټول ملکي او نظامي حساس پستونه ترلاسه کړي وو، د همدې لپاره ئې د حسن شرق په څېر یوکس د دې لپاره غوره گانو چې د داؤد د راپرځولو لپاره د کمونستانو په مرسته کودتا وکړي. که څه هم کمونستانو د سردار داؤد تر سیوری لاندې خپل گني شمېر مخالفین په ډېره بې رحمۍ وځپل، ځیني ئې اعدام کړل، ځیني ئې په اوږدو مودو بند محکوم کړل او ډېر نور ئې د هېواد پرېښودو ته اړکړل.

له شاهي کورنۍ سره څه وشول؟

د شاهي کورنۍ ټول غړي د څه مودې لپاره په کابل کې وساتل شول. سردار

د سردار داؤد کودتا ----- اسلامی نهضت

داؤد ډېر احتیاط کاوو چې د ده انقلابي ملگری د شاهي کورنۍ غړي توهين او تحقير نکړي او مخصوصاً سردارولي ته صدمه و نه رسوي. که څه هم سردار ولي د ده ترټولو ستر رقيب وو. ده له نورو مخالفينو سره هره معامله جائزه گڼله، د دوی اعدام، د اوږدې مودې لپاره بندي کول، ځورول، تحقير، توهين او د شتمنيو مصادره، هرڅه ورته جائز برينېدو خو له شاهي کورنۍ سره دا راز سلوک ئې نشو زغملي. ظاهر خان خپله استعفاء په ليکلې توگه را ولېږله، داؤد ته ئې د ورور خطاب وکړ او د ده د بريا هيله ئې څرگنده کړه، په مقابل کي سردار داؤد د ده کورنۍ ته له هېواد نه د وتلو اجازه ورکړه، د کابل تر هوايي ډگر پوري په ډېر اعزاز، احترام او احتیاط ورسول شوه، خو هلته د څارندوی د قومندان په امر د دوی ټول بکسونه او حتی جامې ولټول شول، گانې، پیسې او جواهرات ترې واخيستل شول. داؤد د کمونستانو له لوري داسي محاصره شوی وو چې حتی د خپلي کورنۍ غړي ئې هم لداسي توهين او تحقير نه نشو ژغورلی.

داؤد خان د پاچا لپاره د میاشتي ۵۰۰۰ دالر معاش وټاکو. پدې هکله په مرکزي کمیټی کي د بحث په دوران کي، عبدالحمید محتاط وویل: که پاچا ښه سپړي وي او د دومره معاش مستحق وي نو ښه ده چې بېرته راوغوښتل شي او که نه نو د هېواد پدې بد اقتصادي حالت کي هره میاشت ۵۰۰۰ دالر هغه ته لېږل نامناسب کار دی!! که څه هم دا مقدار مالي مرسته د افغانستان په څېر هېواد لپاره له توانه زیاته وه، خو د ظاهر خان لپاره ئې کفایت نه کاوو، د ده انتظار دا وو چې د سعودي پاچا به د ده ستونزه حل کړي، له ریاض نه ئې د کافی مرستي طمع درلوده، خو داسي ونشول. د سعودي حکومت د ده پوښتنه هم ونکړه، د ده هیڅ لیک ته ئې ځواب هم ونه وایو او څه خواخوږی ئې هم ونښوده. په مقابل کي د ایران پاچا په روم کي خپل سفیر ته وظیفه ورکړه چې د ظاهر شاه مصارف په غاړه واخلي.

میر اسدالله علم د رضاشاه د دربار وزیر په خپل کتاب "یادداشتهای علم"

اسلامی نهضت ----- د سردار داؤد کودتا

کي د هغه ليک متن نقل کړي چي په روم کي د ايران سفير د دربار خدمت ته لېږلی:

سفارت شاهنشاهي ايران

بيست و سوم فروردين ماه ۱۳۵۳

سرور معظم قربان حضرتعلي گردهم

پس از تقديم عرض احترام مراتب زير را به طور مختصر به استحضار

می‌رساند.

مطالبی را که طی نا مه اخير مرقوم فرموده بودید به استحضارشان رسانیدم. عنایت مخصوص همایوني در مورد تهیه منزل، مزده سلامت سردار عبدالولي، اشتغال والاحضرت شاه محمود در ايران اير "شرکت هواپیمائی ايران" از مراحم اعلیحضرت همایوني شاهنشاه مدت نیم ساعت با قیافه بسیار حق شناس سپاسگزاری نمودند و والاحضرت بلقیس نیز از خوشحالی گریه کرد و خواست که مراتب تشکر و حق شناسی خود و دخترانش را به پیشگاه ملوکانه تقديم دارم. والاحضرت بلقیس و شخص اعلیحضرت محمد ظاهرشاه از ویلائی که پیدا شده بازدید نموده اند. ویلائی است با ۵ اطاق خواب، ۲ سالن و ناهار خوري، سه طبقه که بیش از ۴۰۰ متر زیربنا دارد. آقای خسروی با توجه به محرمانه بودن امر و اینکه واقعاً مرد مطمئن و قابل اعتماد است مأمور انجام و تعقیب کار شده است. نقشه و مشخصات ساختمان را خواسته ام.

قیمت آن در حدود يك ملیون و دو بیست هزار تومان می‌شود که می‌گویند اکازیون است و شانس آنها بوده که درست مطابق احتیاجات و سلیقه شان می‌باشد. البته یکی دو نوع مالیات و تاکس و ۵ درصد حق آژانس نیز به آن تعلق می‌گیرد که قرار است با وکیل مذاکره و مشورت نمایند. البته مبلمان هم لازم دارد.

به دلائلی که مجدداً به تفصیل می‌گفتند از عدم توجه کشورهای مسلمان

د سردار داؤد کودتا ----- اسلامی نهضت

بخصوص ملك فيصل بسیار نگرانند و تقاضا داشتند در صورتیکه اراده مبارک ملوکانه تعلق گیرد، اقدامی شود که دربار مغرب با ایشان در روم تماس بگیرد. جزئیات امر و نظریاتشان را هر موقع که سعادت شرفیابی دست داد به عرض می‌رسانم و نامه ام را به درازا نمی‌کشم.

از ایران ایر سؤال کردم هنوز دستوری برای استخدام شاه محمود نرسیده تحصیلات عالیہ کمبریج دارد.

والاحضرت بلقیس تقاضای مقداری برنج و پسته ایرانی دارد چنانچه ممکن باشد امر بفرمایند کار پردازی دربار به اسم سفارت ارسال دارند.

مشروب و سیگار و غیره (!!) به وسیله خسروی فرستادم. اعلیحضرت محمد ظاهرشاه شخصاً تلفن فرمود، از عنایات شاهنشاه تشکر کرد.

معظم سرور! له حضرت عالی نه جار شم.

د درنښت له وړاندي کولو نه وروسته په لنډه توگه عرض کوم:

کوم څه چي تاسو په وروستی لیک کي لیکلي وو هغه مي ورورسول، د دوی په هکله د همایوني ذات خاص عنایت، د کور برابرول، د سردار ولي د روغوالي زیری او په ایران کي والاحضرت شاه محمود "د پاچا د زوی" د توظیف په وجه، تقریباً نیم ساعت د شاهنشاه له مرحامو او پیرزویانو نه ئې په حق پېژندونکې څېرې مننه کوله او د والاحضرت بلقیس "د سردار ولي ښځي" له ډېرې خوشحالی. د منني اوښکي په مخ و بهېدې او دا ئې وغوښتل چي د دې او د لونیو مننه ئې ملوکانه ذات ته وړاندي کړم. والاحضرت بلقیس او په خپله اعلیحضرت محمد ظاهرشاه هغه ویلايي کور ولیدو چي مور ورته غوره کړی، پنځه د خوب خوني، ۲ د ناستي او ډوډی خورلو سالونونه، درې پوریزه کور چي په ۴۰۰ متره ځمکه باندي جوړ شوی. ښاغلی خسروی چي مطمئن سړی دی، مؤظف شوی چي دا کار په پوره محرمانه ډول ترسره کړي، د کور نقشه او مشخصات مي راغوښتی دي.

اسلامی نهضت ----- د سردار داؤد کودتا

قيمت ئې يو مليون دوسوه زره تومانه كېږي، وييل كېږي چې داسي كور پدې بيه په نادره توگه ترلاسه كېداى شي، دوى ئې د خپلي سليقى او احتياج سره سم گڼي. خو يوه دوه ډوله ماليه او ټكس او %۵ د نمايندگي كميشن هم ورباندي اضافه كېږي. چې له وكييل سره به ورباندي خبري وشي. كور ضروري سامان ته هم اړ دى.

دوى "شاهي كورنى" د اسلامي هېوادونو مخصوصاً د ملك فيصل له عدم التفات او اعتناء نه ډېره انديښنه درلوده، د دې عدم توجه دلايل ئې په مكرره توگه او په تفصيل سره بيانول. تقاضا ئې دا وه چې ملوكانه ذات د داسي څه كولو امر وكړي چې په روم كې د المغرب د دربار سفير لدوى سره تماس ونيسي. د دې ليدني او د دوى د نظرياتو جزئيات به هلته عرض كړم چې ستاسو د ملاقات شرف ترلاسه كړم. خپل ليك نه اورېدوم.

والاحضرت بلقيس د ايراني پستو او وريجو تقاضا درلوده، كه ممكن وي د دربار كوم كارمند ته امر وكړي چې د سفارت په نامه ئې راوېږي. د خسروي په لاس مي دوى ته شراب، سيگريټ او نور!! ورولېږل. اعليحضرت ظاهرشاه په خپله تلفون وكړ او د شاهنشاه د عناياتو مننه ئې وكړه.

لومړۍ تصفيه ----- اسلامي نهضت

لومړۍ تصفيه

پس له هغه چي د سردار داؤد کمونست ملگري پدې وتوانېدل چي د دولت په حساسو ملکي او نظامي مقاماتو کي خپل اعتمادي غړي توظيف کړي، دوی ته دوهم مهم او اساسي کار د خپلو مخالفينو تصفيه وه. دا کار بايد له ځنډ نه پرته ترسره شوی وی. د تصفیی لپاره ترټولو د مخه هاشم میوندوال په نښه شو. د کمونستانو له نظره دی ترټولو خطرناک عنصر وو. په داخل او خارج کي د نوم خاوند وو، د دولت د مخالفينو لپاره په یوه مؤثر محور بدلېدی شو. له ملت پاله منورینو سره ئې بنی اړیکي درلودی. امریکا ته د منلو وړ وو. له روسانو سره ئې هم د نږدې اړیکو د ټینګولو هڅه کوله. کمونستانو ډېر د مخه هغه د "CIA" د جاسوس په حیث معرفي کړی او د ده په ضد ئې پراخ تبلیغات کړي وو. له کودتا نه لا څو اونۍ نه وې تېري شوې چي د ده کور تر نظارت لاندې ونيول شو، ده سردار نعیم د داؤد ورور ته شکایت وکړ، خو گټه ئې ونکړه. له کودتا نه دوه میاشتي وروسته د سنبلې د میاشتي په ۲۹ د کودتا په تور له ۴۲ نظامي او ملکي

اسلامی نهضت ----- لومړۍ تصفيه

شخصیتونو سره ونيول شو. مهم نيول شوي نظاميان دا وو:

خان محمد خان مرستيال، ډگر جنرال عبدالرزاق، جنرال گلپهار، جنرال عبدالسلام ملكيار، جنرال نيك محمد سهاك، جنرال محمد رحيم ناصري، ډگروال زرغون شاه، ډگرمن نقيب الله، ډگرمن نوراحمد خان، ډگرمن سيد هاشم كامه وال، ډگرمن محمد اكبر، ډگرمن محمد اكرم، ډگرمن ممتاز.

لاندي مخور قومي مشران او تجاران هم د همدې كودتا ترنامه لاندې ونيول

شول:

سيف الرحمن خان د ولسي جرگې غړي، محمد عارف خان شينواري، جنت خان غروال د پښتني تجارتي بانك رئيس، د عبدالحكيم خان كتوازي دوه وروڼه، سعدالله كمالي د مهمندري وكيل، حاجي الله گل هوډخيل او وروړئى مولی گل، حاجي حنان ځاځي، حاجي فقير محمد خان او الله نظر خان دستوخيل .

اکثر نيول شوي کسان ئې هماغه قلعه جديد ته راوستل چي موږ پکي اوسېدو. د قلعه جديد يوه برخه ئې د دوی لپاره تخليه کړې وه. د شپې له خوايي دوی ورته راوستل، موږ د دوی له وهلو ټکولو او دردوونکو چيغو نه پوه شوو چي دلته ئې داسي بنديان راوستی چي په کودتا تورن دي. وهل ټکول هومره وحشيانه او چيغی کوکاري هومره دردوونکې وې چي گمان موکاوو ځيني به حتماً په همدې دوران کي له وهلو ټکولو مری. ډاکتر محمد عمر شهيد په يوه ديوال وخت او له کړکۍ نه ئې د يوه بندي د حالت د ليدو هڅه وکړه، موفق شو، د هغه پرېشان حالت ئې په سترگو وليد، تپوس ئې وکړ چي دا ولې؟ هغه ورته وويل: زه بې گناه يم، له خپل کور نه ئې راوستی يم، د کودتا په تور، دا مي حالت دی... راکوز شو او موږ ته ئې د خپلو سترگو ليدلی حالت بيان کړ، ويل ئې له ډېرو وهلو ئې سترگي پرسېدلې، مخ ئې تګ شين وو او ويني ورباندي بهېدې.

د ميزان د اتمې په ماښام مو له کابل راډيو نه واورېدل چي محمد هاشم ميوندوال له خپلي نيکتائې نه په استفادې سره ځان وژنه کړې!

لومړۍ تصفيه ----- اسلامي نهضت

د دې وحشيانه تصفيې په هکله خو خبرې د يادوني وړ دي.

• د کودتا خبره هسي يوه خندونکې ډرامه وه چې پرچميانو جوړه کړې وه. دوی د خلکو د غولولو لپاره داسې يو جعلي ليک خور کړ چې په پېښورۍ پښتو ليکل شوی وو او په هغه کې يوه نا معلوم پاکستاني مقام مولوي سيف الرحمن د شنوارو وکیل ته ليکلی وو چې که خلک د داؤد په هکله ستاسو دا تبليغات نه مني چې کافر شوی، نو ورته وواياست چې: کودتاچيان خداى نه منونکي پرچميان دي!

ما ته د هغې دورې يوه مهم شخصيت چې د نوم نه څرگندولو وعده مي ورسره کړې، پدې هکله وويل: دا خط د مصئونيت ملي يوه داسې افسر ليکلی وو چې د شنوارو اوسېدونکی وو او اوس په پېښور کې مېشت دی. دا کودتا سل په سلو کې جعلی وه. ټول هغه کسان ښه پېژنم چې دا ډرامه ئې د ميوندوال د نيولو لپاره جوړه کړې وه.

د دې کسانو نيونکي، تحقيقات کوونکي، تعذيبونکي او محاکمه کوونکي ټول پرچميان وو. د ميوندوال نيونه د جنرال نبي عظيمي په لاس ترسره شوې، د وهلو ټکولو دنده ئې د صمد اظهار په غاړه وه، تحقيقات ئې هغې ډلې ترسره کړي چې عبدالقدير د ژاندارم او پوليس قومندان ټاکلې وه او محاکمه ئې د هغې عسکري محکمې لخوا وه چې سرور نورستاني او د نبي عظيمي په شان پرچمي ئې غړي وو.

نبي عظيمي پدې هکله ليکي:

"من بناير امر مستقيم محمد داؤد روز پنجشنبه حوالی ساعت دو بجه بعد از ظهر به منزل محمد هاشم ميوندوال رفته و مؤظف بودم تا نامبرده را با خود به ارگ رياست جمهورى برسانم. من افراد امنيتی را در مدخل دروازه منزلش که در شهر نو جنوب چهارراهی شهيد شهرنو واقع بود جابجا نموده و به نفر خدمت وی گفتم که چه کاره هستم و چه مي خواهيم؟ وی بعد از چند لحظه کوتاهی مرا بداخل

اسلامی نهضت ----- لومړۍ تصفیه

منزل دعوت کرد، در محیط منزل او خاموشي و سکوت عجیبی حکمفرما بود. مرا در يك اتاقک کوچکی که در جنب عمارت اصلي واقع بود رهنمایی کرد، لحظاتی گذشت و بالآخره محمد هاشم میوندوال در حالیکه ریشش را چند روزی نگرفته بود، با چشمان سرخ و آماس کرده و ظاهر نه چندان خوش آیند، به اتاقک مذکور داخل شد و از دیر آمدن خود معذرت خواست. احساس کردم که نامبرده سخت مضطرب گردیده است، پرسید برادر چه کار داشتید. من خودم را معرفی کردم و گفتم رئیس صاحب دولت آرزو دارند تا همین لحظه شما را ملاقات نمایند. او گفت امروز رخصتی است شما بروید و به رئیس صاحب دولت بگوئید که روز شنبه مشرف می شوم. اضطراب او وقتی بیشتر شد که من برایش گفتم: صدراعظم صاحب! چون به من امر داده شده است که شما را همین اکنون به نزد رئیس صاحب دولت ببرم بناءً من نمی توانم خلاف امر عمل نمایم زیرا که من يك فرد نظامی هستم. نمی دانم در آن لحظات او به چه می اندیشید، دقایقی به فکر فرو رفت، به ریش خویش دست کشید و به سر و پای خویش نظاره کرده و بالآخره گفت، برادر پس اجازه دهید تا ریش خود را بگیرم و دریشی بپوشم، من گفتم بسیار خوب، من همینجا منتظر شما هستم. خیال من در مورد اینکه او فرار کرده نمی تواند، راحت بود، زیرا که بصورت غیر محسوس منزل او را محاصره کرده بودم. بعد از چند دقیقه او که دریشی سرمه ئی رنگی پوشیده بود و تر و تازه معلوم می شد مرا صدا زد و به سواری موتر به طرف ارگ ریاست جمهوری حرکت کردیم، محمد هاشم میوندوال در طول راه پرسید، قوماندان صاحب من بارها خواهش ملاقات با رئیس دولت را کرده بودم و همکاری بیدریغ خود را حین مسافرتم در خارج به ایشان اعلان نمودم، نمی دانم چرا نپذیرفتند و اکنون که روز پنجشنبه است، بدون اطلاع قبلی به این شکل مضحک مرا خواسته اند؟ من که جوابی برای گفتن نداشتم خاموش بودم.

موتر ما در مقابل کوتی باغچه ارگ توقف کرد. میوندوال گفت، رئیس صاحب دولت در گلخانه هستند شما چرا مرا به اینجا آورده اید؟ من چاره

لومړۍ تصفيه ----- اسلامي نهضت

ندا شتم، برايش گفتم که شما بنا بر امر رئيس دولت توقيف شده ايد "

"زه د سردار داؤد د مخامخ امر په اساس د پنجشنبې په ورځ د ماپشين د دوو بجو په شا او خوا کي د محمد هاشم ميوندوال کور ته ولاړم، وظيفه راکړې شوې وه چې هغه له ځان سره د جمهوري رياست ارگ ته راوړسوم. ما امنيتي غړي د ده د کور د وره خوا ته ځای په ځای کړل. دا کور د شهر نو د شهيد څلور لاري جنوب ته پروت وو. د ده نفر خدمت ته مي ځان معرفي کړ او ورته ومي ويل چې څه غواړم. ده له څو شېبو څنډ نه وروسته بلنه راکړه چې کور ته ننوځم. د ده په کور کي عجيب شانته چيتيا وه. زه ئې په يوه داسي وړوکي اطاق کي کنبېنولم چې د اصل کور په اړخ کي پروت وو. څو شېبې وروسته محمد هاشم ميوندوال پداسي حال کي راغی چې ډبره ئې څو ورځنۍ شوې وه، سترگي ئې سرې او پرسېدلې او وضع ئې ډبره په زړه پوري نه وه. له وروسته راتلو ئې بڅبننه وغوښتله. د ده له وضعي مي داسي احساس کړه چې مضطرب شوی، ويی پوښتل: وروره! له ما سره مو څه کار درلود؟ ما خپل ځان معرفي کړ او ومي ويل: د دولت بناغلی رئيس غواړي چې همدا اوس له تاسو سره ملاقات ولري. هغه وويل: نن خو رخصتي ده، ته ولاړ شه او رئيس صاحب ته ووايه چې د شنبې په ورځ به په ليدني مشرف شم. خو کله چې ما ورته وويل: صدراعظم صاحب! ما ته امر شوی چې همدا اوس تاسو د دولت رئيس صاحب ته بوځم، زه يو نظامي فرد يم، له امر نه مخالفت نشم کولی. پدې سره د ده اضطراب لاريات شو. نه پوهيږم هغه وخت ده څه فکر کاوو، څو شېبې په ژوري انديښنې کي ولاړ، په خپلي ډبري ئې لاس راوکاږو، ښکته پورته ئې ځانته وکتل او وئې ويل: نو وروره! اجازه راکړه چې خپله ډبره وخریم او دريشي راواغوندم. ما ورته وويل: ډبر ښه، زه همدلته منتظر يم. لدې ناحيې ډاډه وم چې تنبېدلی نشي ځکه د ده کور مي له شا او خوا په پټه محاصره کړی وو. له څو دقيقو وروسته پداسي حال کي راغی چې سرمه ئې دريشي ئې اغوستی وه او خوښ تازه معلومېدو. ماته ئې غږ کړ، د موټر په سورلی د جمهوري رياست د ارگ په لوري وخوځېدو. د لاري په اوږدو کي ميوندوال رانه وپوښتل: قومندان

اسلامی نهضت ----- لومړۍ تصفيه

صاحب! ما خو خو ځله د دولت له رئيس سره د ليدني غوښتنه وكړه، خارج ته د سفر په دوران كې مې د ملگرتيا او مرستي اعلان وكړ، نه پوهيږم ولې ئې نه منلم او نن چې د پنجشنبې ورځ ده، دا څنگه له مخكنۍ اطلاع نه پرته ئې پدې مضحك ډول د ملاقات لپاره غوښتنې يم؟! ما د ويلو لپاره څه نه درلودل، نو ځكه ساكت وم. زموږ موټر د ارگ د كوټه باغچه مخې ته ودرېدو. ميوندوال وويل: د دولت رئيس صاحب خو د گلخاني په ماني كې دې تاسو ولې دې ځای ته راوستم؟ ما "نبي عظيمي" بله چاره نه درلوده، هغه ته مې وويل: تاسو د دولت د رئيس په امر توقيف شوي ياست.

• كودتا نه د تجارانو، بډايانو، وكييلانو كار دى او نه هم د جنرالانو. كودتا هغه افسران ترسره كولى شي چې د مسلح قطعاتو قومنده ئې مخامخ په لاس كې وي، د ټولې او كندك د قومندانانو له موافقې او برخي اخيستو نه پرته هيڅوك كودتا نشي كولى. كه تاسو د داؤد كودتا او بيا د شور د اوومي كودتا وڅېړئ و به گورئ چې په دواړو كې مهمه ونډه د وړو ضابطانو، بريد منانو او تورنانو وه. د هاشم ميوندوال په څنگ كې د نيول شويو افسرانو يو كس هم داسې نشو موندلى چې عملاً ئې كومه قطعه ترقومندې لاندې وه.

• ويل كېږي چې د كودتا په نامه نيول شوي كسان ټول پښتانه وو. لدې نه په څرگنده معلومېږي چې د كودتا ډرامه د پرچميانو د هغې ډلې له خوا جوړه شوې وه چې له پښتنو سره د دښمني خپكۍ ورباندي سپره وه. له پرچميانو نه پرته بل چا ته گوته نشي نيول كېدى. همدا دوى وو چې له دين سره د دښمنۍ ترڅنگ د شديد ژبني تعصب او د پښتنو په نسبت د ژوري كركي په خيښي بيمارى مبتلا وو.

• له تورنو كسانو نه دا پنځه كسان په اعدام محكوم شول: تورنجنرال خان محمد خان مرستيال، ډگروال سيدامير، ډگروال ماما زرغون شاه، مولوي سيف الرحمن او عارف شينواری.

لومړۍ تصفيه ----- اسلامي نهضت

نور د بند په مختلفو مودو محكوم شول چې لدوی نه د جنت گل غروال،
حنان حائي، الله نظر کوچي، الله گل او حاجي مولی گل شتمني هم مصادره شوې.

دوهمه تصفيه

سردار داؤد او پرچمي ملگرو ئې د دوهمي تصفيي لپاره اسلامي نهضت غوره کړې وو. د سردار د کودتا په ماهيت او د کودتا د روسې حاميانو په موخو پوه کسان پدې بڼه پوهېدل چې د هاشم ميوندوال د ملگرو له خپلو نه وروسته به کودتاچيان د هېواد په اسلامي نهضت برید کوي او د خپل اصلي او تر ټولو خطرناک هغه حریف د خپلو لپاره به متې رابډوهی چې د دوی په خاطر ئې د کودتا لار غوره کړه. دوی د سياسي مبارزې په ډگر کې د اسلامي نهضت په وړاندي ماتې خوړلې وه، روسانو ته د دې ماتې پايلي خطرناکي برينسېدې، له وضعیت سره د مقابلې لپاره ئې خپلو پريخو ته د کودتا امر وکړ، اوس هغه وخت رارسېدلی وو چې د دې خطر د ختمولو لپاره بايد ډېر ژر په دوهمي تصفيي لاس پوري کړي. مور هره شېبه د همداسي يوه برید انتظار کاوو. هر چا دا تپوس کاوو چې مور به لدې حالت سره د مقابلې او د نهضت د ژغورلو لپاره کومه لار غوره کوو؟ د سکوت، سازش او د مجهول مستقبل لپاره د انتظار له سياست سره اکثر غړي مخالف وو، له مسئولينو نه ئې غوښتل چې د دوی سوالونو ته ځواب ووايي او د

دوهمه تصفيه-----اسلامی نهضت

دوی تشویشونه رفع کړي. زه او ډاکتر صاحب محمد عمر شهید لا د دهمزنگ په زندان کي وو، نورو مسئولینو وروڼو د گڼ شمېر غونډو، جلسو او بېلابیلو پرېکړو نه وروسته، په تنظیمي برخو او د نوې تگلاري په اړه څه تصمیمونه نیولي وو چې تفصیلات ئې په هغې غونډې کي وڅېړل شوو چې له زندان نه د وتلو په لومړۍ شپه مو درلوده.

زموږ د حبس موده تکمیل شوه، له تنگ محبس نه ووتو، خو سردار او د ده پرچمي ملگرو له ټول هېواد نه لوی زندان جوړ کړی وو. وروڼو ته مو ویلي وو چې له محبس نه د وتلو په وخت کي به له دوو دریو کسانو نه علاوه نه څوک زموږ له وتلو نه خبروي او نه به استقبال ته څوک راځي. وروڼو داسې ترتیبات نیولي وو چې موږ به لومړی په کارته پروان کي د یوه ورور ځای ته ځو او بیا به ما بنام له هغه ځایه جمال مېني ته د انجنیر صاحب کریم کور ته ځو. هلته د پنځه کسيزی شوری له غړو نه علاوه ځیني نور فعال وروڼه هم رابلل شوي وو، د غونډې په پیل کي نصرتیار شهید، انجنیر حبیب الرحمن شهید ته مخ کړ او له هغه نه ئې وغوښتل چې د غونډې د پیل کولو لپاره څه ووايي، خو هغه دا کار په خپله د نصرتیار صاحب په غاړه واچاوه. د نصرتیار صاحب د تفصیلي خبرو مهمې برخې دا وې:

- تاسو ته ښه راغلاست وایو، په خوشي کېدو مو ټول خوشحاله شوي یو او همدې ته منتظر وو.
- موږ له یوه سخت امتحان سره مخامخ شوي یو، له الله ج نه توفیق غواړو چې پدې امتحان کي ناکام نه شو.
- د سردار داؤد کمونست ملگری به خامخا په موږ گوزار کوي، د میوندوال نه وروسته زموږ وار دی.
- د دې حساسې مرحلې د غوښتنو په حکم مو له گڼ شمېر داسې کسانو سره ولیدل چې د ملگریا طمع ترې کېده، خو تاسو پوهېږي چې د خطر پداسیمرحلې کي ډېر کم کسان ملگریا ته چمتو کېږي. ځینو په پټو غونډو کي د ملگریا

اسلامی نهضت ----- دوهمه تصفیه

وعدې وکړي، موږ هغوی ته څه وظایف وسپارل، په تنظیم کي د فعالې ونډې اخیستو لپاره مو مکرر وهڅول، نوی تنظیم مو جوړ کړ، خو هغوی نه په خپلو ژمنو عمل وکړ او نه کوم واړه عملي کار ته تیار شول. د یوه داسې کس نوم ئې واخیست چې وروسته په پېښور کي د یوه تنظیم مشر شو او وئې ویل: ده ته مو د یوې مرامنامې د لیکلو او د کوم بل اسلامي تحریک د مرامنامې د ترجمې خبره وکړه، هغه دا وظیفه په غاړه واخیسته خو تر اوسه چې له هغه وخت نه خو میاشتي تېرېږي دا کار ئې ونکړ، هغه د ۲۰ افغانیو په مقابل کي د شرعیاتو د پوهنځي د مجلې لپاره مقالې لیکلې شي خو زموږ لپاره د ترجمې له کار نه هم ډډه کوي. دې نتیجې ته ورسېدو چې لدې نه وروسته لدغو خلکو نه د مرستې او ملگرتیا طمع ونکړو او فقط په خپلو مخلصو ملگرو اکتفاء وکړو.

- موږ د کارونو د ښه تنظیم لپاره انجنیر صاحب حبیب الرحمن د مشر په حیث غوره کړي، متأسف یو چې ستاسو په غیاب کي مو دا کار کړی، موږ بله چاره نه درلوده. غواړو پدې پوه شو چې زموږ لدې پرېکړې سره موافق یاست که څنگه؟

- د داؤد کودتا ډېر خلک همداسې یوه اقدام ته هڅولي، مخصوصاً د فوځ د هغو افسرانو په لیکو کي چې اسلامي احساسات لري او پر هېواد باندي د روسانو د لاس پوڅو تسلط نه مني. هغوی هري خوا ته تماسونه نیسي، زموږ له ملگرو سره هم ډېرو کسانو خبرې کړې او په ورته اقدام کي د برخې اخیستو اشارې ئې ورکړې. د داسې کسانو شمېر ډېر زیات دی، د فوځ اکثر افسران له کمونستانو نه کرکه لري. کمونستانو چې له بري نه وروسته د بدمعاشۍ کوم سلوک غوره کړی او په څرگند او ډېر وقیحانه طور د خلکو په دیني او مذهبي شعایرو تېری او استهزاء کوي، د فوځ غیرتې او باایمانه افسران دا وضعیت نشي زغملي.

- تاسو به د څه وخت لپاره کور ته ځئ، امید دی ژر بېرته کابل ته راشي او

دوهمه تصفيه -----اسلامی نهضت

د دغو ارتباطاتو تنظيمول په غاړه واخلي.

ما د نصرتيار شهيد د وينا په ځواب كې په څو لنډو جملو كې وويل:

- له كودتا نه وروسته د هېواد د ضعيت په هكله ستاسو له تحليل سره كاملاً موافق يو، د داؤد كودتا په حقيقت كې د كمونستانو كودتا وه چې د روسانو په وينا او مرسته ترسره شوې، د كمونستانو لومړی مأموريت د هېواد د اسلامي نهضت ځپل دي، كه موږ او ټول افغان ولس دا حقايق درك نكړو او له دې خطرناك وضعيت سره د مقابلي لپاره عاجل او مناسب اقدامات ونكړو، شايد له داسې عواقبو سره مخامخ شو چې چاره به ئې ممكنه نه وي، د مركزي آسيا دردناك تاريخ زموږ مخي ته پروت دی.

- موږ ستاسو ټولي مخكنی پرېكړې تائيدوو.

- انجنير حبيب الرحمن شهيد ته مي مخ كړ او ورته ومي ويل: موږ ته ووايه څه وكړو، كور ته ولاړ شو كه نه، د څومره وخت لپاره هلته پاتې كېدی شو؟

هغه په ځواب كې وويل: تاسو حتماً كور ته ولاړ شئ، خو هلته فقط يوه مياشت تېره كړي او بېرته كابل ته راستانه شئ، ضعيت حساس دی، دلته ستاسو شته والی ضروري دی. ما اطمینان وركړ او په همدې سره هغه غونډه پای ته ورسېده. دا بايد ووايم چې د هغې تاريخي غونډې له ټولو غړو څخه نن فقط زه او انجنير كريم د شهادت له افتخار څخه محروم پاتې شوي يو، نورو له الله سره په خپلو ژمنو صادقانه وفا وكړه او د الله په لار كې په شهادت ورسېدل. څه موده مخكې انجنير صاحب تهران ته راغلی وو او هلته ئې ما ته وويل: په خپل ايمان وېرېږم چې د مبارزې ملگري مو ټول په شهادت ورسېدل او زه لا ژوندی يم.

ما ۲۸ ورځې له خپلې كورنۍ سره تېرې كړې، كه څه هم يو نيم كال وروسته د كورنۍ په ليدو موفق شوي وم، خو د ورونيو د وينا مخالفت مي نشو كولی، د دوی له غوښتنې سره سم بېرته كابل ته راوگرځېدم. له كورنۍ سره د هغو شپو

اسلامی نهضت ----- دوهمه تصفيه

ورځو يوه قصه ما ته نه هيرېدونکې ده او گمان کوم چې د مجاهدينو لپاره به ئې اورېدل مفيد وي:

يوه ورځ پداسي حال کي چې د کورنۍ ټول غړي پلار، مور، وروڼه، خوندي، ښځه او ماشومان مي او د تره ټوله کورنۍ ئې په يوې خونې کي راغونډ شوي وو، پلار مي راته مخ کړ او وئې ويل: تا دا څه کارونه شروع کړي، ستا ئې له حکومت سره څه، چي ملايان، پيران، شيوخان او نور څه نه وايي، د حکومت مخالفت نه کوي، نه اسلام په خطر کي گڼي او نه وضع د اسلام په خلاف بولي، ته څه ته دا خبري کوي، سر له غره سره جنگوي، ولې ځان او ټوله کورنۍ تباه کوي، زموږ ئې له حکومت سره څه، يا لدې کارونو نه لاس واخله او يا دي کډه او ماشومان درسره واخله چي چېرې دي خوښه وي هلته ولاړ شه... هر يوه له يوې بلي گونې دا خبري تائيدولې او ما د ويلو لپاره هيڅ نه درلودل، داسي څه په نظر نه راتلو چي په ويلو سره ئې دوی قانع کړي شم، ساکت او حيران ناست وم او دا خبري مي اورېدلې. تصميم مي دا وو چي په هيڅ صورت کي به له مبارزې نه لاس نه اخلم، خدای ته مي سؤال وکړ چي صبر او استقامت راپه برخه کړي. زه گمان کوم چي د يوه مجاهد لپاره تر ټولو لويه او سخته آزموينه د کورنۍ مخالفت دی. عظيم الشان قرآن د ابراهيم عليه السلام، نوح عليه السلام، لوط عليه السلام او يعقوب عليه السلام په لارښودونکو قصو کي دغي ستري ابتلاء ته اشاره کړې. زما شهيد پلار پداسي حال کي چي زما له مبارزې سره موافق نه وو، خو زما په خاطر ئې بې شمېره کړاوونه وگالل، درې کلونه ئې د سردار په واکمنۍ کي او پاتې عمر ئې د تره کي او امين د حکومت په دوران کي د زندان په تورو خونو کي تېر کړ او په پای کي د جلاد امين د بې رحمه ملگرو په لاس په ډېر مظلوانه طور په شهادت ورسېدو، هغه ئې د کندز او امام صاحب ترمنځ لويه دښته کې، ژوندی او په داسي حال کي چي په لاس پښو کي ئې زولنې وې په موټر پسې وتاړو او په کښولو کښولو ئې شهيد کړ. له شهادت نه څو اونۍ مخکي ئې د يوه زنداني په لاس ما ته احوال لېږلې وو چي اوس درسره موافق يم او دعا درته کوم. ما ته لاتراوسه نه ده د قبر

دوهمه تصفيه -----اسلامی نهضت

معلوم دی او نه زما د دوو شهیدانو ورونیو.

کابل ته له راستنېدو وروسته، شهید انجنیر حبیب الرحمن په لومړۍ لیدني کي د فوځ د ځینو مسلمانو افسرانو د تماسونو په هکله راته وویل چي دوی له وضعیت او پایلو ئې ډېر مشوش دي، غواړي څه وکړي، اکثر و خپلو هغو خپلوانو له لاري له مور سره تماسونه نیولي چي زموږ ملگری دي، دوی وایي چي په اردو کي د مسلمانو او با احساسه افسرانو شمېر ډېر زیات دی او کمونستان ډېر کم او د گوتو په شمېر دی. وطن غوښتونکي افسران له کمونستانو نه کرکه لري، هغوی وطن پلورونکي گڼي او د دوی له سلطې نه د هېواد ژغورنه غواړي. مور ډېرې توافق وکړ چي دې کار ته جدي توجه وکړو.

متأسفانه پس له څو میاشتو، شهید انجنیر حبیب الرحمن له ځینو افسرانو سره و نیول شو، د ده د نیوني په وجه د کارونو چټک بهیر د لنډي مودې لپاره مختل شو، خو الحمدلله مور ډېرې وتوانېدو چي هم له ده سره ډېر ژر ارتباطات قائم کړو او هم له هغو کسانو سره چي نه وو نیول شوي، د دوی او د ارتباطی کسانو نومونه ئې انجنیر صاحب د هغه خطونو په ترڅ کي ماته راو لېږل چي له زندان نه ئې په ډېر احتیاط او مهارت سره را لېږل. خطونه به د لاس پاکولو په نرم کاغذ لیکل شوي او د جامو په گنډه، گریوان یا لستونۍ کي به گنډل شوي وو، لومړی به شفر ولېږل شو او د شفر له رسېدو نه د مطمئن کېدو نه وروسته به خطونه تبادله کېدل. مور د انجنیر حبیب الرحمن د نیول کېدو په هکله جدي څېړنه وکړه، معلومه شوه چي د ده د فعالیتونو په هکله عبدالمقتدر نومي کس دولت ته جاسوسی کړې وه، د مقتدر د نامه له اورېدو سره مي هغه صحنه سترگو ته ودرېده چي نوموړی مي د مرکزي لیلیې په یوه گونډه کي له ډاکتر نجیب سره پداسي حال کي په خبرو بوخت ولید چي دواړو یوه بل ته خندل او داسي معلومېده چي دوی نه یوازې په خپلو کي اختلاف نلري بلکي شاید ملگری وي، لدې صحنې نه زما انتباه دا وه چي د مقتدر په هکله باید احتیاط وشي. نه پوهیږم

اسلامی نهضت ----- دوهمه تصفيه

چي حبيب الرحمن شهيد څنگه په ده اعتماد کړی وو او له ځينو اسرارو ئې خبر کړی وو. دا کس د جهاد په وروستيو کلونو کي پېښور ته راغی خو موږ پدې خاطر هغه ته څه ونه ويل چي له جمعيت سره يوځای شوی وو.

ماته دا کار په ډېر سخت حالت کي په غاړه راولوېدو، هره شېبه د دې امکان وو چي د سردار پرچمي ملگری خپل برید پيل کړي او په پراخو نيونو لاس پوري کړي. بايد د دوی له اقدام نه د مخه موڅه کړي وی. څو کارونه مي تر ټولو د مخه ضروري گڼل:

- د اوسېدو څو سړي او ډاډمن ځايونه
- له اعتمادي ورونيو سره سړي ليدني، لدوی سره د وضعیت په هکله تفصيلي خبري، روحیه ئې معلومول، که پدې ظروفو کي له کار سره موافق وو، نو خاص وظايف ورکول، که په فوځ کي خپلوان لري يا مسلمان افسران پېژني د هغوی د ليدلو او کار ته د تيارولو وظيفه ورکول.
- د اردو له هغو افسرانو سره ليدني کتني چي د ورونيو له لوري معرفي کېږي، مقدماتې خبري ورسره شوې او د کار لپاره ئې چمتووالی بنودلی.
- په کم وخت کي موږ ته ډېر مطمئن، فعال او د کار کسان په لاس راغلو. په دوی کي دوه کسان داسي وو چي يوازې دوی د يوه موفق عسکري اقدام لپاره کافی وو:
- جگتورن شيرعلي خان د زره دارو د څلورمي فرقې رئيس ارکان چي د داؤد په کودتا کي ئې ډېره لويه ونډه وه او اوس په ډېر حساس موقعيت کي وو، دا فرقه د ده په واک کي وه. ده غوښتل خپله مخکنی غلطي جبران کړي، پدې ډېر ځورېدو چي په مخکنی کودتا کي ئې د داؤد په گټه برخه اخيستی او نن د هېواد واگی د کمونستانو په لاس کي دي.
- ډگروال ضياءالدين د هوايي قواوو د SU غونډ قومندان، چي زړه ور،

دوهمه تصفيه -----اسلامی نهضت

دروند او بادرايته افسر او په خپلو سيالانو کي منلی شخصيت وو. د ده په هکله ما ته شيرعلي خان، کله چي د نوموړي له ملگرتيا نه مو خبر کړ، وويل: يوازې زه او دی د اقدام لپاره کافی وو، تاسو هسي د شمېر په زياتولو پسې گرځېدئ!!

په فوځ کي زموږ د ملگرو شمېر او په قطعاتو کي د دوی موقعيت داسي وو چي نه يوازې د بريالي اقدام لپاره کافی وو بلکي د شهيد شيرعلي خان په وينا له ضرورت نه زيات وو. متأسفانه د داسي کارونو په اړه هغه فراست او تجربه چي نن ئې لرو په هغه وخت کي مو نه درلوده، د ځينو ورونيو د ټينگار په وجه مو د شمېر د زياتولو هڅه کوله چي پدې سره د اسرارو د افشاء او د ضعيفو کسانو او حتی د جاسوسانو د نفوذ احتمالات تقويه کېدل. پدې جريان کي زموږ يوه افسر ملگری، لومړی بریدمن صادق د جبل السراج اوسېدونکي، له خپلو دوو داسي وښادلو افسرانو سره تماس نيولی وو چي په ظاهر کي ئې له ده سره د ملگرتيا وعده کړې وه خو په همغه ورځ ئې د خپلو آمرانو له لاري دولت ته اطلاع ورکړې وه، له لورې مقاماتو نه دوی ته هدايت ورکړی شوی وو چي د مزید معلومات ترلاسه کولو لپاره هم له ما سره د ملاقات غوښتنه وکړي او هم د مسئولينو په سطح په گډه غونډه ټينگار وکړي. ما له دوی سره وليدل، يو ئې جگتورن عزيزالرحمن د قواي مرکز افسر او بل ئې جگتورن خليل د مهتاب قلعي د توپچی افسر وو. دولت په موږ باندي خپل دوهم گوزار او زموږ په ډله کي د پراخو نيونو پيل په فوځ کي زموږ د ملگرو تر پېژندلو پوري ځنډولی وو، دغو دوو جاسوسانو هغه څه په لاس ورکړو چي د نيونو د پيل لپاره ئې کافی گڼل. د نيونو لړۍ پيل شوه، د ټولو پېژندل شوو کسانو د نيولو پرېکړه شوې وه، تقريباً پنځه سوه کسان په مرکز او ولاياتو کي ونيول شول، چي چا د ظاهرخان په وخت کي په کومي غونډي او مظاهري کي يا خبري کړې وې، يا ئې شعار ورکړی وو، په کومي ورځپاڼي کي ئې له اسلام نه دفاع کړې وه او د کمونستانو په ضد ئې څه ليکلي وو، په جومات يا مدرسه او مکتب کي ئې پدې اړه څه ويلي وو او پرچميانو پېژندلي وو، ټول په يوه وخت کي ونيول شول، د دوی په خپلوانو ئې هم رحم ونکړ. زما د نيولو لپاره

اسلامی نهضت ----- دوهمه تصفيه

نيمه شپه د فرزي په ولسوالۍ كې د مير صفی الله پاچا كور ته راغلل. ما لدې نه يوه شپه د مخه خوب ليدلې وو چې د پاچا صاحب كور د كوماندو او پوليسانو له خوا محاصره شو، خو زه د كور شرقي لوري ته يوه گڼ باغ ته واوښتم او له محاصرو نه ووتم، د همدې خوب په وجه مي دا شپه په بل ځای كې تېره كړه، سحر مي لمونځ په لومړۍ وخت كې وكړ او په تياره كې د دې كور په لوري راوخوځېدم ترڅو وگورم چې كه له مركز نه څوك راغلی وي او د وضعیت په هكله مي خبر كړي. چې كله د كور خوا ته راوړسېدم نو د كور مخي ته د حوض په غاړه، تر نو لاندې مي څه كسان وليدل، گمان مي وكړ چې دا به زمونږ ملگري وي چې له كابل نه به راغلي وي، حال دا چې دوی د ولسوالۍ مربوط پرسونل وو او له كابل نه راغلي مسلح قطعې له ځان سره دلته راوستي وو، مسلح كسان كلا ته ننوتی او د كور په تلاشي لگيا وو، د دې كسانو له منځ نه د ولسوالۍ د امنیې قومندان راووت او پر ما ئې غږ وكړ چې دريش!! ما د ټوپك لټ وواهه او ورپسې مي تفنگچه راوايسته او گولۍ مي پكې تېره كړه، د امنیې قومندان ځای په ځای ودرېدو او زه لكه څنگه چې مي په خوب كې ليدلی وو د هماغه باغ له ديوال نه واوښتم او د غره په لوري ولاړم.

د نيونو د پيل په شپه زه د شيرعلي خان په كور كې وم، هغه د استخباراتو بې دريشي كسانو مازديگر له خپل كور نه بيولی وو، زه د ده له نيولو نه وروسته د ده كورته راغلم، له نفر خدمت نه مي د ده تپوس وكړ، راته وئې ويل چې له څو كسانو سره ووت، شايد راشي، زه هملته منتظر پاتې شوم، شپه مي تېره كړه، سحر له كور نه د وتلو په وخت كې متوجه شوم چې دا كور د استخباراتو له خوا تر څارني لاندې دی. نور بيا

د مات وزرو خيل کي ----- اسلامي نهضت

د مات وزرو خيل کي

هغه شپه مي هېره نه ده
آسره، تياره اوږده
ټول په ژور خوب وو ويده
هره خوا چوپه چوپتيا
هد پرې شائنه فضا

*****

د ژوندو دې هد پرې کي
نه خوځښت شو چا ليدلی
نه ئې خوږ شو اوږدلی
د مات خلي په سر ناست کونگ
وازو سترگو سره وينس وو
خو ساکت او بيخ وهلی

*****

اسلامی نهضت ----- د مات وزرو خیل کی

سپینکی فاختې وې غلې
برگ کارغان شور نه لو بدلي
وزر مات د عقابانو
جگ پرواز نه وو لو بدلي

*****

سیلی یخې د سرې شپې
که هیبت د دې تیاری شپې
د ویدو د خوځولو په خاطر چا
د پرتو د هڅولو په غرض چا
نه پوهېږم چا راوینس کړم؟
نه پوهېږم څنگه وینس شوم؟

****

د ویدو د وینسولو
د پرتو د هڅولو
د کاروان د خوځولو
په دې هیله او خاطر مې
خپل وزرونه وځنډل کلك
په وار وار مې په اوچت غږ
په هر چا او په هر لوري
دا نارې کړلې اوچتې:
که په منډه راوینس نشو خوبولو

د مات وزرو خیل کی ----- اسلامی نهضت

که خو ځښت ته تیار نشو یخ وهلو

ټول وزرونه کرخت کېږي

لنډې پښې مو کنگل کېږي

تنگین مرگ را ته کمین کي

سور صیاد را ته مرصاد کي

*****

باري ربه!

زما دا هیلې دي شپرازه

زما خوبونه دي رښتیا کړل

زما وزرونه دي پیاوړي

زما غرونه دي رسا کړل

*****

چي په چا کي څه شیمه وه

په کوم زړه کي د الوت چي تلوسه وه

په وزر کي ئې چي توان د الوتوو

چي ئې عزم له تیارو نه د وتوو

زما په غږ شو را بیداره

خپل وزر به ئې څنډلو

د الوت لپاره څرک او ناقاره

*****

د تیاره سباوون هغه شور او ځوږ

اسلامی نهضت ----- د مات وزرو خیل کی

د الوت لپاره هغه تیاری
د یوه بل د هڅولو هغه هڅي
هله هله له هر لوري په جگ غږ
نه شور ځورد د دې سحر د هېرېدو دئ
نه داستان د دې سفر د هېرېدو دئ

*****

زه اوچت شومه له ځمکي،
د سرلوړو خیل په ما پسې
ځنډ نه پرته ټول اوچت شوو په هوا کي
هر یو پوه چي اوږد سفر لرو په مخکي
جگو غرو نه اوښتل لرو په مخکي
خړي ورېځي مو په لار کي
د رڼا په لوري تگ دئ له تور تم نه
د خپلواک او ډاډه ژوند او تودې هیلې
گران سفر دئ له ټاټوبي د ماتم نه

*****

ما ویل له دغو تورو غرونو آخوا
آد سره شامارد خالي،
جگي څو کي د مغرور غره
سر کوو بل لور ته اوږو
د سفر یاران هک پک شوو

د مات وزرو خیل کی ----- اسلامی نهضت

لکه څوک چي خپل وزر کي
نه د لوړ پرواز زور گوري
نه سينه کي د اوږده سفر شور گوري
خو نه کوز شول نه په شا شول
نه له خيل څخه جلا شول

*****

دنگ دنگ غرونه ټول زموږ تر نظر لاندې
لوړې څوکي ټولې زموږ تر وزر لاندې
ټولو غرونو نه تېر شوي
مزل پای ته نږدې شوی
سرمنزل راته له لرې ځان بنودلو
زړونه شوق نه دريږدلو
رڼې اوښکي د شادۍ مو
په لېمو کي رغېدلې

*****

ناڅاپي له يوې گونبې نه
يوه بوډا، ضعيف، طماع
په پريوتې غږ نارې کړې
د سفر سترو ملگرو!
نور وزر نشو وهلی
نور مزل نشو کولی

اسلامی نهضت ----- د مات وزرو خیل کی

په یوې ساه خو اوږد مزل نشو وهلی
مگر نگرۍ چې لاندې په دې خوږ کې
د مرغانو سیل کوز شوی
که له رنگه تور تور برېښي
خو زموږ له خپله برېښي

*****

اندېښنې ئې را پیدا کړې
دې بلنې د ستریا او کوزېدا
له ضعیف زړه خو تېدلې دې وینا
مخ مې واړاوو ملگرو ته چې پام کړئ
د سفر صبور ملگرو اوچت گام کړئ
نه دا ځای د کوزېدو دئ
نه دا خیل د ملگرتیا
نور نویو وزر وهل دئ تر هدفه
نور نویوه ساه اخستل دئ تر تم ځایه

****

د ضعیف په رفاقت کې
د طماع متابعت کې
یو په بل پسې داسې کوز شول
چې ئې نه کتل زما خوا ته،
نه ئې غوږ وو زما وینا ته

د مات وزرو خیل کی ----- اسلامی نهضت

نه ئې پام وو د دې ډلې دود دستور ته
چې له خپل امام نه مخکې کوز بدل ئې
حرام کړي دي هر چاته

*****

له ناچاري ورځي زه هم
هلته کوز شوم
پريشانۍ او اندېښنې کي
د سپېره ډاگ يوې گونې کي

*****

کله زړه راته ويل چې دا خپل پرېږده
له درنې کرکي نفرت سره اعلان کړه
بې زاري د نيمې لارې له يارانو
يا پرواز کړه د الله په لور يوازي
يا په لته د بل خپل شه
د ملگرو مصممو وفادارو

*****

زه لا نه وم فارغ شوی له دې فکره
چې ناخپه ډزې پيل شوې
له بني لوري، له کين لوري
له شماله، له جنوبه
له ختيزه، له لوېديزه

اسلامی نهضت ----- د مات وزرو خیل کی

له هغو لوریو هم
چي پناه ځای به مو گپلو
ځینې پر بوتل په ځمکه
ځینو و خورل سرونه
د چا ماتې دواړه پښې شوې
د چا مات شولو وزرونه
ځیني والوتل پښې ماتې، وزر مات
سرو مرمیو ئې پښکي سوځولې،
د دښمن ناڅاپه ډزو وپرولي
زه هم والوتم ناچاره
د مات زړو، مات وزرو په دې خپل کي
دا دئ گورئ د هدف په لوري درومو

*****

په دې هیلې چي دا خپل به بیا جوړېږي
د وفا صفا یاران به بیا غونډېږي
تش ځایونه به ډکېږي
دا کاروان به روانېږي
هغه ټول به ئې په لیکو کي ودرېږي
چي پیاوړي ئې وزرونه
له شوق او مینې ډک ئې تاوده زړونه

*****

د مات وزرو خیل کی ----- اسلامی نهضت

بی رحمہ گاونڊی

گاونڊیہ خو بی رحمہ!
له میرائی او حیاء نه عاری خصمه!
د مظلوم گاونڊیہ ضد دې
له ظالم سره لاس مل کړې
د خپل قصر له جگ بام دې
زما جونگرې کي اور بل کړې
د دې اور د لگولو اور لگیت دې
زما ناپوه ماشوم په جیب کي واچولو
د تالان لپاره راغلي
په پلمه د اور وژلو

*****

د دې مینې په ویجاړو سردرو کي
سوځېدلي ئې کورونه
نسکور شوي دیوالونه

د يوه مات څلي په څنگ کي
د يوې وچي وني لاندي
ورانې شوې خونې خوا کي
څو شېبې مي آرام پرېږده
لږ د غور فرصت راکړه
يا د کرکي د اظهار لږ مهلت راکړه
له هغو چي ملک ئې وران کړ
په خپل ولس کي ئې د وينو سيل روان کړ
زما د کليو ورانولو په بها ئې
زما د ورونو د وژلو په قيمت ئې
د غليم پوره ارمان کړ

*****

لږ مي پرېږده د ستومانه خلکو خوا کي
چي جگړو ځورولي،
فقرو پرې کړولي
ځوريدلي لږ د زړه خواله ته پرېږده
شرل شوي لږ خپل کور کاله ته پرېږده
له يوه بل نه ئې د درد پوښتو ته پرېږده
د زخمونو د علاج پوښتو ته پرېږده
پلار د زوی د پرهاړو ليدو ته پرېږده

*****

هغه وران هیواد چي تل ئي په لمن کي
کله گورو طوفانونه له ختیځه
کله تیزې سیلی راشي له لوېدیځه
کله سره سیلونه راشي له نبي لوري
کله واورو د مرگ چيغې له چپ لوري
ټول کورونه راویجاړ کړي
ټولې ځالې کړي راورانې
لږ موقع راکړه چي ووايو په جگ غږ
لږ خاموش شی سرو اورونو
لږ آرام شی طوفانونو
ترڅو جوړې وړانې ځالې
ترڅو جوړ کړو وران کورونه
ترڅو وځنډو له مخ نه تور گردونه

*****

ما تاوده سلام ته پرېږده
د سر لوړې سروې پښو کي
چي ئې سروې تل اوچت
مخ ئې تل د آسمان لور ته
چي ئې نشي طوفانونه لږزولی
نه سیلی ئې شي د ملا تیر کږولی
نه سیلاب ئې شي له ځایه خوځولی

*****

د پڻو ماتو وزر سوو په دې خېل کي
چي ئې ځالي طوفانونو وړانې کړې
سرو اورونو ئې منگولې وړيتې کړې
نه د ونو په شاخونو کښېنستې شي
نه وهلي شي وزرونه
نه گامونه اخیستې شي
پرېرډه واورو فریادونه يو د بل
پرېرډه پاک کړو سره وزرونه يو د بل
د دعا او اسو بلیو په څپو
اووم اسمان کي د عرش وړ وټکوو
او په چیغو چیغو و غواړو له خدایه
دا تیاره شپه مو سبا کړې
د دښمن دا سرې لښکرې ټول په شا کړې
زموږ دا مېنه نور خوندي کړې
له سیلیو له طوفانه
د دې مېنې زیږی منی
ته تلپاتې پسرلی کړې
او سمسوره پسرلی ئې
ته ایمن کړې له خزانه

*****

زما گیلہ له غلیم نشته
زه که ژارم نو د دوست نادودې ژارم
آچي غورې کي ورته وويل غلیم پت:
که بسیرازه ژوند دې خوښ وي زموږ خوا کي
که زموږ له غچ نه غواړې ځان پناه کي
د یاغیانو د باغیانو قطار پرېږده
د سرتېرو، بې پرواوو قمار پرېږده
د غلیم په وینا بېل شو له دوستانو
په غورې ئې کره حلقه د غلامانو
د بښمن خپل ټوپک د ده په اوږه کېښود
زموږ په لوري ئې خپل لاس په ماشه کېښود
دا دئ زموږ وزرونه پښې ئې کړې راماتې
وروستي نسل ته ئې تور تاریخ کړ پاتې

*****

فهرست

صفحه	عنوان
أ-----	د ناشر وينا-----
۱-----	سريزه-----
۷-----	نادري کورنۍ څنگه قدرت ته ورسېده؟-----
۲۱-----	د نادر خان پاچايي-----
۴۱-----	د ظاهر خان واکمني-----
۶۷-----	شاهي نظام او د يموکراسۍ-----
۸۲-----	اساسي قانون او سياسي احزاب-----
۱۰۴-----	د کمونستانو په وړاندي عکس العمل-----
۱۰۸-----	د مبارزې پرېکړه-----
۱۲۲-----	نشرات-----
۱۲۸-----	د پوهنتون سياسي فضاء-----
۱۴۲-----	د تودو مناقشو بحثونه-----
۱۷۷-----	د قرآن بې حرمتۍ-----
۱۸۱-----	د محصلينو اتحاديه-----
۱۹۴-----	له مور او نورو سره د دولت چلند-----
۱۹۶-----	د اسلامي نهضت قيادت-----
۲۰۳-----	کمونستانو د نښتولار غوره کړه-----

اسلامی نهضت ----- بی رحمہ گاونڊی

۲۱۵ ----- د توقیف شیپې ورځي

۲۲۵ ----- د سردار داؤد کودتا

۲۳۲ ----- لومړۍ تصفیہ

۲۴۳ ----- دوهمه تصفیہ

۲۵۲ ----- د مات وزرو خیل کي

۲۶۱ ----- بی رحمہ گاونڊی

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**